겨레말큰사전·몽골국립대학 국제학술포럼

갈라진 언어, 이어지는 숨결

일시 2026년 11월 12일(목) ~ 13일(금), 10시~18시

장소 몽골국립대학교 제1관 216호

주최 겨레말큰사전남북공동편찬사업회, 몽골국립대학

주관 겨레말큰사전남북공동편찬사업회

후원 대한민국 통일부, 몽골국 문화체육관광청년부, 과학원 어문연구소

개요
Ерөнхий мэдээлэл

겨레말큰사전 · 몽골국립대학 국제학술포럼

갈라진 언어, 이어지는 숨결

일시 2026년 11월 12일(목) ~ 13일(금), 10시~18시
장소 몽골국립대학교 제1관 216호
주최 겨레말큰사전남북공동편찬사업회, 몽골국립대학
주관 겨레말큰사전남북공동편찬사업회
후원 대한민국 통일부, 몽골국 문화체육관광청년부, 과학원 어문연구소

Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь · Монгол Улсын Их Сургуулийн хамтарсан олон улсын эрдэм шинжилгээний форум

Хэлний хуваагдал ба оршин тогтнохуй

Огноо 2026 оны 11-р сарын 12 (Пүрэв) ~ 13(Баасан), 10 ~ 18 цаг
Газар МУИС-ийн 1-р байр, 216 тоот
Санаачлагч Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь бүтээх Өмнөд, Умард Солонгосын хамтарсан төслийн хороо, Монгол Улсын Их Сургууль
Зохион байгуулагч Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь бүтээх Өмнөд, Умард Солонгосын хамтарсан төслийн хороо
Дэмжигч БНСУ-ын Эв Нэгдлийн Яам, Монгол Улсын Соёл, Спорт, Аялал Жуулчлал, Залуучуудын Яам, ШУА-ийн Хэл зохиолын хүрээлэн

차례
Contents

01 겨레말큰사전·몽골국립대학 국제학술포럼

일정표 006
개회사 013
환영사 016
축사 018

02 기조강연 **021**

《겨레말큰사전》 편찬의 성격과 그 성과
권재일 • 한글학회

03 제1세션 : 남북 언어 통합과 겨레말큰사전 **039**

좌장 : 김재용 • 제주대

발표 1 041
남북 '이질화'의 실태와 소통의 장벽 -차이를 넘어 남북 언어 통합의 길을 향한 제언
이상혁 • 한성대

토론 1 050
「남북 '이질화'의 실태와 소통의 장벽-차이를 넘어 남북 언어 통합의 길을 향한 제언」에 대한 토론문
주영훈 • 겨레말큰사전

발표 2 053
남북의 언어 차이와 《겨레말큰사전》의 처리 방식
최성규 • 겨레말큰사전

토론 2 069
「남북의 언어 차이와 《겨레말큰사전》의 처리 방식」에 대한 토론문
강보선 • 대구대

04 제2세션 : 몽골어의 세계 **117**

좌장 : 오치르토긴 신바야르 • 몽골과학원

발표 3 119
현대 몽골어 방언의 어휘 차이(할하와 내몽골 방언을 사례로 하여)
거러치니 게렐마 • 몽골과학원

토론 3 132
「현대 몽골어 방언의 어휘 차이(할하와 내몽골 방언을 사례로 하여)」에 대한 토론
토그토힌 오트공톨 • 몽골국립대

발표 4 135
몽골국, 내몽골, 부랴트어 어휘 변화와 사용 특징
체벤토르진 바트도르지 • 몽골국립대

토론 4 149
「몽골국, 내몽골, 부랴트어 어휘 변화와 사용 특징」에 대한 토론
게렐트-오딘 바트자야 • 몽골과학원

05 제3세션 : 해외동포·몽골의 디아스포라 문학 193
좌장 : 이평래 • 한국외대

발표 5 195
디아스포라와 몽골 문학
곤치긴 바트소리 • 몽골국립교육대

토론 5 201
「디아스포라와 몽골 문학」에 대한 토론
뎀베렐수렌긴 체벤도르지 • 몽골과학원

발표 6 204
글로벌 시대, 한국문학의 시계(視界) 속 디아스포라
고명철 • 광운대

토론 6 214
「글로벌 시대, 한국문학의 시계(視界) 속 디아스포라」에 대한 토론
박금산 • 서울과기대

Гарчиг

Contents

01 Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь·Монгол Улсын Их Сургууль Олон улсын эрдэм шинжилгээний форум

Хөтөлбөр 008
Нээлтийн үг 014
Мэндчилгээ 017
Талархлын үг 019

02 Үндсэн илтгэл 029

《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》бүтээх ажлын онцлог ба үр дүн
Квон Жэ Ил • Хангыл судлалын холбооны удирдах зөвлөлийн дарга

03 Нэгдүгээр салбар хурал 073
Өмнөд, Умард Солонгосын хэлний нийцэл ба Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь

Чиглүүлэгч: Ким Жэ Ён • Чэжү их сургууль

Илтгэл 1 075
Өмнөд, Умардын хэлний 'ондоошил'-ын бодит байдал ба харилцан ойлголцоход тулгарч буй саад-Ялгааг даван туулж, Өмнөд, Умардын хэлний нэгдмэл байдлыг хангах тухай санал
И Сан Хёк • Хансөн их сургууль

Хэлэлцүүлэг 1 090
「Өмнөд, Умардын хэлний 'ондоошил'-ын бодит байдал ба харилцан ойлголцоход тулгарч буй саад-Ялгааг даван туулж, Өмнөд, Умардын хэлний нэгдмэл байдлыг хангах тухай санал」 илтгэлийн хэлэлцүүлэг
Жү Ён Хүнъ • Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь

Илтгэл 2 094
Өмнөд, Умардын хэлний ялгаа ба《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-д түүнийг тусгах арга
Чой Сон Гйү • Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь

Хэлэлцүүлэг 2 113
「Өмнөд, Умардын хэлний ялгаа ба《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-д түүнийг тусгах арга」 илтгэлийн хэлэлцүүлэг
Кан Бо Сөнъ • Дэгү их сургууль

04 Хоёрдугаар салбар хурал 153
Монгол хэлний ертөнц

Чиглүүлэгч: Очиртогоогийн Шинэбаяр • Монгол Улсын Шинжлэх ухааны академи

Илтгэл 3 155
Орчин үеийн монгол хэлний аялгууны үгийн сангийн ялгаа (Халх болон өвөр нутгийн аялгууны жишээн дээр)
Гөрөөчингийн Гэрэлмаа • Монгол Улсын Шинжлэх ухааны академи

Хэлэлцүүлэг 3 169
「Орчин үеийн монгол хэлний аялгууны үгийн сангийн ялгаа (Халх болон өвөр нутгийн аялгууны жишээн дээр)」 илтгэлийн хэлэлцүүлэг
Тогтохын Отгонтуул • Монгол Улсын Их Сургууль

Илтгэл 4 172
Монгол Улс, Өвөр Монгол, Буриад хэлний үгсийн сангийн өөрчлөлт, хэрэглээний онцлог
Цэвээндоржийн Батдорж • Монгол Улсын Их Сургууль

Хэлэлцүүлэг 4 187
「МОНГОЛ УЛС, ӨВӨР МОНГОЛ, БУРИАД ХЭЛНИЙ ҮГСИЙН САНГИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ, ХЭРЭГЛЭЭНИЙ ОНЦЛОГ」 өгүүллийн тухай санал, шүүмж
Гэрэлт-Одын Батзаяа • Монгол Улсын Шинжлэх ухааны академи

05 Гуравдугаар салбар хурал 217
Хилийн чанад дахь солонгосчуудын болон Монголын диаспорагийн уран зохиол

Чиглүүлэгч: И Пён Нэ • Солонгосын гадаад судлалын их сургууль

Илтгэл 5 219
Diaspora ба Монголын уран зохиол
Гончигийн Батсуурь • Монгол Улсын Боловсролын Их Сургууль

Хэлэлцүүлэг 5 227
「Diaspora ба Монголын уран зохиол」 илтгэлд өгөх шүүмж, санал
Дэмбэрэлсүрэнгийн Цэвээндорж • Монгол Улсын Шинжлэх ухааны академи

Илтгэл 6 230
Даяаршлын эрин дэх солонгосын уран зохиолын хараанд буй диаспора
Ко Мён Чөл • Кван Үн их сургууль

Хэлэлцүүлэг 6 244
「Даяаршлын эрин дэх солонгосын уран зохиолын хараанд буй диаспора」 илтгэлийн хэлэлцүүлэг
Пак Кым Санъ • Сөүлийн шинжлэх ухаан, технологийн их сургууль

일정표

1일차 11월 12일(목)

시간	내용	연사	국가
개회식 사회 • 모순영 겨레말큰사전			
10:00–10:05	개회사	안병우 겨레말큰사전 이사장	한국
10:05–10:10	환영사	바얀자르갈린 오치르호약 몽골국립대 총장	몽골
10:10–10:25	축사	정동영 통일부 장관	한국
		달라인 자야바타르 국제몽골학회 사무총장	몽골
10:25–10:40	장내 정리 및 사진 촬영		
10:40–11:40	기조강연: 《겨레말큰사전》 편찬의 성격과 그 성과	권재일 재단법인 한글학회 이사장	한국
11:40–13:30	오찬		
제1세션 남북 언어 통합과 겨레말큰사전 좌장 • 김재용 제주대			
13:30–14:00	남북 '이질화'의 실태와 소통의 장벽 –차이를 넘어 남북 언어 통합의 길을 향한 제언	이상혁 한성대	한국
14:00–14:20	토론	주영훈 겨레말큰사전	한국
14:20–14:50	남북의 언어 차이와 《겨레말큰사전》의 처리 방식	최성규 겨레말큰사전	한국
14:50–15:10	토론	강보선 대구대	한국
15:10–15:20	휴식		
제2세션 몽골어의 세계 좌장 • 오치르토긴 신바야르 몽골과학원			
15:20–15:50	현대 몽골어 방언의 어휘 차이(할하와 내몽골 방언을 사례로 하여)	거러치니 게렐마 몽골과학원	몽골
15:50–16:10	토론	토그토힌 오트공톨 몽골국립대	몽골
16:10–16:40	몽골국, 내몽골, 부랴트어 어휘 변화와 사용 특징	체벤토르진 바트도르지 몽골국립대	몽골
16:40–17:00	토론	게렐트–오딘 바트자야 몽골과학원	몽골
17:00–17:10	휴식 및 장내 정리		
17:10–18:00	겨레말큰사전–몽골국립대학 언어적 협력 방안 모색 및 질의응답		

2일차 11월 13일(금)

시간	내용	연사	국가
제3세션 해외동포 · 몽골의 디아스포라 문학 좌장 • 이평래 한국외대			
10:00–10:30	디아스포라와 몽골 문학	곤치긴 바트소리 몽골국립교육대	몽골
10:30–10:50	토론	뎀베렐수렌긴 체벤도르지 몽골과학원	몽골
10:50–11:20	글로벌 시대, 한국문학의 시계(視界) 속 디아스포라	고명철 광운대	한국
11:20–11:40	토론	박금산 서울과기대	한국
11:40–12:00	문학작품에 나타난 디아스포라에 대한 질의응답		
12:00–12:10	폐회식	안병우 겨레말큰사전 이사장	한국

Хөтөлбөр

Эхний өдөр 11 дүгээр сарын 12 Пүрэв гараг

Цаг	Сэдэв	Илтгэгч / Оролцогч	Улс
Нээлтийн ёслол Хөтлөгч: Му Сүнь Ён • Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь бүтээх төслийн хороо			
10:00–10:05	Нээлтийн үг	Анъ Бён Ү Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар то ль бүтээх төслийн хорооны удирдах зөвлө лийн дарга	Солонгос
10:05–10:10	Мэндчилгээ	Баянжаргалын Очирхуяг МУИС-ийн ректор	Монгол
10:10–10:25	Талархлын үг	Жон Дун Ён БНСУ-ын Эв нэгдлийн яамны сайд	Солонгос
		Далайн Заяабаатар Олон улсын монгол судлалын холбооны ерөнхий нарийн бичгийн дарга	Монгол
10:25–10:40	Танхимын зохион байгуулалтыг цэгцлэх, дурсгалын зураг авах		
10:40–11:40	Үндсэн илтгэл 《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》бүтээх ажлын онц лог ба үр дүн	Квон Жэ Ил Хангыл судлалын холбооны удирдах зөвлөл ийн дарга	Солонгос
11:40–13:30	Үдийн зоог		

11 дүгээр сарын 12 Пүрэв гараг

Цаг	Сэдэв	Илтгэгч / Оролцогч	Улс
Нэгдүгээр салбар хурал Өмнөд, Умард Солонгосын хэлний нийцэл ба《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》 Чиглүүлэгч: Ким Жэ Ён • Чэжү их сургууль			
13:30–14:00	Өмнөд, Умардын хэлний 'ондоошил'-ын бодит байдал ба харилцан ойлголцоход тулгарч буй саад-ялгааг даван туулж, Өмнөд, Умардын хэлний нэгдмэл байдлыг хангах тухай санал	И Сан Хёк Хансөн их сургууль	Солонгос
14:00–14:20	Хэлэлцүүлэг	Жү Ён Хүнъ Төслийн хороо	Солонгос
14:20–14:50	Өмнөд, Умардын хэлний ялгаа ба 《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》 -д түүнийг тусгах арга	Чой Сон Гйү Төслийн хороо	Солонгос
14:50–15:10	Хэлэлцүүлэг	Кан Бо Сөнъ Дэгү их сургууль	Солонгос
15:10–15:20	Завсарлага		
Хоёрдугаар салбар хурал Монгол хэлний ертөнц Чиглүүлэгч: Очиртогоогийн Шинэбаяр • Монгол Улсын Шинжлэх ухааны академи			
15:20–15:50	Орчин үеийн монгол хэлний аялгууны үгийн сангийн ял гаа (Халх болон өвөр нутгийн аялгууны жишээн дээр)	Гөрөөчингийн Гэрэлмаа ШУА	Монгол
15:50–16:10	Хэлэлцүүлэг	Тогтохын Отгонтуул МУИС	Монгол
16:10–16:40	Монгол Улс, Өвөр Монгол, Буриад хэлний үгсийн санги йн өөрчлөлт, хэрэглээний онцлог	Цэвээндоржийн Батдорж МУИС	Монгол
16:40–17:00	Хэлэлцүүлэг	Гэрэлт-Одын Батзаяа ШУА	Монгол
17:00–17:10	Завсарлага, танхимын зохион байгуулалтыг цэгцлэх		
17:10–18:00	Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь бүтээх төслийн хороо болон Монгол Улсын Их Сургуулийн хэл судлалын хамтын ажиллагааны арга замыг эрэлхийлэх нь. Асуулт, хариулт		

11 дүгээр сарын 13 Баасан гараг

Цаг	Сэдэв	Илтгэгч / Оролцогч	Улс
Гуравдугаар салбар хурал Хилийн чанад дахь солонгосчуудын болон Монголын диаспорагийн уран зохиол Чиглүүлэгч: И Пён Нэ • Солонгосын гадаад судлалын их сургууль			
10:00–10:30	Diaspora ба Монголын уран зохиол	Гончигийн Батсуурь Монгол Улсын Боловсролын Их Сургууль	Монгол
10:30–10:50	Хэлэлцүүлэг	Дэмбэрэлсүрэнгийн Цэвээндорж ШУА	Монгол
10:50–11:20	Даяаршлын эрин дэх солонгосын ур ан зохиолын хараанд буй диаспора	Ко Мён Чөл Кван Үн их сургууль	Солонгос
11:20–11:40	Хэлэлцүүлэг	Пак Кым Санъ Сөүлийн шинжлэх ухаан, технологий н их сургууль	Солонгос
11:40–12:00	Уран зохиолын бүтээлд туссан диаспорагийн тухай асуулт, хариулт		
12:00–12:10	Хаалтын ёслол	Анъ Бён Үү Төслийн хорооны удирдах зөвлөлийн дарга	Солонгос

겨레말큰사전 몽골국립대학 국제학술포럼

갈라진 언어, 이어지는 숨결

Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь ·Монгол Улсын Их Сургууль Олон улсын эрдэм шинжилгээний форум

Хэлний хуваагдал ба оршин тогтнохуй

개회식

Нээлтийн ёслол

개회사

안녕하십니까?

겨레말큰사전남북공동편찬사업회와 몽골국립대학이 함께 <갈라진 언어, 이어지는 숨결>을 주제로 국제학술포럼을 개최하게 되어 무척 기쁩니다. 우리 사업회의 포럼 제안을 흔쾌히 받아주시고 환영해 주신 몽골국립대학 바얀자르갈린 오치르호약 총장님과 관계자 여러분께 깊이 감사드립니다. 그리고 이 자리에 참석하신 내외 귀빈과 청중 여러분, 축사로 자리를 빛내주신 정동영 대한민국 통일부장관님께 감사드립니다.

동일한 말을 사용하는 민족이 다른 정치 집단으로 갈라져 장기간 살아오는 과정에서 발생하는 언어와 문화의 이질화를 주제로 국제학술포럼을 개최하는 것은 처음이 아닌가 생각합니다. 한국과 몽골에서 집단이 갈라진 역사적 경위와 갈라진 집단 사이의 관계는 서로 다르겠지만, 갈라짐이 초래한 이질화 실태가 어느 정도인지, 그리고 어느 부문에서 차이가 크게 드러나는지를 구체적으로 살펴보는 것은 학술적으로나 사회적으로 중요한 의미가 있습니다. 언어 이질화에 더하여 다른 지역에서 다른 일상을 살고 있는 사람들이 자신의 세계를 표현한 디아스포라 문학을 통해 분단의 장벽과 거리를 넘어 소통하는 모습을 함께 논의함으로써 이번 포럼의 의미는 한층 커졌습니다.

한민족과 몽골 민족은 각각 갈라진 집단들이 서로 다른 환경에서 살아왔지만, 그 집단들이 같은 말을 사용한다는 것은 민족 내부의 동질성을 보여 주는 명확한 증거입니다. 그러나 말은 생물과 같아서 쉬지 않고 변하며, 변화의 속도와 깊이는 갈라진 민족 사이에서는 더 빠르고 깊을 것입니다. 그리고 종국에 다른 언어에 흡수되거나 사회언어학적으로 동일 언어로 판단하는 기준을 넘어설 위험성이 없는 것도 아닙니다. 그러므로 언어 이질화 문제는 학술적 차원을 넘어서는 국가 정책 차원의 문제이기도 합니다. 이질화되고 있는 언어의 통합을 위해 어떠한 노력을 기울이고 있는지에 관하여도 의견을 나누는 기회가 되길 바랍니다.

남북은 언어 이질화의 심각성을 인지하고, 2005년 《겨레말큰사전》을 공동으로 편찬하기 시작하였고, 지금도 계속 편찬사업을 진행하고 있습니다. 그러나 2016년부터 남북공동편찬회의가 중단되었고, 남측은 공동회의가 다시 개최되기를 간절히 고대하며, 집필과 교열, 교정 작업을 계속하였습니다. 그 결과로 내년에 《겨레말큰사전》 종이사전 '과정본'을 발간하고, 《전자겨레말큰사전》도 개통할 예정입니다. 남북이 공동 편찬사업을 언제 완수할 수 있을지 예측할 수 없는 상황에서, 비록 '과정본'이라고는 하지만, 막상 사전을 발간하려고 하니 참으로 마음이 무겁습니다. 이 '과정본'이 나중에 《겨레말큰사전》 완성본을 낼 때 밑거름이 되기를 바랄 뿐입니다.

이틀 동안 발표와 토론, 그리고 좌장을 맡아주실 학자 여러분, 특히 기꺼이 기조강연을 맡아주신 권재일 한글학회 이사장님과 몽골에서 포럼을 추진할 수 있도록 도움 주신 이평래 교수님께 감사드립니다. 이번 포럼을 통해 한국과 몽골이 서로를 더 깊이 이해하고 학술 교류가 한층 더 활발해지는 계기가 되기를 바랍니다.

고맙습니다.

겨레말큰사전남북공동편찬사업회 이사장

안병우

Нээлтийн үг

Та бүхний амар амгаланг айлтгая.

Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь бүтээх Өмнөд, Умард Солонгосын хамтарсан төсли йн хороо, Монгол Улсын Их Сургууль, Монгол Улсын Шинжлэх ухааны академи хамтран “Хэлни й хуваагдал ба оршин тогтнохуй” сэдэвт олон улсын эрдэм шинжилгээний форум зохион байгуу лж буйд туйлын баяртай байна. Юуны өмнө манай хорооны форум зохион байгуулах саналыг ур иалгахан хүлээн авч, идэвхтэй дэмжин хамтран ажилласан Монгол Улсын Их Сургуулийн профе ссор, Олон улсын монгол судлалын холбооны ерөнхий нарийн бичгийн дарга Далайн Заяабаатар, Монгол Улсын Шинжлэх ухааны академийн Хэл зохиолын хүрээлэнгийн захирал Очиртогоогийн Шинэбаяр нарт талархал илэрхийлье. Тэр дундаа энэ удаагийн форумыг таатай хүлээн авсан Мо нгол Улсын Их Сургуулийн ректор Баянжаргалын Очирхуяг болон тус сургуулийн хамт олонд гү н талархал илэрхийлж байна. Мөн хүрэлцэн ирсэн дотоод, гадаадын хүндэт зочид, сонсогч та бү хэнд, баяр хүргэж үг хэлэн хүндэтгэл үзүүлсэн Бүгд Найрамдах Солонгос Улсын Эв нэгдлийн яа мны сайд Жон Дун Ёнд гүн талархал илэрхийлье.

Нэг хэлээр ярьдаг үндэстэн улс төрийн хувьд өөр өөр хэсэгт хуваагдан, удаан хугацаанд тус ту сдаа амьдрах явцад үүсдэг хэл, соёлын ондоошлыг сэдэв болгон олон улсын эрдэм шинжилгээ ний форум зохион байгуулж буй нь анхны тохиолдол болов уу гэж бодож байна. Солонгос, монг ол үндэстний хуваагдсан түүхэн нөхцөл, хуваагдсан хэсгүүдийн хоорондын харилцаа нь өөр өө р боловч энэхүү хуваагдлаас үүдсэн ондоошил ямар хэмжээнд хүрсэн, аль салбарт ялгаа нь ил үү тод илэрч байгааг нарийвчлан авч үзэх нь эрдэм шинжилгээний төдийгүй нийгмийн хувьд ч ч ухал ач холбогдолтой. Хэлний ондоошлын зэрэгцээ өөр өөр газар нутагт, өөр өөр ахуй амьдралт ай хүмүүс өөрсдийн ертөнцийг илэрхийлсэн диаспорагийн уран зохиолоор дамжуулан хуваагдл ын саад, орон зайн алслалыг давж, харилцан ойлголцож буйг хамтатган хэлэлцэх болсон нь энэ удаагийн форумын ач холбогдлыг улам нэмэгдүүлж байна.

Солонгос, монгол үндэстний аль алины хувьд хуваагдсан ард түмэн нь өөр өөр орчинд амьдарч ирсэн ч нэг хэлээр ярьж буй нь тухайн үндэстний дотоод нийтлэг шинжийг харуулах тодорхой н отолгоо юм. Гэвч хэл гэдэг амьд организмын адил тасралтгүй хувьсан өөрчлөгддөг бөгөөд хува агдсан үндэстний дунд энэ өөрчлөлт улам хурдацтай, гүнзгий явагдах нь тодорхой билээ. Улма ар өөр хэлэнд уусах, эсвэл нийгэм хэл шинжлэлийн үүднээс нэг хэл гэж үзэх шалгуурт нийцэхээ болих эрсдэлийг ч үгүйсгэх аргагүй. Иймээс хэлний ондоошлын асуудал нь эрдэм шинжилгээни й хүрээнээс хальсан, төрийн бодлогын түвшинд авч үзэх асуудал мөн. Ондоошиж буй хэлний ху вилбаруудын нийцлийг хангахын төлөө ямар хүчин чармайлт гаргаж байгаа талаар ч санал бод лоо солилцох боломж бүрдэнэ гэдэгт найдаж байна.

Өмнөд, Умард Солонгос хэлний ондоошлын асуудал ноцтой болсныг ухамсарлан, 2005 оноос《С олонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг хамтран бүтээж эхэлсэн бөгөөд энэ ажил өнөө дөр ч үргэлжилж байна. Гэвч 2016 оноос толийг хамтран бүтээх хоёр талын хуралдаан тасалдс ан юм. Өмнөдийн тал хамтарсан хуралдаан сэргэхийг чин сэтгэлээсээ хүсэн хүлээхийн зэрэгцээ

толийн эхийг бичиж боловсруулах, хянан найруулах, хэвлэлийн алдаа засах ажлаа үргэлжлүүлс ээр ирлээ. Үүний үр дүнд ирэх жил《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийн хэвлэмэл "Явцын хувилбар"-ыг гаргаж, цахим хувилбарыг нь мөн олон нийтэд хүргэхээр төлөвлөж байна. Хоёр талын хамтарсан энэ ажлыг хэзээ бүрэн дуусгахыг урьдчилан хэлэх боломжгүй байгаа нөх цөлд хэдийгээр "Явцын хувилбар" ч гэлээ уг толио хэвлүүлэх гэж буй энэ мөчид сэтгэлд үнэхээ р хүнд санагдаж байна. Энэхүү "явцын хувилбар" нь хожим《Солонгос үндэстний хэлний их тай лбар толь》-ийн бүрэн хувилбарыг хэвлэн гаргах суурь болоосой хэмээн хүсэж байна.
Энэ хоёр өдрийн турш илтгэл тавьж, хэлэлцүүлэгт оролцон, салбар хуралдааныг чиглүүлэх эрд эмтэн та бүхэнд талархал илэрхийлье. Ялангуяа үндсэн илтгэл тавихыг уриалгахан зөвшөөрсөн Хангыл судлалын холбооны удирдах зөвлөлийн дарга Квон Жэ Ил, мөн форумыг Монголд зохио н байгуулахад тусалсан профессор И Пён Нэ нарт талархал илэрхийлж байна. Энэ форум Солон гос, Монгол хоёр орон бие биеэ илүү гүнзгий ойлгож, эрдэм шинжилгээний харилцаагаа улам и дэвхжүүлэхэд түлхэц болно гэдэгт найдаж байна.

Баярлалаа.

Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь бүтээх
Өмнөд, Умард Солонгосын хамтарсан төслийн хорооны
удирдах зөвлөлийн дарга
Анъ Бён Ү

환영사

먼저 몽골국립대학 배움의 전당에 모인 귀빈 여러분께 안부 인사드립니다. 겨레말큰사전남북공동편찬사업회와 몽골국립대학 산하 몽골학 연구소, 몽골과학원 산하 언어문학연구소가 함께 하는 "갈라진 언어, 이어지는 숨결"을 주제로 한 국제학술 포럼 참석자 여러분께 몽골국립대학과 제 개인 이름으로 깊은 존경의 마음을 전합니다. 특히 이번 학술 포럼을 제안한 안병우 겨레말큰사전남북공동편찬사업회 이사장님과 그의 제안에 따라 함께 포럼을 준비한 국제몽골학회 D. 자야바타르 사무총장님께 마음에서 우러나오는 감사의 말씀을 드리고 싶습니다.

몽골학 발전 정책은 항상 몽골국립대학의 최우선 과제 중 하나였으며, 그중에서도 몽골어의 독자성을 강화하고 다양한 방언의 특성을 연구하는 과업은 우리 연구자들의 지속적인 관심을 받아왔습니다. 현재 몽골국립대학 몽골어 학과를 중심으로《몽골국립대 몽골어 해설 사전》편찬 작업을 총장 명의의 연구 프로젝트로 진행하고 있으며, 이는 국제 대학 사전의 기준과 방법론을 준수하여 수행하는 작업입니다. 또한 우리 연구자들은《오이라트 방언사전》,《부랴트 방언사전》등 대형 저작물을 편찬하기 위해 노력하고 있습니다.

이번에 양국 학자들이 몽골어와 한국어가 서로 다른 사용 환경에서 겪은 진화와 변화, 그 법칙과 원인을 언어학적 관점에서 오직 연구의 시각으로만 논의하는 데 본 학술회의의 목적이 있다고 생각합니다. 어떤 나라 내부 문제나 복잡한 정치적 이해관계에 학술 연구를 섞어서는 안 된다는 점은 분명하며, 이는 이 프로젝트를 수행하는 기관과 개별 연구자들이 유의해야 할 사항임을 이 자리를 빌려 강조하고 싶습니다.

몽골어와 한국어를 사용하는 대중들의 언어와 방언 차이를 언어학적 이론과 방법론의 관점에서 설명하고, 나아가 이를 통합하여 보여주는 사전을 편찬하는 것은 학술 연구 외에도 실생활에서 매우 중요한 의미를 지닙니다. 그래서 몽골국립대학에서는 이러한 연구를 적극적으로 지원할 것입니다. 몽골어와 관련해서는 몽골국, 중화인민공화국, 러시아연방 학자들이 이 분야에서 반드시 협력해야 할 필요성이 대두되고 있습니다. 과학적 방법으로 모든 문제를 풀고 설명하는 것이 가장 올바른 길이며, 그 결과를 실생활에 도입하는 것은 더욱 중요한 문제입니다.

이번 학술회의가 향후 겨레말큰사전남북공동편찬사업회와 몽골국립대학교가 언어학과 언어 연구 분야에서 더욱 폭넓고 효율적으로 협력하며, 양국 언어 연구에 이바지할 것이라 확신합니다.

학문에 정진하는 연구자 여러분의 학술 연구에 많은 성과가 있기를, 그리고 여러분 모두의 무궁한 축복을 기원합니다.

몽골국립대학 총장

바얀자르갈린 오치르호약

Мэндчилгээ

МУИС-ийн Эрдмийн танхимд хуран цугласан эрхэм та бүхний амгаланг айлтгая. Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь бүтээх Өмнөд, Умард Солонгосын хамтарсан төслийн хороо болон МУИС-ийн харьяа Монгол судлалын хүрээлэн, ШУА-ийн Хэл зохиолын хүрээлэн хамтран зохион байгуулж буй "Хэлний хуваагдал ба оршин тогтнохуй" сэдэвт олон улсын эрдэм шинжилгээний форумын оролцогчдод МУИС-ийн нэрийн өмнөөс болон хувиасаа гүн хүндэтгэл илэрхийлье. Яланг уяа энэхүү эрдэм шинжилгээний форумыг санал болгосон《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》бүтээх төслийн хорооны удирдах зөвлөлийн дарга Анъ Бён Ү, уг саналыг хүлээн авч хамтран ажилласан Олон улсын Монгол судлалын холбооны ерөнхий нарийн бичгийн дарга Д.Заяаб аатар нарт чин сэтгэлийн талархлаа илэрхийлье.

Монгол судлалыг хөгжүүлэх бодлого МУИС-ийн тэргүүлэх чиглэлийн нэг үргэлж байсаар ирсэн бөгөөд тэр дундаа монгол хэлний дархлааг бэхжүүлэх, олон аялгууны онцлог шинжийг судлах ажил манай судлаачдын анхаарлыг татсаар ирсэн билээ. МУИС-ийн Монгол хэл, хэл шинжлэлийн тэнхимд төвлөрүүлэн《МУИС Монгол хэлний тайлбар толь бичиг》зохион хэвлүүлэх ажлыг Ректорын нэрэмжит судалгааны төсөл болгон хэрэгжүүлж байгаа бөгөөд олон улсын их сургуулийн толь бичгийн жишиг, арга зүйг баримтлан хийсэн ажил болох юм. Мөн манай судлаачид《Монгол хэлний ойрад аялгууны толь бичиг》,《Буриад аялгууны толь бичиг》зэрэг томоохон бүтээлийг найруулан гаргахаар ажиллаж байна. Энэ удаа хоёр улсын эрдэмтэд монгол хэл болон солонгос хэлний хэрэглээний өөр өөр орчинд гарсан хувьсал өөрчлөлт, тэдгээрийн зүй тогтол, учир шалтгааны г хэл шинжлэлийн ухааны үүднээс зөвхөн судалгааны хараагаар хэлэлцэхэд тус хурлын зорилго оршино гэж бодож байна. Аливаа улс орны дотоодын асуудал, улс төрийн ярвигтай ойлголтод шинжлэх ухааны судалгааг хольж болохгүй гэдэг нь тодорхой бөгөөд тус төслийг хэрэгжүүлэгч байгууллага, хувь судлаачдын анхаарах зүйл мөн гэдгийг энэ ташрамд онцлон тэмдэглэе.

Монгол хэл болон солонгос хэлээр хэлэлцэгч ард түмний хэл аялгууны ондоошлыг хэл шинжлэлийн онол, арга зүйн үүднээс тайлбарлах, улмаар тэдгээрийг нэгтгэн харуулсан толь бичгийг эрхлэн гаргах нь шинжлэх ухааны судалгаанаас гадна хэрэглээний чухал ач холбогдолтой. Тийм учраас МУИС-ийн зүгээс ийм судалгааг дэмжин ажиллах болно. Монгол хэлний тухайд Монгол, БНХАУ, ОХУ-ын эрдэмтэд энэ чиглэлд хамтран ажиллах зайлшгүй шаардлага үүснэ. Шинжлэх ухааны замаар аливаа асуудлыг тайлж тайлбарлах нь хамгийн зөв зам бөгөөд түүний үр дүнг хэрэглээнд нэвтрүүлэх нь бүр чухал асуудал юм.

Энэхүү эрдэм шинжилгээний хурал нь цаашид "Солонгосын үндэсний хэлний их толь бичиг" төслийн хороо болон Монгол Улсын Их Сургууль хэл шинжлэл, хэл судлалын чиглэлээр илүү өргөн хүрээнд үр дүнтэй хамтран ажиллаж, хоёр хэлний судалгаанд хувь нэмэр оруулна гэдэгт итгэлтэй байна. Эрдэмтэн судлаачид Та бүхний ном эрдмийн үйлсэд амжилт хүсэж, сайн сайхны ерөөлийн өргөн дэвшүүлье.

МУИС-ийн ректор
Баянжаргалын Очирхуяг

축사

먼저 배움의 전당에 모인 존경하는 학술 연구자와 귀빈 여러분께 안부 인사를 올립니다. 겨레말큰사전남북공동편찬사업회와 몽골국립대학 산하 몽골학연구소, 몽골과학원 산하 언어문학연구소가 함께 하는 "갈라진 언어, 이어지는 숨결"을 주제로 한 국제 학술 포럼 참석자 여러분께 국제몽골학회 사무총장으로서 깊은 존경의 마음을 전합니다.

두 나라 학자와 연구자들의 몽골학 분야 협력은 오랜 기간에 걸쳐 다양하게 진행됐으며, 한국 학자들의 세계 몽골학 발전에 대한 기여는 이루 헤아리기 어려울 만큼 지대합니다. 오늘날 한국 몽골학회가 몽골학 주요 활동을 이끌고 있으며, 단국대학교와 한국외국어대학교 등 기관에서 몽골학 방면에서 교육과 연구 활동을 수행하고 있습니다. 특히 한국 최초 몽골학 연구 중심인 단국대학교는 지금까지도 몽골학 분야에서 활발한 활동을 펼치는 선도적인 몽골학 중심지로 자리매김하고 있습니다.

이번에 우리는 한국의 겨레말큰사전남북공동편찬사업회와 협력하여 "갈라진 언어, 이어지는 숨결"이라는 주제로 국제 학술회의를 개최합니다. 이 회의의 조직 단계부터 적극적으로 협력해 주신 사업회 안병우 이사장님과 이평래 교수님께 깊은 감사의 말씀을 전합니다.

어떤 언어를 사용하는 민족이든 생활 환경과 공간적 거리가 달라지면 그들의 언어와 방언에는 일정한 변화가 발생합니다. 한국어를 사용하는 한민족과 몽골어를 사용하는 몽골 민족 일부가 전혀 다른 환경과 문화적 영향이 다른 공간에 거주함에 따라 발생한 각 언어의 어휘와 문법상 변화와 그 원인을 규명하는 것은 매우 흥미로운 문제입니다. 이런 점에서 서로 올바르게 소통할 수 있는 조건을 갖춘 사전을 개발하고 출간하는 것은 실용적으로 매우 중요한 작업이 될 것입니다. 이와 관련하여 양국 학자와 연구자들이 경험을 교환하면서 협력하는 것이 중요하고, 향후 남북한 학자와 연구자들이 몽골국에서 만나 공동 학술사업에 대해 논의할 수 있는 기회도 열려 있다는 것을 특별히 강조하고 싶습니다. 국제몽골학회는 이러한 만남과 조직을 주도함과 함께 작업 여건과 기회를 제공하고, 학술사업의 실질적인 이행을 충족하기 위한 조율 과정에 협력할 준비가 되어 있습니다.

학술 연구 활동에 있어 화합과 공동의 해결책 그리고 창조적인 조직이 대단히 중요합니다. 이번 회의를 통해 향후 활동을 조직하는 문제들이 더욱 분명해지기를 기대합니다.

학술 연구자 여러분의 학문 활동의 성공을 기원하며, 아울러 여러분 모두의 무궁한 축복을 기원합니다.

국제몽골학회 사무총장

달라인 자야바타르

Талархлын үг

Эрдмийн танхимд хуран цугласан эрхэм эрдэмтэн судлаачид, хүндэт зочид та бүхний амгаланг айлтгая. Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь бүтээх Өмнөд, Умард Солонгосын хамтар сан төслийн хороо болон МУИС-ийн харьяа Монгол судлалын хүрээлэн, ШУА-ийн Хэл зохиолы н хүрээлэн хамтран зохион байгуулж буй “Хэлний хуваагдал ба оршин тогтнохуй” сэдэвт олон улсын эрдэм шинжилгээний форумын оролцогчдод Олон улсын монгол судлалын холбооны ер өнхий нарийн бичгийн даргын хувиар гүн хүндэтгэл илэрхийлье.

Хоёр орны эрдэмтэн судлаачдын монгол судлал дахь хамтын ажиллагаа олон жилийн баялаг түү хтэй бөгөөд дэлхийн монгол судлалд БНСУ-ын эрдэмтдийн оруулсан хувь нэмрийг үнэлж баршг үй юм. Өнөөдөр Солонгосын монгол судлалын холбоо монгол судлалын үндсэн үйл ажиллагааг з ангидаж байгаа бөгөөд Дангүг их сургууль, Солонгосын Гадаад хэлний их сургууль зэрэг байгуул лагад монгол судлалын чиглэлээр сургалт, судалгааны үйл ажиллагааг эрхлэн явуулж байна. Яла нгуяа БНСУ-ын монгол судлалын анхны төв Дангүг их сургууль өнөөг хүртэл тус улсад монгол су длалын чиглэлээр далайцтай үйл ажиллагаа явуулж байгаа тэргүүлэгч төв байсаар байна.

Энэ удаа бид Солонгос үндэсний хэлний их толь бичиг бүтээх Өмнөд, Умард Солонгосын хамта рсан төслийн хороотой хамтран “Хэлний хуваагдал ба оршин тогтнохуй” сэдэвт олон улсын эр дэм шинжилгээний хурлыг зохион байгуулж байна. Уг хурлын зохион байгуулалтад эхнээс нь и дэвхтэй хамтран ажилласан Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь бүтээх төслийн хоро оны удирдах зөвлөлийн дарга Анъ Бён Ү болон И Пён Нэ профессорт талархлаа илэрхийлье.

Аливаа хэлээр хэлэлцэгч үндэстний амьдрах орчин, орон зайн алслалаас шалтгаалж, тэдгээрийн хэл аялгуунд тодорхой өөрчлөлт гардаг. Солонгос хэлээр хэлэлцэгч солонгос үндэстэн, монгол хэлээр хэлэлцэгч монгол үндэстний тодорхой хэсэг тэс өөр орчин, соёлын харилцан нөлөөллийн өөр орон зайд амьдарч буйгаас хамаарч тус тусын хэлний үгийн сан, хэл зүйд гарсан өөрчлөлт у чир шалтгааныг тодруулах нь сонирхолтой асуудал юм. Улмаар харилцан зөв ойлголцох нөхцөли йг бүрдүүлсэн толь бичиг боловсруулан гаргах нь хэрэглээний чухал ач холбогдолтой ажил болн о. Энэ талаар хоёр орны эрдэмтэн судлаачид туршлага солилцож ажиллах нь чухал бөгөөд цааш лаад хоёр Солонгосын эрдэмтэн судлаачид Монгол Улсад хамтарсан төслийн ажлаа уулзан хэлэ лцдэг боломж ч нээлттэй гэдгийг онцлон тэмдэглэе. Ийм зохион байгуулалтыг Олон улсын монг ол судлалын холбоо санаачлахын зэрэгцээ ажиллах нөхцөл боломж, төслийн хэрэгжилтийн бод ит биелэлтийг хангах зохицуулалтыг хийх чиглэлээр хамтран ажиллахад бэлэн байна.

Эрдэм судлалын ажилд эв нэгдэл, хамтарсан шийдэл, бүтээлч зохион байгуулалт туйлаас чуха л. Энэ удаагийн хурлаас дараа дараагийн үйл ажиллагааны зохион байгуулалтын асуудал улам тодорхой болно гэж найдаж байна.

Эрдэмтэн судлаачид Та бүхний ном эрдмийн үйлсэд амжилт хүсэж, сайн сайхны ерөөлийн өрг өн дэвшүүлье.

Олон улсын монгол судлалын холбооны ерөнхий нарийн бичгийн дарга

Далайн Заяабаатар

겨레말큰사전 몽골국립대학 국제학술포럼

갈라진 언어, 이어지는 숨결

Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь ·Монгол Улсын
Их Сургууль Олон улсын эрдэм шинжилгээний форум

Хэлний хуваагдал ба оршин тогтнохуй

기조강연

《겨레말큰사전》 편찬의 성격과 그 성과

권재일 재단법인 한글학회 이사장

1. 들어가기

오늘 제가 말씀드릴 《겨레말큰사전》은 한민족의 어휘 자산을 집대성하고 남북(=남한, 북한)의 언어 통일을 준비하기 위해, 남과 북이 공동으로 처음으로 편찬하는 한국어 큰사전입니다. 이를 위해, 남과 북은 '겨레말큰사전 남북공동편찬위원회'를 조직하여 겨레말을 공동으로 수집하고 연구하여 사전을 편찬하는 것입니다. 현재까지 25차례 남북공동편찬회의를 진행하였습니다.

이제 이러한 《겨레말큰사전》의 편찬 방법과 내용, 지금까지의 성과, 그리고 사전 편찬에 담긴 깊은 뜻을 살펴보고자 합니다.

2. 남북의 언어 차이

북한은 1949년부터 한글전용이 국가정책으로 시행된 이래 언어의 규범성을 높이기 위해 맞춤법, 표준어의 보급과 함께 어휘를 대대적으로 정화하였습니다. 이렇게 하여 1966년에는 '문화어'를 만들었습니다. 평양말을 기준으로 하는 문화어 제정으로 북한말의 어휘는 남한의 표준어와 차이가 나타나게 되었습니다. 남한의 어휘와 다른 북한의 어휘를 다음과 같이 분류해 볼 수 있습니다.

첫째, 북한의 방언을 문화어로 삼은 어휘입니다. 광복 이전부터 남북 언어에는 방언 차이가 존재하였습니다. 그래서 북한 방언을 문화어로 삼았기 때문에 문화어 가운데는 남한말과 서로 다른 예가 있습니다. 남한의 '채소'에 대한 북한의 '남새', '거위'에 대한 '게사니', '(값이) 헐하다'에 대한 '(값이) 눅다'가 그 예입니다.

둘째, 북한에서 남한과 다른 의미로 쓰는 어휘입니다. 남한에서도 쓰고 있으나 북한에서 남한과 다른 뜻으로 쓰는 어휘는 광복 이후 사회 제도의 차이에서 온 것입니다. 형태의 차이는 없으나 의미가 다르게 남북에서 사용되는 어휘입니다. 정치성이 강한 어휘일수록 이런 현상이 심합니다. 대표적인 예로서 '동무'를 들 수 있습니다. 남한 사전의 뜻풀이는 '늘 친하게 어울려 노는 사람'인데 비해, 북한 사전의 뜻풀이는 이러한 뜻풀이보다 먼저 '로동계급의 혁명위업을 이룩하기 위하여

혁명대오에서 함께 싸우는 사람을 친근하게 이르는 말'이라 풀이합니다.
셋째, 북한에서 분단 이후 새로 만들어 쓰는 어휘입니다. 남북 분단 이후의 북한에서 새로 쓰는 어휘에는 다듬은말과 외래어가 있습니다.

3. 《겨레말큰사전》의 주요 사업

《겨레말큰사전》 편찬의 주요 사업을 구체적으로 살펴보기로 하겠습니다.
첫째, 올림말 선정 작업입니다. 그간 남북 양측이 남한의 《표준국어대사전》과 북한의 《조선말대사전》을 검토하여 선별한 어휘와, 남북 양측에서 새로 조사한 새 어휘를 검토하여 《겨레말큰사전》에 수록할 23만여 개의 올림말을 선정했습니다.
둘째, 새 어휘 조사 작업입니다. 《겨레말큰사전》에 수록할 새 어휘는 《표준국어대사전》(엮은이: 국립국어연구원)과 《조선말대사전》(편찬: 사회과학원 언어학연구소 사전편찬집단)에 수록되지 않은 어휘로 7만 7천여 개의 새 어휘를 발굴하여 수록합니다. 새 어휘 조사는 지역어 조사와 문헌어 조사로 나뉘어 시행하였으며, 지역어는 4만여 개, 문헌어는 3만여 개의 새 어휘를 선정했습니다.
셋째, 뜻풀이 작업입니다. 남북의 편찬위원들이 공동집필요강을 작성하여 올림말의 속구조, 집필 방식, 뜻풀이 방식 등을 합의하고, 뜻풀이 집필을 2009년부터 시작하였습니다.
넷째, 단일어문규범 작성 작업입니다. 남북의 어문규범 전문가들이 《겨레말큰사전》 집필에 필요한 자모 배열 순서, 두음법칙, 사이시옷, 띄어쓰기, 외래어 표기 등 남북에서 서로 다르게 사용하고 있는 어문규범을 단일화해야 합니다.

4. 일반 어휘 단일화

《겨레말큰사전》의 올림말 선정 원칙은 '겨레말큰사전 올림말 선정 작업요강'에 따라, 남북이 각각 《표준국어대사전》과 《조선말대사전》의 올림말의 공통점과 차이점을 찾아냅니다. 이를 바탕으로 먼저 공통적인 것 가운데 《겨레말큰사전》에 올릴 수 있는 것과 올릴 수 없는 것, 토의하여 해결할 것들을 가려냈습니다.
다음으로 남북 사전에서 서로 다른 형태인 어휘는 남한말로 단일화하거나 북한말로 단일화하였습니다. 단일화한 어휘의 몇몇 예를 제시하면 다음과 같습니다.

단일안	남한말	북한말
거북이	**거북이**	거부기
걸죽하다	걸쭉하다	**걸죽하다**
곱배기	곱빼기	**곱배기**
빛깔	**빛깔**	빛갈

그러나 남북 어휘 모두를 받아들인 복수 형태를 인정한 예도 있습니다. '아내'(남), '안해'(북)와 '달걀'(남), '닭알'(북)은 둘 다 올림말로 받아들이는 예입니다.

5. 외래어 단일화

남북의 외래말이 차이 나는 까닭은 여럿 있으나, 북한이 옛 소련이나 동유럽권에서 외래어를 받아들여 차이 나는 경우도 있습니다. 지금까지 《겨레말큰사전》 편찬에서 외래어 표기를 단일화한 내용을 살펴보면 다음과 같습니다. 일단 남북이 서로 같은 것은 그대로 인정하고, 남북이 차이가 있는 것은, [1] 남한 외래어로 단일화하거나, [2] 북한 외래어로 단일화하거나, [3] 제3의 안으로 단일화하거나, [4] 둘 다 인정하여 복수로 하였습니다. 몇몇 예를 들면 다음과 같습니다.

[1] 남한 외래어로 단일화한 것

남한말=표준	북한말
고딕	고지크
디자인	데자인
아마추어	아마츄어
저널리즘	져널리즘

[2] 북한 외래어로 단일화한 것

북한말=표준	남한말
알콜	알코올
기브스	깁스
로보트	로봇
본네트	보닛

6. 뜻풀이 단일화

남북의 합의 사항을 토대로 《겨레말큰사전》에 수록할 뜻풀이는 남과 북이 공동으로 분담하여 집필하였습니다. 그리고 남북 각 측에서 집필한 뜻풀이를 서로 교환하여 검토한 뒤에 그 가운데 재논의하거나 보완할 필요가 있다고 판단한 원고는 남북 편찬위원과 편찬원이 함께하는 남북공동편찬회의를 통해 수정하고 보완하여 단일안을 최종 합의하였습니다. 《겨레말큰사전》에 수록될 30만 7천여 개(기존어휘 23만+새 어휘 7만7천)의 올림말은 2009년부터 본격적으로 뜻풀이 집필 작업을 시작하였습니다. 현재까지 12만 5천여 올림말의 뜻풀이 단일안을 합의하였습니다.

7. 어문규범 단일화

그간 《겨레말큰사전》 편찬에서 남북의 어문규범을 단일화하기 위해 의논한 내용을 소개하고 앞으로의 과제를 생각해 보고자 합니다.

[1] 자모 배열 순서

《겨레말큰사전》 편찬 과정에서 논의된 올림말 배열을 위한 자모 배열 순서에 대해 소개하고자 합니다. 자모 배열 순서에서 남북이 차이를 보이는 것은 크게 다음과 같은 네 가지입니다.

첫째, 초성 순서에서 'ㅇ' 위치는 잘 알다시피, 남한에서는 'ㅇ'의 순서가 'ㅅ' 다음에 놓이지만 북한에서는 자음 글자가 다 끝난 다음에 모음인 'ㅇ' 항목이 놓입니다. 이러한 차이를 단일화하기란 쉽지 않았습니다. 양측 모두 합당한 언어학적 이론을 내세우고 있기 때문입니다. 그러나 전통적인 방식에 따라 남한의 순서대로 초성에서 'ㅅ' 다음에 'ㅇ'을 두는 것으로 합의하였습니다.

둘째, 초성에 쓰이는 겹자음 'ㄲ, ㄸ, ㅃ, ㅆ, ㅉ' 위치에 대해, 남한에서는 'ㄱ' 다음에 'ㄲ'이, 'ㄷ' 다음에 'ㄸ'이 놓이는 반면, 북한에서는 'ㅎ'까지 모두 끝나고 'ㄲ, ㄸ, ㅃ, ㅆ, ㅉ'이 차례로 놓입니다. 이것은 북한의 순서대로 하기로 합의하였습니다. 결과적으로 초성 순서는 다음과 같이 하였습니다.

ㄱ ㄴ ㄷ ㄹ ㅁ ㅂ ㅅ ㅇ ㅈ ㅊ ㅋ ㅌ ㅍ ㅎ ㄲ ㄸ ㅃ ㅆ ㅉ

셋째, 중성의 모음 글자의 순서에 대해서 다음과 같이 합의하였습니다. ① 홑모음글자를 먼저 배열하고 이어서 겹모음 글자를 배열한다. ② 홑모음글자의 배열순서는 'ㅏ, ㅑ, ㅓ, ㅕ, ㅗ, ㅛ, ㅜ, ㅠ, ㅡ, ㅣ'로 하고, 겹모음 글자의 순서는 'ㅐ ㅒ ㅔ ㅖ ㅘ ㅙ ㅚ ㅝ ㅞ ㅟ ㅢ'로 하기로 하였습니다.

넷째, 종성에서 겹자음 'ㄲ, ㅆ'의 순서는 북한 순서대로 모든 자음이 끝난 뒤에 두기로 하였습니다.

[2] 띄어쓰기

띄어쓰기에서 가장 큰 쟁점은 의존명사, 보조용언, 대명사, 명사 연결체 등의 띄어쓰기입니다. 먼저 의존명사 띄어쓰기입니다. '것, 바, 줄, 수' 등과 같은 의존명사의 경우, 남한에서는 '갈 바를 알 수 없다'로 북한에서는 '갈바를 알수 없다'로 씁니다. 단어 단위로 띄어 쓰는 원칙을 존중하여 '갈 바를 알 수 없다'처럼 띄어 쓰는 것으로 의견을 나누었으나 합의에 이르지는 않았습니다. 다만, 단위를 나타내는 의존명사는 '한명, 두마리'처럼 붙여 쓰는 것으로 합의하였습니다.

다음은 본용언과 보조용언의 띄어쓰기입니다. 본용언과 보조용언의 띄어쓰기도 중요한 논의 과제입니다. 남한에서는 '가고 있다, 읽게 하였다, 오지 않았다, 먹어 버렸다'처럼 띄어 쓰는 것을 원칙으로 하나, 북한에서는 '가고있다, 읽게하였다, 오지않았다, 먹어버렸다'처럼 붙여 씁니다. 이에 대해 보조용언을 띄어 쓰되, 용언에 붙는 토 '-아/-어/-여' 바로 다음에 오는 보조용언을 앞말에 붙여 쓰는 것으로 합의하였습니다.

[3] 사이시옷

사이시옷 표기에 관해서 남북이 의견을 모으기란 매우 어렵습니다. 남한에서는 주어진 조건에서는 사이시옷을 모두 쓰지만, 북한에서는 원칙적으로 사이시옷을 쓰지 않습니다. 현격히 다른 두 표기법을 단일화한다는 것은, 지금도 그렇지만, 앞으로도 상당히 어려울 것으로 짐작됩니다. 그래서 남북은 사이시옷 표기의 차이를 줄일 수 있는 공통분모를 찾기 위한 방안을 서로 제시하여 몇 차례 의논하였습니다.

[4] 두음법칙

남북의 어문규범 단일화 작업에서 아마도 '역사'와 '력사', '여성'과 '녀성'의 표기를 단일화하는, 단어 첫머리의 ㄴ, ㄹ 표기 문제인 두음법칙에 관한 것이 가장 큰 과제일 것입니다. 이에 대해서는 남북이 조금씩 의견을 주고받았지만, 아직 확정하지 못하고 있습니다. 그러나 가장 합리적인 단일화 방안을 마련하기 위해 시간을 두고 지속적으로 의논하기로 하였습니다.

8. 맺음말 - 《겨레말큰사전》의 가치

《겨레말큰사전》 편찬 사업의 가치는 남북한의 언어 통합에 기여하는 것이라 하겠습니다. 무엇보다도 중요한 가치는 "미리 준비해 두다"입니다. 언제 다가올지 모를, 서로 왕래가 자유롭고 나아가 국토 통일에 앞서서 이런 언어 통합을 미리 준비해 둠으로써 어떠한 혼돈도 없이 효과적으로 남북이 같은 언어를 쓸 수 있도록 미리 준비해 둔다는 의미에서 《겨레말큰사전》은 그 가치가 따질 수 없을 만큼 대단히 크다고 믿습니다.

오랫동안 민족의 문화와 정신을 이어 온 말이 남북 분단으로 차이가 나타났습니다. 앞에서 살펴본 바와 같이 남북에서 서로 사용하는 단어가 달라졌으며, 표기법이 달리 쓰입니다. 서로 다른 단어와 표기법이 사용되고 이것이 굳어진다면 남북이 통일된 이후 의사소통에 어려움이 따를 것입니다. 그래서 남북 모두는 이를 극복하기 위하여 관심을 가지고 노력해야 합니다. 나아가 남북의 언어 차이를 줄이고 서로의 동질성을 회복하기 위한 이러한 노력이 통일을 앞둔 우리에게 값으로 따지기 어려운 매우 소중한 것이라는 점을 인식해야 할 것입니다.

[참고 문헌]

겨레말큰사전남북공동편찬사업회: https://www.gyeoremal.or.kr
고영근(1988), 남북한 언어·문자의 이질화와 그 극복 방안 (1), 《주시경학보》 2, 탑출판사, 47~84쪽.
고영근(1989), 남북한 언어·문자의 이질화와 그 극복 방안 (2), 《주시경학보》 3, 탑출판사, 40~75쪽.
권재일(2006), 《남북 언어의 문법 표준화》, 서울대학교 출판부.
권재일(2012), 《북한의 『조선어학전서』 연구》, 서울대학교 출판문화원.
권재일(2014), 《남북 언어의 어휘 단일화》, 서울대학교 출판문화원.
권재일(2023), 《말로써 행복을》, 박이정.
권재일(2025), 돌아보기와 내다보기 – 겨레말큰사전 공동회의 20돌을 맞이하여, 《겨레말》 26, 겨레말큰사전남북공동편찬사업회, 22~25쪽.
김광수(2004), 《남북한 전문용어 비교연구》, 도서출판 역락.
김문오·전수태(2007), 《남북 교과서 학술 용어 비교 연구》, 국립국어원.
김선철·김건희(2008), 《남북 교과서 학술 용어 비교 연구 2》, 국립국어원.
남기심(2002), 남북 언어의 이질화와 그 극복 방안, 《남북 언어 동질성 회복을 위한 제1차 남북 국제 학술 회의 논문집》, 국립국어연구원, 7~12쪽.
문영호(2002), 언어의 민족성을 구현하는 것은 우리 말의 통일적발전을 이룩하기 위한 기본방도, 《남북 언어 동질성 회복을 위한 제1차 남북 국제 학술 회의 논문집》, 국립국어연구원, 14~22쪽.
민현식(2010), 남북 및 재외동포 언어의 현재와 미래, - '표준 한국어'의 수립을 위하여, 《남북 언어 통합과 재일동포 언어 국제학술대회 논문집》, 국립국어원, 1~44쪽.
양수경(2013), 북한이탈주민의 언어 적응 실태에 관한 연구, 서울대학교 대학원 박사학위논문.
한용운(2007), 남북 규범어의 통합방안, 《한국사상과 문화》 40, 한국사상과문화학회, 301~322쪽.
홍종선(2012),『겨레말 큰사전』의 성격과 과제, 《한글》 295, 한글학회, 135~161쪽.

권재일

서울대학교 언어학과 명예교수, 재단법인 한글학회 이사장. 『한국어 문법론』, 『한국어 문법사』, 『언어학사강의』 등 집필.

겨레말큰사전 몽골국립대학 국제학술포럼

갈라진 언어, 이어지는 숨결

Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь ·Монгол Улсын
Их Сургууль Олон улсын эрдэм шинжилгээний форум

Хэлний хуваагдал ба оршин тогтнохуй

Үндсэн илтгэл

《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》 бүтээх ажлын онцлог ба үр дүн

Квон Жэ Ил Хангыл судлалын холбооны удирдах зөвлөлийн дарга

1. Удиртгал

Өнөөдөр миний танилцуулах《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》нь солонгос үнд эстний үгийн сангийн өвийг нэгтгэн бүрдүүлж, Өмнөд ба Умард Солонгосын хэлийг нэгтгэхэ д бэлтгэх зорилгоор хоёр тал анх удаа хамтран бүтээж буй солонгос хэлний их тайлбар толь юм. Үүний тулд хоёр тал “Өмнөд, Умардын хамтарсан толь бичиг бүтээх төслийн хороо”-г б айгуулж, үндэстнийхээ үг хэллэгийг хамтран цуглуулж, судлах замаар толь бичиг эмхэтгэж байна. Өнөөг хүртэл Өмнөд, Умардын хамтарсан хурлыг 25 удаа зохион байгуулжээ.
Одоо энэхүү《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг бүтээх арга, агуулга, өнөөг х үртэл гарсан үр дүн, түүнчлэн толь бичиг бүтээх ажлын цаад утга учрыг авч үзье.

2. Өмнөд, Умард Солонгосын хэлний ялгаа

Умард Солонгост 1949 оноос зөвхөн хангыл үсгээр бичих төрийн бодлого хэрэгжиж эхэлсэ н бөгөөд хэлний зөв хэрэглээг хэвшүүлэхийн тулд зөв бичих дүрэм, утга зохиолын хэлний хэ м хэмжээг дэлгэрүүлэхийн зэрэгцээ үгийн санг шинэчлэн боловсруулах өргөн хүрээтэй ажи л өрнүүлжээ. Үүний үр дүнд 1966 онд “Соёлт хэл(문화어)” буюу төв аялгууг тогтоосон юм. Пё н-ян ярианд тулгуурлан соёлт хэлний хэм хэмжээг тогтоосноор Умардын үгийн сан Өмнөди йн утга зохиолын хэлний үгийн сангаас ялгарах болжээ. Өмнөдийнхөөс ялгаатай Умардын ү гийн сангийн нэгжүүдийг дараах байдлаар ангилж болно.

Нэгдүгээрт, Умардын нутгийн аялгуунаас соёлт хэлэнд оруулсан үгс юм. Чөлөөлөгдөхөөс өм нө ч Өмнөд, Умардын хэлэнд нутгийн аялгууны ялгаа байсан. Иймээс Умардын нутгийн аялг ууны үгсийг соёлт хэлний хэм хэмжээ болгосон учир тэдгээрийн дотор Өмнөдийнхөөс ялгаа тай үг бий. Тухайлбал, хүнсний ногоог Өмнөдөд '채소чэсу ', Умардад '남새 намсэ', галууг Өмнө дөд '거위 кови', Умардад '게사니'кэсани , '(үнэ) хямд байх'-ыг Өмнөдөд '(값이) 헐하다 хөл-хада', У мардад '(값이) 눅다нүгда' гэдэг.

Хоёрдугаарт, Умардад Өмнөдийнхөөс өөр утгаар хэрэглэдэг үгс юм. Хоёр талд хоёуланд нь хэрэглэдэг боловч утга нь өөр болсон нь чөлөөлөгдсөний дараах нийгмийн тогтолцооны ялг аанаас үүдэлтэй. Эдгээр нь хэлбэрийн ялгаагүй атлаа Өмнөд, Умардад өөр өөр утгаар хэрэг лэгддэг үгс бөгөөд улс төрийн утга агуулга хүчтэй байх тусам энэ үзэгдэл тод илэрдэг. Үүни й төлөөлөх жишээ бол '동무 тонмү' юм. Өмнөдийн толь бичигт 'байнга ойр дотно нөхөрлөж, х амт тоглож нааддаг хүн' гэж тайлбарладаг бол Умардын толь бичигт энэ утгын өмнө 'ажилч ин ангийн хувьсгалын үйл хэргийг хэрэгжүүлэхийн төлөө хувьсгалын эгнээнд хамт тэмцэж б уй хүнийг дотноор нэрлэх үг' гэсэн тайлбар ордог.

Гуравдугаарт, хуваагдсанаас хойш Умардад шинээр үүсгэн хэрэглэсэн үгс юм. Өмнөд, Умар д хуваагдсанаас хойш Умардад шинээр хэрэглэгдэх болсон үгсэд солонгосчилсон үг болон х арь үг багтана.

3.《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийн төслийн үндсэн ажлууд

《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг бүтээх үндсэн ажлуудыг тодруулан авч үзье.

Нэгдүгээрт, толгой үг сонгох ажил юм. Хоёр тал Өмнөдийн《Солонгос утга зохиолын хэлний их тайлбар толь》Умардын《Солонгос(Чосөнъ) хэлний их тайлбар толь》-ийг нягтлан сонгосо н үгс болон хоёр талд шинээр судалж илрүүлсэн үгсийг хэлэлцэн,《Солонгос үндэстний хэлн ий их тайлбар толь》-д оруулах 230 мянга гаруй толгой үгийг сонгожээ.

Хоёрдугаарт, шинээр оруулах үгсийг судлах ажил юм.《Солонгос үндэстний хэлний их тайлб ар толь》-д шинээр оруулах үгс гэдэг нь Үндэсний солонгос хэл судлалын хүрээлэнгийн эмхэ тгэсэн《Солонгос утга зохиолын хэлний их тайлбар толь》болон Нийгмийн ухааны академий н Хэл шинжлэлийн хүрээлэнгийн Толь бичиг бүтээх хамт олны эмхэтгэсэн《Солонгос(Чосөн ъ) хэлний их тайлбар толь》-д ороогүй үгсийг хэлнэ. Ийм 77 мянга гаруй үг илрүүлэн тольд о руулах юм. Энэ судалгааг нутгийн аялгууны үгсийн судалгаа, бичгийн эх сурвалжийн үгсийн судалгаа гэсэн хоёр чиглэлээр явуулж, нутгийн аялгууны 40 мянга гаруй, бичгийн эх сурвал жаас 30 мянга гаруй үг шинээр сонгосон.

Гуравдугаарт, утгын тайлбар бичих ажил юм. Өмнөд, Умардын толь бүтээх зөвлөлийн гишүүд хамтран бичих ажлын удирдамж боловсруулж, толгой үгийн тайлбарын бүтэц, бичих арга, ут

гыг тайлбарлах арга зэрэг асуудлыг тохиролцон, 2009 оноос утгын тайлбар бичиж эхэлжээ. Дөрөвдүгээрт, хэл бичгийн нэгдсэн дүрэм боловсруулах ажил юм. Өмнөд, Умард Солонгосын хэл бичгийн дүрмийн мэргэжилтнүүд《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг зохиоход баримтлах хангыл үсгийн эгшиг, гийгүүлэгчийг эрэмбэлэх дараалал, үгийн эхний авианы дүрэм, нийлмэл үгийн заагт ㅅ(с) үсэг бичих дүрэм, үгийг салгаж бичих дүрэм, зээлдмэл үгийг солонгос үсгээр тэмдэглэх журам зэрэг хоёр талд ялгаатай мөрдөж буй дүрмийг нэг мөр болгожээ.

4. Ерөнхий хэрэглээний үгсийг нэг мөр болгох нь

《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-д оруулах толгой үгийг сонгохдоо Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толийн толгой үг сонгох ажлын удирдамж-ийг баримтлав. Үүний дагуу Өмнөд, Умардын тал тус тусын《Солонгос утга зохиолын хэлний их тайлбар толь》болон《Солонгос (Чосөнъ) хэлний их тайлбар толь》-д орсон толгой үгсийг харьцуулан, давхцаж буй болон ялгаатай үгсийг тогтоожээ. Үүнд үндэслэн эхлээд хоёр тольд давхцаж буй үгсийг《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-д оруулах боломжтой, оруулах боломжгүй, мөн оруулах эсэхийг нь хэлэлцэж шийдвэрлэх шаардлагатай гэж ангилан ялгажээ.
Дараа нь хоёр талын толь бичигт өөр өөр хэлбэртэй орсон үгсийг Өмнөдийн эсвэл Умардын хэлбэрээр нэг мөр болгожээ. Ийнхүү нэг мөр болгосон үгсээс цөөн жишээ үзүүлье.

Нэгдсэн хувилбар	Өмнөдийн хэлбэр	Умардын хэлбэр
거북이 кобүг-и	거북이кобүг-и	거부기 кобүги
걸죽하다 колжүгхада	걸쭉하다 колжжүгхада	걸죽하다колжүгхада
곱배기 губ-бэги	곱빼기 губ-ббэги	곱배기губ-бэги
빛깔 бит-ггаль	빛깔 бит-ггаль	빛갈 бит-галь

Гэхдээ хоёр талын үгийг хоёуланг нь хүлээн зөвшөөрч, зэрэгцсэн хэлбэрээр авсан тохиолдол ч бий. Тухайлбал, эхнэр гэсэн утгатай ‘아내 анэ’ (Өмнөд), ‘안해анхэ’ (Умард), мөн өндөг гэсэн утгатай ‘달걀тальгял’ (Өмнөд), ‘닭알 таг-аль’ (Умард)-ыг хоёуланг нь толгой үгээр оруулсан.

5. Харь үгийн бичлэгийг нэг мөр болгох нь

Өмнөд, Умардын харь үгс ялгаатай болсон нь олон шалтгаантай. Тэдгээрийн нэг нь Умард Солонгос хуучин Зөвлөлт Холбоот Улс болон Зүүн Европын орнуудаас үг зээлдэн авсантай холбоотой.《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг бүтээхдээ харь үгийн бичлэгийг

өнөөг хүртэл хэрхэн нэг мөр болгосныг авч үзье. Хоёр талд ижил бичдэг үгсийг хэвээр нь авч, ялгаатай бичдэг үгсийг [1] Өмнөдийн хэлбэрээр нэг мөр болгох, [2] Умардын хэлбэрээр нэг мөр болгох, [3] гурав дахь хувилбараар нэг мөр болгох, [4] хоёр хэлбэрийг хоёуланг нь зөв шөөрөх гэсэн дөрвөн аргаар шийдвэрлэжээ. Цөөн жишээ үзүүлбэл дараах байдалтай байна.

[1] Өмнөд Солонгосын хэлбэрээр нэг мөр болгосон үгс

Өмнөдийн хэлбэр	Умардын хэлбэр
고딕 кодик	고지크 кожикы
디자인 дизаин	데자인 дэзаин
아마추어 амачү-о	아마츄어 амачю-о
저널리즘 жоноллижым	져널리즘 жёноллижым

[2] Умард Солонгосын хэлбэрээр нэг мөр болгосон үгс

Умардын хэлбэр	Өмнөдийн хэлбэр
알콜 алкол	알코올 алко-ол
기브스 гибысы	깁스 гибсы
로보트 роботы	로봇 робот
본네트 боннэты	보닛 бонит

6. Утгын тайлбарыг нэг мөр болгох нь

Өмнөд, Умардын талууд харилцан тохиролцсон зүйлсдээ үндэслэн《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-д оруулах үгийн утгын тайлбарыг ажлаа хуваарилан авч бичив. Дараа нь тус тусын бичсэн тайлбарыг солилцон хянаж, дахин хэлэлцэх буюу нэмж засварлах шаар длагатай гэж үзсэн эхийг хоёр талын толь зохиох хорооны гишүүд болон ажилтнуудын хамт арсан хурлаар хэлэлцсэн байна. Уг хурлаар эдгээр эхийг засаж, гүйцээн боловсруулсны үндсэн дээр тайлбарын нэгдсэн хувилбарыг эцэслэн тохиролцжээ.《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-д орох нийт 307 мянга орчим толгой үгийн (өмнөх толиудад орсон 230 мянган үг, шинээр нэмж оруулах 77 мянган үг) утгын тайлбарыг бичих ажил 2009 оноос эрчмтэй эхэлсэн. Одоогийн байдлаар 125 мянга орчим толгой үгийн утгын тайлбарын нэгдсэн хувилбарыг тохиролцоод байна.

7. Хэл бичгийн дүрмийг нэг мөр болгох

«Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь»-ийг бүтээх явцад Өмнөд, Умардын хэл бичги йн дүрмийг нэг мөр болгох талаар өнөөг хүртэл хэлэлцсэн асуудлуудыг танилцуулж, цааши д шийдвэрлэх зорилтуудыг авч үзье.

[1] Эгшиг, гийгүүлэгч үсгийг эрэмбэлэх дараалал

“Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь”-ийг бүтээх явцад толгой үгсийг эрэмбэлэхий н тулд хэлэлцсэн үсгийн дарааллын асуудлыг танилцуулъя. Эгшиг, гийгүүлэгч үсгийн дараал лын хувьд Өмнөд, Умардад дараах дөрвөн үндсэн ялгаа бий.

Нэгдүгээрт, үеийн эхний гийгүүлэгчийн дараалал дахь ‘ㅇ’ үсгийн байрлал юм. Өмнөд Солон гост ‘ㅇ’ үсгийг ‘ㅅ’-ийн дараа байрлуулдаг бол Умард Солонгост бүх гийгүүлэгч үсгийн дара а эгшгээр эхэлсэн үгсийг хамарсан ‘ㅇ’ бүлгийг байрлуулдаг. Энэ ялгааг арилгаж, дарааллыг нэг мөр болгоход амаргүй байв. Учир нь хоёр тал хоёулаа хэл шинжлэлийн үндэслэлтэй тай лбар дэвшүүлж байсан юм. Гэсэн хэдий ч уламжлалт зарчмыг дагаж, Өмнөдийн дарааллаар үеийн эхэнд орох ‘ㅇ’ үсгийг ‘ㅅ’-ийн дараа байрлуулахаар тохиролцов.

Хоёрдугаарт, үеийн эхэнд орох ‘ㄲ, ㄸ, ㅃ, ㅆ, ㅉ’ давхар гийгүүлэгчийн байрлал юм. Өмнөд Со лонгост ‘ㄲ’-ийг ‘ㄱ’-ийн дараа, ‘ㄸ’-ийг ‘ㄷ’-ийн дараа гэх мэтээр байрлуулдаг. Харин Умард С олонгост ‘ㅎ’ хүртэлх бүх гийгүүлэгчийг эрэмбэлсний дараа ‘ㄲ, ㄸ, ㅃ, ㅆ, ㅉ’-ийг дараалуулан байрлуулдаг. Энэ тохиолдолд Умардын дарааллыг баримтлахаар тохиролцжээ. Ингэснээр үеийн эхний гийгүүлэгчийн дарааллыг дараах байдлаар тогтоов.

ㄱ ㄴ ㄷ ㄹ ㅁ ㅂ ㅅ ㅇ ㅈ ㅊ ㅋ ㅌ ㅍ ㅎ ㄲ ㄸ ㅃ ㅆ ㅉ

Гуравдугаарт, үеийн эгшиг үсгийн дарааллыг дараах байдлаар тохиролцжээ. ① Эхлээд дан э гшиг үсгийг, дараа нь нийлмэл эгшиг үсгийг байрлуулна. ② Дан эгшиг үсгийг ‘ㅏ ㅑ ㅓ ㅕ ㅗ ㅛ ㅜ ㅠ ㅡ ㅣ’, нийлмэл эгшиг үсгийг ‘ㅐ ㅒ ㅔ ㅖ ㅘ ㅙ ㅚ ㅝ ㅞ ㅟ ㅢ’ гэсэн дарааллаар байрлуулна. Д өрөвдүгээрт, үеийн адагт орох ‘ㄲ, ㅆ’ давхар гийгүүлэгчийг Умардын дарааллын дагуу бусад бүх гийгүүлэгчийн дараа байрлуулахаар тохиролцов.

[2] Үгийг салгаж бичих дүрэм

Үгийг салгаж бичихтэй холбоотой гол маргаантай асуудлууд нь эрхшээлт нэр буюу бие даа н хэрэглэгддэггүй нэр үг, туслах үйл үг ба тэмдэг нэр, төлөөний үг, нэр үгсийн холбоо зэргий г хэрхэн бичих тухай юм. Эхлээд бие даан хэрэглэгддэггүй нэр үгийг салгаж бичих асуудлы г авч үзье. ‘것, 바, 줄, 수’ зэрэг нэр үг орсон хэллэгийг Өмнөд Солонгост ‘갈 바를 알 수 없다’, хари

н Умард Солонгост ‘갈바를 알수 없다’ гэж бичдэг. Энэ асуудлаар үг бүрийг тусад нь бичих зарч мыг баримталж, ‘갈 바를 알 수 없다’ гэх мэтээр салгаж бичихээр санал нэгджээ. Харин тоо хэм жээний нэгж заасан, бие даан хэрэглэгддэггүй нэр үгийг ‘한명’ (‘нэг хүн’), ‘두마리’ (‘хоёр толго й мал, амьтан’) гэх мэтээр өмнөх үгтэй нь нийлүүлж бичихээр санал нэгджээ. Өөрөөр хэлбэл, бие даан хэрэглэгддэггүй нэр үгийг ерөнхийдөө салгаж бичих боловч тоо хэмжээний нэгж з аасан нэр үгийг өмнөх үгтэй нь нийлүүлж бичихээр болсон байна.
Дараагийн асуудал нь үндсэн болон туслах үйл үг, тэмдэг нэрийг салгаж бичих тухай юм. Э нэ нь мөн хэлэлцэх чухал асуудлын нэг байв. Өмнөд Солонгост ‘가고 있다, 읽게 하였다, 오지 않았다, 먹어 버렸다’ гэх мэтээр салгаж бичихийг зарчим болгодог бол Умард Солонгост ‘가고있다, 읽게하였다, 오지않았다, 먹어버렸다’ гэх мэтээр нийлүүлж бичдэг. Энэ талаар туслах үйл үг, тэмдэг н эрийг үндсэн үгээс нь салгаж бичих боловч үндсэн үгэнд залгасан ‘-어’ нөхцөлийн шууд дара а орсон туслах үгийг өмнөх үгтэй нь нийлүүлж бичихээр санал нэгджээ.

[3] Нийлмэл үгийн заагийн ㅅ

Нийлмэл үгийн заагт ㅅ үсэг бичих асуудлаар Өмнөд, Умардын талууд санал нэгдэхэд тун хү ндрэлтэй байна. Өмнөд Солонгост дүрэмд заасан нөхцөл бүрдсэн бүх тохиолдолд ㅅ үсгийг бичдэг бол Умард Солонгост зарчмын хувьд бичдэггүй. Ийнхүү эрс ялгаатай хоёр бичлэгийг нэг мөр болгох нь одоо ч хүндрэлтэй байгаа бөгөөд цаашид ч нэлээд бэрх байх төлөвтэй. Ий мээс хоёр тал ㅅ үсэг бичих дүрмийн ялгааг багасгахын тулд аль аль нь хүлээн зөвшөөрч бо лох нийтлэг үндэслэл олох арга замыг тус тус санал болгож, хэд хэдэн удаа хэлэлцэв.

[4] Үгийн эхний авианы дүрэм

Өмнөд, Умардын хэл бичгийн дүрмийг нэг мөр болгох ажлын хамгийн том сорилт нь ‘역사 ёгса’ ба ‘력사 рёгса’ (‘түүх’), ‘여성 ё-сон’ ба ‘녀성нёсон’ (‘эмэгтэй’) гэсэн ялгаатай бичлэгийг нэг мөр бо лгох үгийн эхэнд ㄴ, ㄹ үсгийг хэрхэн бичих дүрмийн асуудал билээ. Хоёр тал энэ талаар тодорх ой хэмжээнд санал солилцсон боловч эцэслэн шийдвэрлэж хараахан чадаагүй байна. Гэсэн хэ дий ч бичлэгийг нэг мөр болгох хамгийн үндэслэлтэй шийдлийг олохын тулд цаг хугацаа зарцу улан, үргэлжлүүлэн хэлэлцэхээр тохиролцоод байна.

8. Дүгнэлт —《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийн үнэ цэн

《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг бүтээх төслийн үнэ цэн нь Өмнөд, Умардын хэлний нэгдэлд хувь нэмэр оруулж буйд оршино. Түүний хамгийн чухал ач холбогдол нь “уръдчилан бэлтгэх” явдал юм. Хэзээ тохиох нь тодорхойгүй ч хоёр талын иргэд чөлөөтэй зорчих, улмаар улс орон нэгдэх тэр үеэс өмнө хэлний нэгдлийг ийнхүү бэлтгэснээр Өмнөд, Умард яма р нэгэн будлиангүйгээр нэг хэлээ үр дүнтэй хэрэглэх боломжтой болно. Чухам энэ утгаараа《С олонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》үнэлж баршгүй их үнэ цэнтэй гэж би итгэдэг.

Үндэстний соёл, оюун санааг урт удаан хугацаанд уламжлан ирсэн хэл Өмнөд, Умард хувааг дсаны улмаас ялгаатай болжээ. Өмнө авч үзсэнчлэн хоёр талын хэрэглэдэг үгс өөрчлөгдөж, бичлэгийн дүрэм ч ялгаатай болсон. Ийнхүү өөр өөр үг, бичлэг хэрэглэсээр энэ ялгаа хэвши ж тогтвол хоёр тал нэгдсэний дараа харилцан ойлголцоход хүндрэл учирна. Тиймээс Өмнөд, Умард Солонгос хоёул үүнийг даван туулахын төлөө анхаарал тавьж, хичээн ажиллах ёстой. Цаашлаад хэлний ялгааг багасгаж, нийтлэг шинжийг нь сэргээх эдгээр хүчин чармайлт нэгд лийн өмнө зогсож буй бидний хувьд үнэлж баршгүй чухал болохыг ухамсарлах хэрэгтэй.

Ашигласан материал

Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь бүтээх Өмнөд, Умард Солонгосын хамтарсан төслийн х ороо. Цахим хуудас: https://www.gyeoremal.or.kr.

Ко Ён Гын (고영근). 1988. “Өмнөд, Умард Солонгосын хэл, бичгийн ондоошил ба түүнийг даван туула х арга зам (1)”. «Жү Ши Гён судлалын сэтгүүл» (주시경학보), № 2. «Тхап» хэвлэлийн газар. 47–84-р тал.

Ко Ён Гын (고영근). 1989. “Өмнөд, Умард Солонгосын хэл, бичгийн ондоошил ба түүнийг даван туулах арга зам (2)”. «Жү Ши Гён судлалын сэтгүүл» (주시경학보), № 3. «Тхап» хэвлэлийн газар. 40–75-р тал.

Квон Жэ Ил (권재일). 2006. «Өмнөд, Умардын хэл зүйн хэм хэмжээг нэг мөр болгох нь». Сөүлийн их су ргуулийн хэвлэлийн газар.

Квон Жэ Ил (권재일). 2012. «Умард Солонгосын “Солонгос хэл шинжлэлийн цуврал бүтээл”-ийн судал гаа». Сөүлийн их сургуулийн хэвлэл, соёлын хүрээлэн.

Квон Жэ Ил (권재일). 2014. «Өмнөд, Умардын хэлний үгийн санг нэг мөр болгох нь». Сөүлийн их сургу улийн хэвлэл, соёлын хүрээлэн.

Квон Жэ Ил (권재일). 2023. «Үгээр аз жаргалд хүрэх нь» (말로써 행복을). «Пагижон» (박이정) хэвлэлийн газар.

Квон Жэ Ил (권재일). 2025. “Өнгөрснөө эргэн харж, ирээдүйгээ төсөөлөх нь — Солонгос үндэстний хэ лний их тайлбар толь бүтээх хамтарсан хурлын 20 жилийн ойд”. «Үндэстний хэл» (겨레말), № 26. Соло нгос үндэстний хэлний их тайлбар толь бүтээх Өмнөд, Умард Солонгосын хамтарсан төслийн хороо. 22–25-р тал.

Ким Гван Сү (김광수). 2004. «Өмнөд, Умард Солонгосын мэргэжлийн нэр томьёоны харьцуулсан суда лгаа». «Ённак» (역락) хэвлэлийн газар.
Ким Мүн О (김문오), Жон Сү Тэ (전수태). 2007. «Өмнөд, Умардын сурах бичиг дэх шинжлэх ухааны нэр т омьёоны харьцуулсан судалгаа». Солонгосын Үндэсний хэлний хүрээлэн.
Ким Сон Чол (김선철), Ким Гон Хи (김건희). 2008. «Өмнөд, Умардын сурах бичиг дэх шинжлэх ухааны н эр томьёоны харьцуулсан судалгаа 2». Солонгосын Үндэсний хэлний хүрээлэн.
Нам Ги Сим (남기심). 2002. "Өмнөд, Умардын хэлний ондоошил ба түүнийг даван туулах арга зам". «Ө мнөд, Умардын хэлний нийтлэг шинжийг сэргээх асуудлаарх Өмнөд, Умардын олон улсын эрдэм ш инжилгээний анхдугаар хурлын илтгэлийн эмхэтгэл». Солонгосын Үндэсний хэл судлалын хүрээлэн (국립국어연구원). 7–12-р тал.
Мүн Ён Хо (문영호). 2002. "Хэлний үндэстний онцлогийг тусган хэрэгжүүлэх нь эх хэлээ нэгдмэл байд лаар хөгжүүлэх үндсэн арга зам мөн". «Өмнөд, Умардын хэлний нийтлэг шинжийг сэргээх асуудлаар х Өмнөд, Умардын олон улсын эрдэм шинжилгээний анхдугаар хурлын илтгэлийн эмхэтгэл». Солонг осын Үндэсний хэл судлалын хүрээлэн (국립국어연구원). 14–22-р тал.
Мин Хён Шик (민현식). 2010. "Өмнөд, Умард болон хилийн чанад дахь солонгосчуудын хэлний өнөө ба ирээдүй — «Солонгос утга зохиолын хэл»-ийг төлөвшүүлэхийн төлөө". «Өмнөд, Умардын хэлний нэг дмэл байдал ба Япон дахь солонгосчуудын хэлний асуудлаарх олон улсын эрдэм шинжилгээний хур лын илтгэлийн эмхэтгэл». Солонгосын Үндэсний хэлний хүрээлэн. 1–44-р тал.
Ян Сү Гён (양수경). 2013. «Умард Солонгосоос гарч ирсэн иргэдийн хэлний дасан зохицох байдлын су далгаа». Докторын зэрэг горилсон бүтээл. Сөүлийн их сургуулийн ахисан түвшний сургууль.
Хан Ён Үн (한용운). 2007. "Өмнөд, Умардын утга зохиолын хэлний нэгдмэл байдлыг хангах арга зам". « Солонгосын сэтгэлгээ ба соёл» (한국사상과 문화), № 40. Солонгосын сэтгэлгээ, соёл судлалын холбоо. 301–322-р тал.
Хон Жон Сөн (홍종선). 2012. "«Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь»-ийн онцлог ба зорилтууд". «Хангыл» (한글), № 295. Хангыл судлалын холбоо. 135–161-р тал.

Квон Жэ Ил

Сөүлийн их сургуулийн Хэл шинжлэлийн тэнхимийн хүндэт профессор, Хангыл судлалын холбооны удирдах зөвлөлийн дарга. 『Солонгос хэлний хэл зүй』, 『Солонгос хэлний хэл зүйн түүх』, 『Хэл шинжлэ лийн түүхийн лекц』 зэрэг бүтээлийн зохиогч.

겨레말큰사전 몽골국립대학 국제학술포럼

갈라진 언어, 이어지는 숨결

Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь ·Монгол Улсын
Их Сургууль Олон улсын эрдэм шинжилгээний форум

Хэлний хуваагдал ба оршин тогтнохуй

제1세션

남북 언어 통합과 겨레말큰사전

좌장

김재용
제주대학교

발표 1

남북 '이질화'의 실태와 소통의 장벽 - 차이를 넘어 남북 언어 통합의 길을 향한 제언

이상혁 한성대학교

1. 서론 : '같은 말'이라는 당위와 '다른 말'이라는 경험의 괴리

한반도의 분단은 영토와 이념적 정치체제의 균열에 그치지 않았다. 코리안(Korean) 언어공동체 내부의 일상적 접촉과 상호작용마저 차단하였다. 해방 이후 남과 북은 서로 다른 국가 체제, 교육제도를 구축하고 언어정책 수립의 방향도 달랐다. 그리고 한국전쟁 이후 양쪽 주민의 이동은 물론이고 매체의 유통도 제한되었다. 그 결과 하나의 역사적 언어공동체에 속했던 한국어(조선어)[1]는 남과 북에서 서로 다른 사회문화적 환경 아래에서 독자적으로 변화해 왔다. 남북의 분단은 언어 변화의 조건을 나누었으며, 이 지역을 언어적 단절과 제도적 대립이 공존하는 '언어 분단'의 공간으로 만들었다. 그리고 지난 80년을 그렇게 살아왔다.

그럼에도 주목할 것은 오늘날까지 남북의 주민은 통역 없이 기본적인 의사소통을 수행할 수 있다는 점이다. 비록 차이가 있으나, 음운·문법의 핵심 체계와 기초어휘가 대체로 공유되고 있다는 사실은 남북 언어의 역사적 동질성과 구조적 연속성이 여전히 강하게 유지되고 있음을 방증한다. 따라서 남북 언어의 차이를 별개의 언어로의 분열이나 상호이해 불가능성으로 규정하는 것은 실제 남북 언어 현실을 지나치게 단순화하는 인식 태도이다. 그러나 남북 언어의 구조적 공통성만을 강조한 나머지 쌍방의 언어적 차이의 문제를 축소하는 것 역시 타당해 보이지 않는다. 표기법은 물론이고 전문용어, 호칭과 지칭어, 억양과 발화 속도, 높임 표현, 담화 관습 등의 차이가 서로의 소통을 지연시키거나 오해를 불러일으키기도 한다. 이처럼 '말은 통하지만, 뜻과 의도는 때때로 어긋나는'[2] 역설적 상황이 존재하는 것은 명백한 사실이다.

---

1) 한국어와 조선어는 그 명칭의 차이에도 불구하고 랑그 체계로서 동일한 코리안(Korean)이다. 따라서 이 발표문에서는 한국어와 조선어를 한데 지칭하는 표현을 코리안으로 부르고자 한다.

2) 2018년 9월 평양 옥류관 오찬에서 북측의 리선권 조국평화통일위원장이 남측 기업인들에게 했다고 알려진 "냉면이 목구멍으로 넘어갑니까?"라는 발언은 그 사실 여부와 관계없이 남북 화용 차이의 대표적 사례로 언급되기도 한다(https://www.donga.com/news/article/all/20181030/92643123/1).

소통의 장벽의 하나로 남북 언어 문제를 설명하는 대표적인 표현은 '언어 이질화'이다. 이 표현은 분단 이후 축적된 어휘·발음·문법·표기 및 언어생활의 차이를 드러내는 데 유용한 현실적 표현이다. 그러나 남북의 말이 본질적으로 다른 언어가 되었다는 인상을 줄 수 있다는 점에서 다른 한편으로 신중하게 사용되어야 한다. 이 남북의 언어 차이는 모든 영역에서 동일한 정도로 나타나는 것이 아니다. 일상어와 기본 문법에서는 높은 공통성이 유지되는 반면에 행정·법률·경제·과학기술 · 보건의료 · 교육 등의 전문 영역에서는 상당한 차이가 역사적으로 축적되었다. 따라서 비록 이 발표 제목에서 '이질화'라는 표현을 사용하였으나, 남북 언어를 동질성이나 이질성 가운데 하나로 규정하기보다는 '구조적 공통성 위에서 영역별, 층위별 차이가 불균등하게 중첩되어 그 다름이 현상적으로 드러난 상태'로 파악할 필요가 있다.

소통을 가로막는 더 근본적인 요인은 언어의 차이 자체보다 그 차이를 해석하고 평가하는 두 체제 안의 언중들의 태도에도 있다. 남측에서는 북의 말을 낡고 경직되거나 정치적으로 오염된 언어로 희화화하는 경향이 있으며, 북측 역시 남의 말을 외래어가 아주 많이 섞인 '잡탕말'로 오염된 언어로 규정해 왔다. 특히 북측이 2023년 채택한 「평양문화어보호법」은 남측식 어휘와 말투를 자연스러운 언어 변이가 아니라 체제와 문화를 위협하는 배격의 대상으로 취급한다. 매우 안타까운 일이다.

그동안에도 자주 제기되었던 문제이기도 하지만, 이 발표는 아래의 문제의식에서 출발한다. 첫째, 남북 언어는 무엇을 공유하고 얼마나 달라졌으며, 그 차이는 실제 소통에서 어떻게 작동하는가. 둘째, 하나의 언어를 가리키는 'Korean'과 '한국어·조선어'의 관계를 어떻게 설명할 것인가. 셋째, 공용어로서 표준어와 문화어의 공통 기반과 규범적 비대칭성을 어떻게 바라볼 것인가. 넷째, 남북 어문규범의 통합을 위해 무엇을 고민해야 하는가? 이런 문제의식을 바탕으로 남북 언어 통합의 귀결점을 고대하며 공통의 언어, 코리안의 현실과 그 지향에 대하여 거시적이고 일반론적 관점에서 논의를 전개하고자 한다.

2. '이질화'의 실태 : 무엇이 얼마나 다르고 같은가?

남북 언어의 이질화는 어느 한 언어 단위나 층위에서만 일어났거나 진행된 현상이 아니다. 우리말의 음운과 표기, 어휘, 문법, 담화와 화용, 언어 태도에서 서로 다른 속도와 강도로 축적된 복합적 변화이다. 따라서 남북 언어의 차이를 몇 퍼센트의 어휘 차이나 몇 개의 규범 항목으로 계량적으로 접근할 수 있는 것이 아니다. 남북 언어는 기본 문법과 핵심 어휘 등에 대해서는 폭넓게 그 공통점을 공유하면서도 위에서 언급한 언어 단위와 사용 맥락 등에서 상당한 차이를 드러내면서 언어 차이의 불균형성을 보여 주고 있다. 이러한 남북 언어 차이의 불균형성을 우리는 현상적으로 드러나는 '이질화'의 모습으로 이해하고 있다.

첫째, 음운 영역에서는 음운체계 전체보다 일부 모음과 자음의 음가, 한자어 두음의 처리, 억양과 발화 리듬에서 두드러진다. 예컨대, '어머니', '걱정' 등에 나타나는 'ㅓ'의 음가는 남북 화자 사이에서 다소 다르게 실현된다. 또한 남측에서는 한자어 첫머리의 'ㄹ'과 일부 'ㄴ'을 탈락시켜 '노동·역사·여자·예절'로 발음하지만, 북측에서는 원음에 가까운 '로동·력사·녀자·례절'을 규범형으로 삼는다. 이에 따라 남측의 '여행·이론·연락'은 북에서 '려행·리론·련락'으로 발음된다. 또한 문화어에서는 '례절'을 [례절]로 발음하는 등 'ㅖ'를 [ㅔ]에 가깝게 실현하는 경향이 규범에 반영되어 있다. 다만 이러한 차이는 낯섦이나 정서적 거리감을 형성하게 한다.

둘째, 표기 기반 어문규범에서는 두음법칙, 사이시옷, 형태 표기와 띄어쓰기의 차이가 두드러진다. 남측의 '양심/낙원/노인'은 북측에서 '량심/락원/로인'으로 적는다. 남측이 '바닷가/콧소리/하룻밤'처럼 사이시옷을 표기하는 데 비해 북측은 원칙적으로 이를 쓰지 않아 '바다가/코소리/하루밤'으로 적는다. 어미 결합에서도 남측의 '되어·개어'가 북측에서는 '되여·개여'로 표기된다. 띄어쓰기의 경우 남측의 '할 수V있다/먹고V있다/세V명'에 대응하여 북측에서는 '할수V있다/먹고있다/세명'처럼 하나의 의미 단위로 파악되는 구성을 붙여 쓰는 범위가 넓다. 남북의 언중들이 동일한 문장을 읽는 데에는 큰 문제가 없지만, 직접 글을 쓰거나 검색, 말뭉치 따위의 언어 데이터 구축에서 이러한 차이는 직접적인 걸림돌이다.

셋째, 어휘는 그 차이가 가장 가시적이고 광범위하게 나타나는 영역이다. 동일한 대상을 서로 다른 말로 지칭하는 이형동의 관계, 형태는 같지만, 의미나 사용 범위가 달라진 동형이의 관계, 남북 중 한쪽에만 존재하는 문화특수어 등이다. 이 가운데 실제 오해를 불러일으키는 것은 낯선 단어보다 익숙해 보이는 단어이다. 모르는 말은 질문과 설명을 유도하지만, 알고 있다고 판단한 말은 잘못된 추론을 낳기 때문이다. 북에서 '일없다'가 '괜찮다' 또는'문제없다'의 뜻으로 사용되거나, 남측의 '전세', '스펙', '서비스'가 특정한 시장제도와 생활문화를 전제로 하는 사례는 사전적 대응만으로 의미를 충분히 전달하기 어렵다는 점을 우리는 경험으로 확인하고 있다.

남측의 '주스/프리킥/투피스'에 대응하여 북측에서는 '과일단물/벌차기/나뉜옷'과 같은 다듬은 말을 규범적으로 제시하였다. 생활과 제도 어휘에서도 '휴대전화/손전화', '주차장/차마당', '주민등록증/공민증'처럼 서로 다른 명칭이 사용된다. 남측은 분단 이후 영어계 외래어를 대량으로 받아들인 반면, 북측은 외래어와 어려운 한자어를 고유어로 바꾸거나 러시아어를 경유한 말을 수용하였다. 특히 정보기술이나 의료 · 행정 분야에서는 서로의 대응어를 알지 못하면 문맥만으로 의미를 추론하기 어려운 경우가 적지 않다.

넷째, 문법적 차이는 어휘나 담화 관습에 비해서는 상대적으로 제한적이다. 남북은 조사와 어미 체계, 어순, 높임법, 시제와 피동 및 사동의 문법 구조를 대부분 공유한다. 다만 남의 문법이 조사와 어미를 구별하는 데 비해 북측 문법은 이를 '토'라는 범주로 한데 묶고 있어 일부 문법 기술 체계가 다르다. 실제 문장에서도 북측의 공적 문체에는 "문제를 해결할 데 대하여 토의하였다"와 같은 관형절 구성이 상대적으로 빈번한 반면에 남측에서는 "문제 해결 방안을 논의하였다"와 같은 명사구 중심 표현이 선호되기도 한다.

다섯째, 의미 영역에서는 동일한 형태가 서로 다른 사회적·맥락적 의미를 갖는 현상이 나타난다. 남에서는 '동무'는 어린 시절의 친구나 놀이 상대를 가리키지만, 북측에서는 혁명 대오의 구성원을 친근하게 이르는 사회적 호칭으로 사용된다. '소행'은 남측에서 대체로 '괘씸한 소행'처럼 부정적으로 쓰이지만, 북측에서는 '아름다운 소행'처럼 긍정적인 행동도 나타낼 수 있다. '신사' 역시 남에서는 교양 있고 예의 바른 남성을 뜻하는 반면에 북측 사전에서는 낡은 사회의 거드름 피우는 인물을 가리키는 부정적 의미가 강조되기도 한다. 이처럼 사회적 의미의 차이가 누적되면서 어휘의 문맥적 의미 등에서 차이를 보이기도 한다.

마지막으로 담화와 화용의 차이는 실제 의사소통의 과정에서 갈등을 일으킬 가능성이 크지만, 어휘 차이보다 충분히 연구되지 않았다. 호칭과 지칭, 높임 표현, 인사와 소개, 부탁과 거절, 감사와 사과, 농담과 침묵의 방식에는 각 사회의 관계 질서와 감정 규칙이 축적되어 있다. 발화의 명제적 내용이 정확해도 관계적 의미가 어긋나면 소통은 실패할 수 있다.

예컨대, 남측에서 일상적으로 쓰이는 '선생님', 'OO 씨', 직함 중심의 호칭과 북측의 '동무', '동지' 및 직책 중심의 호칭은 사용 범위와 관계적 함의가 달라서, 단어의 뜻을 알아도 친밀감과 거리감에 대한 해석은 엇갈릴 수 있다. 부탁할 때에도 '이것을 해주십시오'와 같은 직접적 표현은 한 사회에서는 명료하고 책임 있는 말투로 받아들여질 수 있지만, 다른 맥락에서는 '해주실 수 있습니까'와 같은 완곡한 표현에 비해 명령적이거나 위압적으로 인식될 수 있다. 거절의 경우에도 '안 됩니다'처럼 가능 여부를 분명히 밝히는 방식과 '조금 어려울 것 같습니다'처럼 부정적 의미를 간접화하는 방식은 솔직함과 예의에 대한 서로 다른 판단을 낳는다.

이상에서 보는 바와 같이 남북 언어는 랑그 체계에서는 '서로 알아들을 수 없는 두 언어'가 아니다. 역사적 언어공동체 안에서 두 규범과 두 공용어의 언어 환경이 오랜 기간 병존하며 각 언어 단위별 차이를 축적한 상태로 보는 것이 타당하다. 그런 맥락에서 구조적 공통성이 크다는 사실은 통합의 가능성을 뒷받침하지만, 그 가능성이 항상 원활한 소통을 보장하지는 않는다. 소위 말하는 '이질화'는 국가별로 제도화된 규범어의 차원에서 실현되는 언어 실제의 차이를 규정한 것이다. 그러나 공통의 역사적 언어 체계 혹은 랑그 체계가 같은 언어라는 믿음 때문에 설명과 확인의 필요성을 약화함으로써 오히려 서로의 의사소통을 방해하고 있다. 이 의사소통의 장애가 이질화의 본질적인 문제이다.

3. 공통어의 문제 : 한국어인가? 조선어인가?

남북 언어 통합을 논의하려면 먼저 공통어(共通語, common language)와 공용어(公用語, official language)를 구별하여 이해할 필요가 있다. 우리에게 공통어는 남북 언어공동체 혹은 남북 언중이 문화적 · 역사적으로 공유하고 상호 이해할 수 있는 민족어로서의 한국어 · 조선어를 가리킨다.[3] 그 반면에 공용어는 국가기관과 법률, 행정, 교육 및 공공매체에서 공식적으로 사용되는 제도화된 혹은 성문화(成文化)된 언어를 뜻한다. 남북 주민이 사용하는 말은 계통과 구조의 관점에서는 하나의 언어에 속하지만, 분단 이후에는 서로 다른 국가의 공용어 제도와 언어정책 안에서 남측의 표준어와 북측의 문화어라는 서로 다른 공용 규범을 운용하고 있다. 따라서 '언어는 하나'라는 선언만으로 이 분화를 지울 수 없다. 그렇지만, 두 국가 체제의 현실에 종속되어 공통의 언어 유산과 높은 상호이해 가능성을 부정할 수도 없다.

그에 따라서 한국어와 조선어의 명칭 문제는 자연스럽게 제기된다. 해방 직후까지 남측에서도 '조선어'와 '조선말'이 널리 사용되었으나, 정부 수립 이후 '한국어'와 '한국말'이 국가적 명칭으로 정착하였다. 북측에서는 '조선어'와 '조선말'이 공식 명칭으로 규정되었다. 그러나 '조선어'를 북의 언어와 동일시하는 것은 정확하지 않다. 중국의 조선족 사회와 일본의 일부 재일조선인 공동체도 이를 민족어의 명칭으로 사용한다. 그런 맥락에서 '한국어'가 국제적 보급에서 우세하더라도 '조선어'의 역사성과 현재의 사용 공동체를 부정할 수는 없다. 이 문제는 역사적 공통성과 정치적 분화를 압축적으로 보여 주고 있다.

국어사전의 기술도 명칭에 부여된 관점의 차이를 보여 준다. 일부 사전은 '조선어'를 역사적 명칭 또는 북측과 해외동포 사회의 언어 명칭으로 구분하지만, 한글학회의 사전 전통은 이를 '한국어'와 동의 관계로 처리한다. 전자는 분단 이후의 사용역을, 후자는 역사적 · 계통적 동일성을 강조한다. 랑그 기반의 언어 체계를 기준으로 하면 두 명칭은 동일한 언어를 가리키지만, 국가의 공용어 제도와 사회적 사용역을 기준으로 하면 서로 다른 규범어이자 두 개의 국가 표준 변종(national standard varieties)이다. 국제적으로 통용되는 코리안(Korean)은 두 명칭을 포괄할 수 있지만, 이러한 영어 명칭만으로 갈등이 해소되지는 않는다. 통합의 목표는 특정 명칭을 승자로 확정하는 데 있지 않고 각 명칭의 역사와 사용 공동체를 인정하는 데 있다.

4. 공용어로서 표준어와 문화어 : 그 공통점과 비대칭성

남측의 표준어와 북측의 문화어는 각각의 국가가 공적 의사소통을 위해 제도화한 규범어이다. 남측의 표준어는 원칙적으로 '교양 있는 사람들이 두루 쓰는 현대 서울말'을 기준으로 삼고, 북측의 문화어는 평양말을 중심으로 혁명성과 인민성을 구현하도록 다듬은 규범어로 설명되어 왔다. 두 규범은 지역 방언 위에 초지역적 의사소통의 기준을 세우고, 학교 교육과 언론매체, 출판과 행정을 통해 보급되었다는 점에서 기능적으로 공통점이 있다. 또한 두 규범 모두 1933년 「한글 마춤법 통일안」과 근대 민족어 규범화의 성과를 중요한 역사적 기반으로 공유하고 있다. 이 점은 나중에 남북 어문규범 통합의 역사적 전거로 삼을 수 있다는 점에서 특히 중요하다.

따라서 표준어와 문화어를 각각 서울 방언과 평양 방언의 자연스러운 연장으로만 이해해서는 안 된다. 표준어에는 서울 지역에서 실제로 사용되는 모든 언어형식이 포함되지 않으며, 문화어 역시 평양 토박이말을 그대로 옮긴 것이 아니다. 두 규범은 국가가 특정 지역어를 중심으로 형식을 선택하고 수정하며 언어적 권위를 부여한 성문화의 결과이다. 따라서 어느 한

3) 남북 언중 말고도 해외동포의 코리안 디아스포라로서 그 변이형도 역시 공통어로 볼 수 있다. 미국 영어, 영국 영어, 호주 영어, 싱가포르 영어 등도 변이형들이지만, 공통어로서 영어를 공유하고 있는 것과 마찬가지이다.

쪽을 '본래의 우리말'로 절대화하고 상대의 규범을 방언적 일탈이나 틀린 규정으로 처리하는 것은 남북 규범어 형성의 의미를 간과하는 일이다.

두 공용어의 차이는 규범화의 목표와 지향에서도 나타난다. 남측은 실제 언어생활의 변화와 복수 표준어 인정, 외래어 수용 등을 통해 규범과 실제 사용 사이의 조정을 꾸준히 해 왔다. 북측은 국가가 바람직한 형태를 선택하고, 그것을 보급하는 성격이 더 강했으며 말다듬기와 함께 이념적 어휘 통제도 중시한다. 최근에는 남측식 말투를 배격하는 정책이 강화되어 문화어를 공적 기준의 언어이자 체제 언어의 절대성을 보장하는 상징으로 규정하고 있다. 따라서 두 규범 사이에 단순한 형식적 대칭을 가정하기 어렵다. 남북의 한국어와 조선어는 공통의 역사적 랑그 체계를 기반으로 하지만, 분단 이후 서로 다른 언어정책과 규범화 과정을 거치면서 표준어와 문화어라는 두 국가 표준 변종으로 고착화되었다. 그에 따라 '공통의 언어 체계, 두 개의 국가 규범, 복수의 실제 언어사용'이라는 층위적 관계에 놓임으로써 현실 언어 상황에서는 서로의 비대칭성이 심화되었다.

남북 언어의 비대칭성은 언어 자원을 유통하고 소비하는 현상에서도 확인된다. 남측의 대중문화와 디지털 콘텐츠가 세계적으로 확산되면서 이 표현에 대한 접촉 가능성은 높아졌다. 그에 따라 한류와 한국 문화에 힘입어 '한국어'의 다양한 표현이 널리 퍼지기도 한다. 심지어 자국의 사전에 한국어 단어를 차용어로 수용하고 있다.[4] 그 반면에 북측의 언어 자료는 접근이 제한되어 있다. 이에 따라 상대의 규범을 학습해야 하는 부담은 동일하지 않다. 북측 이탈주민의 경우 남의 공용어로서 규범어와 '국어화'된 외래어를 단기간에 익혀야 하는 반면, 남측의 학습자나 일반 언중들은 소위 '조선어'식 표현을 이해하기 위한 훈련을 하거나 노력을 하지 않는다. 오로지 그 차이에 대한 인식과 이해를 위해 교육적인 차원에서 이해와 실천이 있을 뿐이다.

남북의 통합 규범을 위해서는 이러한 공통성과 비대칭성을 함께 고려해야 한다. 단일 표준어를 먼저 선정하기보다 표준어와 문화어의 규범형을 연결하는 공통 체계를 마련하는 편이 현실적이다. 공동 사전 편찬과 용어 데이터베이스 구축 과정에서 남측형과 북측형을 함께 제시하고 지역, 분야, 시대, 사용역(使用域, register)[5] 등을 표시해야 한다. 또한 정확성이 중요한 공공 언어에서는 상호이해도가 높은 표현과 병렬 표기 등을 우선해야 한다. 그 반면에 문학과 일상어, 지역어 영역에서는 언어 변이의 다양성을 조금 더 폭넓게 인정해야 한다. 그런 맥락에서 언어 통합은 공통 소통 기반을 넓히는 작업이며, 언어적 획일화와는 구별되어야 한다는 인식을 언어정책적 차원에서 공유할 필요가 있다.

5. 어문규범 통합의 문제

5.1 맞춤법과 디지털 시대의 대응

남북 맞춤법은 한글이라는 문자 체계와 형태주의적 표기 원리를 공유한다. 문자 자체가 다른 언어의 사례와 비교하면 규범에 대한 조정과 합의에 필요한 비용은 상대적으로 낮다. 그러나 앞에서 언급한 바와 같이 남북은 두음법칙과 사이시옷, 일부 형태소와 어미의 표기, 띄어쓰기와 문장부호에서 차이가 누적되어 있다. 남측은 두음법칙에 따라 '여행/여자/역사/노동'

---

4) 2026년 현재 《옥스퍼드 영어사전》(Oxford English Dictionary, OED)에 64개 정도의 '한국어'계 어휘가 영문 표기로 등재되어 있다. ramyeon, haenyeo, seonbae, bingsu, jjimjilbang, ajumma, officetel 등이 있다. 다만 이러한 단어들이 영어권 문헌에서 지속적으로 사용되고 차용된 영어 어휘라는 의미이지 표준형을 뜻하지 않는다.

5) 글쓴이나 화자가 어떤 언어 상황에서 누구에게 어떤 목적과 방식으로 말하거나 쓰는가에 따라 선택하는 언어 변이를 말한다. 글을 쓰고 말을 하는 같은 사람도 상황이 달라지면 다른 어휘 · 문법 · 말투를 사용하게 되는데, 이렇게 상황에 따라 달라지는 언어 양식을 가리킨다.

으로 적는 반면 북측은 '려행/녀자/력사/로동'과 같이 어두의 'ㄹ'과 'ㄴ'을 유지한다. 사이시옷도 남측 규범에서 일정한 조건에 따라 표기에 반영되지만, 북측 규범에서는 인정 범위가 제한된다. 띄어쓰기에서는 북측이 하나의 개념이나 결합 단위를 비교적 넓게 묶어 쓰는 경향을 보여 남측 독자에게는 다소 긴 결합형으로 인식되기도 한다.

이러한 차이는 정보화 시대, AI 시대에 디지털 환경에서 더 큰 장애가 된다. '노동'과 '로동'을 별개 문자열로만 처리하면 검색 결과가 분리되고, 띄어쓰기 단위가 다른 문장은 자동 정렬과 형태소 분석의 정확도가 낮아진다. 규범 통합은 단일 철자의 결정에 앞서 이형 표기를 상호 변환하고 동일 개념으로 연결하는 검색 사전, 병렬 말뭉치와 분석 자원을 구축하는 문제로도 확장되어야 한다.

남북 어문규범의 조정과 통합의 순서는 소통의 긴급성, 사용자의 수용 가능성, 기술적 합의 가능성을 기준으로 협의할 필요가 있다. 문자 코드와 정렬 방식, 숫자 · 단위 및 문장부호, 검색용 변환 규칙처럼 합의가 비교적 쉬운 항목을 먼저 정비할 수 있다. 두음법칙과 사이시옷처럼 오랜 언어적 관습과 정체성이 개입된 항목은 어느 한쪽을 즉시 폐기하기보다 복수 표기를 허용하고 상호 참조를 제공하면서 장기적으로 논의하는 편이 합의에 쉽게 이르는 길이다. 《겨레말큰사전》 편찬 과정에서 공통점을 우선 반영하고 차이가 있는 사항은 협의를 통해 조정해 온 방식은 단계적 규범 통합의 실천 경험으로 높게 평가할 수 있다.

5.2 외래어와 말다듬기

외래어는 남북의 상이한 국제관계와 생활문화가 가장 빠르게 드러나는 영역이다. 남측이 「외래어 표기법」에 따라 국어에 들어온 외래어와 외국의 인명 · 지명을 표기하는 반면에 북측은 주로 그들의 「외국말적기법」에서 다룬다. 그래서 특히 외국의 인명 · 지명과 같은 고유명사를 원어 발음에 가깝게 적는 데 중점을 둔다. 이미 조선어에 들어와 굳어진 외래어에는 「외국말적기법」을 원칙적으로 적용하지 않는다는 점도 남측과 다르다.

가장 두드러진 차이는 파열음과 마찰음의 표기이다. 남한은 외래어의 파열음을 적을 때 된소리를 사용하지 않는 것을 원칙으로 하지만, 북한은 원음의 긴장성을 반영하여 된소리를 비교적 적극적으로 사용해 왔다. '버스/뻐스, 보트/뽀트, 리어카/리야까, 몽타주/몽따쥬' 등이 그것이다. '컴퓨터/콤퓨터, 텔레비전/텔레비죤, 디자인/데자인'과 같이 모음을 한글로 전사하는 방식에도 차이가 난다. 다만 남북 모두 현행 한글 자모를 사용하고, 원어 발음을 자국어의 음운체계 안에서 옮긴다는 기본 원리는 공통적이다.

외래어 표기를 어휘 차원에서 살펴보면, 남측은 영어 중심의 국제어와 상품명, 대중문화와 정보기술의 영향을 광범위하게 받아들였다. 북측도 러시아어와 영어를 비롯한 여러 언어에서 어휘를 수용하였으나, 자립적 민족어 건설과 말다듬기 정책에 따라 고유어 또는 설명식 용어를 적극적으로 만들어 왔다. 외래어의 유입 시기와 수용 경로가 달랐기 때문에 동일한 대상을 한쪽에서는 영어계 차용어로, 다른 쪽에서는 러시아어계 차용어나 번역어로 부르는 경우가 생겼다.

따라서 '남측은 외래어, 북측은 순화어'라는 이분법[6]은 현실을 단순화하는 면이 있다. 북측의 과학기술 · 스포츠 어휘에도 외래 요소가 있고, 남측도 다듬은 말을 사용한다. 신기술 용어는 어느 한쪽의 기존 규범만으로 처리하기 어렵다. 따라서 외래어 통합은 순수성보다 국제적 식별 가능성, 코리안(Korean) 체계와의 적합성, 개념의 정확성과 실제 사용성을 고려해야 한다.

---

6) 아이스크림을 북에서는 '얼음보숭이'로 부른다는 것은 북의 규범어 사례에 대한 대표적인 오해다. '아이스크림'에 대응하는 북측의 말은 '에스키모'이다. 남북 모두 외래어를 사용하고 있다. '얼음보숭이'는 1981년 북측의 《현대조선말사전》 제2판에 수록되긴 했으나, 실제 언어생활에 정착하지 못했고, 1992년 《조선말대사전》 표제어에서 빠졌다. 그 대신에 '에스키모'는 러시아어 эскимо의 영향을 받은 말로 초콜릿을 입힌 막대형 아이스크림을 가리키다가 일반적인 아이스크림을 뜻하는 말로 확대되어 2006년 《조선말대사전》에 등재되어 있다.

전문용어는 분야에 따라 통합의 우선순위를 달리 설정해야 한다. 의학과 약품, 재난, 통신, 산업안전 분야에서는 용어의 오해가 생명과 권리의 침해로 이어질 수 있으므로 개념 대응과 동의어 관리가 무엇보다 시급한 분야이다. 공동 용어 자원에는 표기의 음성적 차이뿐 아니라 개념의 범위, 출처 언어, 사용 분야와 예문을 함께 기록해야 한다. 어느 한쪽의 말을 곧바로 폐기하기보다 대표형, 허용형, 설명형을 구분하고 상호 검색이 가능하게 하는 방식이 현실적이다. 장기적으로는 남북과 재외동포의 연구자가 새말을 함께 수집하고 검토하는 개방형 용어 데이터베이스의 구축도 필요하다.

5.3 로마자 표기와 국제적 식별 가능성

로마자 표기는 국내의 읽기 문제보다 국제 교통과 지도, 우편, 학술정보 및 디지털 검색에서 더 큰 영향을 미친다. 남측은 2000년에 고시된 「국어의 로마자 표기법」을 공공 표기의 기준으로 사용하고 있으며, 북측의 「조선어의 라틴문자 표기법」은 매큔-라이샤워(McCune-Reischauer) 계열의 전사 관행[7]과 문화어 발음, 음운변동, 북한의 지명 · 인명 표기 관행을 반영하여 전사 체계를 수립해 왔다. 이에 따라 남북은 Geumgangsan/Kŭmgangsan, Pyeongyang/Pyongyang, Amnokgang/Amrokgang, Jeollado/Jŏllado 처럼 서로 다른 표기 원리가 적용되었다. 인명 표기에는 개인의 선택, 가족의 전통, 여권과 학술 활동 등의 연속성과 연관되어 있어 단일 규범을 일률적으로 적용하기 더욱 어렵다.

이 로마자 표기는 음운 정보를 정확히 나타내는 문제에 그치지 않는다. 국제적으로 굳어진 지명과 기관명, 기존 데이터베이스와의 연속성, 사용자의 편의, 학술 전사의 정밀성이 충돌할 수 있다. 따라서 하나의 표기법을 곧바로 확정하기보다 국제 교통 · 지도 · 우편에서는 검색 호환성과 관용성을, 학술 전사에서는 원형 복원 가능성을, 인명에서는 당사자가 지속적으로 사용한 표기를 우선하는 용도별 원칙이 필요하다.

디지털 시대에는 실무적으로는 남북 표기형과 국제 관용형을 연결하는 대조 데이터베이스가 우선되어야 한다. 동일한 지명이나 인명의 이형 표기를 모두 검색어로 인정하고, 각각을 하나의 표준 지리 식별자나 인물 식별자와 연결하면 규범의 차이가 정보의 단절로 이어지는 것을 줄일 수 있다. 로마자 표기에 대한 논의는 국제기구와 해외 연구자가 중재하고 참여할 여지가 크다는 점에서 남북 공동연구를 재개할 수 있는 가장 근접한 실용적 의제가 될 수도 있다.

6. 결론: 차이를 넘어 남북 언어 통합의 길을 향한 제언

남북 언어는 분단 이후 서로 다른 국가 체제와 언어정책, 교육과 매체 환경 속에서 독자적으로 변화해 왔다. 그러나 이러한 분화가 곧 남북 언어의 구조적 단절을 뜻하지는 않는다. 남북은 문자 체계와 기본 문법, 핵심 어휘와 역사적 전통을 공유하기 때문이다. 따라서 남북 언어 통합을 위한 언어정책의 지향은 남북 언어를 완전히 동일하거나, 혹은 이미 별개의 언어가 된 것으로 전제해서는 안 된다. 높은 상호이해 가능성과 영역별 소통 장벽이 동시에 존재한다는 냉정한 현실에서 출발해야 한다.

또한 남북 언어의 관계에는 제도적 · 문화적 비대칭성이 존재한다. 남측은 세계화와 디지털 매체 환경 속에서 영어를 비롯한 외래 요소를 빠르게 수용해 온 반면에 북측은 국가 주도의 언어정책을 통해 언어순수주의(linguistic purism)[8]에 기반

---

7) 이를 기반으로 변형된 표기법이 남측에서도 쓰이다가 2000년에 공식적인 로마자 표기법이 현재의 국어의 로마자 표기법으로 변경되어 확정되었다.

8) 외래적 요소나 비표준적인 것을 배제하고 언어의 고유성이나 순수성을 유지하기 위해 언어를 다듬고 외래 요소를 고유어로 대체하려는 정책적 개념으로 '언어 순화주의'라는 용어를 사용하기도 한다. 다소 비판적인 시각에서는 언어순결주의라는 표현도 등장한다.

한 고유어 지향과 문화어 규범을 강하게 추진해 왔다. 남의 표준어와 북의 문화어는 모두 근대 민족어 규범화의 역사에서 출발하였지만, 서로 다른 정치적 중심과 규범 권위를 기반으로 구축되었다. 그런 점에서 공통성을 회복하되 남북 언어 차이의 역사적 형성 과정과 현실을 인정하고, 소통에 직접적인 장애를 일으키는 차이에 대한 인식을 바탕으로 통합의 실천이 단계적으로 요구된다.

따라서 남북 언어 통합의 정책 목표는 '하나의 완성된 규범'을 조기에 확정하는 데서 '지속 가능한 상호이해 체계'를 구축하는 방향으로 전환되어야 한다. 어느 한쪽의 규범을 통합어로 선정하여 다른 쪽에 적용하는 방식은 통합보다 동화에 가깝다. 간단한 일도 아니고, 그 통합의 시간도 많이 필요한 일이겠으나, 표준어와 문화어, 한국어와 조선어가 지닌 역사적 정당성과 제도적 현실을 인정하고, 양측의 규범형을 상호 존중하는 공통 참조 체계를 마련해야 한다.

규범의 조정과 합의는 의사소통의 위험도와 합의 가능성에 따라 단계화해야 할 필요성이 있다. 외려 디지털과 AI 시대를 맞아 문자 코드와 정렬, 숫자 · 단위, 문장부호와 검색 변환 등 기술적 상호운용성이 높은 분야를 정비하는 게 우선적 통합 작업이 되어야 할 것이다. 또한, 의료, 재난, 교통, 법률 등과 같이 오해가 생명과 권리에 영향을 미치는 공공용어를 공동으로 구축해야 한다. 외래어와 전문용어는 국제적 식별 가능성과 실제 사용성을 고려하여 조정과 합의가 이루어질 수 있도록 노력해야 한다. 두음법칙, 사이시옷과 띄어쓰기처럼 언어적 정체성과 관습이 강하게 개입된 항목은 단일안을 서두르기보다 복수 표기와 상호 참조의 가능성을 함께 검토해야 한다.

이러한 정책을 지속하려면 정치적 정세에 흔들리지 않는 협력 기반이 필요하다. 남북 언어학자 상설 협의체를 중심으로 교사, 번역가, 정보기술 전문가와 의료 · 법률 · 재난 분야 등의 용어 전문가가 참여하는 다층적이고 복합적인 거버넌스를 구성해야 한다. 필요하다면, 아니 당위론적으로 '남북언어통합위원회'를 국가적 차원에서 선도적으로 설치하는 방안도 적극 고려해야 한다. 그와 아울러 《겨레말큰사전》의 편찬 과정에서 축적한 합의 원고와 말뭉치, 표기 · 형태 자료를 공동 언어 인프라로 계승하여 기존 합의를 검증하고 다시 검토해야 한다. 인공지능과 검색 · 번역 · 음성 기술 역시 북측식 표현을 오류로 판정하는 규범 권력이 아니라 남북의 변이를 공정하게 해석하고 대화를 돕는 수단으로 설계되어야 한다.

언어 차이가 정치적 대립, 문화적 정체성 및 사회적 갈등의 문제와 결합할 때 소통의 장벽은 해소되기 어렵다. 그러나 언어 인권의 관점에서 북측 이탈주민을 교정의 대상이 아니라 두 언어문화를 연결하는 중개자로 인식하는 태도도 절실하다. 우리가 지향하는 남북 언어 통합은 맞춤법과 전문용어 등을 정비하는 언어정책적 실천 영역임과 동시에 상대의 언어에 부여된 낙인과 우열 의식, 정치적 적대와 문화적 편견을 완화하는 사회문화적 과정과 함께해야 함은 자명하다. 그에 따라서 상호주의적 통합, 복수 규범과 과도적 통합, 통합 규범의 역사적 기준의 합의, 교육을 통한 공용어에 대한 이해 등을 남북 언어 통합의 기본적 방침으로 삼아야 한다.

남북 언어 통합의 노력은 정치적 통일 뒤에 시작할 사후 사업이 아니라, 단절의 시간에도 계속 준비해야 할 평화의 기반이자 당위이다. 통합은 서로의 말을 지워 하나의 목소리를 만드는 일이 아니라, 서로 다른 목소리가 상대에게 닿을 수 있도록 길을 내는 일이다. 남과 북의 말이 품어 온 서로 다른 기억을 존중하면서 막힌 물길을 하나씩 열어 갈 때, 말은 경계를 세우는 벽이 아니라 사람과 사람을 건너게 하는 다리가 될 것이다. 코리안은 하나다.

[참고 문헌]

강보선(2011), “국어 교과서에 수록된 북한 어휘의 비판적 고찰 - 2007년 개정 교육과정에 따른 중2 국어 교과서를 대상으로”, 「국어교육학연구」42, 국어교육학회, 215-240.
강보선(2020), “통일 시대 대비 국어교육의 현황과 과제”, 「선청어문」47, 서울대 국어교육과, 109-138.
강보선(2025), “≪문화어학습≫에 나타난 북한 어휘교육의 특징과 남북한 통합을 위한 시사점”, 「한국어학」109, 한국어학회, 1-49.
권재일(2004), “우리말의 미래와 남북 언어 통합 방안”, 「우리말글」31, 우리말글학회, 1-27쪽.
권재일(2014), 『남북언어의 어휘 단일화』, 서울 : 서울대학교출판문화원.
권재일(2015), “분단 70년의 남북한 언어”, 「지식의 지평」, 대우재단, 1-17.
권재일(2018), “남북 소통을 위한 전문용어 통합의 필요성과 방향”, 「새국어생활」28, 국립국어원, 9-26.
권재일(2025), “남북 언어 차이 극복과 겨레말큰사전 편찬”, 「나라사랑」134, 외솔회, 11-40.
김민수(1985), 『북한의 국어연구』, 서울 : 고려대학교 출판부.
김민수(2003), “남북의 언어통합과 공용어”, 「우리어문」20, 우리어문학회, 5-21.
겨레말큰사전남북공동편찬사업회(2026), 「편찬 경과」(gyeoremal.or.kr/gyeore/progress.php),
이관규(2021), 『남북한 어문 규범의 변천과 과제』, 서울 : 고려대학교출판문화원.
이상혁(2011), “북한 조선어학의 특징에 대하여 -<조선어학전서>(2005)와 <언어학연구론문색인사전>(2006)을 대상으로”, 「어문논집」64, 민족어문학회, 137-161.
이상혁(2011), “해외동포와 외국인을 위한 우리말 교육과 남북 언어 문제-우리말 통합 교육 교재 편찬의 제안을 중심으로”, 「한말연구」28, 한말연구학회, 231-252.
이상혁(2020), “북한 언어정책의 비교·분석과 그 서술 변화에 대하여 -『조선로동당정책사(언어부문)』(1973)과 『조선로동당언어정책사』(2005)를 중심으로-”, 「어문논집」90,민족어문학회, 95-124.
이상혁(2024), “한국어와 조선어, 다 같은 우리말”, 「한글 새소식」제626호, 한글학회, 8~9.

이상혁

한성대학교 글로벌인재대학 한국언어문화교육학과 교수. 『우리말이 국어가 되기까지』(공저), 「북한의 언어정책 비교 분석과 그 서술변화에 대하여」, 「북한의 훈민정음 연구 성과와 전망-해방 직후부터 2000년대까지의 연구 성과를 중심으로」 등 집필.

토론 1

「남북 '이질화'의 실태와 소통의 장벽-차이를 넘어 남북 언어 통합의 길을 향한 제언」에 대한 토론문

주영훈 겨레말큰사전남북공동편찬사업회

이상혁 선생님의 발표문을 읽고 많이 배웠습니다. 이질화를 "얼마나 달라졌는가"보다 "그 차이가 소통에서 어떻게 작동하는가"로 물으신 점이 인상 깊었습니다. 남북 언어를 하나냐 둘이냐로 가르지 않고 공통의 체계 위에 층위별 차이가 겹쳐 있다고 보신 점은 사전 만드는 사람에게 특히 반가운 관점이었습니다.

저는 2011년부터 겨레말큰사전남북공동편찬사업회에서 일하면서 남과 북의 말을 직접 마주하며 사전을 만들어 왔습니다. 그래서 발표에서 선생님께서 말씀하신 '이질화'가 실제 사전을 만드는 현장에서는 어떤 모습으로 나타나는지를 생각해 보았습니다. 남북이 함께 사전을 만들다 보면 낯선 말보다 익숙한 말이 더 어려울 때가 있습니다. '맥주'가 그랬습니다. 남북공동편찬회의에서 남측은 '맥주'를 '이러이러한 술'로 집필해 갔습니다. 그런데 북측은 "우리는 맥주를 술이 아니라 청량음료로 부른다"며 이견을 보였습니다. 남측은 술이라 하고 북측은 청량음료라 하니 뜻풀이의 시작부터 갈린 셈입니다. 발표에서 말씀하신 대로 모르는 말은 서로 묻게 하지만 아는 말은 물을 필요를 느끼지 못하게 합니다. 같은 '맥주'를 두고 서로 자기가 맞다고 생각하니 이견이 생길 수밖에 없었습니다. 용례를 고르는 과정에서도 비슷한 일이 있었습니다. 연변 소설의 한 대목을 용례로 제시했더니 북측 편찬자가 그 작품을 사전의 용례로 제시하는 것이 적절한지 의문을 제기했습니다. 같은 작품을 두고도 '사전에 실어도 되는 글인가'에 대한 판단이 달랐던 것입니다. 이렇게 뜻풀이의 초점도 용례를 고르는 기준도 그 말을 바라보는 관점도 다르기 때문에 차이를 찾는 일보다 그 차이가 어떤 차이인지 설명하는 일이 훨씬 오래 걸립니다. 이런 경험을 하다 보면 남북 언어의 이질화는 단순한 단어의 차이가 아니라 무엇을 어떻게 말하고 이해해 왔는가의 차이이기도 하다는 생각이 듭니다.

그런 점에서 발표에서 말씀하신 "말은 통하지만 뜻과 의도는 때때로 어긋나는" 상황에 특히 공감했습니다. 《겨레말큰사전》을 만드는 일 역시 단순히 남쪽 사전과 북쪽 사전을 합치는 작업은 아니었습니다. 서로 다른 언어 현실을 한 사전 안에

서 어떻게 설명하고 연결할 것인가를 함께 고민하는 작업이었다고 생각합니다. 그래서 발표에서 제안하신 '공통 참조 체계'에 주목하게 됩니다. 남북 언어 통합이 당장 하나의 규범을 정하는 일이 아니라면 사전 역시 어느 한쪽을 기준으로 삼아 다른 쪽을 설명하는 방식에서 벗어날 필요가 있을 것입니다. 예를 들어 '노동'과 '로동', '여행'과 '려행'처럼 표기가 다른 말은 어느 하나를 없애는 것보다 두 표기가 존재한다는 사실과 그 관계를 정확하게 보여 주는 것이 중요합니다. 더 나아가 형태는 같더라도 의미나 사용 맥락이 다르다면 그 차이까지 보여 주어야 합니다. 사전에서 중요한 것은 어느 하나에 빨간 줄을 긋는 일이 아니라 "이 둘은 어떻게 다르고 그런데도 어떻게 연결되는가"를 보여 주는 일이라고 생각합니다.

발표에서 디지털과 AI 시대의 언어 통합을 말씀하신 대목은 편찬 현장에서도 와닿았습니다. 사전의 언어 정보는 이제 검색과 번역, 음성인식, 형태소 분석 같은 언어 기술의 자원이 됩니다. 그래서 '노동'과 '로동'을 어떻게 연결하느냐는 표기 문제이기 전에 데이터 문제입니다. 인공지능 역시 데이터에 기록된 관계와 구분 방식의 영향을 받습니다. 어느 표현을 기본형으로 두고 어느 표현을 부차적인 것으로 처리하느냐는 편집상의 선택에 그치지 않고 앞으로 기술이 남북의 말을 어떻게 이해할지와도 이어집니다. 이 문제는 종이 사전에서도 크게 다르지 않습니다. 한쪽 말에 어떤 표지를 달고 어디에 놓느냐가 이용자에게 그 말의 위상을 어떻게 인식하게 할 것인가와 연결되기 때문입니다. 이런 문제를 염두에 두고 세 가지를 여쭙고 싶습니다.

첫째는 '이질화'라는 용어에 관한 질문입니다. 발표에서는 '이질화'라는 말이 자칫 남북 언어가 별개의 언어라는 인상을 줄 수 있어 신중하게 써야 하지만 현재의 언어 현실을 설명하는 데에는 유용한 개념이라고 말씀하셨습니다. 저도 그 균형에 공감합니다. 《겨레말큰사전》에서는 사회적, 경제적, 정치적, 문화적 특성 등을 반영하는 말에 '남에서 이르는 말', '북에서 이르는 말'과 같은 표지를 달기도 합니다. 이 표지는 상대의 체제와 문화를 상호 존중하는 뜻풀이라고 볼 수도 있지만 자칫 이용자에게 어느 한쪽의 말을 낯선 말로 인식하게 만드는 표지가 될 수도 있습니다. 이런 점에서 남북 언어의 차이를 정확하게 알리면서도 어느 한쪽의 말을 주변적인 것으로 받아들이게 하지 않으려면 사전에서는 무엇을 고려해야 할지 선생님의 생각을 듣고 싶습니다.

둘째는 언어 통합에서 전문 분야의 차이를 어떻게 다룰 것인가에 관한 질문입니다. 행정·법률·의료처럼 오류가 곧 사회적 비용으로 이어지는 분야의 언어 통합을 중요하게 보신 점에 동의합니다. 그런데 이런 분야의 차이는 낱말만 다른 것이 아니라 제도가 다른 경우가 많습니다. 발표에서 예로 드신 '전세'처럼 한쪽에는 그에 정확히 대응하는 제도 자체가 없는 경우 이를 서둘러 '같은말'로 연결하면 오히려 오해를 만들 수 있습니다. 개념이 정말 대응하는지 그리고 어느 쪽을 대표형으로 삼을지는 언어학자만으로는 정하기 어려울 것 같습니다. 이런 판단을 분야 전문가와 편찬자가 어떤 절차로 나누어 맡는 것이 좋을지 선생님의 생각이 궁금합니다.

셋째는 남북 언어 협력의 지속 가능성에 관한 질문입니다. 발표에서 《겨레말큰사전》의 합의 원고와 말뭉치를 공동 언어 인프라로 계승하자고 하셨는데 《겨레말큰사전》은 아직 편찬을 마무리하는 중이라 무엇을 어떤 형태로 남기고 향후 공동 언어 인프라로 계승할 것인지는 현재진행형의 고민입니다. 그런데 이 고민에는 지금 저희가 실제로 겪고 있는 문제가 있습니다. 남북이 직접 만나기 어려운 동안 원고의 교열이 남측에서만 진행되고 있고 그 과정에서 의도하지 않더라도 사전의 기술과 배열이 남측의 규범과 사용 현실을 중심으로 기울 수 있다는 우려가 있습니다. 이 상태로 원고를 넘기면 남측의 기준이 공동 인프라의 기본값이 될 수도 있습니다. 발표문에서 인공지능이 북측식 표현을 오류로 판정하는 '규범 권력'이 되어서는 안 된다고 말씀하셨는데 사전 역시 한쪽의 손만 거치는 시간이 길어지면 같은 우려를 피하기 어렵다고 생각합니다.

아울러 남북이 직접 만나기 어려운 시기에 남측이 먼저 해 둘 수 있는 준비가 있다면 무엇일지 선생님의 생각을 듣고 싶습니다.

언어 통합이 같은 말을 하게 만드는 데서가 아니라 서로 다른 말을 해도 알아들을 수 있게 하는 데서 시작한다는 발표의 방향에 깊이 공감합니다. 사전도 마찬가지라고 생각합니다. 좋은 사전은 차이를 없애는 사전이 아니라 차이가 어디에 있는지 정확히 보여 주고 그 차이를 건너갈 길까지 함께 보여 주는 사전입니다.

현장에서의 느낌을 말씀드리면 《겨레말큰사전》의 편찬 과정은 발표에서 말씀하신 '단계적 규범 통합의 실천'이라기보다 남북 합의가 어려운 상황에서도 끝까지 버텨 온 시간에 가까웠습니다. 그 버팀의 경험이 이론으로 정리되고 기록으로 남아 다음 편찬자들에게 전해진다면 그것만으로도 값진 일일 것입니다. 발표문의 마지막 말씀처럼 말이 사람과 사람을 잇는 다리가 된다면 《겨레말큰사전》은 그 다리의 난간 같은 일을 할 것입니다. 눈에 잘 띄지는 않지만 없으면 건너기 불안한 것 말입니다. 그 난간을 어떻게 더 단단하게 놓을 것인지 생각하게 해 주신 발표에 감사드립니다. 이상으로 토론을 마치겠습니다.

주영훈

겨레말큰사전남북공동편찬사업회 선임편찬원. 《미리 만나는 겨레말작은사전》(공편), 「북한 사범대학 문법 교재 <조선문화어> 분석」, 「남북 통합 국어사전에서의 언어학 용어 처리 방안 연구 -《겨레말큰사전》의 경우-」(공저) 등 집필.

발표 2

남북의 언어 차이와 《겨레말큰사전》의 처리 방식

최성규 겨레말큰사전남북공동편찬사업회

1. 머리말

일제 강점기가 끝난 뒤, 삼천리 반도 강산은 두 개의 정부가 각각 수립되면서 남과 북으로 분단되었고,[1] 시간은 80년 가까이 흐른 채 오늘에 이르고 있다. 그러나 남과 북은 여전히 상대편의 언어를 알아들을 수 있으며, 화해를 향한 대화에서부터 비난하는 담화문에 이르기까지 원문의 말이 통역 없이 느낌까지 생생하게 전달된다.

물론 남과 북의 언어에는 차이도 있다. 분단 이전부터 있었던 지역 방언 수준의 차이에 더하여, 긴 세월 동안 왕래가 끊긴 탓에 생겨난 새로운 차이가 조금씩 더해지고 있다. 《겨레말큰사전》은 남북의 화해와 분단의 극복을 바라면서, 남북 언어의 통일을 지향하는 사전으로 만들어지고 있다. 따라서 《겨레말큰사전》에서는 남북 언어에 나타난 차이들을 어떻게 통합하여 조화를 이루어 낼 것인지가 매우 중요한 문제이다.

이 글은 남북의 언어 차이 가운데 사전 편찬과 직접 이어지는 사항들을 살펴보고, 그러한 사항들을 하나의 사전 안에 담아내기 위한 처리 방식들을 다루려 한다. 따라서 언어의 여러 하위 부문 가운데 표기, 문법, 의미에 초점을 맞추기로 한다. 이는 물론 《겨레말큰사전》의 내용과도 관련되어 있다. 다만 《겨레말큰사전》은 아직 대중에 공개되지 않은 상태이므로, 사전의 원고를 예로 보일 때에는 지금 실제로 입력되어 있는 내용을 그대로 보이지는 않고, 독자의 이해를 돕는 목적에 맞추되 내용은 조금 줄이거나 바꾸어서 보이겠다.

---

1) 이 글에서는 되도록 '북한'과 '남조선'이라는 이름을 피하고 '남', '남녘'과 '북', '북녘'이라는 표현을 쓰겠다. 다만 다른 이의 말을 인용하는 등 꼭 필요할 때에는 예외를 두기로 한다.

2. 표기 차이

남북 언어의 표기[2] 차이는 전문가와 비전문가를 막론하고 관심이 많은 분야이지만[3] 오히려 논의 자체가 쉽지 않다. 수많은 사람들이 서로 다른 의견을 내놓기도 하거니와, 사회 갈등과 얽힐 위험이 있기 때문이다. 이전의 논문에서도 이미 그러한 어려움을 밝힌 바 있다.[4]

여러 어려움 속에서도 《겨레말큰사전》에서는 '형태표기위원회'라는 조직을 꾸리고, 남북공동편찬회의를 거치면서 부족하게나마 합의안을 조금씩 더해 나갔다. 그 결과 남과 북의 표기 가운데 어느 한쪽으로 단일화한 것도 있고, 양쪽을 복수 표기로 인정한 것도 있으며, 제3의 표기로 단일화한 것들도 생겼다. 그러나 2015년을 마지막으로 남북공동편찬회의가 더 이상 이어지지 못한 탓에 지금까지 미합의로 남은 문제도 있다.

남북공동편찬회의가 다시 열려서 모든 문제를 합의하는 것이 가장 바람직하겠으나, 남북공동편찬회의가 열리지 않는다고 해서 계속 기다리기만 하는 것이 능사는 아니다. 미합의 사항을 사전에서 처리할 방법을 일단 차선책으로 생각해 두고, 만약 남북공동편찬회의가 다시 열리면 그때에 합의 결과를 반영하여 개정해 나가는 방식도 있을 수 있다. 2장에서는 합의 사항과 미합의 사항을 짚어보고, 전자사전과 종이사전이라는 매체와 관련하여 표기 차이 처리 방식을 살펴보겠다.

2.1. 합의와 미합의

남녘의 홍종선(2012:140)에서 2010년 12월까지 남북이 합의했던 사항을 간략히 소개한 바 있다. 그 뒤로도 이어진 남북공동편찬회의에서 합의한 내용이 더 보태어졌다. 전체 합의된 사항들 중에서 몇몇을 간추려 보이면 아래 <표 1>과 같다.[5]

표기 및 형태 분야	해당 사례들
이어적기와 끊어적기	모질음(남) **모지름**(북), **설거지**(남) 설겆이(북)
겹글자와 홑글자[6]	곱빼기(남) **곱배기**(북), **빛깔**(남) 빛갈(북), **잠깐**(남) **잠간**(북)
접미사 '-이'와 '-히'	촉촉이(남) **촉촉히**(북), **빼곡히**(남) 빼곡이(북)
[j] 삽입	**드디어**(남) 드디여(북), **되었다**(남) **되였다**(북), **이엉**(남) 이영(북)
[i], [j] 역행동화	**구덩이**(남북) **구뎅이**(북), **할아비**(남) **할애비**(북)
ㅎ 불규칙 용언의 활용	누레서(남) **누래서**(북), 꺼메지다(남) **꺼매지다**(북)
한자음	**오류**(남) **오유**(북), **왜곡**(남) **외곡**(북)
외래어	**라디오**(남) **라지오**(북), 메시지(남) 메쎄지(북) **알루미늄**(남) 알루미니움(북), 클라리넷(남) **클라리네트**(북)

<표 1> 남북이 합의한 표기 및 형태의 일부

2) 엄밀하게는 '표기'와 '형태(morph)'를 모두 포함한다.

3) 남녘의 《표준국어대사전》(1999년 판)과 북녘의 《조선말대사전》(2006~2007년 판) 사이의 표기 차이 전반에 관해서는 겨레말큰사전남북공동편찬사업회(2019ㄴ) 참조.

4) 홍윤표(2007:44-45), 김주성(2020:170) 등등에서 이러한 문제점을 말하였다. 간추려 말하면, 언어의 표기법이 국가의 권위나 자존심과 관련된 문제로 이어져서, 어떠한 타협이나 일부분의 양보도 곧 잘못된 것처럼 비난 받을 위험이 있다는 뜻이다.

5) 《겨레말큰사전》의 내용이 미공개라는 점을 고려하여, 이 글에서는 전체 합의 사례의 지극히 일부분만을 사례로 들었음을 짚어 둔다. 이는 뒤에 이어지는 내용에서도 마찬가지이다.

6) 된소리와 예사소리라고 부르는 일이 많으나, 위에 든 사례들은 남북이 모두 [곱빼기], [빋깔], [잠깐]으로 발음이 똑같다.

위의 <표 1>에서 굵은 글씨는 합의된 표기를 가리킨다. 양쪽 모두가 굵은 글씨인 사례(예 잠깐, 잠간)는 복수 규범어로 합의했음을 나타내고, 어느 쪽도 굵은 글씨가 없는 사례(예메시지, 메쎄지)는 제3의 방식으로 합의했음을 나타낸다(이 경우는 '메세지'로 합의). 이미 합의에 이른 표기들은 그대로 사전의 원고에 반영된다.

그러나 합의에 이르지 않은 사항은 문제로 남는다. 가장 큰 문제는 두음법칙(예 노동(남) 로동(북))과 사이시옷(예 바닷물(남) 바다물(북))일 것이다. 이 두 가지 문제는 그에 해당되는 단어의 수량이 많기 때문에, 사전의 원고에도 많이 쓰일 수밖에 없다. 위의 <표 1>에 소개한 합의 결과는 물론 소중한 것이지만, 두음법칙이나 사이시옷 문제와 비교하면 사전 원고에 쓰이는 비중이 훨씬 적다. 결국 가장 두드러지는 두 가지 문제가 미합의로 남아있는 셈이다.

한글 자모의 표기 외에도, 띄어쓰기 또한 남북 사이에 차이가 있다. 띄어쓰기 또한 합의에 이른 것과 그렇지 않은 것이 있다. 姜丽娜(2022)에서는 중국 조선어의 2016년 규범이 《겨레말큰사전》의 합의 사항을 반영하여 개정되었음을 소개한 바 있다. 합의된 사항들 중에서 몇몇을 간추려 보이면 아래 <표 2>와 같다.

표기 및 형태 분야	해당 사례들
관직명, 직위	**김철수 부장**(남) 김철수부장(북) **박영철 동지**(남) 박영철동지(북)
단위성 의존명사	한 개(남) **한개**(북) 오만 원(남) **오만원**(북)
보조용언	먹여 주다(남) **먹여주다**(남북) **보고 싶다**(남) 보고싶다(북)

<표 2> 남북이 합의한 띄어쓰기의 일부

<표 2>에는 다 넣지 않았으나, 명사 연결체에 관해서는 여러 가지 세부 사항이 더 합의되어 있다. 다만 많은 경우가 의미상의 기준이며 원칙이 있는 동시에 허용도 있기에, 남북의 차이와 합의안을 표에 간단하게 넣어 보이기가 어려우므로 <표 2>에서는 생략하였다. 위와 같이 합의에 이른 사항은 간단하든 복잡하든 사전의 원고에 그대로 반영할 수 있으므로 큰 문제는 아니다.

합의되지 못한 띄어쓰기 중에서 가장 두드러진 것은 의존명사의 띄어쓰기이다. 단위성 의존명사는 위의 <표 2>에 보인 것처럼 이미 합의가 되었으나, 단위가 아닌 의존명사(예 것, 수, 데…)는 미합의로 남아 있다. 이들 역시 사전의 원고에 자주 쓰이므로, 실제 사전 편찬에서는 이들을 어떻게 처리할 것인지 방법을 마련해야 한다.

미합의 표기에 기호 '#'을 써서 '노인#로인', '푸주간#푸줏간'처럼 쓸 수 있다는 점을 유현경(2021:24-25)에서 짤막하게 보인 바 있다. 이렇게 함으로써 두 가지 표기를 사실상 병기하는 것도 한 가지 처리 방안이 될 것이다. 다만 이 방식은 일반 대중의 언어생활에 쓰이지 않는 낯선 기호를 그대로 드러낸다는 부담이 있다. 다음 2.2.에서는 전자사전 및 종이사전이라는 매체의 특성과 관련하여 미합의 표기 문제를 더 살펴보겠다.

2.2. 전자사전과 종이사전

《겨레말큰사전》은 전자사전과 종이사전의 형태로 발간될 예정이다. 전자사전은 종이사전과 매체의 특성이 다르기 때문에, 이를 활용하면 미합의 표기를 나타내는 처리 방식도 다르게 생각할 수 있다. 조재수 전 《겨레말큰사전》 남측 편찬위원장은 다음과 같은 의견을 말하였다.

"'여성노동자'와 '녀성로동자'는 같은 어휘지만 어감이 너무 달라서 어느 한쪽으로 정했다가는 마치 서로 다 양보한 것처럼 느낄 수 있다. … 이 문제는 웹사전이 쉽게 해결해줄 수 있다. '북한 모드'와 '남한 모드'를 각각 만들어 두음법칙과 사이시옷 부분에서 자동변환이 되게 할 수 있기 때문이다." (정철(2017:21)에서 인용)

종이사전은 고정된 인쇄 결과를 보일 수밖에 없으나, 전자사전은 화면 출력 결과에 변화를 줄 수 있다. 따라서 두 가지 형식을 준비해 놓고 사용자의 선택에 맞추어 각각을 제시하는 방식으로 미합의 표기 문제를 처리할 수 있다.
이러한 방식과 관련하여 중국어의 간체자-전통문자[7] 표기 사례를 참조할 수 있다. 중국어 인터넷 사이트 중에는 간체자 표기와 전통문자 표기를 사용자의 선택에 따라 각각 보여주는 곳이 있다. 아래 <그림 1>, <그림 2>는 언론사 BBC의 중국어판 사이트<https://www.bbc.com/zhongwen>에서 일부 화면을 포착하여 보인 것이다.[8]
<그림 1>은 간체자로 된 화면이고 <그림 2>는 전통문자로 된 화면이다. 비록 글자는 다르지만 언어 표현은 같으며, 기사 본문의 내용도 서로 같다. 머릿기사의 제목만 다시 옮겨 적으면서, 표기가 서로 다른 글자에 음영을 넣으면 아래와 같다.

(1) 中共五中全会日期敲定 习近平政治地位新提法成看点
(2) 中共五中全會日期敲定 習近平政治地位新提法成看點

<그림 1> BBC 중국어판 간체자 화면

<그림 2> BBC 중국어판 전통문자 화면

간체자와 전통문자 사이의 전환은 화면 오른쪽 위 구석에 있는 簡 또는 繁 부분을 클릭함으로써 이루어진다.

---

7) 대륙에서는 '번체자(繁体字)', 타이완에서는 '정체자(正體字)'라고 부른다.
8) 광고 부분을 지웠기 때문에 실제 화면과는 조금 달라졌다. 이 화면을 포착한 날짜는 2026년 9월 21일이다.

간체자로 읽을 사람은 간체자 화면을 선택해서 볼 수 있고, 전통문자로 읽을 사람은 전통문자 화면을 선택해서 볼 수 있다. 종이 매체에서는 화면의 전환이 이루어질 수 없으므로 이러한 방식을 쓸 수 없으나, 컴퓨터 화면에서는 이렇게 할 수 있다. 결국, 표기가 서로 달라도 똑같은 내용을 전달할 수 있다.

《겨레말큰사전》은 아직 공개되지 않았기 때문에, 실제 원고의 화면 표시 결과를 정확히 보일 수는 없다. 다만 임시로 비슷하게 예를 든다면 아래 <자료 1>, <자료 2>와 같이 할 수 있겠다. 표기가 서로 다른 단어에는 편의상 음영을 넣었다.

남	북
 쏨뱅이 [명] 머리의 뒤쪽에 날카로운 가시가 많이 나있는 물고기. 몸의 길이는 20cm 정도이며, 바닷가나 섬 둘레의 얕은 물속 바위틈에서 산다. 우리 나라 전 연안에 퍼져있다. 난태생이며 식용할 수 있다. (Sebastiscus marmoratus)	 **쏨뱅이 [명]** 머리의 뒤쪽에 날카로운 가시가 많이 나있는 물고기. 몸의 길이는 20cm 정도이며, 바다가나 섬 둘레의 얕은 물속 바위틈에서 산다. 우리 나라 전 연안에 퍼져있다. 란태생이며 식용할수 있다. (Sebastiscus marmoratus)

<자료 1> '쏨뱅이'의 남녘 방식 표기 화면(임시 사례)

<자료 2> '쏨뱅이'의 북녘 방식 표기 화면(임시 사례)

남녘의 표기 방식을 선택한 사용자에게는 <자료 1>과 같은 화면이 나타날 것이다. 북녘의 방식을 선택한다면 <자료 2>와 같이 나타날 것이다. 이런 방식으로 처리하면, 완전한 합의에 이르지 못한 사안에 대해서 어느 한쪽으로 단정하여 표기하는 부담을 덜 수 있다. 또한 남북 서로의 표기법을 전자사전 안에서 둘 다 구현하였으므로, 서로의 방식을 모두 존중하려는 《겨레말큰사전》의 편찬 원칙도 지킬 수 있게 된다.

종이사전에는 이와 같은 방식을 적용할 수 없다. 다만, 종이사전에는 그 나름의 다른 방식을 생각해 볼 수 있다. 참고가 되는 것은 병행 표기 방식이다. 아래 <그림 3>은 Interlinear Bible (Cambridge University Press, 1906년 판) 마가복음(마르코 복음서)의 일부이다.

THE GOSPEL ACCORDING TO

S. MARK.

1 THE beginning of the
I gospel of Jesus Christ, 1a the
Son of God.
2 b Even as it is written b in
Isaiah the prophet,
the prophets.
c Behold, I send my messenger
before thy face,
Who which shall prepare thy way; way before thee.
3 d The voice of one crying in
the wilderness,
e Make ye ready the way of the Lord,
Prepare ye
Make his paths straight: straight.

a See Matt. 14. 33.
b For ver. 2 —3, see Matt. 3. 1—11 & Luke 3. 3—16.
c Acts 7. 36. d Isai. 64. 1. e John 1. 23. Cp. Luke 3. 4, 23. f Acts 10. 38. f Matt. 11. 10. Luke 1. 17, 76 & 7. 27. Cited from Mal. 3. 1. g John 12. 38. h Cp. ch. 2. 7 & Ps. 2. 7 & Isai. 42. 1 & Eph. 1. 6 & Col. 1. 13 & 2 Pet. 1. 17.

was baptized of John g in
the Jordan. 10 And straightway
coming up out of the water, he
h saw d the heavens rent asunder, † opened, e and
the Spirit as a dove descending
upon him: 11 and there came g a voice
came out of the heavens, i Thou art my
from heaven, saying.
beloved Son, in thee whom I am well
pleased.
12 j And straightway immediately the Spirit
driveth him forth into the wilder-
ness. 13 j And he was there in the

<그림 3> Cambridge Interlinear Bible(1906)의 일부분

이 성경 번역본은 개정 역본(RV-Revised Version, 1885년 간행)과 흠정 역본(AV-Authorized Version, 1611년 간행)[9]을 하나의 지면에 병행하여 표기한 것이다. 두 번역본의 본문이 같으면 큰 글자 한 줄로 쓰되, 본문이 다르면 작은 글자 두

9) 킹제임스 역본(KJV-King James Version)으로 더 잘 알려져 있다.

줄로 나누어 쓴다. 윗줄은 개정 역본이고 아랫줄은 흠정 역본이다. <그림 3>에 있는 1장 2절만 본문 위주로(각주 표시를 제외하고) 다시 옮겨 적으면 다음과 같다.

(3) Even as / As it is written in Isaiah the prophet, / the prophets, Behold, I send my messenger before thy face,

Who / Which shall prepare thy way; / way before thee. (병행 표기 본문)

(3′) Even as it is written in Isaiah the prophet, Behold, I send my messenger before thy face,

Who shall prepare thy way; (개정 역본의 본문)

(3″) As it is written in the prophets, Behold, I send my messenger before thy face, Which

shall prepare thy way before thee. (흠정 역본의 본문)

(3)은 병행 표기된 본문이며, 이것은 (3′)과 (3″)의 두 본문을 하나의 지면 안에 모아서 표기한 결과이다. 이러한 방식으로 조금 차이가 있는 본문을 하나로 아울러 표현할 수 있다. 물론 (3)은 표기만의 차이가 아니라 단어 이상의 더 큰 차이까지 담아내는 형식이므로 《겨레말큰사전》의 방식과 완전히 똑같지는 않다. 그러나 서로 다른 두 가지를 하나로 아우르는 형식이 종이 인쇄 매체에서도 실제로 쓰일 수 있다는 점이 중요하다. 이러한 병행 표기 방식을 앞서 살펴본 '쏨뱅이'의 원고에 적용하여 보면 다음과 같이 쓸 수 있다.

쏨뱅이 [명]

머리의 뒤쪽에 날카로운 가시가 많이 나있는 물고기. 몸의 길이는 20cm 정도이며, 바다가 / 바닷가 바위틈에서 산다. 우리 나라 전 연안에 퍼져있다.

난태생 / 란태생 이며 식용할수 / 식용할 수 있다. (Sebastiscus marmoratus)

<자료 3> '쏨뱅이'의 병행 표기 지면(임시 사례)

<자료 3>의 위아래 배치 기준은 앞서 본 Interlinear Bible과는 조금 다르게 하였다. 남녘 표기가 항상 위로 놓이거나, 북녘 표기가 항상 위로 놓인다면 어느 한쪽을 앞세운다는 비판이 나올 수 있다. <자료 3>에서는 한글 자모 순서대로 처리하였다. 따라서 '바다가/바닷가'는 북녘 표기가 위에 놓이고, '난태생/란태생'은 남녘 표기가 위에 놓인다. 띄어쓰기가 다른 '식용할수/식용할 수'는 더 짧은 것을 위에 놓았다.

병행 표기 방식의 단점은, 다소 복잡해 보여서 가독성이 떨어진다는 점이다. 가끔 한두 군데에 나온다면 큰 문제가 없겠으

나 자주 나타난다면 보기에 불편해질 수도 있다. 이러한 문제를 고려하여, 띄어쓰기만큼은 더 간단한 다른 방식으로 처리할 수도 있을 것이다. 예컨대 '식용할^{V}수' 또는 '식용할‿수'와 같은 교정 부호를 쓴다면 굳이 두 줄로 병행하여 쓰지 않아도 된다. 물론 교정 부호 '^{V}'나 '‿' 또한 정식 문장부호는 아니므로 일반 대중의 언어생활에는 쓰이지 않으나, 학교 교육에서 띄어쓰기나 붙여쓰기를 가리키는 부호로 널리 쓰이고 있으므로 대중이 이해하지 못할 만큼 어려운 부호는 아니다.

이제까지 남북의 표기 차이를 전자사전과 종이사전에 표현하는 처리 방식을 살펴보았다. 이 글에서 제시한 사례들은 《겨레말큰사전》의 최종 결과물이 아니므로, 최종 결과는 이 글에 보인 것과 얼마쯤 다를 것이다. 다만 중요한 것은 남북의 표기 차이를 두루 존중하는 원칙을 지키면서 사용자도 이해하기 좋은 방식을 찾는 것이다.

3. 문법 차이

남북 언어 자체의 문법은 그리 다르지 않다. 그러나 문법을 설명하는 이론과 용어에는 큰 차이가 있다. 물론 사전은 문법 연구서가 아니므로 문법 체계를 상세하게 다루지는 않으며, 굳이 문법 설명이 필요하지 않은 단어도 많다. 그러나 어떤 단어들은 그 특성을 설명하기 위해서 문법 용어가 쓰일 수밖에 없으며, 그 문법 용어는 문법 이론의 체계를 바탕에 두고 있다. 따라서 적어도 사전 편찬에 필요한 만큼은 합의가 필요하다.

김병문·주영훈(2017)에서는 《겨레말큰사전》의 문법과 관련하여 언어학 용어의 처리 방안을 살펴본 바 있으며, 《겨레말큰사전》의 남북공동편찬회의에서 남북이 합의한 바를 몇 가지 소개하기도 하였다. 언어학 용어의 합의안 가운데 사전 편찬과 관련된 몇 가지를 골라 보이면 아래 <표 3>과 같다.

남녘 문법 용어	북녘 문법 용어	합의안
조사, 어미	토	토[10]
의존명사	불완전명사	의존명사
지시대명사	가리킴대명사 지시대명사	지시대명사
보조동사	보조동사[11]	보조동사
감탄사	감동사	감탄사

<표 3> 남북이 합의한 문법 용어의 일부

언어학 용어를 풀이할 때에는, 남북 사이에 차이가 크다면 각각을 모두 인정하여 사전에 싣고 뜻풀이도 각각 쓰는 방식으로 하여, 복수 표준어처럼 처리할 수 있다. 그러나 언어학 용어가 다른 단어의 풀이에 쓰일 때에는 상황이 달라진다. 한 단어의 원고 안에 체계와 개념이 다른 용어를 둘 다 넣는 것은 거의 불가능하며, 억지로 두 가지 용어를 다 넣으면 설명이 대단히 복잡해지거나 혼란스러워진다. 남북의 문법 체계를 모두 존중하는 기본 원칙에 동의하더라도, 그것을 사전 편찬에 실제로 적용하는 것은 무척 까다로운 문제가 될 수밖에 없다.

---

10) '조사'나 '어미' 대신 '토'라는 용어를 쓴다는 것까지만 합의했다는 뜻이다. 그 하위 범주인 '주격토', '이음토' 등등까지 그대로 쓴다는 뜻은 아니다. 유현경(2021:14)에서는 "'토'의 하위범주는 따로 두지 않고" 뜻풀이한다고 하였다. 한용운(2007:330)에서도 "'용언 어간에 붙는 토', '체언에 붙는 토'와 같은 방식으로" 쓴다고 하였다.

11) 엄밀히 말하면, 북녘의 '보조(적)동사'는 남녘의 '보조동사'보다 가리키는 범위가 조금 더 넓으므로 서로 차이가 있다. 자세한 것은 김병문·주영훈(2017:28) 참조.

남북의 합의가 불완전한 상황에서 이에 대처하는 방식은 크게 두 가지가 있다. 하나는 문법 용어를 되도록 적게 써서 차이가 드러나지 않도록 하는 방식이다. 다른 하나는 남과 북의 사전에서 이미 같거나 비슷하게 쓰는 용어들을 찾아서 활용하는 방식이다.

문법 용어를 되도록 적게 쓰려면, 고정된 용어 대신에 구(句, phrase) 단위로 풀어서 설명하는 방식을 쓸 수 있다. 유현경(2021:14)에서는 '체언토' 대신에 '체언 뒤에 붙는 토' 같은 식으로 쓴다고 설명하였다. 이런 방식은 자칫 뜻풀이가 너무 길어진다는 단점이 있으나, 다른 한편으로는 전문용어를 적게 씀으로써 뜻풀이를 더 쉽게 할 수 있다는 장점도 지닌다. 대개 문법 용어는 일반 대중에게 어렵게 느껴지기 마련인데, 그런 용어를 되도록 줄인다면 어려움을 줄이는 방향으로도 이어질 수 있기 때문이다.

또한 남과 북의 사전에는 이미 같거나 비슷하게 쓰이는 용어들이 있다. '체언', '용언'을 비롯하여 '주어', '의문사' 등은 《겨레말큰사전》의 남북공동편찬회의에서 직접 다루어진 말이 아니지만, 남녘의 《표준국어대사전》과 북녘의 《조선말대사전》 양쪽에 거의 같은 뜻으로 실려있다. 이러한 용어들은 《겨레말큰사전》에서도 그대로 받아들여 쓸 수 있다.

이러한 처리 방식을 의존명사 '바'의 원고에 적용하면 다음과 같이 쓸 수 있다.

바[5] [명](의존)
① 《용언에 붙는 토 '-은', '-을' 뒤에 쓰여》 앞에서 말한 그것이나 어떤 사실, 일 등의 뜻을 나타내는 말. // 느낀ᵛ바를 말하다. 다를ᵛ바 없다.
② 《용언에 붙는 토 '-을' 뒤에 쓰여》 앞에서 말한 행동의 방법이나 방도의 뜻을 나타내는 말. // 몸둘ᵛ바를 모르다.
③ 《'-은/-을ᵛ바에는', '-은/-을ᵛ바에야'로 쓰여》 어차피 그리되거나 그러한 기회, 경우, 형편의 뜻을 나타내는 말. // 도중에 그만둘ᵛ바에는 시작하지 말았어야 했다.
④ 《1인칭을 주어로 하고 '-는ᵛ바이다'로 쓰여》 자기의 주장을 단언할 때 쓰는 말. // 이에 우리의 뜻을 선포하는ᵛ바이다.

<자료 4> '바'의 사전 원고 (임시 사례)

남녘의 '바'는 의존명사이고 북녘의 '바'는 불완전명사이다. 그런데 《겨레말큰사전》에서는 의존명사로 처리하는 데에 합의하였으므로, 품사는 [명](의존)으로 표시한다.

다음으로, 겹화살괄호 《 》부분은 문법상의 조건이나 환경을 쓸 자리인데, '용언'이나 '1인칭', '주어'는 남북이 공통으로 쓰는 용어이므로 그대로 받아들여서 쓴다. 남녘 용어인 '어미'는 쓰지 않고 남북 합의를 반영하여 '토'라고 쓴다.

그 다음은 뜻풀이를 쓸 부분이다. 남북의 사전과 말뭉치 용례를 두루 참조하여, 되도록 더 좋은 뜻풀이가 되도록 집필하되, 남북이 서로 다르게 쓰는 문법 용어는 피해야 한다. 한편, 뜻갈래 ②에 나온 '방법', '방도'는 《표준국어대사전》과 《조선말대사전》 양쪽에 들어 있는 말이다.[12] 남북이 이미 같거나 비슷한 말로 뜻풀이를 해놓았다면 《겨레말큰사전》의 원고를 집필하는 데에도 상당히 도움이 된다. 물론 남북 공통의 요소가 언제나 이처럼 쉽사리 찾아지는 것은 아니다.

문법형태소도 위와 같은 방식으로 처리할 수 있다. 예컨대 '(-)를'의 원고를 위와 같은 방식으로 쓰면 다음과 같이 될 수 있다.

12) 《표준국어대사전》에서 '바'의 뜻갈래 ②는 "일의 방법이나 방도"로 되어 있고, 《조선말대사전》에서 '바'의 뜻갈래 ②는 "앞에서 이야기된 행동의 《방법, 방도》의 뜻을 나타내는 말."로 되어 있다.

-를 [토]
① 《받침 없는 체언 뒤에 붙어》 앞말이 행동에 직접적 영향을 받는 대상임을 나타내는 토. // 밥을 먹다.
② 《받침 없는 체언 뒤에 붙어》 앞말이 행동에 간접적 영향을 받는 대상임을 나타내는 토. // 이 꽃은 너를 주려고 샀다.
③ 《받침 없는 체언 뒤, '가다', '걷다', '뛰다' 등과 함께 쓰여》 앞말이 어떤 행동이 이루어지는 장소임을 나타내는 토. // 종일 거리를 걷다.
④ 《행위를 나타내는, 받침 없는 체언 뒤에 붙어, 주로 '가다', '오다' 등과 함께 쓰여》 앞말이 행위의 목적이 되는 일임을 나타내는 토. // 주말에 낚시를 가다.
⑤ 《받침 없는 체언 뒤에 붙어》 앞말이 어떤 행동에 관련된 시간이나 수량, 또는 동작의 순서임을 나타내는 토. // 걸어서 삼십리를 오다.
…
⑩ 《체언 뒤에 붙는 토 '-에, -으로', 말을 이어주는 토 '-아, -게, -지, -고', 받침 없는 일부 부사 뒤에 붙어》 앞말에 강조의 뜻을 더해주는 토. // 일이 잘 되지를 않는다.

<자료 5> '-를'의 사전 원고 (임시 사례)

남녘의 '를'은 목적격 조사이고, 북녘의 '-를'은 대격토이다. 《겨레말큰사전》에서는 조사나 어미 대신 '토'로 처리하기로 합의하였으므로 의존형태소로 보아 올림말에 '-' 표시가 들어간다. 품사는 [토]로 적는다.

다음으로 겹화살괄호 《 》부분에서, '체언'이나 '받침'처럼 남북이 공통으로 쓰는 용어는 그대로 받아들여서 쓴다. 그러나 ⑩에서 '부사격 조사'나 '위격토', '조격토' 및 '연결어미'나 '이음토'라는 용어는 쓰지 못하기 때문에, "체언 뒤에 붙는 토", "말을 이어주는 토"라는 표현으로 바꾸어 쓴다.

다음으로 뜻풀이에서, '목적격'이나 '대격'이라는 말은 쓰지 않는다. 다만 그와 비슷한 '대상'이라는 표현을 쓴다. 다행스럽게도 '대상'은 《표준국어대사전》과 《조선말대사전》 양쪽에서 '(-)를'의 풀이에 이미 똑같이 써 놓은 말이므로,[13] 《겨레말큰사전》에서도 이를 활용할 수 있다. 물론 이전의 남북 사전에 똑같이 있는 말이라고 해서 언제나 《겨레말큰사전》에 그대로 반영되는 것은 아니다.

어휘 의미보다는 문법 기능이 중요한 올림말을 사례로 삼아서, 남북의 문법 차이와 사전의 처리 방식을 살펴보았다. 《겨레말큰사전》의 기본 원칙은 남북의 차이점을 되도록 줄이거나 극복하고, 남북의 공통점을 되도록 잘 찾아내어 살려 쓰는 것이다. 문법 분야는 남북의 차이가 매우 심하기에 사전 집필에도 어려움이 많으며, 집필한 결과물에도 흠이 없지는 않겠으나, 가능한 방도를 찾으려는 노력과 경험이 있어야 앞으로 더 나은 결과를 기대할 수 있을 것이다.

13) 《표준국어대사전》에서 '를'의 뜻갈래 ①은 "동작이 미친 직접적 대상을 나타내는 격 조사."로 되어 있고, 《조선말대사전》에서 '-를'의 뜻갈래 ①은 "행동이 직접 미치는 대상임을 나타낸다."로 되어 있다.

4. 의미 차이

4.1. 사전의 뜻풀이

남북 사이에는 같은 단어를 다른 뜻으로 쓰는 경우가 조금씩 있다. 흔히 거론되는 것으로는 정치 이념 및 사상에서 비롯된 차이가 있다. 그에 더하여, 일찍이 분단 이전부터 방언 수준의 의미 차이가 있었던 단어도 있으며, 분단된 시간이 오래 지나면서 분리된 대중이 제각각 다른 뜻으로 쓰게 된 말들도 생겨났다. 언론에 알려진 이야기 중에서, '오징어'와 '낙지'의 뜻이 남북 사이에 다르다거나, 북녘에서 '오빠'라는 단어의 사용 범위를 제한했다는 소식도 남북 간 단어의 의미 차이와 관련되어 있다.

《겨레말큰사전》은 남북 언어의 통일을 지향하는 사전인 동시에, 남북 언어의 실상을 정확히 담아야 하는 사전이다. 한용운(2007:332-333), 홍종선(2012:154), 변영수(2024:119) 등에서 이미 말하였듯이, 《겨레말큰사전》의 뜻풀이에서는 정치 이념 및 사상과 직접 관련된 가치 판단을 되도록 드러내지 않으며, 언어 사실의 본연에 충실한 뜻풀이를 추구한다. 그러나 정치 이념이나 사상과 직결되지 않는 부분에서 남북 사이의 차이가 있다면, 《겨레말큰사전》의 뜻풀이에서도 그러한 부분을 포착하여 반영하고자 하였다.

정치 이념 및 사상과 직접 관련되는 단어(예 자본주의, 공산주의, 주체사상 …)는 너무나 민감하기 때문에 이 글에서 다루기에는 부담이 크다. 그 대신 간접적으로 관련되는 단어인 '천리마'의 사례를 살펴보겠다. 먼저, 남북의 사전 뜻풀이들은 아래 <표 4>와 같다.

《표준국어대사전》	《조선말대사전》(2017년 판)
천리마 (千里馬) 「명사」 하루에 천 리를 달릴 수 있을 정도로 좋은 말. ≒ 기마, 천리구, 천리총.	**천리마** (千里馬) [명] 위대한 수령 김일성동지께서는 다음과 같이 교시하시였다. 《원래 …(중략)… 씌여왔습니다.》(《김일성전집》제40권 343페지) ① =천리룡마. ② 《매우 빠른 속도로 사회주의건설을 다그쳐 나아가는 조선인민의 혁명적기상》을 상징적으로 이르던 말.

<표 4> 남북 사전의 '천리마' 뜻풀이

남녘의 《표준국어대사전》에서는 뜻갈래 구분이 없고, 기본 의미 하나만을 짧게 풀이하였다. 반면 북녘의 《조선말대사전》에서는 정치 지도자의 교시를 앞에 넣고, 뜻갈래도 둘로 나누어서 상징적인 의미를 따로 풀이하였다. 남북 언어 통합의 관점에서 이 둘을 아울러 풀이하는 일은 간단치 않다. 《겨레말큰사전》의 원칙을 바탕으로 뜻풀이를 다듬는다면 다음과 같이 써 볼 수 있다.

천리마 (千里馬) [명]
① (하루에 천리를 달리는 말이라는 뜻으로) 매우 빠르고 좋은 말을 이르는 말. [비슷] 천리준마.
② <매우 빠른 속도로 일을 다그쳐 나가는 정신이나 운동>을 북에서 이르는 말. // 천리마 시대. 천리마의 기상.

<자료 6> '천리마'의 사전 원고 (임시 사례)

<자료 6>의 원고에서 정치 지도자의 교시는 들어가지 않았다. 이는 정치 이념 및 사상과 직접 관련된 가치 판단을 드러내지 않으려는 원칙에 맞춘 것이다. 한편, 뜻갈래는 둘로 나뉘어 있고, 두 번째 뜻갈래는 북녘 특유의 의미를 반영하면서 "북에서 이르는 말"로 풀이하였다. 이는 남북 언어의 실상을 포착하여 반영하고자 한 결과이다. 《겨레말큰사전》은 남과 북 가운데 어느 한쪽에서만 쓰이면서 사회적 특성을 반영하는 요소에 대해서는 "…를 남에서/북에서 이르는 말."로 풀이하기로 하였다.[14)]

한편, 정치 이념이나 사상과 관련되지 않는 의미 차이도 있다. 그러한 차이에 대해서는 "…를 남에서/북에서 이르는 말"이라는 표현을 쓰지 않는다. 다만 그러한 의미를 별도의 뜻갈래로 구분하여 풀이해 두었다. 만약 남북의 의미 차이가 미묘하거나 복잡해서 뜻풀이 본문에 넣기에 어려울 때에는 아래쪽에 '붙임'을 두어서 설명하기도 하였다. 이런 방식으로 처리한 사례로 '융화'의 뜻풀이를 살펴보겠다. 먼저, 남북의 사전 뜻풀이들은 아래 <표 5>와 같다.

《표준국어대사전》	《조선말대사전》(2017년 판)
융화[4] (融和) 「명사」 서로 어울려 갈등이 없이 화목하게 됨.	**융화**[1] (融和) [명] ① 옳지 못한 사실에 대하여 무원칙하게 타협하는것 또는 그런 일. ② 갈등이나 충돌이 없이 화합하는것 또는 그런 일.

<표 5> 남북 사전의 '융화' 뜻풀이

남녘의 뜻풀이는 긍정적인 내용 하나로만 되어 있다. 그러나 북녘의 뜻풀이는 둘로 나뉘어 있으며, 부정적인 뜻풀이가 더 먼저 나와 있다. 《겨레말큰사전》의 원칙을 바탕으로 이를 다듬어 쓰면 다음과 같이 할 수 있다.

융화 (融和) [명]
① 서로 어울려 갈등이나 충돌이 없이 화합하는ᵛ것. // 노사 로사 ᵛ간의 융화.
② 옳지 못한 사실에 대하여 원칙 없이 타협하는ᵛ것. //추호의 타협이나 융화를 모르다.

[붙임] 갈등 없이 화합한다는 뜻으로는 남북에서 모두 쓰인다. 북에서는 옳지 못한 사실에 대해 무원칙하게 야합한다는 뜻으로도 쓰이는 반면에 남에서는 긍정적인 뜻으로만 쓰인다.

<자료 7> '융화'의 사전 원고 (임시 사례)

14) 이는 홍종선(2012:150-151), 김병문 · 주영훈(2017:19), 변영수(2024:130-131) 등에서 이미 소개한 바 있다. '분단 이후에 새로 생긴', '사회적, 경제적, 정치적, 문화적, 학문적 특성을 반영하는' 요소에 그러한 표현이 들어간다. 위에 보인 것 외에도 '주민등록증'(남), '고등중학교'(북), '특별시'(남/북) 같은 단어가 그러한 방식으로 풀이된다.

<자료 7>의 원고에서 뜻갈래는 둘로 나뉘어 있다. 다만 그 순서는 남북의 공통 의미인 긍정적인 뜻을 앞에 두었다. 그다음으로 북녘 특유의 뜻을 ②번 뜻갈래에 넣어 처리하였다. 뜻풀이만 보아서는 남북의 의미 차이가 어떠한지 충분히 알기 어렵기 때문에, [붙임]을 두어서 남북 사이에 차이가 있다는 점을 설명하였다.

<자료 7>과 같은 경우는 특수한 기호(사전용 약물)를 써서 처리할 수도 있다.[15] 2023년에 나온 《겨레말작은사전》에서는 뜻갈래 ②에 북 이라는 기호를 붙였다. 이렇게 하면 남북의 차이를 더 또렷하고 단순하게 나타낼 수 있으나, 자칫하면 남북의 차이를 너무 강조하는 부작용도 낳을 수 있다.[16] 유현경(2021:16, 18)에서는 용례를 통해서(위의 <자료 7>에서는 용례를 생략함) 알려주는 방식을 설명하기도 하였다. 《겨레말큰사전》의 최종 원고에서 기호를 어떻게 할 것인지는 이 글에서 밝히지 않기로 한다.

4.2. 같은 말, 비슷한 말, 참고어

남북 사이에는 같은 뜻을 전혀 다른 단어로 표현하는 경우도 있다. 전문용어나 동식물 이름에서 그러한 차이가 더 심한 편이며, 이따금 일상용어에서도 그러한 사례가 나타난다. 따라서, 《겨레말큰사전》에서 뜻이 같은 단어를 찾아 서로 이어주는 작업은 남북 간의 이해와 의사소통을 돕는다는 의미를 지니기도 한다. 남북의 단어를 함께 싣지 않는 기존 사전에서는 시도할 수 없는 특별한 작업이기도 하다.

물론 언어학의 엄밀한 기준에서 뜻이 완벽하게 똑같은 단어는 없다고도 한다. 그러나 사전 편찬에서는 '같은 말(동의어)'을 인정하기도 한다. 미묘한 느낌의 차이를 짚기 힘든 전문용어 사이에서는 더더욱 그러하다. 예컨대 남녘의 단어들 가운데 '에탄올'과 '에틸알코올'은 모두 C_2H_5OH로 표시되는 같은 화합물을 뜻한다. 이들 사이에 어떤 미묘한 느낌의 차이가 있다고 하기도 어렵다. '에탄올'이 조금 더 많이 쓰이기는 하나 '에틸알코올'이 꼭 더 낯선 말도 아니다. 또한 두 단어는 거의 모든 문맥에서 서로 바꾸어 써도 된다. 이처럼 명제로 표현된 뜻풀이의 진릿값이 같고, 느낌이나 문맥의 차이를 짚기도 어렵다면, 적어도 사전에서는 '같은 말'로 처리할 수 있다.

한편, 《겨레말큰사전》은 남북 언어의 통일을 지향하는 특성이 있으므로, 남녘과 북녘의 단어를 '같다'고 하지 않고 '비슷하다'고만 하게 되면 오히려 문제가 되기도 한다. 예컨대, 전산망에 연결하여 공동의 정보를 저장하거나 주된 관리 작업을 수행하는 컴퓨터를 남녘에서는 '서버(server)'라고 하는데, 북녘에서는 똑같은 것을 '봉사기(奉仕機)'라고 한다. 만약 사전에서 '서버'와 '봉사기'를 '같다'고 하지 않고 '비슷하다'고만 처리하면, 독자는 '서버'와 '봉사기'가 어딘가 조금 다른 기능을 지녔다고 오해하기 쉽다. 이는 실제의 언어 사실과도 다르며, 남북의 의사소통에도 도움이 되지 못한다. 따라서 '서버'와 '봉사기'는 '같은 말'로 처리하는 것이 더 바람직하다.

이렇게 남북의 단어를 넘나들며 같은 말로 처리한 사례 몇몇을 보이면 아래 <자료 8>과 같다.

---

15) 대륙 중국어와 타이완 중국어를 아울러 편찬한 『兩岸現代漢語常用詞典』 및 『兩岸常用詞典』에서는 대륙에서만 쓰는 단어나 뜻갈래를 '★'로, 타이완에서만 쓰는 단어나 뜻갈래를 '▲'로 표시하였다. 『兩岸常用詞典』에 관한 자세한 내용은 윤소정(2019) 참조.

16) 남북의 일부 독자들이 상대편 특유의 용법을 '잘못된' 것으로 적발하는 수단으로 써서, 금기나 비난의 소재로 삼는 문제를 생각할 수 있다.

기본 올림말	같은 말
브로콜리 (영 broccoli) [명] 야생 양배추를 개량한 식물. 가지는 곧게 자라며 중앙 축과 가지 끝에 풀색의 꽃눈이 빽빽하게 난다. 주로 짙은 풀색의 작은 꽃봉오리를 먹는다. (Brassica oleracea var. botrytis) [같은말] 설란화.	**설란화** (←중 xilanhua/西蘭花)[명] =브로콜리.
인쇄기 (印刷機) [명] ①《출판》 인쇄물을 찍어내는ᵛ데 쓰는 기계. 판의 방식에 따라 볼록판, 평판, 오목판이 있다. [같은말] 프린터①. ② 컴퓨터 콤퓨터 의 처리 결과를 출력하여 종이에 인쇄하는 장치 [같은말] 프린터②.	**프린터** (영 printer) [명] ①《출판》 =인쇄기①. ②《 컴퓨터 콤퓨터 》 =인쇄기②.
참대곰 [명] 참대나 조릿대 등의 대나무를 주식으로 하는 곰. 생김새는 곰과 비슷하며 얼굴, 어깨, 목, 등 부분은 가로띠가 있다. 눈가, 귀 안쪽, 다리는 검은색이고 나머지 부분은 흰색이다. (Ailuropoda melanoleucus) [같은말] 대왕판다. 판다②	**대왕판다** (大王 영 panda) [명] =참대곰.
	판다 (영 panda) [명] ① 주로 높은 산이나 고산지대에서 사는 참대곰과 레서판다를 통털어 이르는 말. 곰과 비슷한 종과 너구리와 비슷한 종이 있다. ② =참대곰.
포도알균 (葡萄–菌) [명]《생물》 알모양의 세포가 포도송이처럼 모여있는 세균. 자연계 및 인체에 널리 퍼져있으며 고름증, 식중독, 중이염 등을 일으킨다. [같은말] 포도상구균. 포도상알균.	**포도상구균** (葡萄狀球菌)[명]《생물》 =포도알균.
	포도상알균 (葡萄狀–菌)[명]《생물》 =포도알균.

<자료 8> '같은 말' 관계로 이어진 남북의 단어들 (임시 사례)

브로콜리(남)와 설란화(북), 인쇄기(남북)와 프린터(남)는 1:1 대응으로 같은 말이 된다. 반면 참대곰(북)과 대왕판다(남). 판다(남), 포도알균(남북)과 포도상구균(남).포도상알균(북)은 1:2 대응으로 같은 말이 된다. 그중에서 '판다'는 뜻갈래가 둘로 나뉘며, 정확하게는 뜻갈래 ②만이 같은 말 관계에 해당된다. 남북을 넘나드는 같은 말 관계가 단순하지 않음을 엿볼 수 있다.

<자료 8>의 단어 가운데 '설란화'나 '참대곰'은 남녘 대중에게 매우 낯선 말이다. 이것이 곧 '브로콜리' 및 '판다/대왕판다'와 같다고 밝힘으로써 남북 사이의 소통에 도움을 줄 수 있다. 만약 '비슷한 말'로 처리한다면 독자들이 이들을 서로 조금 다른 동식물로 오해하기 쉽다.

사전에서는 '같은 말' 외에 비슷한 말이나 참고어로 처리하는 경우도 있다. 어떤 적잖은 차이가 짚이는데도 '같은 말'로 처리한다면 그 또한 정확하지 못하다는 비판을 받게 된다. 남북의 단어를 넘나들며 비슷한 말이나 참고어로 처리한 사례 몇몇을 보이면 아래 <자료 9>와 같다.

<table>
<tr><th colspan="2">비슷한 말, 참고어</th></tr>
<tr><td>모닥불 [명]
검불이나 삭정이, 잎나무 등을 모아놓고 태우는 불. // 모닥불을 지피다. 모닥불을 쪼이다.
[비슷] 우등불.</td><td>우등불 [명]
주로 한데에서 커다란 나무토막이나 땔나무 같은ᵛ것을 쌓아 놓고 피우는 불. // 우등불을 피우다.
[비슷] 모닥불.</td></tr>
<tr><td>뚜꺼먹다 [동](타)
직장이나 학교, 모임 등에 정당한 리유/이유 없이 나가지 않다.
주로 입말에서 쓴다.// 학교를 뚜꺼먹다.
[참고] 땡땡이치다.</td><td>땡땡이치다 [동](자. 타)
<사람이 할 일을 하지 않거나 수업 같은ᵛ것을 빠지고 놀다>를 속되게 이르는 말. // 수업시간에 땡땡이치다.
[참고] 뚜꺼먹다.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">사이짓기 [명]《농업》
① 한 작물만을 심은 이랑 사이에 다른 작물을 심어 가꾸는 일.
② 어떤 작물을 수확하고 다음 작물을 씨 뿌리기 전에 남새 등을 심어 가꾸는 일.
[참고] 대우2. 머드레1.</td><td>대우[2] [명]《농업》
보리, 밀, 조 같은ᵛ것을 심은 밭에서, 심어놓은 작물 사이에 콩이나 팥 같은ᵛ것을 심는 일. [비슷] 머드레1.
[참고] 사이짓기.</td></tr>
<tr><td>머드레[1] [명]《농업》
곡식을 심은 이랑 사이에 다른 작물을 심는 일, 또는 그렇게 심은ᵛ것. // 머드레를 치다. [비슷] 대우[2].
[참고] 사이짓기.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">개막이 [명]《수산》
개에 어살을 날개모양으로 둘러치거나 꽂아 울타리를 친 다음 그 가운데에 그물을 달아두어 밀물 때 들어온 고기를 썰물 때에 잡는ᵛ것, 또는 그런 때에 쓰는 그물. 주로 숭어, 조기, 농어, 새우 등을 잡는ᵛ데 쓴다. <개매기>라고도 한다.
[참고] 벌컬. 풀거리.</td><td>벌컬 [명]《수산》
밀물에 들어왔던 고기가 썰물을 따라 밀려 나가는 길을 막아서 잡는ᵛ것, 또는 그런 때에 쓰는 그물. 모양은 지형에 따라 다르다. [비슷] 풀거리.
[참고] 개막이.</td></tr>
<tr><td>풀거리 [명]《수산》
바닥에 말목을 박고 그물이나 싸리발을 쳐두어 밀물 때 들어온 물고기를 썰물 때 잡는 그물. 주로 조기, 잡어 등을 잡는ᵛ데 쓴다. [비슷] 벌컬.
[참고] 개막이.</td></tr>
</table>

<자료 9> '비슷한 말', '참고어' 관계로 이어진 남북의 단어들 (임시 사례)

모닥불(남북)과 우등불(북)은 비슷한 말 관계로 되어 있다. '우등불'은《표준국어대사전》에서 '모닥불'의 비규범어로 처리되어 있으므로 뜻이 똑같은 것처럼 되어 있으나,《조선말대사전》에서는 두 단어의 뜻풀이가 조금 다르게 되어 있다. 위의 <자료 9>에서는 두 단어의 뜻풀이를 각각 쓰고 비슷한 말로 처리하였다.

뚜꺼먹다(북)와 땡땡이치다(남)는 참고어 관계로 되어 있다. 맥락으로 보아서는 상당히 비슷한 점이 많으나, 타동사와 자타겸용동사라는 문법상의 차이도 있고 입말과 속어라는 느낌의 차이도 있기에 비슷한 말보다 조금 더 거리가 있는 참고어로 제시하는 편이 무난할 것이다.
사이짓기(남)의 뜻갈래①, 대우(남북), 머드레(북)는 서로 모두 뜻이 비슷한 말이다. 다만 '사이짓기'는 뜻갈래가 하나 더 있다는 차이가 있다. 단어의 뜻이 지닌 범위를 보아 '대우'와 '머드레'는 비슷한 말로, '사이짓기'는 그 두 단어의 참고어 관계로 처리할 수 있겠다.
개막이(남), 벌컬(북), 풀거리(북)도 서로 모두 뜻이 비슷한 말이다. 다만 '개막이'는 북녘에서 쓰는 '개매기'와 복수 규범어 관계에 있는 말이다. 다시 말하면 남북의 차이가 형태나 표기 수준에 그칠 만큼 작다는 뜻이며, '개막이' 및 '개매기'를 아울러서 분포 범위가 더욱 넓은 말로 간주할 수 있겠다. 이러한 점을 고려하면 '벌컬'과 '풀거리'는 서로 더욱 비슷한 관계로, '개막이'는 그 두 단어의 참고어 관계로 처리할 수 있다.

같은 말, 비슷한 말, 참고어 관계를 더욱 엄밀하게 다루려면, 남북의 학자들이 서로 만나서 정확한 정보를 주고받아야 할 것이다. 전문영역의 단어들은 더더욱 그러하다. 그러나 지금의 남북 관계는 매우 어려운 상황이기에 만남을 기약하기가 어렵다. 현실의 사전 편찬 과정에서는 차선책으로 남북의 언어사전과 백과사전, 여러 말뭉치 자료 등등을 최대한 참조하면서 가장 나은 처리 방식을 찾아가고 있다.

5. 맺음말

남북 언어에 적잖은 차이가 나타난 현실을 직시하면서도, 남북 언어의 통일을 지향하는 사전을 만드는 일은 어렵지만 귀중한 일이다. 남북 관계가 순조롭지 않고 남북의 합의도 완전하게 다 이루어지지 않았기에 사전 편찬의 어려움은 더욱 심하다. 그러나《겨레말큰사전》편찬에 참여한 사람들은, 이제까지 이루어진 일부분의 합의안과 그에 반영되어 있는 편찬의 원칙 및 정신을 애써 살리면서, 실무 차원의 여러 가지 방안을 찾고 보태어가며 편찬 작업을 진행해 왔다.
《겨레말큰사전》은 2028년 이전까지 모든 작업을 마무리하고 결과물을 내놓을 예정이다. 그러나 결과물을 내놓은 뒤라도 남북이 다시 만난다면, 완전하게 정비된 합의 사항을 바탕으로 더 낫게 고쳐진 남북 언어 통합 사전을 펴낼 수 있을 것이다. 무엇보다도 그것이 가장 바람직한 방식임을 다시금 짚어 둔다.

[참고문헌]

겨레말큰사전남북공동편찬사업회(2019ㄱ) 『한눈에 들어오는 남북 어휘 의미·용법』, 맵씨터.

겨레말큰사전남북공동편찬사업회(2019ㄴ) 『한눈에 들어오는 남북 사전의 올림말 표기 차이』, 맵씨터.

겨레말큰사전남북공동편찬사업회(2020) 《미리 만나는 겨레말큰사전》, 겨레말큰사전 남북공동편찬사업회.

겨레말큰사전남북공동편찬사업회(2023) 《미리 만나는 겨레말작은사전》, 겨레말큰사전 남북공동편찬사업회.

김병문·주영훈(2017) 남북 통합 국어사전에서의 언어학 용어 처리 방안 연구—《겨레말큰사전》의 경우, 『한국사전학』29, 7-40.

김주성(2020) 코리안 표기법에 대한 사회언어학적 해석, 『겨레어문학』64. 169-190.

변영수(2024) 《겨레말큰사전》 뜻풀이 특징—《표준국어대사전》, 《조선말대사전》과 비교하여, 『겨레어문학』73, 115-143.

유현경(2021) 남북 언어 통합 사전으로서의 《겨레말큰사전》, 『언어사실과 관점』53, 5-30.

윤소정(2019) 중국 대륙과 대만의 양안(兩岸) 공동 사전 편찬 경험에 관한 연구—《양안상용사전》과 《양안통용사전》을 중심으로, 『한국사전학』33, 64-89.

정철(2017) 『최후의 사전 편찬자들』, 사계절.

한용운(2007), 남과 북의 언어 통일을 지향하는 사전 편찬 방안, 『국학연구』10, 315-342.

홍윤표(2007), 《겨레말큰사전》의 편찬 방향, 『한국사전학』9, 23-52.

홍종선(2012), 《겨레말큰사전》의 성격과 과제, 『한글』 295, 135-161쪽.

姜丽娜(2022), 중국 조선어의 띄어쓰기 규범에 대한 고찰—새로 나온 2016년 『조선말규범집』의 변화를 중심으로, 『한중인문학연구』 74, 129-151쪽.

BBC 중국어판 사이트 <https://www.bbc.com/zhongwen>

The Interlinear Bible(1906) The interlinear Bible : the Authorised Version and the Revised Version, together with the marginal notes of both versions and central references., London: Cambridge University Press. <www.archive.org/details/interlinearbibl01unkngoog>

최성규

겨레말큰사전남북공동편찬사업회 선임편찬원. 「근래 남북의 국어사 연구 동향과 그 이해-2010~2024년의 북녘 연속간행물을 중심으로」, 「어미류 관련 표현의 남북 간 차이-이른바 남한식 말투를 중심으로」, 「한국어-몽골어-만주어의 도구격 표지 기능 비교」 등 집필.

토론 2

「남북의 언어 차이와 《겨레말큰사전》의 처리 방식」에 대한 토론문

강보선 대구대학교

최성규 선생님의 발표문을 잘 읽었습니다. 선생님께서는 《겨레말큰사전》이 남북 언어의 통일을 지향하는 사전인 만큼 남북의 언어 차이를 통합하여 조화를 이루어 내야 한다는 전제하에, 《겨레말큰사전》이 남북 언어의 표기 차이, 문법 차이, 의미 차이를 어떻게 처리하고 있으며, 미합의 사항은 어떻게 처리할 수 있는지, 그리고 남은 과제는 무엇인지를 상세히 다루어 주셨습니다. 덕분에 《겨레말큰사전》의 편찬 현황과 향후 과제를 이해하는 데 많은 도움이 되었습니다. 발표문을 읽으면서 조금 더 설명을 듣고 싶은 점들과, 《겨레말큰사전》이 발간된 이후의 과제에 대해 여쭙는 것으로 토론자의 소임을 다하고자 합니다.

1. 두음법칙과 사이시옷 표기 합의를 위한 과제

발표문에서 말씀하셨듯이 남북의 대표적인 미합의 표기로 두음법칙과 사이시옷이 있습니다. 두 규정이 남북의 어문 규정에서 차지하는 상징성과 영향력을 생각하면, 어느 것 하나 쉽게 합의하기 어려울 것입니다. 《겨레말큰사전》 편찬 과정에서도 이 문제를 두고 많은 고민과 논의가 있었던 것으로 알고 있습니다. 앞으로 남북공동편찬회의가 재개된다면 두 규정에 대한 합의가 반드시 필요할 텐데, 지금까지 남북공동편찬회의에서 합의를 이루어 온 과정에 비추어 볼 때 성공적인 합의를 위해 남북이 각자 미리 준비해 둘 수 있는 일은 무엇일까요? 예컨대 두 규정과 관련하여 남북의 표기 실태 조사, 표기를 바꿀 때의 파급 효과에 대한 조사, 표기 변화에 대한 전문가 및 언중의 인식 조사 등을 해 둔다면 합의 과정에서 생산적인 논의를 펼치는 데 도움이 되지 않을까 합니다. 이러한 조사들이 실제로 도움이 될지, 그리고 그 밖에 합의에 앞서 이루어져야 할 일은 무엇인지 말씀해 주시기 바랍니다.

2. 미합의 표기를 처리하는 방식

선생님께서는 전자사전에서는 중국어의 간체자-전통문자 표기 사례를 참조할 수 있고, 종이사전에서는 남북의 표기를 함께 제시하는 '병행 표기 방식'을 참고할 수 있다고 하셨습니다. 종이사전에서의 병행 표기 방식은 충분히 타당한 방안이지만, 말씀하신 대로 가독성이 떨어진다는 단점이 있습니다. 이러한 점을 고려하면 《겨레말큰사전》 편찬 과정에서 다른 방안도 논의되었을 것 같습니다. 예를 들어 중국의 양안(兩岸) 공동 사전이 대륙에서는 간체자로 된 대륙판으로, 대만에서는 전통문자로 된 대만판으로 각각 출판되었듯이, 《겨레말큰사전》도 남녘 독자를 위한 판은 미합의 표기를 남의 표기로, 북녘 독자를 위한 판은 북의 표기로 적어 따로 출판하는 방안을 생각해 볼 수 있을 듯합니다. 이러한 방안이 논의된 바가 있는지, 이 밖에 미합의 표기를 처리하기 위해 어떤 방안들이 논의되었는지 궁금합니다.

3. 뜻풀이 합의와 관련된 사례

남북이 같은 단어를 서로 다르게 풀이하고 있을 때, 쉽게 합의에 이른 경우도 있었겠지만 합의가 어려웠던 경우도 적지 않았을 것으로 짐작됩니다. 더욱이 남북이 자주 만날 수 없었고, 만나더라도 제한된 시간 안에 수많은 어휘의 뜻풀이를 합의해야 했으니 결코 쉽지 않은 과정이었을 것입니다. 정치 이념이나 사상과 직접 관련되지 않은 단어 가운데, 여러 차례의 검토와 재검토, 남북공동편찬회의를 거쳤는데도 쉽게 합의되지 않아 최종 합의까지 유난히 오랜 시간이 걸린 단어는 어떤 것이었는지, 혹시 끝내 합의하지 못해 추후 과제로 남겨 둔 단어가 있었는지, 말씀하실 수 있는 범위 내에서 그 이유와 함께 소개해 주시면 뜻풀이 합의의 어려움을 이해하는 데 많은 도움이 될 것입니다. 만약 그런 사례가 없었다면 어떤 절차나 방식 덕분에 합의를 원활하게 이룰 수 있었는지도 궁금합니다.

4. 《겨레말큰사전》 발간 이후의 과제

모든 사전이 그러하듯이 《겨레말큰사전》도 발간된 이후에 계속 다듬어 나가야 할 것이라 생각합니다. 남북의 언어는 끊임없이 변화하고, 사전 편찬에 도움이 되는 인공지능 기술도 날로 발전하고 있기 때문입니다. 예를 들어, 다음과 같은 발전 방안을 생각해 볼 수 있을 것 같습니다. 중국의 양안 공동 사전에서 해당 단어에 대하여 대륙과 대만에서의 사용 빈도를 비교하여 간단히 기술한 것처럼 해당 단어가 남과 북에서 얼마나 자주 사용되는지 사용 빈도 정보를 덧붙이는 방안, 국립국어원의 《우리말어휘역사사전》처럼 해당 단어의 통시적 정보를 추가하는 방안, 《표준국어대사전》과 《우리말샘》이 공존하듯이 《겨레말큰사전》을 바탕으로 남북의 언중이 함께 참여하여 만드는 개방형 사전을 새롭게 편찬하는 방안, 온라인 《표준국어대사전》에서 '편집이력'을 제공하듯이 《겨레말큰사전》의 전자사전에서 뜻풀이 변화 이력을 보여 주는 방안 등 다양한 방안이 있을 것 같습니다. 이러한 방안들이 타당한지를 포함하여, 《겨레말큰사전》의 발전을 위하여 앞으로 수정·보완이 필요하다고 생각하시는 부분이 있다면 말씀해 주시기 바랍니다.

지금까지 《겨레말큰사전》 편찬과 관련하여 평소 궁금했던 점들을 선생님의 발표문에 기대어 여쭈어보았습니다. 질문을 마치며, 국어교육 연구자로서 《겨레말큰사전》의 가치에 대하여 한 가지 덧붙이고자 합니다. 남녘에서는 북녘 어휘에 대한 잘못된 정보가 대중매체나 인터넷을 통하여 퍼지거나, 심지어 학생들이 보는 교재에 반영되는 경우도 있습니다. 그 이유

가운데 하나는 그동안 일반 대중이 남북의 어휘를 종합적으로 비교할 수 있는 자료에 쉽게 접근하기 어려웠다는 데 있습니다. 《겨레말큰사전》이 종이사전과 전자사전으로 발간되면 여러 유익이 있겠지만, 무엇보다 국어 전문가는 물론 일반 대중도 남북의 어휘를 정확히 비교하여 이해하는 데 많은 도움을 받을 수 있을 것입니다.

남북공동편찬회의가 중단된 어려운 상황 속에서도 《겨레말큰사전》의 발간을 위해 애쓰시는 최성규 선생님과 겨레말큰사전남북공동편찬사업회의 선생님들께 존경과 감사의 마음을 전합니다.

강보선

대구대학교 국어교육과 교수. 「《문화어학습》에 나타난 북한 어휘교육의 특징과 남북한 통합을 위한 시사점」, 「통일 대비 국어 문법 교재 개발의 쟁점 - 내용 관련 쟁점을 중심으로」, 「북한 초급중학교의 학교문법 내용 분석」 등 집필.

겨레말큰사전 몽골국립대학 국제학술포럼

갈라진 언어, 이어지는 숨결

Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь ·Монгол Улсын
Их Сургууль Олон улсын эрдэм шинжилгээний форум

Хэлний хуваагдал ба оршин тогтнохуй

Нэгдүгээр салбар хурал

Өмнөд, Умард Солонгосын хэлний нийцэл ба Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь

Чиглүүлэгч

Ким Жэ Ён

Чэжү их сургууль

Илтгэл 1

Өмнөд, Умардын хэлний ‘ондоошил’-ын бодит байдал ба харилцан ойлголцоход тулгарч буй саад-ялгааг дав ан туулж, Өмнөд, Умардын хэлний нэгдмэл байдлыг ха нгах тухай санал

И Сан Хёк Хансөн их сургууль

1. Удиртгал: “Нэг хэлтэй байх ёстой” гэсэн үзэл ба “өөр хэлтэй мэт” бодит туршлагын зөрүү

Солонгосын хойгийн хуваагдал газар нутаг, үзэл сурталд тулгуурласан улс төрийн тогтолцо оны зааг ялгаагаар хязгаарлагдаагүй. Солонгос хэлт хамт олны доторх өдөр тутмын харилц аа, харилцан үйлчлэлийг ч тасалсан юм. Чөлөөлөлтийн дараа Өмнөд, Умард хоёр өөр төрий н тогтолцоо, боловсролын систем байгуулж, хэлний бодлогоо ч өөр өөр чиглэлээр боловсру улсан. Солонгосын дайны дараа хоёр талын иргэдийн зорчих хөдөлгөөн тодийгүй хэвлэл мэ дээллийн солилцоо ч хязгаарлагджээ. Үүний улмаас түүхийн хувьд нэг хэлт хамт олонд хам аарч байсан солонгос хэл буюу хангүго, чосөно[1] нь Өмнөд, Умардад нийгэм, соёлын өөр өө р орчинд тус тусдаа өөрчлөгдөн хөгжиж ирсэн. Өмнөд, Умардын хуваагдал нь хэл өөрчлөгд өх нөхцөлийг хоёр тийш салгаж, энэ бүс нутгийг хэлний харилцааны тасралт, төрийн тогтол цооны сөргөлдөөн зэрэгцэн орших ‘хэлний хуваагдал’-ын орон зай болгосон юм. Ийм нөхц өлд өнгөрсөн 80 жилийг туулжээ.

Гэсэн ч өнөөдрийг хүртэл хоёр талын иргэд орчуулагчгүйгээр өдөр тутмын үндсэн харилца

1) 한국어 (хангүго), 조선어 (чосөно) нь нэрийн хувьд ялгаатай ч хэлний тогтолцоо буюу langue-н хувьд нэг солонгос хэл (Korean) юм. Иймээс энэ илтгэлд 한국어 (хангүго), 조선어 (чосөно)-г хамтатган заахдаа Korean гэсэн нэр хэрэглэнэ.

агаа явуулж чадсаар байгааг анхаарах хэрэгтэй. Ялгаа бий боловч авиа зүй, хэл зүйн үндсэн тогтолцоо болон суурь үгийн сан нь ерөнхийдөө нийтлэг байгаа нь хоёр талын хэлний түүхэ н адил шинж, бүтцийн залгамж холбоо баттай хадгалагдсаар байгааг харуулна. Иймээс Өмн өд, Умардын хэлний ялгааг хоёр тусдаа хэл болон салсан, эсвэл харилцан ойлголцох болом жгүй болсон гэж тодорхойлох нь хэлний бодит байдлыг хэт хялбарчилсан ойлголт юм. Гэвч бүтцийн нийтлэг талыг нь хэт онцлон, хоёр талын хэлний ялгааг багасган үзэх нь ч үндэслэл тэй биш. Бичлэгийн дүрмээс гадна мэргэжлийн нэр томьёо, хүнийг дуудах болон нэрлэн заа х үг, аялга, ярианы хурд, хүндэтгэлийн хэлбэр, хэлэхүйн хэвшлийн ялгаа нь харилцан ойлгол цлыг удаашруулж, ташаа ойлголт үүсгэх нь бий. Ийнхүү “үгийг нь ойлгож байгаа ч утга, сана а зорилгыг нь заримдаа зөрүүлж ойлгодог”[2] зөрчилтэй нөхцөл бодитоор оршиж байна.

Харилцан ойлголцоход тулгардаг саадын нэг болох Өмнөд, Умардын хэлний асуудлыг тайлб арлахад түгээмэл хэрэглэдэг нэр томьёо нь “хэлний ондоошил” юм. Энэ нь хуваагдсанаас х ойш хуримтлагдсан үгийн сан, дуудлага, хэл зүй, бичлэг болон хэлний хэрэглээний ялгааг ил эрхийлэхэд тохиромжтой, бодит байдлыг тусгасан хэллэг мөн. Гэхдээ хоёр талын хэл мөн ч анараараа өөр хэл болсон мэт сэтгэгдэл төрүүлж болзошгүй учир болгоомжтой хэрэглэх ёс той. Хоёр талын хэлний ялгаа бүх салбарт ижил хэмжээнд илэрдэггүй. Өдөр тутмын хэл, үн дсэн хэл зүйд нийтлэг шинж нь өндөр хэмжээнд хадгалагдсан байхад захиргаа, хууль, эдийн засаг, шинжлэх ухаан, технологи, эрүүл мэнд, боловсрол зэрэг мэргэжлийн салбарт түүхийн явцад нэлээд ялгаа хуримтлагджээ. Иймд энэхүү илтгэлийн гарчигт “ондоошил” гэдэг үг хэр эглэсэн ч хоёр талын хэлийг зөвхөн адил, эсвэл өөр гэсэн хоёрын аль нэгээр тодорхойлохы н оронд “бүтцийн нийтлэг суурин дээр салбар, түвшин бүрийн ялгаа жигд бус давхарлан хур имтлагдаж, тэр ялгаа нь бодит хэрэглээнд илэрч буй байдал” гэж ойлгох шаардлагатай.

Харилцан ойлголцоход саад болдог илүү суурь шалтгаан нь хэлний ялгаа өөрөө гэхээсээ хо ёр тогтолцоонд амьдарч буй хэл хэрэглэгчид уг ялгааг хэрхэн тайлбарлаж, үнэлж байгаад ч оршино. Өмнөдөд Умардын хэлийг хуучирсан, хөшүүн, эсвэл улс төрийн нөлөөгөөр бохирдс он хэл хэмээн шоглон дүрслэх хандлага байдаг. Умардад ч Өмнөдийн хэлийг харь үг хэт ол ноор холилдсон “хутгалдсан хэл”, бохирдсон хэл гэж тодорхойлж ирсэн. Ялангуяа Умардад 2023 онд баталсан «Пён-яны соёлын хэлийг хамгаалах тухай хууль» нь Өмнөд маягийн үг хэ ллэг, ярих хэв маягийг хэлний жам ёсны хувилбар бус, төрийн тогтолцоо, соёлд заналхийлж буй, няцаан хориглох зүйл гэж үздэг. Энэ бол нэн харамсалтай хэрэг юм.

Энэхүү илтгэл өмнө нь ч олонтоо хөндөгдөж байсан дараах асуудлуудаас эхэлнэ. Нэгдүгээрт, Ө мнөд, Умардын хэл юугаараа нийтлэг, хэр зэрэг өөр болсон, тэр ялгаа нь бодит харилцаанд хэр хэн нөлөөлж байна вэ? Хоёрдугаарт, нэг хэлийг заадаг «Korean» болон «한국어 хангүго · 조선어 чо сөно» гэсэн нэрсийн харьцааг хэрхэн тайлбарлах вэ? Гуравдугаарт, албан ёсны хэл болох Өмн

---

2) 2018 оны есдүгээр сард Пён-яны Огнюгван зоогийн газарт болсон өдрийн зоогийн үеэр Умардын Эх орныг энх тайвнаа р нэгтгэх хорооны дарга Ри Сон Гвон Өмнөдийн бизнес эрхлэгчдэд “Хүйтэн гоймон хоолойгоор тань давж байна уу?” гэ ж хэлсэн хэмээн мэдээлэгдсэн. Энэ үгийг үнэхээр хэлсэн эсэхээс үл хамааран уг тохиолдлыг хоёр талын хэлний хэрэгл ээний ялгааны төлөөлөх жишээ болгон дурдах нь бий. https://www.donga.com/news/article/all/20181030/92643123/1

өдийн утга зохиолын хэл Умардын соёлын хэлний нийтлэг суурь болон хэм хэмжээний тэгш бус байдлыг хэрхэн үзэх вэ? Дөрөвдүгээрт, Өмнөд, Умардын хэл бичгийн дүрмийг нэгтгэхийн тулд юуг бодолцох ёстой вэ? Эдгээр асуудалд тулгуурлан, хоёр талын хэлний нэгдмэл байдлыг хангах эцсийн үр дүнг зорьж, нийтлэг солонгос хэл буюу Korean-ы бодит байдал, цаашдын чиглэл ийг өргөн хүрээнд, ерөнхий байр сууринаас авч үзэхийг хүсэж байна.

2. ‘Ондоошил’-ын бодит байдал: Юу нь, хэр зэрэг өөр, эсвэл адил байна вэ?

Өмнөд, Умардын хэлний ондоошил нь хэлний зөвхөн нэг нэгж, нэг түвшинд бий болсон, эсвэл явагдсан үзэгдэл биш. Энэ бол манай хэлний авиа зүй, бичлэг, үгийн сан, хэл зүй, хэлэхүй, хэлний хэрэглээ болон хэлэнд хандах хандлагад өөр өөр хурд, эрчмээр хуримтлагдсан нийлмэл өөрчлөлт юм. Иймээс хоёр талын хэлний ялгааг үгийн сан хэдэн хувиар зөрж байна, дүрмийн хэдэн заалт өөр байна гэсэн тоон хэмжүүрээр дангаар нь авч үзэж болохгүй. Өмнөд, Умардын хэл үндсэн хэл зүй, гол үгийн сангаараа өргөн хүрээнд нийтлэг боловч дээр дурдсан хэлний нэгж, хэрэглээний нөхцөлд нэлээд ялгаатай байгаа нь ялгаа нь жигд бус болохыг харуулдаг. Хоёр талын хэлний ялгаа ийнхүү жигд бус илэрч буйг бид бодит байдалд ажиглаг ддаг “ондоошил” гэж ойлгож байна.

Нэгдүгээрт, авиа зүйн салбарын ялгаа нь авианы тогтолцоог бүхэлд нь хамрахаасаа илүү зарим эгшиг, гийгүүлэгчийн авианы утга, ханз гаралтай үгийн эхний авиаг хэрхэн дуудах, аялга, я рианы хэмнэлд тод илэрнэ. Жишээлбэл, ‘어머니’ (өмөни), ‘걱정’ (көкчөн) зэрэг үгэнд орсон ‘ㅓ’ (ө) эгшгийг хоёр талын хэлэгчид бага зэрэг ялгаатай дууддаг. Мөн Өмнөдөд ханз гаралтай үгийн эхний ‘ㄹ’ (р/л) болон зарим ‘ㄴ’ (н)-ийг гээн ‘노동 (нодон) · 역사 (ёкса) · 여자 (ёжа) · 예절 (ежоль)’ гэж дууддаг бол Умардад эх дуудлагад ойр ‘로동 (родон) · 력사 (рёкса) · 녀자 (нёжа) · 례절 (режоль)’ хэлбэрийг зөв дуудлага болгон тогтоосон. Үүний дагуу Өмнөдийн ‘여행 (ёхэн) · 이론 (ирон) · 연락 (ёллак)’ нь Умардад ‘려행 (рёхэн) · 리론 (рирон) · 련락 (рёллак)’ гэж дуудагдана. Түүнчлэн Умардын соёлын хэлэнд ‘례절’ (режоль)-ийг [레절 (рэжоль)] гэж дуудах зэргээр ‘ㅖ’ (е)-г [ㅔ (э)]-д ойртуулан дуудах хандлага нь дуудлагын дүрэмд туссан байдаг. Эдгээр ялгаа нь хэл яриаг танил бус санагдуулж, сэтгэл зүйн хувьд зайтай мэт мэдрэмж төрүүлнэ.

Хоёрдугаарт, бичлэгт тулгуурласан хэл бичгийн дүрэмд үгийн эхний авианы дүрэм, нийлмэл үгийн заагт ㅅ (с) үсэг бичих дүрэм, үгийн хэлбэрийн бичлэг, үгийг салгаж бичих дүрмийн ялгаа тод харагдана. Өмнөдийн ‘양심 (яншим)/낙원 (нагвон)/노인 (ноин)’-ийг Умардад ‘량심 (рянши м)/락원 (рагвон)/로인 (роин)’ гэж бичнэ. Өмнөдөд ‘바닷가 (падатка)/콧소리 (котссори)/하룻밤 (харуппам)’ гэх мэтээр нийлмэл үгийн заагийн ㅅ (с)-ийг бичдэг бол Умардад зарчмын хувьд бичдэггүй учир ‘바다가 (падага)/코소리 (косори)/하루밤 (харубам)’ гэж бичдэг. Үйлийн нөхцөл залгахад ч Өмнөдийн ‘되어 (твэө) · 개어 (кэө)’ нь Умардад ‘되여 (твэё) · 개여 (кэё)’ гэсэн бичлэгтэй. Үгий

г салгаж бичихэд Өмнөдөд ‘할 수V있다 (халь сү∨итта)/먹고V있다 (мөкко∨итта)/세V명 (сэ∨мён)’ гэж бичдэг байхад Умардад ‘할수V있다 (хальсү∨итта)/먹고있다 (мөккоитта)/세명 (сэмён)’ гэж бичих зэргээр утгын нэг нэгж гэж үзсэн бүтцийг нийлүүлж бичих хүрээ нь өргөн байдаг. Хоёр талын хэл хэрэглэгчид ижил өгүүлбэрийг уншиж ойлгоход томоохон бэрхшээлгүй боловч өөр сдөө бичих, хайлт хийх, хэлний хөмрөг зэрэг хэлний өгөгдөл бүрдүүлэхэд эдгээр ялгаа шууд саад болдог.

Гуравдугаарт, үгийн сан бол ялгаа хамгийн ил тод, өргөн хүрээнд илэрдэг салбар юм. Нэг зүйлийг өөр өөр үгээр нэрлэсэн өөр хэлбэртэй, ижил утгатай үгсийн харьцаа, хэлбэр нь ижил боловч утга, хэрэглээний хүрээ нь өөр болсон ижил хэлбэртэй, өөр утгатай үгсийн харьцаа, зөвхөн нэг талд нь байдаг соёлын онцлогтой үгс зэрэг үүнд хамаарна. Эдгээрээс бодит таша а ойлголт төрүүлдэг нь танил бус үгнээс илүү танил мэт харагдах үг байдаг. Учир нь мэдэхгүй үг асуулт, тайлбар шаардуулдаг бол мэддэг гэж бодсон үг буруу дүгнэлтэд хүргэдэг. Умардад ‘일없다’ (ирөбта)-г “зүгээр”, “асуудалгүй” гэсэн утгаар хэрэглэх, эсвэл Өмнөдийн ‘전세’ (чөнсэ), ‘스펙’ (сыпэк), ‘서비스’ (собисы) нь зах зээлийн тодорхой тогтолцоо, ахуй соёлын ойлголтыг урьдчилан шаарддаг зэрэг жишээнээс зөвхөн тольд дүйцүүлэн тайлбарлах замаар утгыг бүрэн дамжуулахад бэрх байдгийг бид туршлагаараа мэднэ.

Өмнөдийн ‘주스 (жүсы)/프리킥 (пырикик)/투피스 (түписы)’ буюу жүүс, хөлбөмбөгийн чөлөөт цохилт, хоёр хэсэг хувцасны хослолд харгалзуулан Умардад ‘과일단물 (кваильданмуль)/벌차기 (польчаги)/나뉜옷 (нанвин-от)’ зэрэг солонгосчилсон үгийг хэрэглэх зөв хувилбар болгон санал болгожээ. Ахуй амьдрал, төр, нийгмийн тогтолцоотой холбоотой үгийн санд ч ‘휴대전화 (хюдэчөнхва)/손전화 (сончөнхва)’, ‘주차장 (жүчажан)/차마당 (чамадан)’, ’주민등록증 (жүминдыннокчын)/공민증 (конминчын)’ зэрэг өөр өөр нэр хэрэглэдэг. Өмнөдөд хуваагдсанаас хойш англи гаралтай харь үгийг олноор авсан бол Умардад харь үг болон ойлгоход хэцүү ханз гаралтай үгийг үүгуул үгээр сольж, эсвэл орос хэлээр дамжсан үгийг авч хэрэглэжээ. Ялангуяа мэдээллийн технологи, эрүүл мэнд, захиргааны салбарт харилцан дүйх үгийг нь мэдэхгүй бол зөвхөн хам сэдвээс утгыг таахад бэрх тохиолдол цөөнгүй.

Дөрөвдүгээрт, хэл зүйн ялгаа нь үгийн сан, хэлэхүйн хэвшлийн ялгаатай харьцуулахад харьцангуй хязгаарлагдмал. Нэр үгийн нөхцөл, үйл үгийн нөхцөлийн тогтолцоо, үгийн дараалал, хүндэтгэлийн хэлбэр, цаг, үйлдэгдэх болон үйлдүүлэх хэвийн хэл зүйн бүтцийн ихэнх нь хоёр талд нийтлэг. Гэхдээ Өмнөдийн хэл зүйд нэр үгийн нөхцөл, үйл үгийн нөхцөлийг ялгадаг бол Умардын хэл зүйд эдгээрийг ‘то’ (토) гэсэн ангилалд нэгтгэдэг тул хэл зүйг тайлбарлах тогтолцоонд зарим ялгаа бий. Бодит өгүүлбэрийн хувьд ч Умардын албан бичгийн найруулгад “문제를 해결할 데 대하여 토의하였다” (Асуудлыг шийдвэрлэх тухай хэлэлцэв) гэх мэт тодотгол гишүүн тэй бүтэц харьцангуй элбэг байхад Өмнөдөд “문제 해결 방안을 논의하였다” (Асуудлыг шийдвэрлэх арга замыг хэлэлцэв) гэх мэт нэр үгэнд төвлөрсөн илэрхийллийг илүүд үзэх нь бий.

Тавдугаарт, утгын салбарт ижил хэлбэр өөр өөр нийгмийн болон хам сэдвийн утгатай болох үзэгдэл ажиглагдана. Өмнөдөд ‘동무’ (тонмү) нь бага насны найз, хамт тоглодог хүүхдийг заа

даг бол Умардад хувьсгалын эгнээнд хамт буй хүнийг дотноор дуудах нийгмийн хандсан нэр болдог. '소행' (сохэн) нь Өмнөдөд ихэвчлэн '괘씸한 소행' (жигшүүрт үйлдэл) гэх мэтээр сөрөг утгатай хэрэглэгддэг бол Умардад '아름다운 소행' (сайхан үйл хэрэг) гэх мэт эерэг үйлдлийг чааж болно. '신사' (шинса) нь Өмнөдөд боловсролтой, боловсон эрэгтэй хүнийг хэлдэг байхад Умардын тольд хуучин нийгмийн ихэмсэг, бардам хүнийг заасан сөрөг утгыг нь онцлох нь бий. Ийнхүү нийгмийн утгын ялгаа хуримтлагдсанаар үгийн хам сэдвийн утгад ч ялгаа гардаг. Эцэст нь, хэлэхүй ба хэлний хэрэглээний ялгаа бодит харилцааны явцад зөрчил үүсгэх магадлал өндөр боловч үгийн сангийн ялгаатай харьцуулахад хангалттай судлагдаагүй байна. Хүнийг дуудах, нэрлэн заах, хүндэтгэн ярих, мэндлэх, танилцуулах, хүсэлт тавих, татгалзах, талархах, уучлал гуйх, хошигнох, дуугүй байх арга хэлбэрт тухайн нийгмийн хүмүүсийн харилцааны дэг, сэтгэл хөдлөлөө илэрхийлэх хэм хэмжээ шингэсэн байдаг. Хэлсэн зүйлийн мэдээллийн агуулга зөв байсан ч харилцааны утгыг зөрүүлж ойлговол ойлголцол бүтэлгүйтэж болно.

Жишээлбэл, Өмнөдөд өдөр тутам хэрэглэдэг '선생님' (сонсэнним), 'OO 씨' (ши) болон албан тушаалаар нь дуудах хэлбэрүүд, Умардын '동무' (тонму), '동지' (тонжи) болон хариуцсан ажил үүргээр нь дуудах хэлбэрүүд нь хэрэглээний хүрээ, харилцаанд илэрхийлэх далд утгаараа ялгаатай. Иймээс үгийн утгыг нь мэдсэн ч дотно эсвэл зайтай хандсаныг өөр өөрөөр тайлбарлаж болно. Хүсэлт тавихад ч '이것을 해주십시오' (Үүнийг хийж өгнө үү) гэх мэт шууд илэрхийлэл ийг нэг нийгэмд тодорхой, хариуцлагатай яриа гэж хүлээн авч болох боловч өөр нөхцөлд '해주실 수 있습니까' (Хийж өгч болох уу?) гэх мэт зөөлрүүлсэн хэллэгтэй харьцуулан тушаасан, дарамталсан мэт ойлгож болно. Татгалзахдаа '안 됩니다' (Болохгүй) гэж боломжгүйг нь тодорхой хэлэх, '조금 어려울 것 같습니다' (Арай хүндрэлтэй байх шиг байна) гэж сөрөг утгыг тойруулан илэрхийлэх хоёр арга ч үнэнч шулуун байдал, эелдэг ёсны тухай өөр өөр үнэлэлт төрүүлдэг.

Дээр дурдсанчлан, Өмнөд, Умардын хэл нь хэлний тогтолцооны түвшинд "харилцан ойлголцох боломжгүй хоёр хэл" биш. Харин түүхийн хувьд нэг хэлт хамт олны дотор хоёр хэм хэмжээ, хоёр албан ёсны хэлний орчин удаан хугацаанд зэрэгцэн оршиж, хэлний нэгж бүрд ялгаа хуримтлагдсан байдал гэж үзэх нь зохистой. Энэ утгаараа бүтцийн нийтлэг шинж өндөр байгаа нь нэгдмэл байдлыг хангах боломжийг баталдаг ч тэр боломж нь харилцан саадгүй ойлголцох баталгаа үргэлж болдоггүй. "Ондоошил" хэмээн нэрлэж буй зүйл нь улс тус бүрд ал бажсан утга зохиолын хэлний түвшинд илэрдэг бодит хэрэглээний ялгааг тодорхойлж байна. Гэвч түүхэн нийтлэг хэлний тогтолцоо буюу ланг(langue) нь нэг учраас «бид ижил хэлээр ярьдаг» гэсэн итгэл нь тайлбарлах, лавлан нягтлах шаардлагыг дутуу үнэлэхэд хүргэж, харин ч харилцан ойлголцоход саад болж байна.Харилцан ойлголцлын энэ саад нь ондоошлын гол асуудал юм.

3. Нийтлэг хэлний асуудал: Хангүго юу, чосөно юу?

Өмнөд, Умардын хэлний нэгдмэл байдлыг хэлэлцэхийн тулд эхлээд нийтлэг хэл (共通語, common language) болон албан ёсны хэл (公用語, official language)-ийг ялгаж ойлгох хэрэгтэй. Бидний хувьд нийтлэг хэл гэдэг нь Өмнөд, Умардын хэлний хамт олон буюу хэл хэрэглэгчди йн соёл, түүхийн хувьд хамтран эзэмшдэг, харилцан ойлголцох боломжтой үндэстний хэл б олох хангүго, чосөно юм.[3] Харин албан ёсны хэл гэдэг нь төрийн байгууллага, хууль, захирг аа, боловсрол, нийтийн хэвлэл мэдээлэлд албан ёсоор хэрэглэгддэг, институцчилсэн эсвэл бичгээр журамлан тогтоосон хэлийг хэлнэ. Өмнөд, Умардын иргэдийн хэрэглэдэг хэл гарал, бүтцийн үүднээс нэг хэлэнд хамаарах боловч хуваагдсанаас хойш хоёр улсын албан ёсны хэ лний тогтолцоо, хэлний бодлогын хүрээнд Өмнөдөд “утга зохиолын хэл” (표준어), Умардад “с оёлын хэл” (문화어) гэсэн ялгаатай хэлийг албан ёсны хэлний хэрэглээний жишиг болгон мөр дөж байна. Иймд “хэл нэг” гэж тунхаглаад энэ ялгарлыг арилгаж чадахгүй. Гэхдээ хоёр улс ын тогтолцоо оршин буй бодит байдалд захирагдан, нийтлэг хэлний өв болон харилцан ойлг олцох өндөр боломжийг нь үгүйсгэж ч болохгүй.

Үүнтэй уялдан хангүго, чосөно гэсэн нэрийн асуудал аяндаа тавигдана. Чөлөөлөлтийн дара ах эхэн үе хүртэл Өмнөдөд ч ‘조선어’ (чосөно), ‘조선말’ (чосөнъмаль) гэсэн нэр өргөн хэрэглэгд эж байсан боловч засгийн газар байгуулагдсаны дараа ‘한국어’ (хангүго), ‘한국말’ (хангүгмаль) улсын хэмжээний нэршил болон тогтжээ. Умардад ‘조선어’ (чосөно), ‘조선말’ (чосөнъмаль)-ыг албан ёсны нэр болгон тогтоосон. Гэвч ‘조선어’ (чосөно)-г зөвхөн Умардын хэлтэй адилтгах н ь оновчтой биш. Хятадын солонгос үндэстний нийгэм, Японд суугаа солонгосчуудын зарим бүлэг ч үүнийг үндэстнийхээ хэлний нэр болгон хэрэглэдэг. Иймээс ‘한국어’ (хангүго) гэсэн нэ р олон улсад илүү өргөн тархсан ч ‘조선어’ (чосөно) нэрийн түүхэн үндэс, өнөөдөр түүнийг хэ рэглэж буй бүлэг хүмүүсийг үгүйсгэж болохгүй. Энэ асуудал түүхэн нийтлэг шинж ба улс төр ийн хуваагдлыг хураангуйлан харуулдаг.

Солонгос хэлний толиудын тайлбараас ч эдгээр нэрд хандах өнцгийн ялгаа харагдана. Зар им толь ‘조선어’ (чосөно)-г түүхэн нэр, эсвэл Умард болон хилийн чанад дахь солонгосчууды н хэлний нэр хэмээн ялган тайлбарладаг бол Хангыл судлалын холбооны толь бүтээх улам жлалд ‘한국어’ (хангүго)-тай ижил утгат харьцаагаар тусгадаг. Эхнийх нь хуваагдсанаас хой ших хэрэглээний хүрээг, дараагийнх нь түүх, гарал үүслийн хувьд нэг болохыг онцолж байн а. Ланг(langue)-т тулгуурласан хэлний тогтолцоогоор авч үзвэл хоёр нэр нэг хэлийг заана. Харин улсын албан ёсны хэлний тогтолцоо, нийгмийн хэрэглээний хүрээгээр авч үзвэл өөр өөр хэм хэмжээт хэл, улс тус бүрийн утга зохиолын хэлний хоёр хувилбар (national standard varieties) юм. Олон улсад хэрэглэдэг Korean гэдэг нэр хоёр нэршлийг хамруулж болох ч зөвх өн англи нэр хэрэглэснээр зөрчил арилчихгүй. Нэгдмэл байдлыг хангах зорилго нь аль нэг н

3) Өмнөд, Умардын хэл хэрэглэгчдээс гадна хилийн чанад дахь солонгос диаспорагийн хэлний хувилбаруудыг ч нийтлэг х элэнд хамруулан үзэж болно. Америк, Британи, Австрали, Сингапурын англи хэл нь тус тусын хувилбартай боловч нийт лэг англи хэлийг хуваалцдагтай адил юм.

эрийг ялагч болгон тогтооход бус, нэр тус бүрийн түүх, түүнийг хэрэглэдэг бүлэг хүмүүсийг хүлээн зөвшөөрөхөд оршино.

4. Албан ёсны хэл болох стандарт хэл(утга зохиолын хэл) ба с оёлын хэл : нийтлэг шинж ба тэгш бус тал

Өмнөдийн стандарт хэл (표준어, пёжүно), Умардын соёлын хэл (문화어, мүнхвао) нь улс тус бүр дээ албан харилцаанд хэрэглэхээр дүрэм, журмаар баталгаажуулсан, нийтээр дагаж мөрдө х хэлний жишиг юм. Өмнөдийн стандарт хэл нь зарчмын хувьд «боловсролтой хүмүүсийн өр гөн хэрэглэдэг орчин цагийн Сөүлийн хэл»-г жишиг болгодог бол Умардын соёлын хэлийг П ён-яны хэлэнд тулгуурлан, хувьсгалч шинж, ард түмний шинжийг тусгахаар боловсруулсан, нийтээр дагаж мөрдөх хэлний жишиг хэмээн тайлбарлаж иржээ. Хоёулаа нутгийн аялгуунд тулгуурлан бүс нутгийн хүрээнээс давсан харилцааны жишиг тогтоож, сургуулийн боловср ол, хэвлэл мэдээлэл, хэвлэн нийтлэх ажил, захиргаагаар дамжин түгсэн гэдгээрээ үүргийн х увьд нийтлэг. Түүнчлэн 1933 оны “Хангыл үсгийн зөв бичих дүрмийн нэгдсэн хувилбар” боло н орчин үеийн үндэстний хэлний хэм хэмжээг тогтоох ажлын ололтыг хоёулаа түүхэн чухал сууриа болгодог. Үүнийг цаашид Өмнөд, Умардын хэл бичгийн дүрмийг нэгтгэх түүхэн үндэ слэл болгон ашиглаж болох учир онцгой ач холбогдолтой.

Тиймээс стандарт хэл ба соёлын хэлийг тус тус Сөүл, Пён-яны аялгууны жам ёсны үргэлжл эл төдий гэж ойлгож болохгүй. Өмнөдийн стандарт хэлэнд Сөүлд бодитоор хэрэглэгддэг хэ лний бүх хэлбэр багтдаггүй. Умардын соёлын хэл ч Пён-яны уугуул хэлийг тэр чигээр нь авс ан зүйл биш. Хоёулаа төрөөс тодорхой нутгийн хэлэнд тулгуурлан хэлбэрүүдийг сонгож, зас варлан, хэлний эрх бүхий хэм хэмжээ болгож, бичгээр журамласан үр дүн юм. Иймээс аль н эг талын хэлийг «манай жинхэнэ хэл» хэмээн туйлын зөвд тооцож, нөгөө талын хэлний дүрэ м, жишгийг нутгийн аялгууны гажуудал эсвэл буруу тогтоосон дүрэм гэж үзэх нь Өмнөдийн стандарт хэл, Умардын соёлын хэл бүрэлдэн тогтсон үйл явцын утга учрыг үл анзаарсан хэр эг юм.

Хоёр албан ёсны хэлний ялгаа нь хэлний дүрэм, жишиг тогтоох зорилго, чиглэлд ч илэрдэг. Өмнөдөд хэлний бодит хэрэглээний өөрчлөлтийг тусгах, стандарт хэлний зэрэгцээ хувилба руудыг зөвшөөрөх, харь үг хүлээн авах зэргээр хэлний дүрэм, жишгийг бодит хэрэглээтэй н ь тогтмол нийцүүлж ирсэн. Умардад төрөөс зохистой гэж үзсэн хэлбэрийг сонгон түгээх ши нж нь илүү хүчтэй байсан бөгөөд үг хэллэгийг эх хэлний үгээр сольж оноохын зэрэгцээ үгий н санг үзэл суртлын үүднээс хянахыг ч чухалчилдаг. Сүүлийн үед Өмнөд маягийн яриаг няца ан хориглох бодлого эрчимжиж, соёлын хэлийг албан харилцааны жишиг хэл төдийгүй туха йн тогтолцооны хэлний маргаангүй ноёрхлыг баталгаажуулах бэлгэдэл хэмээн тодорхойлж байна. Иймээс хоёр талын хэлний дүрэм, жишгийг хэлбэрийн хувьд шууд дүйцэх тэгш хосло

л гэж үзэхэд бэрх. Өмнөдийн хангуго, Умардын чосөнъо нь түүхэн нийтлэг хэлний тогтолцоо нд тулгуурладаг боловч хуваагдсанаас хойш өөр өөр хэлний бодлого, дүрэм, жишиг тогтоох үйл явцыг туулснаар стандарт хэл (표준어, пёжүно), соёлын хэл (문화어, мунхвао) хэмээх улс т ус бүрийн албан ёсны жишиг болсон хэлний хоёр хувилбар болон тогтжээ. Ийнхүү “нийтлэг хэлний тогтолцоо, хоёр улсын хэлний дүрэм жишиг, хэлний бодит хэрэглээний олон хэлбэр” гэсэн түвшин хоорондын харьцаа үүссэнээр хэлний бодит нөхцөл дэх хоёр талын тэгш бус б айдал улам гүнзгийрчээ.

Хоёр талын хэлний тэгш бус байдал нь хэлний нөөц тархах, хэрэглэгдэх үйл явцаас ч харагд ана. Өмнөдийн нийтийн соёл, цахим агуулга дэлхий дахинд түгэхийн хэрээр түүний үг хэллэ гтэй танилцах боломж өссөн. Солонгосын соёлын давалгаа, солонгос соёлын нөлөөгөөр Ха нгүго-ны олон янзын илэрхийлэл өргөн тархаж байна. Зарим улс бүр өөрийн хэлний тольд с олонгос үгийг харь үг болгон оруулж байна.[4] Харин Умардын хэлний судалгааны хэрэглэгдэ хүүнтэй танилцах боломж хязгаарлагдмал байна. Үүнээс шалтгаалан нөгөө талын хэлний дү рэм, жишгийг сурах ачаалал хоёр талд ижил биш. Умардаас гарч ирсэн иргэд Өмнөдийн ал бан ёсны хэлний жишиг болсон стандарт хэл болон солонгос хэлэнд нэгэнт шингэсэн харь үгсийг богино хугацаанд эзэмших шаардлагатай болдог. Харин Өмнөдийн сурагчид болон нийт хэл хэрэглэгчид Чосөно маягийн хэллэгийг ойлгохын тулд тусгайлан дадлага хийж, хүч ин чармайлт гаргадаггүй. Гагцхүү хоёр талын хэлний ялгааг таньж мэдэх, ойлгох зорилгоор сургалтын хүрээнд суралцаж, дадлага хийх төдий байдаг.

Өмнөд, Умардын хэлний нэгдсэн дүрэм, жишгийг бий болгохын тулд эдгээр нийтлэг шинж, т эгш бус байдлыг хамтад нь харгалзах ёстой. Нэгдсэн стандарт хэлийг эхэлж сонгон тогтоох оос илүүтэй Өмнөдийн стандарт хэл, Умардын соёлын хэлний зөвшөөрөгдсөн хэлбэрүүдийг холбох нийтлэг тогтолцоо бүрдүүлэх нь бодитой. Хамтран толь зохиох, нэр томьёоны өгөгдл ийн сан байгуулах явцад Өмнөд, Умардын хэлбэрийг зэрэгцүүлэн үзүүлж, хэрэглэгдэх бүс ну таг, салбар, цаг үе, хэрэглээний хэв маяг буюу регистр(使用域, register)[5] зэргийг тэмдэглэх х эрэгтэй. Мөн үнэн зөв, тодорхой байх нь чухал нийтийн харилцааны хэлэнд хоёр тал харилц ан ойлгоход хялбар үг хэллэг, зэрэгцүүлэн бичих аргыг урьтал болгох ёстой. Харин уран зох иол, өдөр тутмын хэл, нутгийн хэлний хүрээнд хэлний хувилбаруудын олон янз байдлыг ара й өргөн хүрээнд хүлээн зөвшөөрөх хэрэгтэй. Энэ үүднээс хэлний нэгдмэл байдлыг хангах нь харилцан ойлголцох нийтлэг суурийг өргөжүүлэх ажил бөгөөд үүнийг хэлийг нэг хэвд оруул ахтай ялгаж ойлгох шаардлагатай гэсэн байр суурийг хэлний бодлогын түвшинд хуваалцах хэрэгтэй.

---

4) 2026 оны байдлаар «Оксфордын англи хэлний толь» (Oxford English Dictionary, OED)-д солонгос гаралтай 64 орчим үг л атин үсгээр бичигдэн бүртгэгдсэн байна. Тухайлбал, ramyeon, haenyeo, seonbae, bingsu, jjimjilbang, ajumma, officetel зэр эг үг бий. Гэхдээ эдгээр үг тольд орсон нь англи хэлээрх бичвэрүүдэд тогтмол хэрэглэгдэж, англи хэлэнд харь үг болон нэвтэрснийг илэрхийлэхээс биш, тухайн бичлэгийг зөв бичих жишиг хэлбэр болгон тогтоосон гэсэн үг биш юм.

5) Ярьж, бичиж буй нөхцөл, харилцагч, зорилго, харилцах арга хэлбэрээс хамааран сонгон хэрэглэдэг хэлний хувилбар ю м. Нэг хүн ч нөхцөлөөсөө шалтгаалан өөр өөр үг хэллэг, хэл зүйн хэлбэр, ярих хэв маяг хэрэглэдэг.

5. Хэл бичгийн дүрмийг нэгтгэх асуудал

5.1. Зөв бичих дүрэм ба цахим эрин үеийн хэрэгцээ

Өмнөд, Умардын зөв бичих дүрэм нь хангыл хэмээх нэг бичгийн тогтолцоо болон бүтээврий н хэлбэрийг хадгалан бичих зарчимд тулгуурладаг. Өөр өөр бичиг хэрэглэдэг хэлний жишээ тэй харьцуулахад хэлний дүрэм, жишгийг харилцан нийцүүлж, тохиролцоход шаардагдах за рдал нь харьцангуй бага. Гэвч өмнө дурдсанчлан хоёр талд үгийн эхний авианы дүрэм, нийл мэл үгийн заагт ㅅ (с) үсэг бичих дүрэм, зарим бүтээвэр болон үйлийн нөхцөлийн бичлэг, үги йг салгаж бичих дүрэм, цэг тэмдгийн хэрэглээний ялгаа хуримтлагдсан байна. Өмнөдөд үги йн эхний авианы дүрмийн дагуу '여행 (ёхэн)/여자 (ёжа)/역사 (ёкса)/노동 (нодон)' гэж бичдэг бол Умардад '려행 (рёхэн)/녀자 (нёжа)/력사 (рёкса)/로동 (родон)' гэх мэтээр үгийн эхний 'ㄹ' (р/л), 'ㄴ' (н)-ийг хадгалж бичдэг. Нийлмэл үгийн заагийн ㅅ (с)-ийг мөн Өмнөдийн дүрмийн дагуу тод орхой нөхцөлд бичдэг бол Умардын дүрэмд бичихийг зөвшөөрсөн хүрээ нь хязгаарлагдмал. Үгийг салгаж бичих тухайд Умардад нэг ойлголт эсвэл нэг нийлмэл нэгж гэж үзсэн хэсгүүди йг харьцангуй өргөн хүрээнд нийлүүлэн бичих хандлагатай тул Өмнөдийн уншигчдад нэлээд урт нийлсэн хэлбэр мэт санагдах нь бий.

Эдгээр ялгаа нь мэдээллийн, хиймэл оюуны эрин үеийн цахим орчинд бүр ч том саад болдог. '노동' (нодон), '로동' (родон)-ийг зөвхөн тус тусдаа тэмдэгтийн дараалал гэж боловсруулбал хайлты н үр дүн нь тусдаа гарна. Мөн үгийг салгаж бичсэн зааг нь ялгаатай өгүүлбэрүүдийг автоматаар харгалзуулан зэрэгцүүлэх, бүтээврээр задлан шинжлэхэд нарийвчлал нь буурна. Иймээс хэлний дүрэм, жишгийг нэгтгэх ажлыг нэг бичлэг сонгон тогтоохоос өмнө ялгаатай бичлэгүүдийг хооро нд нь хөрвүүлж, ижил ойлголттой холбох хайлтын толь, зэрэгцүүлсэн хэлний хөмрөг болон задл ан шинжилгээний нөөц бүрдүүлэх хүрээнд ч өргөжүүлэн авч үзэх шаардлагатай.

Өмнөд, Умардын хэл бичгийн дүрмийг зохицуулах, нэгтгэх ажлын дарааллыг харилцан ойлг олцлын хэрэгцээ хэр тулгамдсан, хэрэглэгчид хүлээн авах боломжтой эсэх, техникийн хувь д тохиролцож болох эсэхийг баримжаа болгон хэлэлцэх шаардлагатай. Тэмдэгтийн код, эрэ мбэлэх арга, тоо, нэгж, цэг тэмдэг, хайлтын хөрвүүлэлтийн дүрэм зэрэг харьцангуй хялбар т охиролцох зүйлсийг эхэлж цэгцэлж болно. Үгийн эхний авианы дүрэм, нийлмэл үгийн заагт ㅅ (с) үсэг бичих дүрэм шиг удаан хугацааны хэлний дадал, хэлний өөрийн онцлогийн тухай ухамсартай холбогдсон зүйлсийн хувьд аль нэг талын хэлбэрийг шууд халахаас илүү хэд хэ дэн бичлэгийг зөвшөөрч, харилцан лавлагаа өгөн, урт хугацаанд хэлэлцэх нь тохиролцоонд хүрэхэд дөхөм. 《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг бүтээх явцад нийтлэг тал ыг нь эхэлж тусгаж, ялгаатай зүйлсийг харилцан хэлэлцэж нийцүүлж ирсэн арга барилыг хэ лний дүрэм, жишгийг үе шаттайгаар нэгтгэх ажлын бодит туршлага хэмээн өндрөөр үнэлж болно.

5.2. Харь үг ба солонгосчлох нь

Харь үг нь хоёр талын олон улсын харилцаа, ахуй соёлын ялгааг хамгийн хурдан илэрхийлд эг салбар юм. Өмнөдөд «Харь үгийг бичих дүрэм»-ийн дагуу хэлэнд орсон харь үг, гадаадын хүн, газар орны нэрийг бичдэг бол Умардад эдгээрийг голчлон «Гадаад үгийг бичих дүрэм»-ээр зохицуулдаг. Тус дүрэм нь ялангуяа гадаад хүний нэр, газар орны нэр зэрэг оноосон нэр ийг эх хэлний дуудлагад ойр бичихэд анхаардаг. Чосөнъ хэлэнд нэгэнт орж хэвшсэн харь үг энд «Гадаад үгийг бичих дүрэм»-ийг зарчмын хувьд хэрэглэхгүй гэдгээрээ ч Өмнөдөөс ялга атай.

Хамгийн тод ялгаа нь хамжих болон шүргэх гийгүүлэгчийг бичих аргад илэрдэг. Өмнөдөд харь үгийн хамжих гийгүүлэгчийг тэмдэглэхдээ чанга гийгүүлэгчийн үсэг хэрэглэхгүй байх зарчим баримталдаг бол Умардад тухайн авианы эх хэлэн дэх дуудлагын чангаралтыг тусган, чанга гийгүүлэгчийн үсгийг харьцангуй өргөн хэрэглэж ирсэн. ‘버스 (пөсы)/뻐스 (ппөсы), 보트 (поты)/뽀트 (ппоты), 리어카 (риөка)/리야까 (риякка), 몽타주 (монтажү)/몽따쥬 (монттажю)’ зэрэг нь үүний жишээ юм. ‘컴퓨터 (көмпюто)/콤퓨터 (компюто), 텔레비전 (тэллэбижөн)/텔레비죤 (тэллэбижён), 디자인 (дижаин)/데자인 (дэжаин)’ зэрэг үгийн эгшгийг хангыл үсгээр тэмдэглэх арга ч ялгаатай. Гэхдээ Өмнөд, Умард аль аль нь одоо хэрэглэж буй хангыл үсгийг ашиглан, тухайн үгийн эх хэлэн дэх дуудлагыг өөрийн хэлний авианы тогтолцоонд нийцүүлэн буулгах үндсэн зарчмыг баримталж байна.

Харь үгийн бичлэгийг үгийн сангийн үүднээс авч үзвэл Өмнөд нь англи хэл голлосон олон улсын үгс, барааны нэр, нийтийн соёл, мэдээллийн технологийн нөлөөг өргөнөөр хүлээн авсан. Умард ч орос, англи зэрэг олон хэлнээс үг авч хэрэглэсэн боловч бие даасан үндэстний хэл бүрдүүлэх болон үг хэллэгийг эх хэлний үгээр сольж оноох бодлогын дагуу уугуул үг, эсвэл утгыг нь тайлбарласан нэр томьёог идэвхтэй бүтээж ирсэн. Харь үг нэвтэрсэн цаг үе, дамжин орсон зам нь өөр байсан учир нэг зүйлийг нэг талд англи гаралтай харь үгээр, нөгөө талд орос гаралтай харь үг, эсвэл орчуулсан үгээр нэрлэх тохиолдол бий болсон.

Тиймээс “Өмнөдөд харь үг, Умардад эх хэлний үгээр сольсон үг хэрэглэдэг» гэж хоёр туйл болгон үзэх нь[6] бодит байдлыг хялбарчилсан хэрэг юм. Умардын шинжлэх ухаан, технологи, спортын үгэнд ч харь хэлний бүрэлдэхүүн бий. Өмнөдөд ч эх хэлний үгээр сольж оноосон үг хэрэглэдэг. Шинэ технологийн нэр томьёог зөвхөн аль нэг талын одоогийн дүрэм жишгээр шийдэхэд бэрх. Иймд харь үгийг нэг мөр болгохдоо хэлний цэвэр байдлаас илүү олон улсад таньж ойлгох боломж, солонгос хэл буюу Korean-ы тогтолцоонд нийцэх байдал, ойлголтын

---

6) Зайрмагийг Умардад ‘얼음보숭이’ (орымбосүни) гэж нэрлэдэг гэх ойлголт нь Умардын соёлын хэлний тухай түгээмэл таа ойлголтын нэг. Өмнөдийн ‘아이스크림’ (аисыкырим)-д дүйх Умардын үг нь ‘에스키모’ (эсыкимо) юм. Хоёр тал хоёулаа харь үг хэрэглэж байна. ‘얼음보숭이’ (орымбосүни) нь 1981 онд Умардын «Орчин цагийн солонгос (Чосөнъ) хэлний толь»-ийн хоёрдугаар хэвлэлд орсон боловч бодит хэрэглээнд хэвшээгүй бөгөөд 1992 оны «Солонгос (Чосөнъ) хэлний их тайлбар толь»-ийн толгой үгээс хасагджээ. Харин ‘에스키모’ (эсыкимо) нь орос хэлний эскимо гэдэг үгийн нөлөөгөөр бий болсон, анх шоколадан бүрхүүлтэй иштэй зайрмагийг зааж байгаад ерөнхийдөө зайрмагийг нэрлэх утгаар өргөжиж, 2006 оны «Солонгос (Чосөнъ) хэлний их тайлбар толь»-д орсон үг юм.

нарийвчлал, бодит хэрэглээнд тохиромжтой эсэхийг харгалзах ёстой.
Мэргэжлийн нэр томьёог нэгтгэхдээ аль салбарыг тэргүүнд авч үзэхийг ялган тогтоох хэрэг тэй. Анагаах ухаан, эм бэлдмэл, гамшиг, харилцаа холбоо, үйлдвэрлэлийн аюулгүй байдлын салбарт нэр томьёог буруу ойлгох нь амь насанд аюул учруулж, хүний эрхийг зөрчихөд хүрг эж болзошгүй. Иймээс эдгээр салбарт ойлголтын дүйцлийг тогтоох, ижил утгат нэр томьёог бүртгэн зохицуулах нь юу юунаас илүү яаралтай ажил юм. Хамтын нэр томьёоны санд бичлэ гт туссан дуудлагын ялгаанаас гадна ойлголтын хамрах хүрээ, гарал хэл, хэрэглэгдэх салба р, жишээ өгүүлбэрийг хамтад нь бүртгэх ёстой. Аль нэг талын үгийг шууд хасахын оронд үнд сэн хувилбар, хэрэглэхийг зөвшөөрсөн хувилбар, утгыг нь тайлбарлан илэрхийлсэн хувилба рыг ялгаж, аль ч хувилбараар нь хайж олох боломж бүрдүүлэх нь бодитой. Урт хугацаанд Өмнөд, Умардын болон хилийн чанад дахь солонгос судлаачид шинэ үгийг хамтран цуглуулж, хянан хэлэлцэх нээлттэй нэр томьёоны өгөгдлийн сан байгуулах шаардлагатай.

5.3. Латин үсгээр галиглах нь ба олон улсад таньж ойлгох боломж

Латин үсгээр галиглах нь дотоодод унших асуудлаас илүү олон улсын тээвэр, газрын зура г, шуудан, эрдэм шинжилгээний мэдээлэл, цахим хайлтад нөлөөлдөг. Өмнөдөд 2000 онд ни йтэд зарласан «Солонгос хэлийг латин үсгээр галиглах дүрэм»-ийг нийтийн хэрэглээний би члэгийн жишиг болгож байна. Харин Умардын «Чосөнъ хэлийг латин үсгээр галиглах дүрэм » нь Маккюн–Райшауэрын (McCune–Reischauer) тогтолцоонд тулгуурласан галиглах уламжл ал,[7] Умардын соёлын хэлний дуудлага, авианы хувирал, Умардын газар орны болон хүний н эрийг бичих дадлыг тусган галигийн тогтолцоогоо бүрдүүлж иржээ. Үүнээс шалтгаалан хоё р талд Geumgangsan/Kŭmgangsan, Pyeongyang/Pyongyang, Amnokgang/Amrokgang, Jeollado/ Jŏllado гэх мэт өөр өөр зарчимтай бичлэг хэрэглэгддэг. Хүний нэрийн бичлэг нь хувь хүний с онголт, гэр бүлийн уламжлал, паспорт, эрдэм шинжилгээний үйл ажиллагаан дахь нэрийн за лгамж хэрэглээтэй холбоотой тул нэг дүрмийг бүгдэд ижил хэрэглэхэд бүр ч бэрх.
Латин үсгээр галиглах асуудал зөвхөн авианы мэдээллийг үнэн зөв тэмдэглэхээр хязгаарла гдахгүй. Олон улсад хэвшсэн газар орны болон байгууллагын нэр, одоогийн өгөгдлийн санта й залгамж холбоотой байх шаардлага, хэрэглэгчид дөхөм байх байдал, эрдэм шинжилгээни й галигийн нарийвчлал хоорондоо зөрчилдөж болно. Иймээс нэг галигийг шууд эцэслэн тог тоохын оронд зориулалтаар нь ялгасан зарчим хэрэгтэй. Олон улсын тээвэр, газрын зураг, ш ууданд хайлтаар харилцан олдох боломж, хэвшсэн хэрэглээг, эрдэм шинжилгээний галигт э х хэлбэрийг сэргээн тогтоох боломжийг, хүний нэрд тухайн хүний тогтмол хэрэглэж ирсэн б ичлэгийг урьтал болгох ёстой.

---

7) Энэ тогтолцоонд тулгуурлан өөрчилсөн галигийг Өмнөдөд ч хэрэглэж байгаад 2000 онд албан ёсны латин галигийг од оогийн «Солонгос хэлийг латин үсгээр галиглах дүрэм»-ээр сольж, батлан тогтоосон.

Цахим эрин үед практик ажлын хувьд Өмнөд, Умардын галиг, олон улсад хэвшсэн бичлэгийг холбосон харьцуулсан өгөгдлийн санг эхэлж байгуулах хэрэгтэй. Нэг газар, эсвэл хүний нэр ийн бүх бичлэгийн хувилбарыг хайлтын үг болгон зөвшөөрч, тус бүрийг нь тухайн газар, эсв эл хүнийг ялган таних нэг стандарт таних кодтой холбовол дүрмийн ялгаанаас болж мэдээл эл тасалдахыг багасгаж болно. Латин галигийн асуудалд олон улсын байгууллага, гадаадын судлаачид зуучлан оролцох боломж өргөн байдаг учир Өмнөд, Умардын хамтарсан судалга аг сэргээхэд хамгийн ойрын, бодит хэрэгцээтэй сэдэв ч болж болох юм.

6. Дүгнэлт: Ялгааг даван туулж, Өмнөд, Умардын хэлний нэгдм эл байдлыг хангах тухай санал

Өмнөд, Умардын хэл нь хуваагдсанаас хойш өөр өөр төрийн тогтолцоо, хэлний бодлого, бол овсрол, хэвлэл мэдээллийн орчинд тус тусдаа өөрчлөгдөж ирсэн. Гэвч ийнхүү ялгаатай болс он нь хоёр талын хэл бүтцийн хувьд холбоогоо тасалсан гэсэн үг биш. Учир нь Өмнөд, Умард ын хэл бичгийн тогтолцоо, үндсэн хэл зүй, суурь үгийн сан, түүхэн уламжлалаараа нийтлэг ю м. Иймээс Өмнөд, Умардын хэлний нэгдмэл байдлыг хангах хэлний бодлогын чиглэлийг тодо рхойлохдоо хоёр талын хэлийг бүрэн ижил, эсвэл аль хэдийн тусдаа хэл болсон гэж урьдчил ан үзэж болохгүй. Харилцан ойлголцох боломж өндөр боловч салбар бүрд харилцааны саад бэрхшээл мөн зэрэгцэн оршиж буй бодит байдлыг үндэс болгох ёстой.

Мөн хоёр талын хэлний харьцаанд төр, нийгмийн тогтолцоо болон соёлын тэгш бус байдал бий. Өмнөд нь даяаршил, цахим хэвлэл мэдээллийн орчинд англи зэрэг харь хэлний бүрэлд эхүүнийг хурдтай авч хэрэглэсэн бол Умард нь төрөөс удирдан хэрэгжүүлдэг хэлний бодло гоор хэл цэвэршүүлэх үзэлд (linguistic purism)[8] тулгуурлан уугуул үгийг эрхэмлэх чиглэл бар имталж, соёлын хэлний дүрэм, жишгийг тууштай мөрдүүлж ирсэн. Өмнөдийн утга зохиолын хэл, Умардын соёлын хэл хоёулаа орчин үеийн үндэстний хэлний дүрэм, жишгийг тогтоож и рсэн түүхээс эхтэй боловч өөр өөр улс төрийн төв, хэлний хэм хэмжээг тогтоох эрх мэдэлд тулгуурлан бүрэлджээ. Энэ үүднээс нийтлэг шинжийг сэргээхийн зэрэгцээ Өмнөд, Умардын хэлний ялгаа түүхэн явцад хэрхэн бүрэлдсэн болон өнөөгийн бодит байдлыг хүлээн зөвшөө рч, харилцаанд шууд саад учруулдаг ялгааг танин мэдсэний үндсэн дээр хэлний нэгдмэл ба йдлыг хангах ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлэх шаардлагатай.

Тиймээс Өмнөд, Умардын хэлний нэгдмэл байдлыг хангах бодлогын зорилгыг “бүрэн боловс руулсан нэг хэм хэмжээ”-г богино хугацаанд батлан тогтоохоос “харилцан ойлголцлыг тогтв ортой хангах тогтолцоо” бүрдүүлэх чиглэлд шилжүүлэх ёстой. Аль нэг талын хэлний хэм хэм

8) Харь хэлний элемент болон тогтсон дүрэм, жишигт нийцэхгүй хэлбэрийг хасаж, хэлний өөрийн онцлог, цэвэр байдлыг хадгалахын тулд үг хэллэгийг засаж боловсруулан, харь хэлний элементийг уугуул үгээр солихыг зорьдог хэлний бодл огын ойлголт юм. Үүнийг «хэл цэвэршүүлэх үзэл» гэж ч нэрлэдэг. Харин зарим талаар шүүмжлэлтэй хандсан байр суур инаас «хэлний цэвэр ариун байдлыг эрхэмлэх үзэл» гэсэн нэршил мөн хэрэглэгддэг.

жээг нэгдсэн хэлний жишиг болгон сонгож, нөгөө талд мөрдүүлэх арга нь нэгтгэхээс илүүтэй уусгахтай ойр юм. Энэ нь хялбар ажил биш бөгөөд нэгтгэхэд урт хугацаа шаардагдах боловч Өмнөдийн утга зохиолын хэл, Умардын соёлын хэл, мөн хангуго, чосөнъо хэмээх хэлний түүх эн үндэслэл, тогтолцооны бодит байдлыг хүлээн зөвшөөрч, хоёр талын зөвшөөрөгдсөн хэлбэ рийг харилцан хүндэтгэх хамтын лавлах тогтолцоо бүрдүүлэх хэрэгтэй.

Хэлний хэм хэмжээг зохицуулж, тохиролцох ажлыг харилцаанд үүсэж болох эрсдэлийн түвш ин, тохиролцоонд хүрэх боломжид тулгуурлан үе шаттай хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Цахим технологи, хиймэл оюуны эрин үед тэмдэгтийн код, эрэмбэлэлт, тоо, нэгж, цэг тэмдэг, хайлт ын хөрвүүлэлт зэрэг техникийн хувьд харилцан нийцүүлэн ажиллуулах боломж өндөртэй чиг лэлийг цэгцлэх нь нэгтгэх ажлын тэргүүлэх зорилт болох учиртай. Түүнчлэн эмнэлгийн тусла мж үйлчилгээ, гамшиг, зам тээвэр, хууль эрх зүй зэрэг буруу ойлголцох нь амь нас, эрхэд нөл өөлөх салбарын нийтийн хэрэглээний нэр томьёог хамтран бүрдүүлэх хэрэгтэй. Харь үг, мэрг эжлийн нэр томьёог олон улсын хэмжээнд таньж ойлгох боломж, бодит хэрэглээнд хэр нийц эж байгааг харгалзан зохицуулж, тохиролцоонд хүрэхийн төлөө ажиллах ёстой. Үгийн эхний авианы дүрэм, нийлмэл үгийн заагт ㅅ (c) үсэг бичих дүрэм, үгийг салгаж бичих дүрэм зэрэг х элээрээ өөрийн онцлогийг илэрхийлэх ухамсар, хэвшсэн хэрэглээний нөлөө ихтэй асуудлаар нэгдсэн хувилбар тогтоох гэж яарахаас илүүтэй зэрэгцээ бичлэгийг зөвшөөрөх, нэг хэлбэрээ с нөгөөг харилцан лавлах боломжийг хамтад нь авч үзэх хэрэгтэй.

Ийм бодлогыг тогтвортой хэрэгжүүлэхэд улс төрийн нөхцөл байдлын өөрчлөлтөд ганхахгүй хамтын ажиллагааны суурь хэрэгтэй. Өмнөд, Умардын хэл шинжээчдийн байнгын зөвлөлдө х байгууллагыг түшиглэн багш, орчуулагч, мэдээллийн технологийн мэргэжилтэн, мөн эмнэ лэг, хууль эрх зүй, гамшиг зэрэг салбарын нэр томьёоны мэргэжилтнүүд оролцсон олон түв шний, цогц хамтын удирдлагын тогтолцоо бүрдүүлэх ёстой. Шаардлагатай бол, бүр тодруул бал, байгуулах нь зүй ёсны хэрэг гэж үзэн, улсын хэмжээнд “Өмнөд, Умардын хэлний нэгдм эл байдлыг хангах хороо”-г санаачлан байгуулах хувилбарыг ч идэвхтэй авч үзэх хэрэгтэй. Үүний зэрэгцээ аль хэдийн бүтээж дуусгасан《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг бүтээх явцад хуримтлуулсан, хоёр талын тохиролцсон эх, хэлний хөмрөг, бичлэг болон хэлбэрийн материалыг хэлний хамтын дэд бүтэц болгон өвлөн ашиглаж, өмнөх тохиролцоог шалгаж, дахин нягтлах ёстой. Хиймэл оюун болон хайлт, орчуулга, ярианы технологийг ч Ум ардын хэллэгийг алдаа гэж дүгнэдэг, хэлний хэм хэмжээг тулган тогтоох эрх мэдлийн хэрэг сэл бус, Өмнөд, Умардын хэлний хувилбаруудыг тэгш шударгаар тайлбарлаж, харилцан яри лцахад туслах хэрэгсэл байхаар боловсруулах ёстой.

Хэлний ялгаа нь улс төрийн сөргөлдөөн, соёлын онцлогийн тухай ухамсар, нийгмийн зөрчил тэй холбогдох үед харилцааны саад бэрхшээлийг арилгахад хэцүү болдог. Гэвч хүний хэлни й эрхийн үүднээс Умардаас гарч ирсэн иргэдийг хэлийг нь засаж залруулах ёстой хүмүүс гэ ж бус, хоёр талын хэл, соёлыг холбох зуучлагч гэж үзэх хандлага ч нэн шаардлагатай. Бидн ий зорьж буй Өмнөд, Умардын хэлний нэгдмэл байдлыг хангах ажил нь зөв бичих дүрэм, мэ

ргэжлийн нэр томьёо зэргийг цэгцлэх хэлний бодлогын бодит үйл ажиллагаа мөн бөгөөд үү ний зэрэгцээ нөгөө талын хэлийг гутаан үзэх, хэлийг илүү, дутуу гэж үнэлэх хандлага, улс төрийн дайсагнал, соёлын өрөөсгөл ойлголтыг бууруулах нийгэм, соёлын үйл явцтай хамт өрнөх ёстой нь тодорхой. Иймээс харилцан адил байх зарчимд тулгуурлан нэгтгэх, зэрэгцээ хэм хэмжээг зөвшөөрч, шилжилтийн үеийн нэгтгэлийг хэрэгжүүлэх, нэгдсэн хэм хэмжээний түүхэн шалгуурыг тохиролцох, боловсролоор дамжуулан албан ёсны хэлний талаарх ойлголтыг нэмэгдүүлэх зэргийг Өмнөд, Умардын хэлний нэгдмэл байдлыг хангах үндсэн чиглэл болгох хэрэгтэй.

Өмнөд, Умардын хэлний нэгдмэл байдлыг хангах хүчин чармайлт нь улс төрийн нэгдлийн дараа эхлүүлэх ажил бус, харилцаа тасарсан үед ч тасралтгүй бэлтгэж байх ёстой энх тайвны суурь бөгөөд зайлшгүй хийх ажил юм. Нэгдмэл байдлыг хангана гэдэг нь нэг нэгнийхээ хэлийг арилгаж, нэг дуу хоолой болгох бус, өөр өөр дуу хоолой нөгөө талдаа хүрч чадах замыг нээх явдал юм. Өмнөд, Умардын хэлэнд шингэж ирсэн өөр өөр дурсамжийг хүндэтгэн, боогдсон урсгалыг нэг нэгээр нь нээх үед хэл нь зааг тогтоох хана бус, хүн хүнийг холбох гүүр болох юм. Korean(солонгосчууд/солонгос хэл) нэг билээ.

Ашигласан материал

Кан Бо Сөнъ (강보선). 2011. «Солонгос хэлний сурах бичигт орсон Умардын үгсийг шүүмжлэн авч үзэх нь — 2007 онд шинэчилсэн сургалтын хөтөлбөрийн дагуу зохиосон дунд сургуулийн хоёрдугаар ангийн солонгос хэлний сурах бичгийг судлах нь». «Солонгос хэлний боловсрол судлал» (국어교육학연구), № 42. Солонгос хэлний боловсрол судлалын холбоо, 215–240-р тал.

Кан Бо Сөнъ (강보선). 2020. «Нэгдлийн эрин үед бэлтгэх солонгос хэлний боловсролын өнөөгийн байдал ба зорилт». «Сөнчхөн хэл бичиг» (선청어문)№ 47. Сөүлийн их сургуулийн Солонгос хэлний боловсролын тэнхим, 109–138-р тал.

Кан Бо Сөнъ (강보선). 2025. «“Утга зохиолын хэлний сургалт”-д илэрсэн Умард Солонгосын үгийн сангийн сургалтын онцлог ба Өмнөд, Умардын нэгдэлд өгөх санаа». «Солонгос хэл судлал» (한국어학), № 109. Солонгос хэл судлалын холбоо, 1–49-р тал.

Квон Жэ Ил (권재일). 2004. «Манай хэлний ирээдүй ба Өмнөд, Умардын хэлний нэгдмэл байдлыг хангах арга зам». «Манай хэл бичиг» (우리말글) № 31. Манай хэл бичиг судлалын холбоо, 1–27-р тал.

Квон Жэ Ил (권재일). 2014. «Өмнөд, Умардын хэлний үгийн санг нэг мөр болгох нь». Сөүл: Сөүлийн их сургуулийн хэвлэл, соёлын хүрээлэн.

Квон Жэ Ил (권재일). 2015. «Хуваагдлын 70 жилийн Өмнөд, Умардын хэл». (지식의 지평, жишигый жипхён). Тэү сан, 1–17-р тал.

Квон Жэ Ил (권재일). 2018. «Өмнөд, Умардын харилцан ойлголцолд мэргэжлийн нэр томьёог нэгтгэх шаардлага ба чиглэл». (새국어생활, сэгуго-сэнхваль), № 28. Солонгосын Үндэсний хэлний хүрээлэн, 9–26-р тал.

Квон Жэ Ил (권재일). 2025. «Өмнөд, Умардын хэлний ялгааг даван туулах нь ба Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь-ийг бүтээх ажил». (나라사랑, нарасаран), № 134. Весоль холбоо, 11–40-р тал.
Ким Мин Сү (김민수). 1985. «Умард Солонгос дахь эх хэлний судалгаа». Сөүл: Корё их сургуулийн хэвлэлийн газар.
Ким Мин Сү (김민수). 2003. «Өмнөд, Умардын хэлний нэгдмэл байдал ба албан ёсны хэл». «Манай хэл бичиг» (우리어문, уриомун), № 20. (우리어문학회), 5–21-р тал.
《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》 бүтээх Өмнөд, Умард Солонгосын хамтарсан төслийн хороо. 2026. «Толь зохиох ажлын явц». https://gyeoremal.or.kr/gyeore/progress.php
И Гван Гю (이관규). 2021. «Өмнөд, Умард Солонгосын хэл бичгийн дүрмийн хувьсал ба зорилт». Сөүл: Корё их сургуулийн хэвлэл, соёлын хүрээлэн.
И Сан Хёк (이상혁). 2011. «Умард Солонгосын чосөнъ хэл судлалын онцлогийн тухай — "Чосөнъ хэл судлалын цуврал бүтээл" (2005), "Хэл шинжлэлийн судалгааны өгүүллийн заалт толь" (2006)-д тулгуурах нь». (어문논집), № 64. Үндэстний хэл бичиг судлалын холбоо, 137–161-р тал.
И Сан Хёк (이상혁). 2011. «Хилийн чанад дахь солонгосчууд, гадаадын иргэдэд зориулсан солонгос хэлний сургалт ба Өмнөд, Умардын хэлний асуудал — Солонгос хэлний нэгдсэн сургалтын хэрэглэгдэх үүн зохиох саналыг голлон авч үзэх нь». (한말연구), № 28. Солонгос хэл судлалын холбоо (한말연구학회), 231–252-р тал.
И Сан Хёк (이상혁). 2020. «Умард Солонгосын хэлний бодлогын харьцуулсан шинжилгээ ба түүнийг тайлбарлан бичихэд гарсан өөрчлөлтийн тухай — "Солонгосын Хөдөлмөрийн намын бодлогын түүх: Хэлний салбар" (1973), "Солонгосын Хөдөлмөрийн намын хэлний бодлогын түүх" (2005)-ийг голлон авч үзэх нь». (어문논집), № 90. Үндэстний хэл бичиг судлалын холбоо, 95–124-р тал.
И Сан Хёк (이상혁). 2024. «Хангуго ч, чосөно ч адилхан бидний хэл». (한글 새소식), № 626. Хангыл судлалын холбоо, 8–9-р тал.

И Сан Хёк

Хансөн их сургуулийн Олон улсын боловсон хүчин бэлтгэх сургуулийн Солонгос хэл, соёлын боловсролын тэнхимийн профессор.『Манай хэл үндэсний хэл болсон замнал』(хамтын бүтээл),「Умард Солонгосын хэлний бодлогын харьцуулсан шинжилгээ ба түүнийг тайлбарлан бичихэд гарсан өөрчлөлтийн тухай」,「Умард Солонгос дахь Хүнминжөным судлалын ололт ба хэтийн төлөв — Чөлөөлөлтийн дараах үеэс 2000-аад он хүртэлх судалгааны үр дүнг голлон авч үзэх нь」зэрэг бүтээлийн зохиогч.

Хэлэлцүүлэг 1

｢Өмнөд, Умардын хэлний 'ондоошил'-ын бодит байдал ба харилцан ойлголцоход тулгарч буй саад-ялгааг дав ан туулж, Өмнөд, Умардын хэлний нэгдмэл байдлыг ха нгах тухай санал｣ илтгэлийн хэлэлцүүлэг

Жү Ён Хүнъ Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь

И Сан Хёк багшийн илтгэлээс их зүйл сурлаа. Ондоошлыг «хэр зэрэг өөр болсон бэ?» гэхээс илүү «тэр ялгаа нь харилцан ойлголцолд хэрхэн нөлөөлж байна вэ?» гэж авч үзсэн нь гүн сэ тгэгдэл төрүүлэв. Өмнөд, Умардын хэлийг нэг үү, хоёр уу гэж зааглахын оронд нийтлэг тогто лцоон дээр түвшин бүрийн ялгаа давхарлан оршиж байна гэж үзсэн нь толь бүтээдэг хүний хувьд надад онцгой таатай санагдсан.

Би 2011 оноос Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь-ийг Өмнөд, Умард хамтран зохи ох төсөлд ажиллаж, хоёр талын үг хэллэгтэй шууд харьцан толь бүтээж ирсэн. Тиймээс тан ы илтгэлд дурдсан «ондоошил» толь бүтээх бодит ажилд ямар байдлаар илэрдгийг бодож үзлээ. Хоёр тал хамтран толь зохиоход танил бус үгнээс илүү танил үг хэцүү байх үе бий. '맥주' мэгжү буюу шар айраг тийм жишээ байсан. Хамтарсан хуралд Өмнөдийн тал мэгжүг «ийм, т ийм шинжтэй согтууруулах ундаа» гэж тайлбарлан бичиж очсон юм. Гэтэл Умардын тал «Би д шар айргийг согтууруулах ундаа биш, сэрүүцүүлэх ундаа гэж нэрлэдэг» хэмээн санал зөр сөн. Өмнөд нь согтууруулах ундаа, Умард нь сэрүүцүүлэх ундаа гэж үзсэнээр утгын тайлбар ын эхлэлээс л зөрсөн хэрэг. Таны хэлсэнчлэн мэдэхгүй үг бие биеэсээ асуухад хүргэдэг бол мэддэг үг асуух шаардлагагүй мэт санагдуулдаг. Адилхан 'мэгжү'-гийн тухай ярьж байгаа ч тал бүр өөрийгөө зөв гэж үзсэн тул санал зөрөхөөс аргагүй байлаа. Хэрэглээний жишээ сонг оход ч үүнтэй төстэй зүйл болсон. Яньбяний нэг романы хэсгийг жишээ болгон санал болгох

од Умардын толь зохиогч уг бүтээлээс толийн хэрэглээний жишээ авах нь зохистой эсэхэд э ргэлзэж байв. Нэг бүтээлийн тухайд «тольд оруулж болох бичвэр мөн үү?» гэсэн үнэлэлт нь өөр байсан юм. Ийнхүү утгын тайлбарт юуг голлох, хэрэглээний жишээг ямар шалгууруар с онгох, тухайн үгийг ямар өнцгөөс харах нь хүртэл ялгаатай учир ялгааг олохоос илүү тэр нь чухам ямар ялгаа болохыг тайлбарлахад хавьгүй их хугацаа ордог. Ийм туршлага хуримтла гдах тусам Өмнөд, Умардын хэлний ондоошил нь зөвхөн үгийн ялгаа бус, юуг хэрхэн хэлж, о йлгож ирсний ялгаа юм байна гэж бодогддог.

Энэ утгаараа “үгийг нь ойлгож байгаа ч утга, санаа зорилгыг нь заримдаа зөрүүлж ойлгодо г” гэсэн таны тайлбартай онцгой санал нийлж байна. 《Солонгос үндэстний хэлний их тайлба р толь》-ийг бүтээх нь Өмнөдийн толь, Умардын толийг зүгээр нийлүүлэх ажил байгаагүй. Хэ лний өөр өөр бодит байдлыг нэг тольд хэрхэн тайлбарлаж, холбох вэ гэдгийг хамтран эргэц үүлэх ажил байсан гэж боддог. Тиймээс илтгэлд санал болгосон “хамтын лавлах тогтолцоо” -нд анхаарал хандуулж байна. Өмнөд, Умардын хэлний нэгдмэл байдлыг хангах нь нэн дару й нэг хэм хэмжээ тогтоох ажил биш юм бол толь ч аль нэг талыг жишиг болгож, нөгөө талыг түүнд тулгуурлан тайлбарлах аргаас гарах шаардлагатай. Жишээлбэл, ‘노동 нодон’, ‘로동 родо н’(хөдөлмөр), ‘여행 ёхэн’, ‘려행 рёхэн’ (аялал) шиг бичлэг нь өөр үгийн нэгийг хасахаас илүү хо ёр бичлэг байдаг гэдгийг, мөн хоорондынх нь харьцааг үнэн зөв харуулах нь чухал. Цаашлаа д хэлбэр нь адил ч утга, хэрэглээний нөхцөл өөр байвал тэр ялгааг нь ч үзүүлэх ёстой. Тольд чухал нь аль нэгийг нь улаанаар дарж хасах бус, “энэ хоёр юугаараа өөр, тэгсэн атлаа хэрхэ н холбогдож байна вэ?” гэдгийг харуулах явдал гэж бодож байна.

Цахим болон хиймэл оюуны эрин үеийн хэлний нэгдмэл байдлын тухай хэсэг ч толь бүтээх а жилтай шууд холбогдож санагдсан. Толийн хэлний мэдээлэл одоо хайлт, орчуулга, яриа тан их, бүтээврийн задлал зэрэг хэлний технологийн нөөц болж байна. Тиймээс ‘노동 нодон’, ‘로동 родон’-ийг хэрхэн холбох нь бичлэгийн асуудал байхаасаа өмнө өгөгдлийн асуудал юм. Хий мэл оюун ч өгөгдөлд бүртгэсэн харьцаа, ялган ангилсан аргын нөлөөнд ордог. Аль илэрхийл лийг үндсэн хэлбэр, алийг нь хоёрдогч гэж үзэх нь зөвхөн толийн редакцын сонголт биш, ца ашид технологи хоёр талын хэлийг хэрхэн ойлгохтой холбоотой. Энэ асуудал хэвлэмэл толь д ч төдийлөн өөр биш. Аль нэг талын үгэнд ямар тэмдэглэгээ хийж, хаана байрлуулах нь хэр эглэгч тухайн үгийн байр суурийг хэрхэн ойлгохтой холбоотой байдаг. Эдгээрийг бодолцон г урван зүйл асуухыг хүсэж байна.

Нэгдүгээрт, “ондоошил” гэсэн нэр томьёоны тухай асуулт юм. Энэ үг хоёр талын хэл тусдаа хэл болсон мэт сэтгэгдэл төрүүлж болзошгүй тул болгоомжтой хэрэглэх ёстой ч өнөөгийн х элний бодит байдлыг тайлбарлахад хэрэгтэй ойлголт гэдгийг та илтгэлдээ хэлсэн. Ийм тэнц вэртэй хандлагатай би ч санал нийлж байна. 《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-д нийгэм, эдийн засаг, улс төр, соёл, эрдэм шинжилгээний онцлогийг тусгасан үгэнд «Өмнө дөд нэрлэдэг үг», «Умардад нэрлэдэг үг» гэх мэт тэмдэглэгээ хийх нь бий. Үүнийг нөгөө тал ын тогтолцоо, соёлыг харилцан хүндэтгэсэн утгын тайлбар гэж үзэж болох ч хэрэглэгчид ал

ь нэг талын үгийг танил бус, өөрийнх нь хэлнээс ангид мэт хүлээн авахад хүргэх тэмдэглэгэ э ч болж болзошгүй. Иймд хоёр талын хэлний ялгааг үнэн зөв мэдээлэхийн зэрэгцээ аль нэг талын хэлийг захын, хоёрдогч зүйл гэж хүлээн авахад хүргэхгүйн тулд тольд юуг анхаарах ё стой талаар таны бодлыг сонсохыг хүсэж байна.

Хоёрдугаарт, хэлний нэгдмэл байдлыг хангахад мэргэжлийн салбарын ялгааг хэрхэн авч үз эх тухай асуулт юм. Захиргаа, хууль, эрүүл мэнд шиг алдаа нь шууд нийгмийн хохирол, зард алд хүргэдэг салбарын хэлний нэгдмэл байдлыг чухалчилсантай санал нийлж байна. Гэхдээ эдгээр салбарт зөвхөн үг нь өөр бус, тогтолцоо нь өөр байх тохиолдол элбэг. Таны жишээ б олгосон '전세 чонсэ' шиг нэг талд нь яг дүйх тогтолцоо өөрөө байхгүй байхад «ижил утгат үг» гэж яаран холбовол харин ч ташаа ойлголт үүсгэж болно. Ойлголтууд үнэхээр дүйж байна у у, аль талын хэлбэрийг үндсэн хувилбар болгох вэ гэдгийг дан ганц хэл шинжээчид шийдэхэ д бэрх байх. Ийм шийдвэрийг салбарын мэргэжилтэн, толь зохиогчид ямар журмаар, хэрхэ н үүргээ хуваан гаргах нь зүйтэй талаар таны бодлыг сонирхож байна.

Гуравдугаарт, Өмнөд, Умардын хэлний хамтын ажиллагааг тогтвортой үргэлжлүүлэх тухай а суулт юм. Та《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийн хоёр талын тохиролцсон эх, хэлний хөмрөгийг хэлний хамтын дэд бүтэц болгон өвлүүлэх санал тавьсан. Гэтэл тус толий г зохиох ажил дуусах шатандаа яваа учир юуг, ямар хэлбэрээр үлдээж, цаашид хэлний хамт ын дэд бүтэц болгон хэрхэн өвлүүлэх вэ гэдэг нь одоо ч эргэцүүлж буй асуудал юм. Үүнтэй х олбоотойгоор бидний яг одоо тулгарч буй бодит бэрхшээл бий. Хоёр тал шууд уулзахад хүнд рэлтэй байгаа энэ үед эхийн хянан засварлах ажил зөвхөн Өмнөдөд хийгдэж байна. Энэ явц ад зориогүй ч толийн тайлбар, эрэмбэлэлт Өмнөдийн хэм хэмжээ, бодит хэрэглээг голлосон тал руу хэлбийж болзошгүй гэсэн болгоомжлол бий. Эхийг ийм байдлаар шилжүүлбэл Өмнө дийн шалгуур хамтын дэд бүтцийн анхдагч тохиргоо болж ч магадгүй. Хиймэл оюун Умарды н хэллэгийг алдаа гэж тогтоодог «хэлний хэм хэмжээг тулган тогтоох эрх мэдэл» болж боло хгүй гэж та хэлсэн. Толь ч зөвхөн нэг талын гараар дамжих хугацаа уртсах тусам ийм болго омжлолоос зайлсхийхэд бэрх гэж бодож байна. Үүний зэрэгцээ хоёр тал шууд уулзах болом ж хомс үед Өмнөд урьдчилан хийж болох бэлтгэл юу байх талаар таны бодлыг сонсохыг хүс эж байна.

Хэлний нэгдмэл байдлыг хангах ажил нь хүмүүсийг ижил үг хэлдэг болгохоос бус, өөр өөр үг хэлсэн ч харилцан ойлголцож чаддаг болгохоос эхэлнэ гэсэн илтгэлийн чиглэлтэй гүнээ са нал нийлж байна. Толь ч мөн адил гэж боддог. Сайн толь гэдэг нь ялгааг арилгасан толь биш, ялгаа хаана байгааг үнэн зөв харуулж, түүнийг даван ойлголцох замыг хамт зааж өгсөн толь юм.

Толь бүтээх ажилд оролцсон хүний хувьд хэлбэл,《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар т оль》-ийг бүтээсэн үйл явц нь таны хэлсэн «хэм хэмжээг үе шаттай нэгтгэсэн бодит туршла га» гэхээс илүү хоёр тал тохиролцоход бэрх нөхцөлд эцсийг нь хүртэл тэсэж, ажлаа үргэлж лүүлж ирсэн хугацаа байсан гэж санагддаг. Тэрхүү тэсэж үргэлжлүүлсэн туршлагыг онолын

үүднээс нэгтгэн, тэмдэглэн үлдээж, дараагийн толь зохиогчдод өвлүүлж чадвал тэр нь өөр өө үнэ цэнтэй хэрэг болно. Илтгэлийн төгсгөлд хэлсэнчлэн хэл хүн хүнийг холбох гүүр болд ог юм бол《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》тэр гүүрний хашлага шиг үүрэг гүй цэтгэх болов уу. Нүдэнд төдийлөн тусдаггүй ч байхгүй бол гүүрээр гарахад түгшүүртэй байд аг тэр хашлага юм. Түүнийг хэрхэн илүү бат бөх болгох талаар бодоход хүргэсэн илтгэлд тан ь баярлалаа. Үгээр хэлэлцүүлгээ өндөрлөе.

Жү Ён Хүнъ

Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь бүтээх Өмнөд, Умард Солонгосын хамтарсан төслийн хо рооны толь зохиох ажлын ахлах мэргэжилтэн.

《Солонгос үндэстний хэлний бага тайлбар тольтой урьдчилан танилцах нь》(хамтран зохиосон),ᶠУма рд Солонгосын багшийн дээд сургуулийн хэл зүйн <Чосөнъ утга зохиолын хэл> сурах бичгийн шинж илгээᶩ,ᶠӨмнөд, Умардын хэлийг нэгтгэсэн солонгос хэлний тольд хэл шинжлэлийн нэр томьёог тусга х аргын судалгаа — 《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийн жишээгээрᶩ(хамтын өгүүлэл) зэрэг бүтээлийн зохиогч.

Илтгэл 2

Өмнөд, Умардын хэлний ялгаа ба《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-д түүнийг тусгах арга

Чой Сон Гйү Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь

1. Удиртгал

Японы колоничлолын үе дууссаны дараа гурван мянган ли сунасан Солонгосын хойгт хоёр засгийн газар тус тус байгуулагдаж, Өмнөд, Умард болон хуваагдсанаас[1] хойш өдгөө бараг 80 жил өнгөрчээ. Гэсэн ч Өмнөд, Умардынхан нэг нэгнийхээ хэлийг өнөө ч ойлгодог бөгөөд эвлэрлийг зорьсон яриа хэлэлцээнээс эхлээд буруутгасан мэдэгдэл хүртэл орчуулгагүйгээр, хэлсэн үгийн утга төдийгүй сэтгэлийн өнгө аяс нь ч амьдаар мэдрэгдэн хүрдэг.

Мэдээж Өмнөд, Умардын хэлэнд ялгаа бий. Хуваагдахаас өмнө байсан нутгийн аялгууны түвшний ялгаан дээр олон жилийн турш харилцаа тасарснаас үүдсэн шинэ ялгаа бага багаар нэмэгдсээр байна.《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг Өмнөд, Умардын эвлэрэл, хуваагдлыг даван туулах үйлсэд хувь нэмэр оруулж, хоёр талын хэлний нэгдмэл байдлыг хангахыг зорьсон толь болгон бүтээж байна. Иймээс тус тольд хоёр талын хэлэнд илэрсэн ялгааг хэрхэн нэгтгэн зохицуулах нь нэн чухал асуудал юм.

Энэхүү өгүүлэлд Өмнөд, Умардын хэлний ялгаанаас толь бүтээх ажилтай шууд холбогдох асуудлуудыг авч үзэж, тэдгээрийг нэг тольд багтаан тусгах аргыг хэлэлцэнэ. Иймд хэлний олон дэд түвшнээс бичлэг, хэл зүй, утгад голлон анхаарна. Энэ нь мэдээж《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийн агуулгатай ч холбоотой. Гэхдээ тус толь хараахан нийтэд нээл

1) Энэ өгүүлэлд аль болох '북한' (Умард Солонгос), '남조선' (Өмнөд Чосөнъ) гэсэн нэрээс зайлсхийж, '남, 남녘' (Өмнөд), '북, 북녘' (Умард) гэсэн хэллэг хэрэглэнэ. Харин бусдын үгийг эшлэх зэрэг зайлшгүй шаардлагатай үед өөрөөр хэрэглэх болно.

ттэй болоогүй тул толийн эхийг жишээ болгон үзүүлэхдээ одоо оруулсан агуулгыг тэр хэвээр нь харуулахгүй, харин уншигчдад ойлгуулах зорилгод нийцүүлэн заримыг нь товчилж, өөрчилж үзүүлнэ.

2. Бичлэгийн ялгаа

Өмнөд, Умардын хэлний бичлэгийн[2] ялгаа нь мэргэжилтэн, мэргэжлийн бус хүн ялгалгүй олны анхаарлыг татдаг сэдэв боловч[3] хэлэлцэхэд амаргүй. Учир нь олон хүн өөр өөр санал дэвшүүлэхийн зэрэгцээ энэ асуудал нийгмийн зөрчилтэй холбогдох эрсдэлтэй. Өмнөх судалга ануудад ч ийм бэрхшээлийг дурдсан байдаг.[4]

Олон бэрхшээл байсан ч《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийн хүрээнд «Хэлбэр, бичлэгийн хороо»-ийг байгуулж, хамтарсан хурлуудаар бага багаар тохиролцоонд хүрч иржээ. Үүний үр дүнд хоёр талын бичлэгээс нэгийг нь нэгдсэн хэлбэр болгон авсан, хоёр бичлэгийг хоёуланг нь зөвшөөрсөн, мөн гурав дахь шинэ бичлэгээр нэг мөр болгосон тохиолдлууд бий болсон. Гэвч 2015 оноос хойш хамтарсан хурал үргэлжлээгүй учир өнөө хүртэл тохиролцоогүй асуудлууд үлджээ.

Хамтарсан хурлыг дахин хийж, бүх асуудлыг тохиролцох нь хамгийн зохистой. Гэхдээ хурал болохгүй байна гээд зөвхөн хүлээсээр байх боломжгүй. Тохиролцоогүй асуудлыг тольд хэрхэн тусгах талаар боломжит хувилбарыг түр боловсруулж, цаашид хамтарсан хурал дахин болбол тохиролцооны үр дүнг тусган засаж болох юм. Энэ хоёрдугаар хэсэгт тохиролцсон болон тохиролцоогүй асуудлуудыг тоймлоод, цахим, хэвлэмэл толийн онцлогтой холбон бичлэгийн ялгааг тусгах аргыг авч үзнэ.

2.1. Тохиролцсон ба тохиролцоогүй асуудал

Өмнөдийн эрдэмтэн Хон Жон Сон (2012:140) 2010 оны арван хоёрдугаар сар хүртэл хоёр талын тохиролцсон зүйлсийг товч танилцуулсан байдаг. Үүнээс хойших хамтарсан хурлуудаар ч шинэ тохиролцоонууд нэмэгджээ. Нийт тохиролцсон зүйлээс заримыг нь 1-р хүснэгтэд үзүүлэв.[5]

---

2) Нарийн утгаар энд ‘бичлэг’ болон ‘хэлбэр’ (morph) хоёуланг хамруулж байна.

3) Өмнөдийн «Солонгос утга зохиолын хэлний тайлбар толь» (1999), Умардын «Солонгос (Чосөнъ) хэлний их тайлбар толь» (2006–2007)-ийн бичлэгийн нийт ялгааны тухайд Өмнөд, Умардын хамтарсан хорооны 2019б бүтээлийг үзнэ үү.

4) Хон Юн Пё (2007:44–45), Ким Жү Сон (2020:170) зэрэг судалгаанд энэ асуудлыг дурдсан. Товчхондоо, хэлний бичлэг нь улсын нэр хүнд, үндэсний бахархалтай холбогддог тул аливаа тохиролцоо, хэсэгчилсэн буултыг хүртэл буруу бичлэг гэж үзэх эрсдэлтэй.

5) Тус толийн агуулга нийтэд нээлттэй болоогүйг харгалзан, энэ өгүүлэлд нийт тохиролцооны өчүүхэн хэсгийг л жишээлсэн. Цаашдын жишээнүүдэд ч мөн энэ зарчмыг баримталсан.

Бичлэг, хэлбэрийн асуудал	Жишээ
Залгуулан бичих ба зааглан бичих	모질음 (Ө) — **모지름** (У) **설거지** (Ө) — 설겆이 (У)
Давхар ба дан үсэг[6]	곱빼기 (Ө) — **곱배기** (У) **빛깔** (Ө) — 빛갈 (У) **잠깐** (Ө) — **잠간** (У)
'-이', '-히' дагавар	촉촉이 (Ө) — **촉촉히** (У) **빼곡히** (Ө) — 빼곡이 (У)
[j] авиа шургах	**드디어** (Ө) — 드디여 (У) **되었다** (Ө) — **되였다** (У) **이엉** (Ө) — 이영 (У)
[i], [j] авианы нөлөөгөөр өмнөх эгшиг ижилсэх	**구덩이** (Ө, У) — **구뎅이** (У) **할아비** (Ө) — **할애비** (У)
'ㅎ'-ээр төгссөн хувилах үгс (үйл үг, тэмдэг нэр) -ийн дүрмийн бус хувилал	누레서 (Ө) — **누래서** (У) 꺼메지다 (Ө) — **꺼매지다** (У)
Ханзны дуудлага	**오류** (Ө) — **오유** (У) **왜곡** (Ө) — **외곡** (У)
Харь үг	**라디오** (Ө) — 라지오 (У) 메시지 (Ө) — 메쎄지 (У) **알루미늄** (Ө) — 알루미니움 (У) **클라리넷** (Ө) — **클라리네트** (У)

Хүснэгт 1. Хоёр талын тохиролцсон бичлэг, хэлбэрийн зарим жишээ. Ө - Өмнөд; У - Умард.

1-р хүснэгтийн тод, доогуур зураастай үсгээр тэмдэглэсэн хэлбэрүүд нь тохиролцсон бичлэг юм. Хоёр хэлбэрийг хоёуланг нь тодруулж бичсэн тохиолдол (жишээлбэл, '잠깐, 잠간') нь эд гээрийг (хэлний хэм хэмжээнд нийцэх.орч) зэрэгцээ хувилбар болгон хүлээн зөвшөөрөхөөр хоёр тал тохиролцсоныг илэрхийлнэ. Аль алийг нь тодруулаагүй бол, жишээлбэл '메시지, 메쎄지', гурав дахь хэлбэрээр тохиролцсоныг заана. Энэ тохиолдолд '메세지' гэж тохиролцжээ. Нэ гэнт тохиролцсон бичлэгүүдийг толийн эхэд тэр хэвээр нь тусгана.

Харин тохиролцоонд хүрээгүй зүйлс асуудал хэвээр үлдэнэ. Хамгийн том асуудал нь үгийн эхний авианы дүрэм буюу 두음법칙, жишээлбэл '노동 нодон' (Өмнөд), '로동 родон' (Умард), мөн нийлмэл үгийн заагт ㅅ(с) үсэг бичих дүрэм буюу 사이시옷, жишээлбэл '바닷물' (Өмнөд), '바다물'

6) Эдгээрийг чанга, сул гийгүүлэгч гэж нэрлэх нь олонтоо. Гэхдээ дээрх жишээнүүдийг хоёр талд хоёуланд нь [곱빼기], [빛깔], [잠깐] гэж дууддаг.

(Умард) юм. Эдгээрт хамаарах үг олон учир толийн эхэд ч олон давтагдахаас өөр аргагүй. 1-р хүснэгтэд үзүүлсэн тохиролцоонууд үнэ цэнтэй ч толийн эхэд эзлэх хэмжээ нь энэ хоёр ас уудлынхаас хавьгүй бага. Өөрөөр хэлбэл, хамгийн их анзаарагддаг хоёр асуудал тохиролцо огүй үлдсэн байна.

Хангыл үсгийн бичлэгээс гадна үгийг салгаж бичих дүрэмд ч ялгаа бий. Үүнд мөн тохиролцс он, тохиролцоогүй зүйлс байна. Зян Лина (姜丽娜, 2022) Хятад дахь солонгос хэлний 2016 он ы хэм хэмжээг шинэчлэхдээ《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийн тохиролцоо г тусгасныг танилцуулжээ. Тохиролцсон зүйлсээс цөөн жишээг 2-р хүснэгтэд үзүүлэв.

Бичлэгийн асуудал	Жишээ
Албан тушаал, зэрэг дэв	**김철수 부장** (Ө) — 김철수부장 (У) **박영철 동지** (Ө) — 박영철동지 (У)
Тоолох нэгж заасан эрхшээлт нэр (бие даан хэрэглэгддэггүй нэр үг)	한 개 (Ө) — **한개** (У) 오만 원 (Ө) — **오만원** (У)
Туслах үйл үг, тэмдэг нэр	먹여 주다 (Ө) — **먹여주다** (Ө, У) **보고 싶다** (Ө) — 보고싶다 (У)

Хүснэгт 2. Хоёр талын тохиролцсон үгийг салгаж бичих дүрмийн зарим жишээ

2-р хүснэгтэд бүгдийг нь оруулаагүй боловч нэр үгийн цуваа холбооны талаар хэд хэдэн на рийвчилсан тохиролцоо бий. Гэхдээ олон тохиолдолд утгыг харгалзсан шалгуур, үндсэн зар чим, зөвшөөрөх хувилбар зэрэгцэн үйлчилдэг. Тиймээс хоёр талын ялгаа, тохиролцоог товч хүснэгтээр харуулахад бэрх тул энд орхисон. Дээрх мэт тохиролцсон зүйлс энгийн ч бай, төвөгтэй ч бай толийн эхэд шууд тусгаж болох учир хүндрэлгүй.

Тохиролцоогүй үгийг салгаж бичих дүрмээс хамгийн их анзаарагддаг нь эрхшээлт нэр үгийн зай авч бичих бичлэг юм. Тоолох нэгж заасан эрхшээлт нэр үгийн тухайд 2-р хүснэгтэд үзүү лсэнчлэн тохиролцсон. Харин нэгж заадаггүй '것, 수, 데…' зэрэг эрхшээлт нэр үгийг хэрхэн би чих нь тохиролцоогүй үлджээ. Эдгээр нь тольд олон давтагддаг тул толь бүтээх явцад хэрхэ н тусгах аргыг боловсруулах шаардлагатай.

Ю Хён Гён (2021:24–25) тохиролцоогүй бичлэгт '#' тэмдэг хэрэглэн '노인#로인', '푸주간#푸줏간' г эх мэтээр бичиж болохыг товч үзүүлсэн. Ийнхүү хоёр бичлэгийг зэрэгцүүлэн харуулах нь нэг б оломж юм. Гэхдээ олон нийтийн өдөр тутмын хэлний хэрэглээнд байдаггүй танил бус тэмдгий г шууд үзүүлдэг нь сул талтай. Дараах 2.2-р хэсэгт цахим болон хэвлэмэл толийн онцлогтой хо лбон тохиролцоогүй бичлэгийн асуудлыг үргэлжлүүлэн авч үзнэ.

2.2. Цахим толь ба хэвлэмэл толь

《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг цахим болон хэвлэмэл хэлбэрээр гаргахаа р төлөвлөж байна. Цахим толь нь хэвлэмэл толиос өөр онцлогтой тул үүнийг ашиглан тохирол цоогүй бичлэгийг харуулах өөр арга сонгож болно. Тус толийн Өмнөдийн талын зөвлөлийн дар га Чо Жэ Сү дараах саналыг хэлсэн байдаг.

"'여성노동자' ёсоннодонжа болон '녀성로동자 нёсонродонжа' нь нэг үг боловч сонсогдох өнгө аяс нь их өөр тул аль нэгийг нь сонгочихвол хоёр тал хоёул буулт хийсэн мэт санагдаж болно. … Э нэ асуудлыг вэб толь хялбархан шийдэж чадна. Учир нь 'Умардын горим', 'Өмнөдийн горим'-ыг тус тус бий болгож, үгийн эхний авианы дүрэм болон заагийн ㅅ-тэй хэсгийг автоматаар хувир гадаг болгож болно." (Жон Чоль, 2017:21-ээс эшлэв.)

Хэвлэмэл толь нэгэнт хэвлэгдсэн үр дүнг л үзүүлдэг бол цахим толийн дэлгэцэд гарах үр дүнг өөрчилж болно. Иймээс хоёр хэлбэрийг бэлтгээд, хэрэглэгчийн сонголтод тохируулан харуула х замаар тохиролцоогүй бичлэгийг тусгах боломжтой.

Үүнтэй холбоотой жишээ нь хятад ханзны хялбаршуулсан ба уламжлалт[7] бичлэг юм. Хятад хэл ний зарим цахим хуудас хэрэглэгчийн сонголтоор хялбаршуулсан эсвэл уламжлалт ханзаар м эдээллээ харуулдаг. 1, 2-р зурагт BBC-ийн хятад хэлний https://www.bbc.com/zhongwen цахим хуудасны хэсгийг үзүүлэв.[8]

Зураг 1. BBC-ийн хятад хэлний хуудасны хялбаршуулсан ханзтай дэлгэц

Зураг 2. BBC-ийн хятад хэлний хуудасны уламжлалт ханзтай дэлгэц

1-р зураг нь хялбаршуулсан, 2-р зураг нь уламжлалт ханзтай дэлгэц юм. Үсэг нь өөр боловч хэ лний илэрхийлэл болон мэдээний агуулга нь ижил. Гол мэдээний гарчгийг буулган бичиж, ялга атай үсгийг дэвсгэр өнгөөр ялгавал дараах байдалтай байна.

---

7) Эх газрын Хятадад нийлмэл бичлэгт ханз '번체자 (繁体字)', Тайваньд үндсэн хэлбэрээ хадгалсан ханз '정체자 (正體字)' гэж нэрлэдэг.

8) Зар сурталчилгааны хэсгийг арилгасан тул бодит дэлгэцээс бага зэрэг өөр. Зургийг 2026 оны есдүгээр сарын 21-нд авсан.

(1) 中共五中全会日期敲定 习近平政治地位新提法成看点
(2) 中共五中全會日期敲定 習近平政治地位新提法成看點

Хоёр гарчгийн утга: «ХКН-ын Төв хорооны тавдугаар бүгд хурлын тов тогтов. Ши Жиньпиний улс төрийн байр суурийн талаарх шинэ томьёолол анхаарал татаж байна».
Дэлгэцийн баруун дээд булан дахь 简 хялбаршуулсан эсвэл 繁 уламжлалт-ыг дарахад хоёр бичлэгийн хооронд шилжинэ. Хялбаршуулсан ханзаар унших хүн тухайн дэлгэцийг, уламжлалт ханзаар унших хүн нөгөө дэлгэцийг сонгож болно. Цаасан дээр дэлгэцийн ийм шилжилт хийх боломжгүй боловч компьютерын дэлгэцэд боломжтой. Ингэснээр өөр өөр бичлэгээр и жил агуулгыг хүргэж чадна.
《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》 хараахан нийтлэгдээгүй тул бодит эх нь дэлгэцэд хэрхэн харагдахыг яг таг үзүүлэх боломжгүй. Харин 1, 2-р хэрэглэгдэхүүнд түүнтэй төс тэй түр жишээ бэлтгэв. Бичлэг нь ялгаатай үгсийг харахад дөхөм болгохын тулд дэвсгэр өнг өөр ялгасан.

Хэрэглэгдэхүүн 1. ‘쏨뱅이’ үгийн Өмнөдийн бичлэгээр харуулсан дэлгэцийн түр жишээ

Хэрэглэгдэхүүн 2. ‘쏨뱅이’ үгийн Умардын бичлэгээр харуулсан дэлгэцийн түр жишээ

쏨뱅이 ссомбэн-и [нэр үг]

Толгойн ар хэсэгт олон хурц өргөстэй загас. Биеийн урт нь 20 см орчим. Далайн эрэг, арлын эргэн тойрны гүехэн усан дахь хадны завсраар амьдарна. Манай орны далайн эрэг дагуу ни йтэд тархсан. Өндөг нь эхийн биед бойжиж, зулзага төрүүлдэг бөгөөд хүнсэнд хэрэглэж бол но. (Sebastiscus marmoratus)
Дээрх хоёр жишээний утга ижил; зөвхөн ‘바닷가/바다가’, ‘난태생/란태생’, ‘식용할 수/식용할수’ гэсэн б ичлэгүүд ялгаатай.
Өмнөдийн бичлэгийг сонгосон хэрэглэгчид 1-р хэрэглэгдэхүүн, Умардын бичлэгийг сонгосо н хэрэглэгчид 2-р хэрэглэгдэхүүнтэй адил дэлгэц харагдана. Ийм арга нь бүрэн тохиролцоо гүй асуудалд аль нэг талын бичлэгийг эцэслэн сонгох ачааллыг багасгана. Мөн хоёр талын бичлэгийг цахим тольд хоёуланг нь хэрэгжүүлснээр аль алиныг нь хүндэтгэх эмхэтгэлийн за рчмыг баримталж чадна.

Хэвлэмэл тольд энэ аргыг хэрэглэх боломжгүй. Гэхдээ түүнд тохирох өөр арга бодож бол но. Үүний нэг жишээ нь зэрэгцүүлэн бичих арга юм. 3-р зурагт Interlinear Bible (Cambridge University Press, 1906)-ийн Маркийн сайн мэдээний хэсгийг үзүүлэв.

THE GOSPEL ACCORDING TO

S. MARK.

I 1 THE beginning of the gospel of Jesus Christ, [1a]the Son of God. God; 2 [b]Even as it is written [2]in Isaiah the prophet, the prophets, [c]Behold, I send my messenger before thy face, Who which shall prepare thy way; way before thee. 3 [d]The voice of one crying in the wilderness, [e]Make ye ready the way of the Lord, Prepare ye Make his paths straight; straight.

a See Matt. 14. 33.
b For ver. 2—8, see Matt. 3. 1—11 & Luke 3. 2—16.
c Acts 7. 56. d Isai. 64. 1. e John 1. 23. Cp. Luke 3. 4, 5.
f Acts 10. 38. / Matt. 11. 10. Luke 1. 17, 76 & 7. 27. Cited from Mal. 3. 1. g John 12. 38.
h Cp. ch. 2. 7. i Ps. 2. 7. k Isai. 42. 1. l Eph. 1. 6. m Col. 1. 13. n 2 Pet. 1. 17.

was baptized of John [4]in the Jordan. 10 And straightway coming up out of the water, he [o]saw [d]the heavens rent asunder, [e]and the Spirit as like a dove descending upon him: 11 And there came [g]a voice came out of the heavens, saying, [h]Thou art my beloved Son, in thee whom I am well pleased. 12 [i]And straightway immediately the Spirit driveth him forth into the wilderness. 13 [j]And he was there in the

Зураг 3. Cambridge Interlinear Bible (1906)-ийн хэсэг

Энэхүү Библи нь 1885 онд хэвлэгдсэн шинэчилсэн орчуулга (RV, Revised Version) болон 1611 онд хэвлэгдсэн хааны зарлигаар баталсан орчуулга (AV, Authorized Version)-ыг[9] нэг хуудас д ээр зэрэгцүүлэн бичжээ. Хоёр орчуулгын ижил хэсгийг том үсгээр нэг мөрт, ялгаатай хэсгий г жижиг үсгээр хоёр мөрт бичсэн байна. Дээд мөр нь RV, доод мөр нь AV хувилбар юм. 3-р з ургийн 1-р бүлгийн 2-р эшлэлийг зүүлтийн тэмдэггүйгээр буулгавал дараах байдалтай.

(3) Even as / As | it is written in | Isaiah the prophet, / the prophets, | Behold, I send my messenger before thy face,

Who / Which | shall prepare thy | way; / way before thee.

(3) Зэрэгцүүлэн бичсэн эх. Хувилбаруудын эхнийх нь дээд, хоёр дахь нь доод мөрт орно.

(3′) Even as it is written in Isaiah the prophet, Behold, I send my messenger before thy face, Who shall prepare thy way; (RV хувилбар)

«Эш үзүүлэгч Исаиагийн номд бичсэнчлэн: “Харагтун, чиний замыг бэлтгэх элчээ би чиний өмнө илгээж байна”».

(3″) As it is written in the prophets, Behold, I send my messenger before thy face, Which shall prepare thy way before thee. (AV хувилбар)

9) Кинг Жеймсийн орчуулга (KJV, King James Version) гэдэг нэрээр илүү танигдсан.

«Эш үзүүлэгчдийн номд бичсэнчлэн: “Харагтун, чиний өмнөх замыг бэлтгэх элчээ би чиний өмнө илгээж байна”».

(3) нь (3′), (3″) гэсэн хоёр эхийг нэг хуудас дээр нэгтгэн зэрэгцүүлж бичсэн үр дүн юм. Ийнх үү бага зэрэг ялгаатай эхүүдийг нэгтгэн харуулж болно. Мэдээж (3)-т зөвхөн бичлэгийн бус, үг болон түүнээс том нэгжийн ялгааг ч багтааж байгаа тул《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийн аргатай яг адил биш. Гэхдээ хоёр ялгаатай хэлбэрийг нэгтгэсэн ийм дүрсл элийг хэвлэмэл материалд бодитоор хэрэглэж болдог нь чухал. Энэ аргыг өмнө үзсэн ‘쏨뱅이’ үгийн эхэд хэрэглэвэл дараах байдалтай болно.

쏨뱅이 [명]

머리의 뒤쪽에 날카로운 가시가 많이 나있는 물고기. 몸의 길이는 20cm 정도이며, 바위틈에서 산다. 우리 나라 전 연안에 퍼져있다.

바다가 바닷가 나 섬 둘레의 얕은 물속

난태생 란태생 이며 식용할수 식용할 수 있다. (Sebastiscus marmoratus)

Хэрэглэгдэхүүн 3. ‘쏨뱅이’ үгийг зэрэгцүүлэн бичсэн хэвлэмэл хуудасны түр жишээ

3-р хэрэглэгдэхүүнд дээд, доод мөрийн байрлалыг Interlinear Bible-ийнхээс арай өөр зарчма ар тогтоосон. Өмнөдийн эсвэл Умардын бичлэгийг үргэлж дээр нь байрлуулбал нэг талыг д авуу тавилаа гэсэн шүүмжлэл гарч болно. Иймээс хангыл үсгийн дарааллыг баримтлав. ‘바다가/바닷가’-д Умардын, ‘난태생/란태생’-д Өмнөдийн хэлбэр нь дээр орсон. Харин зайгаар ялгаата й ‘식용할수/식용할 수’-ийн богино хэлбэрийг дээр байрлуулсан.

Зэрэгцүүлэн бичих аргын сул тал нь бага зэрэг төвөгтэй харагдаж, уншихад хялбар байдлы г бууруулдагт оршино. Хааяа нэг тохиолдвол асуудалгүй ч олон давтагдвал уншихад эвгүй б олж болно. Үүнийг харгалзан салгаж бичих ялгааг илүү энгийн аргаар тэмдэглэж болох юм. Жишээлбэл, ‘식용할∨수’ эсвэл ‘식용할⌒수’ гэж хянан засварлах тэмдэг хэрэглэвэл заавал хоёр мөрт зэрэгцүүлэх шаардлагагүй. ‘∨’, ‘⌒’ нь албан ёсны цэг тэмдэг биш бөгөөд олон нийтийн өдөр тутмын бичгийн хэрэглээнд ордоггүй. Гэвч сургуульд зай авах, нийлүүлж бичихийг заа даг тэмдэг болгон өргөн хэрэглэдэг учир олон нийт ойлгохгүй байхаар хэцүү биш.

Ийнхүү Өмнөд, Умардын бичлэгийн ялгааг цахим болон хэвлэмэл тольд харуулах аргуудыг авч үзлээ. Эндэх жишээнүүд нь《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийн эцсийн х увилбар биш тул бэлэн толь тодорхой хэмжээнд өөр байх болно. Гол нь хоёр талын бичлэги йн ялгааг хүндэтгэх зарчмыг баримтлан, хэрэглэгчид ойлгомжтой аргыг олох явдал юм.

3. Хэл зүйн ялгаа

Өмнөд, Умардын хэлний өөрийнх нь хэл зүй төдийлөн ялгаатай биш. Харин хэл зүйг тайлба рладаг онол, нэр томьёонд их ялгаа бий. Толь бичиг нь хэл зүйн судалгааны бүтээл биш учи р хэл зүйн тогтолцоог нарийвчлан авч үздэггүй, мөн заавал хэл зүйн тайлбар шаарддаггүй үг олон. Гэвч зарим үгийн онцлогийг тайлбарлахад хэл зүйн нэр томьёо хэрэглэхээс аргагүй бөгөөд тэдгээр нэр томьёо тодорхой онолын тогтолцоонд тулгуурладаг. Иймээс наад зах нь толь бүтээхэд хэрэгтэй хэмжээнд тохиролцох шаардлагатай.

Ким Бён Мүн, Жү Ён Хүнъ (2017) 《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийн хэл зүйт эй холбоотой нэр томьёог хэрхэн тусгахыг судалсан. Мөн тус толийн хамтарсан хурлаар хэл шинжлэлийн нэр томьёог хэлэлцэн тохиролцож иржээ. Толь зохиоход хамаатай зарим тохи ролцоог хүснэгт 3-т үзүүлэв.

Өмнөдийн нэр томьёо	Умардын нэр томьёо	Тохиролцсон хувилбар
조사, 어미 Нэр үгийн нөхцөл, үйл үгийн нөхцөл	토 То	토[10] То
의존명사 Эрхшээлт нэр (Бие даан хэрэ глэгддэггүй нэр үг)	불완전명사 Бүрэн бус нэр	의존명사 Эрхшээлт нэр
지시대명사 Заах төлөөний үг	가리킴대명사, 지시대명사 Заах төлөөний үгийн хоёр нэ ршил	지시대명사 Заах төлөөний үг
보조동사 Туслах үйл үг	보조동사[11] Туслах үйл үг	보조동사 Туслах үйл үг
감탄사 Аялга үг	감동사 Аялга үгийн өөр нэршил	감탄사 Аялга үг

Хүснэгт 3. Хоёр талын тохиролцсон хэл зүйн нэр томьёоны зарим жишээ

Хэл шинжлэлийн нэр томьёог өөрийг нь тайлбарлахдаа хоёр талын ялгаа их бол аль алиныг нь толгой үг болгон авч, тус тусад нь тайлбарлан, зөвшөөрөгдсөн зэрэгцээ хувилбарын адил тусгаж болно. Харин тэр нэр томьёог өөр үгийн тайлбарт хэрэглэх үед нөхцөл өөр болно. Нэ

10) Зөвхөн ‘조사’, ‘어미’-гийн оронд ‘토’ гэдэг нэр хэрэглэхийг тохиролцсон гэсэн үг. ‘주격토 Нэрлэхийн тийн ялгалын нөхцөл’, ‘이음토’ Үйлийн холбох нөхцөл зэрэг дэд ангиллыг тэр хэвээр нь хэрэглэнэ гэсэн үг биш. Ю Хён Гён (2021:14) ‘토’-гийн дэ д ангилал тогтоохгүйгээр тайлбарлана гэжээ. Хан Ён Үн (2007:330) мөн «үйл үг, тэмдэг нэрд залгадаг то», «нэрийн үгэ нд залгадаг то» гэх хэлбэрээр бичнэ гэж дурдсан.

11) Нарийн хэлбэл, Умардын туслах үйл үг ‘보조(적)동사’ нэр томьёоны хамрах хүрээ Өмнөдийн ‘보조동사’-гаас арай өргөн тул ялгаа бий. Дэлгэрэнгүйг Ким Бён Мүн, Жү Ён Хүнъ (2017:28)-ээс үзнэ үү.

г үгийн эх доторх тогтолцоо, ойлголт нь ялгаатай хоёр нэр томьёог зэрэг багтаах бараг боломжгүй, багтаалаа ч тайлбар хэт төвөгтэй, ойлгомжгүй болно. Хоёр талын хэл зүйн тогтолцог хоёуланг нь хүндэтгэх үндсэн зарчмыг зөвшөөрсөн ч толь бүтээхэд бодитоор хэрэгжүүлэх нь нэн төвөгтэй.

Хоёр талын тохиролцоо бүрэн биш үед үүнийг шийдэх хоёр үндсэн арга бий. Нэгдүгээрт, хэл зүйн нэр томьёог аль болох цөөн хэрэглэж, ялгааг нь ил гаргахгүй байх; хоёрдугаарт, хоёр талын тольд аль хэдийн ижил буюу ойролцоо утгаар хэрэглэж буй нэр томьёог олж ашиглах юм.

Хэл зүйн нэр томьёог цөөрүүлэхийн тулд тогтсон нэршлийг өгүүлбэрээр(句, phrase) задлан тайлбарлаж болно. Ю Хён Гён (2021:14) '체언토'-гийн оронд '체언 뒤에 붙는 토', өөрөөр хэлбэл «нэрийн үгийн ард залгадаг то» гэх маягаар бичдэг гэж тайлбарласан. Энэ нь утгын тайлбарыг уртасгах сул талтай ч мэргэжлийн нэр томьёо цөөн хэрэглэснээр ойлгомжтой болгох давуу талтай. Олон нийтэд хэл зүйн нэр томьёо ихэвчлэн хэцүү санагддаг тул тэдгээрийг цөөлөх нь уншигчийн бэрхшээлийг багасгана.

Түүнчлэн хоёр талын тольд ижил буюу ойролцоо хэрэглэдэг нэр томьёо бий. '체언' (нэрийн үг), '용언' (хувьсах үг/үйл үг, тэмдэг нэр), '주어' (өгүүлэгдэхүүн), '의문사' (асуух үг) зэргийг хамтарсан хурлаар шууд хэлэлцээгүй ч Өмнөдийн《Солонгос утга зохиолын хэлний тайлбар толь》Умардын《Солонгос (Чосөнъ) хэлний их тайлбар толь》-д бараг ижил утгаар оруулжээ. Ийм нэр томьёог шинэ тольд мөн хэвээр нь ашиглаж болно.

Эдгээр аргыг эрхшээлт нэр үг '바'-гийн тайлбар эхэд хэрэглэвэл дараах байдалтай.

바[5] — [нэр үг] (бие даан хэрэглэгддэггүй)

① 《Үйл үг, тэмдэг нэрд залгадаг '-은', '-을' то-гийн дараа хэрэглэнэ.》Өмнө хэлсэн зүйл, тодорхой баримт, хэрэг явдал зэргийг заана. // 느낀∨바를 말하다. — Мэдэрсэн зүйлээ ярих. 다를∨바 없다. — Ялгаатай зүйл үгүй.

② 《Үйл үг, тэмдэг нэрд залгадаг '-을' то-гийн дараа хэрэглэнэ.》Өмнө хэлсэн үйлдлийг хийх арга, арга замыг заана. // 몸둘∨바를 모르다. — Биеэ яахаа мэдэхгүй байх.

③ 《'-은/-을∨바에는', '-은/-을∨바에야' хэлбэрээр хэрэглэнэ.》 Нэгэнт тийм болох, эсвэл тийм болмж, тохиолдол, нөхцөл байдлын утгыг илэрхийлнэ. // 도중에 그만둘∨바에는 시작하지 말았어야 했다. — Нэгэнт дундаас нь орхих байсан юм бол анхнаасаа эхлэхгүй байх байж.

④ 《Нэгдүгээр биеийн өгүүлэгдэхүүнтэй, '-는∨바이다' хэлбэрээр хэрэглэнэ.》Өөрийн байр суурийг батлан мэдэгдэхэд хэрэглэнэ. // 이에 우리의 뜻을 선포하는∨바이다. — Үүгээр бид өөрсдийн хүсэл зоригийг тунхаглаж байна.

Хэрэглэгдэхүүн 4. '바' үгийн толийн өгүүллийн түр жишээ

Өмнөдөд '바'-г эхршээлт нэр буюу бие даан хэрэглэгддэггүй нэр үг, Умардад бүрэн бус нэр үг гэж үздэг. Харин шинэ тольд эрхшээлт нэр үг гэж тусгахаар тохиролцсон тул үгийн аймгийг [명](의존), буюу [нэр үг](бие даан хэрэглэгддэггүй) гэж тэмдэглэжээ.

Дараагийн 《 》 давхар өнцөгт хаалттай хэсэгт хэл зүйн нөхцөл, орчныг бичнэ. ‘용언’ (үйл үг, тэмдэг нэр), ‘1인칭’ (нэгдүгээр бие), ‘주어’ (өгүүлэгдэхүүн) нь хоёр талд нийтлэг хэрэглэдэг нэр томьёо тул хэвээр нь авна. Өмнөдийн ‘어미 өми’ нэршлийг хэрэглэхгүй, харин тохиролцооны дагуу ‘토 то’ гэж бичнэ.

Үүний дараа утгын тайлбар орно. Хоёр талын толь, хэлний хөмрөг дэх хэрэглээний жишээг хамтад нь ашиглан аль болох сайн тайлбар бичихийн зэрэгцээ хоёр талд өөрөөр хэрэглэдэг хэл зүйн нэр томьёоноос зайлсхийх хэрэгтэй. Харин ② утгад орсон ‘방법, 방도’ буюу «арга, арга зам» гэсэн үгс хоёр талын тольд хоёуланд нь бий.[12] Хоёр тал өмнө нь ижил буюу төстэй үгээр тайлбарласан бол шинэ толийн эхийг бичихэд ихээхэн дөхөм болно. Мэдээж ийм нийтлэг зүйл үргэлж амархан олдохгүй.

Хэл зүйн бүтээврийг ч мөн ийм аргаар тусгаж болно. Жишээлбэл, ‘(-)를 зтя’-ийн өгүүллийг дараах байдлаар бичиж болно.

-를 — [то]

① 《Үеийн адаг гийгүүлэгчгүй нэрийн үгийн ард залгана.》Өмнөх үг нь үйлдлийн шууд нөлөөг хүлээх зүйл болохыг заана. // 밥을 먹다. — Хоол идэх.

② 《Үеийн адаг гийгүүлэгчгүй нэрийн үгийн ард залгана.》Өмнөх үг нь үйлдлийн дам нөлөөг хүлээх зүйл болохыг заана. // 이 꽃은 너를 주려고 샀다. — Энэ цэцгийг чамд өгөхөөр авсан.

③ 《Үеийн адаг гийгүүлэгчгүй нэрийн үгийн ард, ‘가다’ (явах), ‘걷다’ (алхах), ‘뛰다’ (гүйх) зэрэгтэй хамт хэрэглэнэ.》 Өмнөх үг нь үйлдэл болох газрыг зааж буйг илэрхийлнэ. // 종일 거리를 걷다. — Өдөржин гудамжаар алхах.

④ 《Үйл хөдлөлийг заасан, үеийн адаг гийгүүлэгчгүй нэрийн үгийн ард залгаж, голдуу ‘가다’ (явах), ‘오다’ (ирэх) зэрэгтэй хамт хэрэглэнэ.》 Өмнөх үг нь үйлдлийн зорилго болсон үйлийг зааж буйг илэрхийлнэ. // 주말에 낚시를 가다. — Амралтын өдрөөр загасчлахаар явах.

⑤ 《Үеийн адаг гийгүүлэгчгүй нэрийн үгийн ард залгана.》 Өмнөх үг нь тодорхой үйлдэлтэй холбоотой цаг хугацаа, тоо хэмжээ, эсвэл үйлдлийн дарааллыг зааж буйг илэрхийлнэ. // 걸어서 삼십리를 오다. — Гучин ли газар алхаж ирэх.

…

⑩ 《Нэрийн үгийн ард залгадаг ‘-에, -으로’ то, үгсийг холбодог ‘-아, -게, -지, -고’ то болон үеийн адаг гийгүүлэгчгүй зарим дайвар үгийн ард залгана.》 Өмнөх үгэнд онцлох утга нэмнэ. // 일이 잘 되지를 않는다. — Ажил ер бүтэмжтэй болохгүй байна.

Хэрэглэгдэхүүн 5. ‘-를’ бүтээврийн толийн өгүүллийн түр жишээ

Өмнөдөд ‘를’-ийг ‘목적격 조사 зтя’, Умардад ‘-를’-ийг ‘대격토 тусагдахууны нөхцөл’ гэж ангилдаг. Шинэ тольд ‘조사 нэр үгийн нөхцөл’, ‘어미 үйл үгийн нөхцөл’-ийн оронд ‘토 то’ гэж тусгахаар то

12) Өмнөдийн тольд ‘바’-гийн ② утгыг «үйлийг гүйцэтгэх арга буюу арга зам», Умардын тольд «өмнө өгүүлсэн үйл хөдлөлийн арга, арга замыг заах үг» гэж тайлбарласан.

хиролцсон тул бие даан хэрэглэгддэггүй бүтээвэр гэж үзэж, толгой үгийн өмнө '-' тэмдэг та вина. Үгийн аймгийг [토] гэж тэмдэглэнэ.

Дараах 《 》 хаалттай хэсэгт '체언' (нэр үг/ нэрийн бүлэг), '받침' (үеийн адаг гийгүүлэгч) зэрэг хо ёр талд нийтлэг нэр томьёог хэвээр нь хэрэглэнэ. Харин ⑩-т '부사격 조사Байцын үүрэгтэй бол гох нөхцөл', '위격토Үйл болох газар, гарах эхийг заах нөхцөл', '조격토 Үйлийн хэрэгсэл, арга, чи глэлийг заах нөхцөл', мөн '연결어미Үйлийн холбох нөхцөл', '이음토Үйлийн холбох нөхцөл' гэсэн нэр томьёог хэрэглэх боломжгүй тул «нэр үгийн ард залгадаг то», «үгсийг холбодог то» гэсэ н хэллэгээр орлуулжээ. Утгын тайлбарт '목적격', '대격' гэсэн шууд тусагдахууны тийн ялгалын нэршлийг хэрэглэхгүй, оронд нь ойролцоо санаатай '대상' буюу «үйлдэлд өртөх зүйл» гэсэн үг хэрэглэнэ. Аз болоход хоёр талын толь '(-)를'-ийг тайлбарлахдаа энэ үгийг аль хэдийн адил хан хэрэглэсэн байдаг тул[13] 《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》д ч ашиглаж болн о. Гэхдээ өмнөх толиудад ижил үг байлаа гээд үргэлж тэр хэвээр нь авна гэсэн үг биш.

Ийнхүү үгийн сангийн утгаас илүү хэл зүйн үүрэг нь чухал толгой үгсээр жишээлэн, хоёр тал ын хэл зүйн ялгаа ба тольд тусгах аргыг авч үзлээ. Шинэ толийн үндсэн зарчим нь ялгааг ал ь болох багасгаж, даван туулахын зэрэгцээ нийтлэг талыг нь сайн олж ашиглах явдал юм. Х эл зүйн салбарт хоёр талын ялгаа маш их тул толь бичиг бүтээхэд хүндрэлтэй, үр дүн нь дут агдалтай байж болно. Гэхдээ боломжит аргыг эрж хайсан туршлага, хүчин чармайлт байж г эмээнэ цаашид илүү сайн үр дүн хүлээх боломжтой.

4. Утгын ялгаа

4.1. Толийн утгын тайлбар

Өмнөд, Умардад нэг үгийг өөр өөр утгаар хэрэглэх тохиолдол бий. Улс төрийн үзэл суртлаа с үүдсэн ялгааг түгээмэл дурддаг. Үүнээс гадна хуваагдахаас ч өмнө нутгийн аялгууны түвш инд утгын ялгаатай байсан үгс, мөн удаан хугацаанд тусгаар амьдарсны улмаас өөр өөр утг аар хэрэглэх болсон үгс бий. Хэвлэл мэдээлэлд гардаг '오징어', '낙지 наймаалж'-ийн утга хоёр талд ялгаатай тухай яриа, эсвэл Умардад '오빠 убба' үгийн хэрэглээг хязгаарласан гэх мэдээ ч хоёр талын үгийн утгын ялгаатай холбоотой.

《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》 нь хэлний нэгдмэл байдлыг хангахыг зорих ын зэрэгцээ хоёр талын хэлний бодит байдлыг үнэн зөв тусгах ёстой. Хан Ён Үн (2007:332–333), Хон Жон Сөн (2012:154), Бён Ён Сү (2024:119) нарын өмнө тэмдэглэснээр, тус толийн у тгын тайлбарт улс төрийн үзэл сурталтай шууд холбоотой үнэлэмжийг аль болох ил гаргалг

13) Өмнөдийн тольд '를'-ийн ① утга нь «үйл хөдлөлийн нөлөө шууд тусах зүйлийг заах тийн ялгалын нөхцөл», Умардын тол ьд «үйл хөдлөл шууд нөлөөлөх зүйлийг заана» гэсэн тайлбартай.

үй, хэлний бодит баримтад үнэнч тайлбар хийхийг зорино. Харин улс төрийн үзэл сурталтай шууд холбоогүй хэсэгт ялгаа байвал түүнийг таньж, тайлбарт тусгахыг хичээнэ.
Улс төрийн үзэл сурталтай шууд холбоотой капитализм, коммунизм, жүчэ үзэл зэрэг үгс хэт эмзэг сэдэв тул энэ өгүүлэлд авч үзэхэд хүндрэлтэй. Харин дам холбоотой '천리마' чоллима үгийг жишээ болгон авч үзье. Хоёр талын толийн тайлбарыг 4-р хүснэгтэд үзүүлэв.

Солонгос утга зохиолын хэлний тайлбар толь	Солонгос (Чосөнъ) хэлний их тайлбар толь (2017)
천리마 (千里馬) [нэр үг] Өдөрт мянган ли давхиж чадахуйц сайн морь. ≒ 기마, 천리구, 천리총.	**천리마 (千里馬)** [нэр үг] Агуу удирдагч нөхөр Ким Ил Сон дараах сургаалыг айлджээ: «Угтаа ... (дунд хэсгийг орхив) ... хэрэглэж ирсэн билээ». («Ким Ил Соны бүрэн зохиол», 40-р боть, 343-р тал.) ① =천리룡마. ② «Социалист бүтээн байгуулалтыг маш өндөр хурдаар урагшлуулж буй солонгос ардтүмний хувьсгалч эрмэлзэл»-ийг бэлгэдэн нэрлэдэг байсан үг.

Хүснэгт 4. Хоёр талын толь дахь '천리마' үгийн тайлбар

Өмнөдийн тольд утгын салаа ялгаагүй, үндсэн нэг утгыг товч тайлбарласан. Харин Умардын толь улс төрийн удирдагчийн зааврыг эхэнд нь оруулж, дараа нь утгыг хоёр салган, бэлгэдлийн утгыг тусад нь тайлбарлажээ. Хэлний нэгдмэл байдлыг хангах үүднээс энэ хоёрыг нэгтгэн тайлбарлах амаргүй. Шинэ толийн зарчмын дагуу тайлбарыг засвал дараах байдлаар бичиж болно.

천리마 (千里馬) — [нэр үг]
① (Өдөрт мянган ли давхих морь гэсэн утгаар) маш хурдан, сайн морийг хэлнэ. [Ойролцоо] 천리준마.
② «Ажлыг маш өндөр хурдаар эрчимжүүлэн урагшлуулах үзэл санаа буюу хөдөлгөөн»-ийг Умардад нэрлэдэг үг. // 천리마 시대. — Чоллимагийн үе. 천리마의 기상. — Чхоллимагийн хийморь, тэмүүлэл.
Хэрэглэгдэхүүн 6. '천리마' үгийн толийн өгүүллийн түүр жишээ
6-р хэрэглэгдэхүүнд улс төрийн удирдагчийн зааврыг оруулаагүй. Энэ нь улс төрийн үзэл сурталтай шууд холбоотой үнэлэмжийг ил гаргахгүй гэсэн зарчимд нийцнэ. Харин утгыг хоёр салгаж, хоёр дахь утгад Умардын онцлогийг тусган «Умардад нэрлэдэг үг» гэж тайлбарлажээ. Ингэснээр хоёр талын хэлний бодит байдлыг тусгахыг зорьсон. Тус толь хоёр талын аль нэгэнд хэрэглэгдэж, нийгмийн онцлогийг тусгасан нэгжүүдийг «...-ийг Өмнөдөд/Умардад нэ

рлэдэг үг» гэж тайлбарлахаар тогтсон.[14)]

Улс төрийн үзэл сурталтай холбоогүй утгын ялгаа ч бий. Ийм тохиолдолд «...-ийг Өмнөдөд/У мардад нэрлэдэг үг» гэсэн хэллэг хэрэглэхгүй, харин тусдаа утга болгон ялган тайлбарлана. Ялгаа нь нарийн эсвэл төвөгтэйгээс үндсэн тайлбарт багтаахад хэцүү бол доор нь нэмэлт та йлбар оруулахаар шийджээ. Үүний жишээ болгон '융화'юнхва гэдэг үгийг авч үзье. Хоёр талы н тайлбарыг 5-р хүснэгтэд үзүүлэв.

Солонгос утга зохиолын хэлний тайлбар толь	Солонгос (Чосөнъ) хэлний их тайлбар толь (2017)
융화[4] (融和) [нэр үг] Харилцан зохицож, зөрчилгүй эв найртай бол ох.	**융화[1] (融和)** [нэр үг] ① Буруу зүйлд зарчимгүйгээр буулт хийх, эсв эл тийм үйл. ② Зөрчил, мөргөлдөөнгүй эвлэлдэх, эсвэл ти йм үйл.

Хүснэгт 5. Хоёр талын толь дахь '융화' үгийн тайлбар

Өмнөдийн тайлбар нь зөвхөн эерэг утгатай. Харин Умардынх хоёр утгатай бөгөөд сөрөг утга а эхэнд нь тавьжээ. Шинэ толийн зарчмын дагуу засаж бичвэл дараах байдалтай болно.

융화 (融和) — [нэр үг]

① Харилцан зохицож, зөрчил, мөргөлдөөнгүйгээр эвлэлдэх. // 간의 융화. — Ажилчин, ажил о лгогчийн хоорондын эв зохицол.

② Буруу зүйлийн талаар зарчимгүйгээр буулт хийх. // 추호의 타협이나 융화를 모르다. — Өчүүхэн т өдий ч буулт, эвлэрэл хийхгүй байх.

[Нэмэлт тайлбар] Зөрчилгүйгээр эв зохицолтой болох утгаар хоёр талд хоёуланд нь хэрэглэ нэ. Умардад буруу зүйлд зарчимгүйгээр буулт хийх утгаар ч хэрэглэдэг бол Өмнөдөд эерэг утгаар хэрэглэнэ.

Хэрэглэгдэхүүн 7. '융화' үгийн толийн өгүүллийн түр жишээ

7-р хэрэглэгдэхүүнд утгыг хоёр салгасан. Харин дарааллыг тогтоохдоо хоёр талд нийтлэг эе рэг утгыг эхэнд, Умардын онцлог утгыг ②-т оруулсан. Зөвхөн үндсэн тайлбараас хоёр талы н ялгааг бүрэн ойлгоход хэцүү тул нэмэлт тайлбараар ялгаатай хэрэглээг тодруулжээ.

Ийм тохиолдлыг тусгай тэмдэг буюу толийн хэрэглээний тэмдэглэгээгээр ч шийдэж болно.[15)]

---

14) Энэ талаар Хон Жон Сон (2012:150–151), Ким Бён Мүн, Жү Ён Хүнъ (2017:19), Бён Ён Сү (2024:130–131) нар танилцуулсан. 'Хуваагдсанаас хойш шинээр бий болсон', 'нийгэм, эдийн засаг, улс төр, соёл, эрдэм шинжилгээний онцлогийг тусгаса н' нэгжүүдэд ийм хэллэг хэрэглэнэ. Дээрхээс гадна '주민등록증' (Өмнөд, иргэний бүртгэлийн үнэмлэх), '고등중학교' (Умард, дунд сургуулийн нэг төрөл), '특별시' (хоёр тал, тусгай хот) зэрэг үгийг ийм аргаар тайлбарлана.

15) Эх газрын хятад болон Тайванийн хятад хэлийг хамтатган эмхэтгэсэн «兩岸現代漢語常用詞典», «兩岸常用詞典»-д зөвхөн эх г азарт хэрэглэдэг үг, утгыг '★', зөвхөн Тайваньд хэрэглэдгийг '▲'-аар тэмдэглэсэн. Хоёр дахь толийн тухай дэлгэрэнгү йг Юн Со Жон (2019)-өөс үзнэ үү.

2023 онд гарсан《Солонгос үндэстний хэлний бага тайлбар тольтой урьдчилан танилцах нь》(미리 만나는 겨레말작은사전)-д ② утгын дэргэд 북 гэсэн тэмдэг тавьсан. Ингэвэл ялгааг илүү тод, энгийнээр харуулах ч хоёр талын ялгааг хэт онцлох сөрөг нөлөө гарч болно.[16] Ю Хён Гён (2021:16, 18) хэрэглээний жишээгээр ялгааг ойлгуулах аргыг тайлбарласан байдаг. Харин энд 7-р хэрэглэгдэхүүний жишээнүүдийг орхисон. Толийн эцсийн хувилбарт тэмдэглэгээг ямар болгохыг энэ өгүүлэлд тодруулахгүй болно.

4.2. Ижил утгат үг, ойролцоо утгат үг, лавлах үг

Хоёр талд ижил утгыг огт өөр үгээр илэрхийлэх тохиолдол бий. Энэ ялгаа мэргэжлийн нэр томьёо, амьтан ургамлын нэрэнд илүү их, заримдаа өдөр тутмын үгэнд ч тохиолдоно. Иймээс ижил утгатай үгсийг олж, хооронд нь холбох нь хоёр талын харилцан ойлголцол, харилцаанд туслах ач холбогдолтой. Өмнөд, Умардын үгсийг хамтад нь багтаадаггүй уламжлалт толь хийх боломжгүй онцгой ажил ч мөн.

Хэл шинжлэлийн хатуу шалгуураар утга нь төгс адил үг байдаггүй гэж үзэх нь бий. Гэсэн ч толь зохиоход ижил утгат үгийг зөвшөөрдөг. Нарийн өнгө аясыг ялгахад бэрх мэргэжлийн үгсийн хувьд бүр ч тийм. Жишээлбэл, Өмнөдийн '에탄올'ethanol, '에틸알코올'ethyl alcohol хоёр нь хоёулаа C_2H_5OH томьёотой нэг нэгдлийг заана. Энэ хоёрын хооронд нарийн өнгө аясыг ялгахад ч бэрх. Этанол нь арай түгээмэл хэрэглэгддэг ч Этилийн спирт нь илт танил бус нэр биш. Мөн бараг бүх хам сэдэвт харилцан орлуулж болно. Иймхүү өгүүлэмж хэлбэрээр томьёолсон тайлбаруудын үнэн-худлын утга нь ижил, өнгө аяс ба хам сэдвийн ялгааг тогтооход бэрх бол наад зах нь тольд ижил утгат үг гэж үзэж болно.

Нөгөөтээгүүр Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь нь хоёр талын хэлний нэгдмэл байдлыг хангахыг зорьдог тул адил утгатай Өмнөд, Умардын үгийг «ижил» гэхгүй, зөвхөн «ойролцоо» гэж үзвэл өөрөө асуудал үүсгэж болно. Жишээлбэл, сүлжээнд холбогдож нийтлэг мэдээлэл хадгалах, эсвэл өгөгдсөн удирдлагын ажиллагааг гүйцэтгэх компьютерыг Өмнөдөд '서버'сервер, Умардад яг адил зүйлийг '봉사기'бонсаги (奉仕機) гэж нэрлэнэ. Эдгээрийг ижил биш, зөвхөн ойролцоо утгатай гэж тольд үзүүлбэл уншигч хоёр төхөөрөмжийн үүрэг нь жаахан өөр юм байна гэж андуурах магадлалтай. Энэ нь хэлний бодит байдалтай зөрж, харилцан ойлголцолд ч тус болохгүй. Иймээс сервер, бонсаги-г ижил утгат үг гэж тусгах нь илүү зохистой.

Хоёр талын үгсийг ижил утгат үгийн холбоогоор нэгтгэсэн зарим жишээг 8-р хэрэглэгдэхүүнд үзүүлэв.

---

16) Хоёр талын зарим уншигч нөгөө талын онцлог үг хэллэгийг 'буруу' гэж илрүүлэх хэрэгсэл болгон ашиглаж, хориглох, буруутгах шалтаг болгох асуудал гарч болохыг бодолцох хэрэгтэй.

Үндсэн толгой үг	Ижил утгат үг
브로콜리 (англи broccoli) [нэр үг] Зэрлэг байцааг сайжруулан гаргасан ургам ал. Мөчир нь эгц ургаж, гол иш болон мөчри йн үзүүрт ногоон өнгийн цэцгийн нахиа шиг үү ургана. Гол төлөв бараан ногоон жижиг цэ цгийн бундууг нь иднэ. (Brassica oleracea var. botrytis) [Ижил үг] 설란화. солланхва	**설란화** солланхва (← хятад xilanhua/西蘭花) [нэр үг] =**브로콜리**.
인쇄기 хэвлэх машин(印刷機) [нэр үг] ①《Хэвлэл》Хэвлэмэл зүйл дарж гаргах маши н. Хэвлэх хавтангийн аргаар нь товгор, хавтга й, хонхор хэвлэлийн гэж ангилна. [Ижил үг] 프린터 принтер①. ②《 — компьютер》Компьютерын боловсруул алтын үр дүнг гаргаж, цаасан дээр хэвлэх төх өөрөмж. [Ижил үг] 프린터принтер②.	**프린터** (англи printer) [нэр үг] ①《Хэвлэл》=인쇄기хэвлэх машин①. ②《 — компьютер》=인쇄기хэвлэх машин②.
참대곰 [нэр үг] хулсны баавгай Хулсны төрлүүдийг үндсэн хоолоо болгодо г баавгай. Гадаад төрхөөр баавгайтай төстэ й. Нүүр, мөр, хүзүү, нурууны хэсгээрээ хөндл өн судалтай. Нүдний эргэн тойрон, чихний д отор тал, хөл нь хар, бусад хэсэг нь цагаан. (Ailuropoda melanoleucus) [Ижил] 대왕판다. 판다②.	**대왕판다** (大王 + англи panda) [нэр үг] Том панда =참대곰. 판다 (англи panda) [нэр үг] ① Гол төлөв өндөр уул, өндөрлөгт амьдардаг том панда ба улаан пандаг хамтатган нэрлэд эг үг. Баавгайтай төстэй зүйл, элбэнх нохойто й төстэй зүйл бий. ② =참대곰. Хулсны баавгай
포도알균 (葡萄–菌) [нэр үг]《Биологи》 Бөмбөлөг хэлбэрийн эсүүд нь усан үзмийн ба гц шиг бөөгнөрсөн нян. Байгаль болон хүний биед өргөн тархсан бөгөөд идээт үрэвсэл, хо олны хордлого, дунд чихний үрэвсэл зэрэг өв чин үүсгэнэ. [Ижил] 포도상구균. 포도상알균.	**포도상구균** (葡萄狀球菌) [нэр үг]《Биологи》 =포도알균. **포도상알균** (葡萄狀–菌) [нэр үг]《Биологи》 =포도알균.

Хэрэглэгдэхүүн 8. Ижил утгат үгийн холбоогоор холбосон Өмнөд, Умардын үгсийн түр жишээ

Брокли (Өмнөд), ‘Солланхва’ (Умард), мөн ‘Хэвлэх машин’ (хоёр тал), ‘Принтер’ (Өмнөд) нь 1:1 харьцаатай ижил утгат үгс юм. Харин Хулсны баавгай ‘참대곰’ (Умард) ба Том панда‘대왕판다’, ‘Панда’ (Өмнөд), мөн ‘Подоаль гюн포도알균’ (хоёр тал) ба подосан гүгюнь‘포도상구균’ (Өмнөд), подосан альгюн ‘포도상알균’ (Умард) нь 1:2 харьцаатай. Энд ‘Панда’ хоёр утгатай бөгөөд зөвхөн ② утга нь ижил утгат үгийн холбоонд хамаарна. Хоёр талын үгсийн энэ холбоо энгийн биш болох нь харагдана.

8-р хэрэглэгдэхүүний солланхва ‘설란화’, хулсны баавгай ‘참대곰’ зэрэг нь Өмнөдийн олон ний

тэд танил бус үгс. Эдгээрийг брокли, панда/том панда-тай ижил гэдгийг тодорхой хэлснээр харилцан ойлголцолд тусалж чадна. Харин ойролцоо утгат үг гэж үзүүлбэл арай өөр амьтан, ургамал гэж андуурахад хүргэнэ.

Тольд ижил утгат үгээс гадна ойролцоо утгат үг, лавлах үг гэж холбох тохиолдол бий. Тодорхой ялгаа байсаар атал ижил гэж үзвэл бас л буруу гэсэн шүүмжлэлд өртөнө. Хоёр талын үгсийг ойролцоо утгат болон лавлах үгийн холбоогоор тусгасан жишээг 9-р хэрэглэгдэхүүнд үзүүлэв.

Ойролцоо утгат ба лавлах үг	Холбоотой толгой үгс
모닥불 [нэр үг] түүдэг гал Хуурай өвс, хатсан мөчир, навчит түлээ зэрги йг цуглуулан шатаасан гал. // 모닥불을 지피다. — Түүдэг асаах. 모닥불을 쪼이다. — Түүдэгт дулаацах. [Ойролцоо] 우등불. Үдын бүл	**우등불** [нэр үг] үдын бүл Гол төлөв гадаа том модны хэсэг, түлээ зэрги йг овоолж асаасан гал. // 우등불을 피우다. — Том түүдэг асаах. [Ойролцоо] 모닥불. Модаг бүл
뚜꺼먹다 [үйл үг] (тусах) Ажил, сургууль, цуглаан зэрэгт хүндэтгэх шалтгаангүйгээр очихгүй байх. Гол төлөв яриад хэрэглэнэ. Эхийн ‘шалтгаан’ гэдэг үгийг гэж зэрэгцүүлжээ. // 학교를 뚜꺼먹다. — Сургуулиа таслах. [Лавлах] 땡땡이치다.	**땡땡이치다** [үйл үг] (эс тусах, тусах) «Хийх ажлаа хийхгүй, эсвэл хичээл зэрэгт суухгүй, дэмий зугаацах»-ыг этгээд хэллэгээр нэрлэдэг үг. // 수업시간에 땡땡이치다. — Хичээлийн цагаар хичээлээ таслан зугаацах. [Лавлах] 뚜꺼먹다.
사이짓기 [нэр үг]《Газар тариалан》 ① Нэг төрлийн таримал тарьсан мөр хооронд өөр таримал суулгаж ургуулах. ② Нэг таримлыг хураасны дараа дараагийн таримлын үрийг тарихаас өмнө хүнсний ногоо зэрэг тарьж ургуулах. [Лавлах] 대우². 머드레¹.	**대우²** [нэр үг]《Газар тариалан》 Арвай, улаан буудай, хоног будаа зэрэг тарьсан талбайд тэдгээрийн завсраар шар буурцаг, улаан шош зэрэг тарих. [Ойролцоо] 머드레¹. [Лавлах] 사이짓기. **머드레¹** [нэр үг]《Газар тариалан》 Үр тариа тарьсан мөр хооронд өөр таримал тарих үйл, эсвэл тийн тарьсан зүйл. // 머드레를 치다. — Мөр хооронд нь өөр таримал тарих. [Ойролцоо] 대우². [Лавлах] 사이짓기.
개막이 [нэр үг]《Загас агнуур》 Тэнгисийн түрлэг орж гардаг усан тохойд загасны шургааган хаалтыг жигүүр мэт хэлбэрээр хүрээлүүлж эсвэл хатган хашаалаад, дунд нь тор өлгөж, түрлэгээр орж ирсэн загасыг татралтаар барих арга, мөн түүнд хэрэглэдэг тор. Гол төлөв кефаль (숭어), жоги (조기), далайн алгана (농어), сам хорхой зэргийг барихад хэрэглэнэ. ‘개매기’ гэж ч нэрлэнэ. [Лавлах] 벌컬. 풀거리.	**벌컬** [нэр үг]《Загас агнуур》 Түрлэгээр орж ирсэн загас ус татрахад буцаж гарах замыг хааж барих арга, мөн түүнд хэрэглэдэг тор. Хэлбэр нь газрын тогтцоос хамаарч өөр. [Ойролцоо] 풀거리. [Лавлах] 개막이. **풀거리** [нэр үг]《Загас агнуур》 Ёроолд шон хатгаж тор, эсвэл бутны мөчрөөр сүлжсэн хаалт тогтоон, түрлэгээр орж ирсэн загасыг татралтаар барих тор. Гол төлөв жоги (조기) болон бусад загасыг барихад хэрэглэнэ. [Ойролцоо] 벌컬. [Лавлах] 개막이.

Хэрэглэгдэхүүн 9. Ойролцоо утгат болон лавлах үгийн холбоогоор холбосон Өмнөд, Умардын үгсийн түр жишээ

Түүдэг гал ‘모닥불 (модаг бүл)’ (хоёр тал), ‘우등불’ (үдын бүл) (Умард) нь ойролцоо утгат үгс. Өмн өдийн тольд ‘우등불үдын бүл’-ийг ‘모닥불 модаг бүл’-ийн хэм хэмжээний бус хэлбэр гэж үздэг т ул утга нь ижил мэт харагддаг. Харин Умардын тольд хоёр үгийн тайлбар бага зэрэг ялгаатай. 9-р хэрэглэгдэхүүнд тус тусад нь тайлбарлаж, ойролцоо утгат үгээр холбосон.

‘뚜꺼먹다 Түккомогдо’ (Умард), ‘땡땡이치다 Дэндэн-и чида’ (Өмнөд) нь лавлах үгийн холбоотой. Х ам сэдвийн хувьд төстэй тал их ч нэг нь тусах үйл үг, нөгөө нь тусах ба эс тусах аль аль үүргээ р хэрэглэгддэг хэл зүйн ялгаа бий. Түүнчлэн ярианы үг, этгээд үг гэсэн өнгө аясаар ялгаатай ту л ойролцоо утгат үгээс арай алс холбоотой лавлах үг гэж үзүүлэх нь зохистой.

‘사이짓기 Са-и жигги’ (Өмнөд)-гийн ① утга, ‘대우 Тэү’ (хоёр тал), ‘머드레 Модырэ’ (Умард) нь бүгд ойролцоо утгатай. Гэхдээ ‘사이짓기Са-и жигги’ дахиад нэг утгатай. Үгийн утгын хамрах хүрээг х аргалзан ‘대우Тэү’, ‘머드레Модырэ’-г хооронд нь ойролцоо утгат үгээр, ‘사이짓기Са-и жигги’-г тэд гээрийн лавлах үгээр холбож болно.

‘개막이 Кэмаги’ (Өмнөд), ‘벌컬 Болкол’, ‘풀거리 Пүлгори’ (Умард) ч мөн ойролцоо утгатай. Харин ‘개 막이Кэмаги’ нь Умардын ‘개매기 Кэмэги’-тэй зөвшөөрөгдсөн зэрэгцээ хэлбэрийн холбоотой. Өөр өөр хэлбэл, хоёр талын ялгаа хэлбэр, бичлэгийн түвшинд л байгаа тул Кэмаги, Кэмэги -г хамта д нь авч үзвэл илүү өргөн тархалттай үг гэж үзэж болно. Үүнийг харгалзан ‘벌컬Болкол’, ‘풀거리 П үлгори’-г хооронд нь илүү ойр утгатай, ‘개막이 Кэмаги’-г тэдгээрийн лавлах үг гэж тусгаж болно.

Ижил, ойролцоо утгат болон лавлах үгийн холбоог илүү нарийн тогтоохын тулд хоёр талын эр дэмтэд уулзаж, үнэн зөв мэдээлэл солилцох хэрэгтэй. Ялангуяа мэргэжлийн салбарын үгэнд э нэ нь чухал. Гэвч өнөөгийн харилцаа хүндрэлтэй тул уулзах боломжийг хүлээхэд бэрх байна. Б одит толь бүтээх ажилд түр хувилбар болгон хоёр талын хэлний толь, нэвтэрхий толь, олон төрлийн хэлний хөмрөгийг аль болох өргөн ашиглаж, хамгийн зохистой аргыг хайж байна.

5. Дүгнэлт

Хоёр талын хэлэнд багагүй ялгаа гарсныг бодитоор хүлээн зөвшөөрөхийн зэрэгцээ хэлний нэг дмэл байдлыг хангахыг зорьсон толь бүтээх нь хэцүү боловч үнэ цэнтэй ажил юм. Өмнөд, Ума рдын харилцаа таатай биш, бүх асуудлаар бүрэн тохиролцоогүй байгаа нь толь бүтээх бэрхшэ элийг нэмэгдүүлж байна. Гэсэн ч ажилд оролцож буй хүмүүс өнөө хүртэл хүрсэн тохиролцоо, тэдгээрт шингэсэн зарчим, үзэл санааг хадгалан, практик арга замыг эрж, нөхөн сайжруулсаа р ирэв.

《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийн бүх ажлыг 2028 оноос өмнө дуусгаж, үр дү нг нийтэд гаргахаар төлөвлөж байна. Гэхдээ толь гарсны дараа ч хоёр тал дахин уулзвал бүрэ н тохиролцоонд тулгуурлан улам сайжруулсан хэлний нэгдсэн толь хэвлэж болно. Энэ нь хамг ийн хүсүүштэй зам гэдгийг дахин онцолъё.

Ашигласан материал

«Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь» бүтээх Өмнөд, Умард Солонгосын хамтарсан төслийн хороо. 2019а. «Өмнөд, Умардын үгийн утга, хэрэглээг нэг дор харьцуулах нь». Мэпсито.
«Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь» бүтээх Өмнөд, Умард Солонгосын хамтарсан төслийн хороо. 2019б. «Өмнөд, Умардын толийн толгой үгийн бичлэгийн ялгааг нэг дор харьцуулах нь». Мэпсито.
«Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь» бүтээх Өмнөд, Умард Солонгосын хамтарсан төслийн хороо. 2020. «Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар тольтой урьдчилан танилцах нь». Тус хороо.
«Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь» бүтээх Өмнөд, Умард Солонгосын хамтарсан төслийн хороо. 2023. «Солонгос үндэстний хэлний бага тайлбар тольтой урьдчилан танилцах нь». Тус хороо.
Ким Бён Мүн, Жү Ён Хүнъ (김병문·주영훈). 2017. «Өмнөд, Умардын хэлийг нэгтгэсэн солонгос хэлний толь д хэл шинжлэлийн нэр томьёог тусгах аргын судалгаа — Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толий н жишээгээр». «Солонгосын толь бичиг судлал» (한국사전학), № 29, 7–40-р тал.
Ким Жү Сон (김주성). 2020. «Солонгос хэлний бичлэгийн дүрмийн нийгэм хэл шинжлэлийн тайлбар». «Кёрэ хэл бичиг судлал» (겨레어문학), № 64, 169–190-р тал.
Бён Ён Сү (변영수). 2024. «Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толийн утгын тайлбарын онцлог — Солонгос утга зохиолын хэлний тайлбар толь, Солонгос (Чосөнъ) хэлний их тайлбар тольтой харьцуулах нь». «Кёрэ хэл бичиг судлал» (겨레어문학), № 73, 115–143-р тал.
Ю Хён Гён (유현경). 2021. «Өмнөд, Умардын хэлийг нэгтгэх толь болох Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь». «Хэлний баримт ба үзэл баримтлал» (언어사실과 관점), № 53, 5–30-р тал.
Юн Со Жон (윤소정). 2019. «Эх газрын Хятад, Тайвань хоёр эргийн хамтарсан толь зохиосон туршлагын судалгаа — Хоёр эргийн түгээмэл үгийн толь ба Хоёр эргийн өдөр тутмын үгийн толийг голлон авч үзэх нь». «Солонгосын толь бичиг судлал» (한국사전학), № 33, 64–89-р тал.
Жон Чоль (정철). 2017. «Сүүлчийн толь зохиогчид». Сагежоль.
Хан Юн Үн (한용운). 2007. «Өмнөд, Умардын хэлний нэгдмэл байдлыг хангахыг зорьсон толь зохиох арга зам». «Солонгос судлал» (국학연구), № 10, 315–342-р тал.
Хон Юн Пё (홍윤표). 2007. «Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толийг зохиох чиглэл». «Солонгосын толь бичиг судлал» (한국사전학), № 9, 23–52-р тал.
Хон Жон Сөн (홍종선). 2012. «Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толийн онцлог ба зорилт». «Хангыл» (한글), № 295, 135–161-р тал.
Зян Лина (姜丽娜). 2022. «Хятад дахь солонгос хэлний үгийг салгаж бичих дүрмийн тухай — 2016 оны шинэ «Солонгос хэл бичгийн дүрмийн эмхэтгэл»-ийн өөрчлөлтийг голлон авч үзэх нь». «Солонгос, Хятадын хүмүүнлэгийн ухааны судалгаа» (한중인문학연구), № 74, 129–151-р тал.
BBC-ийн хятад хэлний цахим хуудас. https://www.bbc.com/zhongwen
The Interlinear Bible. 1906. The Interlinear Bible: The Authorised Version and the Revised Version, together with the marginal notes of both versions and central references. [Мөр зэрэгцүүлсэн Библи: хааны зарлига ар баталсан болон шинэчилсэн орчуулгууд, хоёр орчуулгын захын тайлбар ба төвийн эшлэлийн хамт.] London: Cambridge University Press. https://www.archive.org/details/interlinearbibl01unkngoog

---

Чой Сон Гйү

Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь бүтээх Өмнөд, Умард Солонгосын хамтарсан төслийн хороонны толь зохиох ажлын ахлах мэргэжилтэн.「Өмнөд, Умардын солонгос хэлний түүх судлалын сүүлийн үеийн чиг хандлага ба түүнийг ойлгох нь — Умард Солонгосын 2010–2024 оны тогтмол хэвлэлд тулгуурлах нь」,「Үгийн нөхцөлтэй холбоотой хэллэгийн Өмнөд, Умардын ялгаа — Өмнөд Солонгос маягийн риа гэгддэг хэлбэрийг голлон авч үзэх нь」,「Солонгос, монгол, манж хэлний үйлдэхийн тийн ялгалын нөхцөлийн үүргийн харьцуулалт」 зэрэг бүтээлийн зохиогч.

Хэлэлцүүлэг 2

｢Өмнөд, Умардын хэлний ялгаа ба《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-д түүнийг тусгах арга｣ илтгэлийн хэлэлцүүлэг

Кан Бо Сөнъ Дэгү их сургууль

Чой Сон Гйү багшийн илтгэлийг анхааралтай уншлаа. Та《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》нь Өмнөд, Умардын хэлний нэгдлийг зорьсон толь учраас хоёр талын хэлний ялгааг нэгтгэн зохицуулах ёстой гэсэн үндэслэлд тулгуурлан бичлэг, хэл зүй, утгын ялгааг тус тольд хэрхэн тусгаж байгаа, тохиролцоонд хүрээгүй асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэж болох, цаашид ямар ажил үлдээд байгааг дэлгэрэнгүй авч үзжээ. Үүний ачаар《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг зохиох ажлын өнөөгийн байдал болон цаашдын зорилтыг ойлгоход их хээхэн дөхөм боллоо. Илтгэлийг уншихад дэлгэрүүлэн сонсохыг хүссэн зүйлсээ болон тус толь хэвлэгдсэний дараах зорилтын талаар асууж, хэлэлцүүлэгчийн үүргээ гүйцэтгэхийг хүслээ.

1. Үгийн эхний авианы дүрэм, нийлмэл үгийн заагийн ㅅ(с)-ийн бичлэгийг тохиролцох бэлтгэл

Таны илтгэлд дурдсанчлан Өмнөд, Умардын тохиролцоонд хүрээгүй бичлэгийн гол асуудалд үгийн эхний авианы дүрэм болон нийлмэл үгийн заагийн ㅅ(с) хамаарна. Энэ хоёр дүрэм хоёр талын хэл бичгийн хэм хэмжээнд бэлгэдлийн хувьд ямар байр суурь эзэлдэг, хэр нөлөө тэйг бодолцвол аль алиных нь талаар тохиролцоход амаргүй байх болов уу.《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг зохиох явцад ч энэ асуудлыг нэлээд эргэцүүлэн хэлэлцс

эн гэж ойлгож байна. Цаашид Өмнөд, Умардын хамтарсан хурал сэргэвэл энэ хоёр дүрмийн талаар зайлшгүй тохиролцох шаардлагатай болно. Өмнөх хамтарсан хурлуудаар тохиролцо онд хүрч ирсэн туршлагад тулгуурлавал, амжилттай тохиролцохын тулд Өмнөд, Умард тус т усдаа урьдчилан юу бэлтгэж болох вэ? Тухайлбал, уг хоёр дүрэмтэй холбоотой бичлэгийн б одит хэрэглээг хоёр талд судлах, бичлэгийг өөрчилбөл гарах нөлөөллийг тогтоох, ийм өөрч лөлтийн талаарх мэргэжилтнүүд болон хэл хэрэглэгчдийн ойлголт, хандлагыг судлах зэрэг а жил хийвэл тохиролцох явцад үр дүнтэй хэлэлцүүлэг өрнүүлэхэд тустай биш үү? Ийм судалг аанууд бодитой тус болох эсэх, мөн тохиролцооны өмнө өөр ямар ажил хийх шаардлагатай талаар тайлбарлаж өгнө үү.

2. Тохиролцоонд хүрээгүй бичлэгийг тольд тусгах арга

Та цахим тольд хятад хэлний хялбаршуулсан болон уламжлалт ханзны бичлэгийн жишээг, хэ влэмэл тольд Өмнөд, Умардын бичлэгийг хамтад нь үзүүлэх “зэрэгцүүлэн бичих арга”-ыг жи шиг болгон авч болохыг дурдсан. Хэвлэмэл тольд зэрэгцүүлэн бичих нь үндэслэлтэй хувилба р боловч Таны хэлснээр уншихад төвөгтэй болгодог сул талтай. Үүнийг бодолцвол《Солонго с үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг зохиох явцад өөр хувилбаруудыг ч хэлэлцсэн байх гэж бодож байна. Жишээлбэл, Хятад, Тайванийн хамтарсан толь эх газарт хялбаршуулсан ха нзтай хувилбараар, Тайваньд уламжлалт ханзтай хувилбараар тус тус хэвлэгдсэнтэй адил,《С олонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг ч хоёр тусдаа хувилбараар хэвлэж болох мэ т санагдана. Ингэхдээ тохиролцоонд хүрээгүй бичлэгийг Өмнөдийн уншигчдад зориулсан ху вилбарт Өмнөдийн бичлэгээр, Умардын уншигчдад зориулсан хувилбарт Умардын бичлэгээр тэмдэглэж болох юм. Ийм санал хэлэлцэгдэж байсан эсэх, түүнээс гадна тохиролцоонд хүрэ эгүй бичлэгийг тусгах өөр ямар хувилбаруудыг хэлэлцсэн бол гэдгийг сонирхож байна.

3. Үгийн утгын тайлбарыг тохиролцох явцын жишээ

Өмнөд, Умард нэг үгийн утгыг өөр өөрөөр тайлбарласан тохиолдолд амархан тохиролцсон нь ч байсан байх. Гэхдээ тохиролцоход бэрх тохиолдол мөн цөөнгүй байсан болов уу. Түүнч лэн хоёр тал ойр ойрхон уулзаж чадаагүй, уулзсан ч хязгаарлагдмал хугацаанд олон үгийн у тгын тайлбарыг тохиролцох ёстой байсан тул энэ нь амаргүй үйл явц байсан нь лавтай. Улс төрийн үзэл суртал, үзэл санаатай шууд холбоогүй үгсээс олон удаа нягталж, дахин хянаж, х амтарсан хурлаар хэлэлцсэн ч амархан тохиролцож чадалгүй, эцэслэн тохироход онцгой уд аан хугацаа шаардсан нь ямар үг байсан бэ? Эсвэл эцэст нь тохиролцож чадалгүй, дараа ши йдвэрлэхээр үлдээсэн үг байсан уу? Мэдээлэх боломжтой хүрээндээ ийм жишээг шалтгаант

ай нь танилцуулбал утгын тайлбарыг тохиролцоход тулгардаг бэрхшээлийг ойлгоход ихээхэ н тустай байх болно. Харин ийм тохиолдол байгаагүй бол ямар дэг, арга барилын ачаар тохи ролцоонд саадгүй хүрч байсныг мөн мэдэхийг хүсэж байна.

4. 《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》 хэвлэгдсэний дараах зорилт

Бусад бүх толь бичгийн адил 《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг ч хэвлэгдсэ ний дараа тасралтгүй боловсронгуй болгох шаардлагатай гэж бодож байна. Учир нь Өмнөд, Умардын хэл байнга өөрчлөгдөж, толь бүтээхэд туслах хиймэл оюуны технологи ч өдрөөс ө дөрт хөгжиж байна. Тухайлбал, дараах байдлаар хөгжүүлж болох юм. Хятад, Тайванийн хам тарсан тольд тухайн үгийн хоёр тал дахь хэрэглээний давтамжийг харьцуулан товч тайлбар ласны адил, тухайн үг Өмнөд, Умардад хэр түгээмэл хэрэглэгддэгийг заасан давтамжийн м эдээлэл нэмж болно. Солонгос хэлний үндэсний хүрээлэнгийн 《Солонгос хэлний үгийн санг ийн түүхэн толь》 -ийн адилаар тухайн үгийн түүхэн хөгжлийн мэдээллийг нэмж болно. «Сол онгос стандарт хэлний их тайлбар толь» болон «Манай хэлний ундарга» зэрэгцэн оршдогий н адил, 《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-д тулгуурлан Өмнөд, Умардын хэл хэ рэглэгчид хамтран оролцож бүтээдэг нээлттэй толь шинээр зохиож болно. Мөн цахим 《Сол онгос стандарт хэлний их тайлбар толь》-д ”засварын түүх”-ийг үзүүлдэг шиг «Солонгос үнд эстний хэлний их тайлбар толь»-ийн цахим хувилбарт утгын тайлбар хэрхэн өөрчлөгдсөний г харуулж болно. Иймэрхүү олон хувилбар байж болох юм. Эдгээр санал хэр үндэслэлтэйг х элж өгөхийн зэрэгцээ 《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг цааш хөгжүүлэхий н тулд засаж, нөхөн сайжруулах шаардлагатай гэж үздэг зүйл байвал тайлбарлана уу.

Өнөөг хүртэл 《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》-ийг зохиох ажилтай холбоотойг оор сонирхож явсан зүйлсээ Таны илтгэлд тулгуурлан асуулаа. Асуултаа өндөрлөхдөө эх хэл ний боловсрол судлаачийн хувьд тус толийн үнэ цэнийн талаар нэг зүйл нэмж хэлэхийг хүсэ ж байна. Өмнөдөд Умардын үгийн сангийн тухай ташаа мэдээлэл олон нийтийн хэвлэл мэдэ элэл, интернэтээр тархах, тэр ч байтугай сурагчдын хэрэглэдэг сургалтын хэрэглэгдэхүүнд о рох тохиолдол бий. Үүний нэг шалтгаан нь нийтэд Өмнөд, Умардын үгийн санг иж бүрнээр нь харьцуулж болох хэрэглэгдэхүүнд хялбар хүрэх боломж өнөөг хүртэл хомс байсанд оршино. 《Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь》 хэвлэмэл болон цахим хэлбэрээр гарснаар ол он талын ач тустай байх боловч юуны өмнө солонгос хэлний мэргэжилтнүүд төдийгүй олон н ийт ч хоёр талын үгийн санг үнэн зөв харьцуулан ойлгоход ихээхэн дэмжлэг авах болно.

Өмнөд, Умардын хамтарсан хурал зогссон хүнд нөхцөлд ч 《Солонгос үндэстний хэлний их т айлбар толь》-ийг хэвлүүлэхээр хичээн ажиллаж буй Чой Сон Гйү багш болон тус толийг Өм нөд, Умард хамтран бүтээх төслийн хорооны хамт олонд хүндэтгэл, талархлаа илэрхийлье.

Кан Бо Сөнъ

Дэгү их сургуулийн Солонгос хэлний боловсролын тэнхимийн профессор.「«Соёлын хэлний сургалт»-д илэрсэн Умард Солонгосын үгийн сангийн сургалтын онцлог ба Өмнөд, Умардын нэгдэлд өгөх сана а」,「Нэгдэлд бэлтгэх эх хэлний хэл зүйн сургалтын хэрэглэгдэхүүн боловсруулахад тулгамдах асуудал: Агуулгатай холбоотой асуудлыг голлон авч үзэх нь」,「Умард Солонгосын бага дунд сургуулийн хэл зү йн сургалтын агуулгын шинжилгээ」 зэрэг бүтээлийн зохиогч.

겨레말큰사전 몽골국립대학 국제학술포럼

갈라진 언어, 이어지는 숨결

Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь ·Монгол Улсын Их Сургууль Олон улсын эрдэм шинжилгээний форум

Хэлний хуваагдал ба оршин тогтнохуй

제2세션

몽골어의 세계

좌장

오치르토긴 신바야르

몽골과학원

발표 3

현대 몽골어 방언의 어휘 차이 (할하와 내몽골 방언[1]을 사례로 하여)

거러치니 게렐마 몽골과학원

주제어: 신조어, 내몽골 방언, 할하 방언, 용어, 차용 번역

몽골어 방언을 연구한 과학원 원사 롭산완단(Ш. Лувсанвандан)은 저서 「몽골어 방언 이해」(울란바타르, 1959)에서 할하 방언과 내몽골 방언을 지역적 상황으로 구별하지 않고 중부 방언에 할하, 차하르, 오르도스 방언을 포함시켰다. 이는 우연이 아니며, 이들 방언이 음운론과 어휘 측면에서 차이가 적음을 지적한 것이다. 이에 반해 그는 동부 방언에 포함된 하르친, 호르친 구어 방언은 할하 방언과 상당히 다름을 강조했다. 이는 몽골어 각 방언이 음운론, 문법, 어휘 면에서 모두 같거나 비슷한 것은 아니며, 그에 인접한 다른 언어 방언의 영향을 받는다는 것을 보여준다.

그래서 필자는 현대 몽골어의 할하 방언과 내몽골 방언에서 신조어와 용어가 어떤 방식으로 생성되어 어휘에 영향을 미치고, 어떤 차이가 발생하고 있는지 연구하고자 한다.

본 연구의 기본 자료로는 필자가 공동 집필한 《중국어 · 몽골어 신어 해설사전(漢蒙新詞語詮釋詞典)》을 채택했다.[2] 이 사전 초판은 숨베르바트(Сүмбэрбат)가 편집하여 2007년 중국 신화출판사(新華出版社)[3]에서 출간되었다. 사전에는 1978년~2004년 사이에 만들어진 신조어가 수록되어 있으며, 숨베르바트, 하스토야, 필자가 추가 보완한 제2판에는 1978년~2018년 사이, 즉 최근 40년 동안 중국에서 일어난 경제, 사회, 문화생활의 변화를 반영하여 새롭게 생겨난 단어들과 현대 과학과 기술 분야 용어를 포괄하여 이들을 몽골어로 번역한 해설을 담았다. 이 사전은 중국어를 표제어로 삼고, 전통 몽골 문자로 해설과 대응어를 제시했으며, 이를 다시 몽골 문학어의 바탕이 되는 할하 방언으로 이중 대응시킨 2개 국어, 3개 문자 체계 사전이다. 사전 편찬 작업은 2014년에 시작하여 2020년까지 이어졌다. 사전을 집필하기 시작할 때

---

1) Монгол хэл судлал(몽골어 연구), I боть(제1권), Уб., 2022, х.55-59에 "몽골어군에 할하 방언과 내몽골 방언으로 언급되어 있어서 이와 같이 했다,
2) 부록 사진 참조.
3) (번역자) 新華出版社가 아니고 民族出版社다.

내몽골의 표현을 전통 몽골 문자에서 키릴 문자로 직접 변환하는 과정에서, 몽골어임에도 불구하고 우리가 이해할 수 없는 표현이나 용어가 빈번하게 등장했다. 그래서 우리는 사전 편찬 방법론을 수정하여 이런 내몽골 방언과 할하 방언 차이를 반영하기로 하고, 내몽골에서 출판된 노르진(Норжин) 등이 편찬한 「몽골어 사전」(후허하오터, 1999), 몽골어 해설 사전인 "mongoltoli.mn 온라인 사전"과 기타 이중 언어 사전, 어원사전 등을 활용하여 신조어와 용어를 대응시켜 편찬했다.

몽골 문학어 방언과 내몽골 방언 어휘 차이에 관한 연구는 적지 않게 존재한다. 앞서 언급한 사전 편집자인 숨베르바트는 『몽골어 어휘 발달 문제에 대하여』[4]라는 저서에서 신조어를 소속 분야별로 무리로 묶고, 전통 몽골어 사용과 정확한 번역에 대해 비교하고 자신의 견해를 반영했다.

세계적인 급속한 기술, 사회, 경제 발전을 가장 먼저 도입하는 언어 분야는 어휘이며, 그중에서 신조어와 용어를 일차적 전달체로 볼 수 있다.

신조어 관련 연구자들은 "신조어란 특정 언어 어휘를 구성하는 원천 중 하나이고, 국가 사회의 경제, 문화, 교육, 산업, 기술, 과학 발전이 새롭고 새로운 의미, 생각, 사물을 만들어내고, 나아가 이를 명명하는 새로운 단어가 생성된다.[5] 신조어 생성 원인과 조건에 대해서는 "사회 발전을 나타내는 특정 시기 이전에는 사용되지 않다가 새롭게 생성되어 사용되기 시작한 단어를 신조어라 한다"[6]라고 하거나, "어떤 사물이나 현상이 새롭게 생겨난 것을 나타내는 단어와 표현을 신조어나 새로운 표현이라 하며, 사회 발전 속도가 상대적으로 빨라지고 과학 기술 성과가 과거보다 더욱 커지고 있는 오늘날 신조어와 새로운 표현이 더 많이 등장하고, 이와 맞물려 언어 표현에 많이 편입되고 있다",[7] "일반적인 단어가 아닌 신조어임이 명확히 알려져 있고, 사람들이 의사소통에서 습관적으로 사용하지 않으며, 어휘의 활성 자산(적극적 어휘)에 들어가지 않은 단어를 신조어라고 한다",[8] "사람들의 일상생활, 문화, 교육, 산업, 과학, 기술, 정치, 경제생활에서 새롭고 새로운 것, 지식이 생겨나고, 이를 언어로 기록하고 표현할 필요와 요구에서 생성된 표현을 말한다"[9]거나, "문화 발전과 사회생활 변화로 인한 필요와 요구를 충족시키기 위해 새롭게 만들어진 단어를 신조어라 한다"[10]라고 정의하는 공통적인 경향이 있다.

신조어 생성은 언어 고유 현상이며 모든 언어에 널리 나타나는 특징이다. 이에 대해 러시아 학자 밀로브슬라프스키(И.Г. Миловславский)는 저서 『조어(造語) 합성의 문제들』에서 신조어 생성에 다음과 같은 몇 가지 특징이 있음을 언급했다. 여기에는 다음이 포함된다.

1. 외형적 유사성: глазок(в двери)[문의 엿보기 구멍]과 глазок(у картошки)[감자의 눈]은 외형적으로 눈과 비슷하여 같은 이름을 가진다. 물론 현실에서는 본질이 서로 다르다.
2. 기능적 유사성에 따라: значок-пластинка(배지-평판), мамка –кормилища(엄마-유모).
3. 외형과 수행하는 기능에 따른 유사성: дорожка(магнитофона)[카세트테이프의 트랙], пилка(для ногтей)[손톱 다듬는 줄], корка(хлеба)[빵 껍질], вилка(еды)[식사용 포크][11] 등으로 분류하여 연구했다.

---

4) Ц. Сүмбэрбат, Монгол хэлний үгийн сангийн хөгжлийн асуудалд(몽골어 어휘 발달의 문제에 대하여), Уб., 2007, 230х.
5) Ж. Төмөрцэрэн, Монгол хэлний үгийн сангийн судлал(몽골어 어휘 연구), Уб., 2001, х.115.
6) Баатар, Монгол үгийн сангийн шинжилгээ(몽골 어휘 연구), Хөх хот, 1988, х.48-49.
7) Д. Отгонсүрэн, Монгол хэлний үгийн сангийн найруулга зүй(몽골어 어휘의 문체론), Уб., 1998, х.119-120.
8) П. Бямбасан, Монгол хэлний шинэ үгийн тухай(몽골어 신조어에 대하여), «УБДС-ийн ЭШЗАБ», Уб., 1971, №1 х.39.
9) Ж. Баянсан, Ш. Одонтөр, Хэл шинжлэлийн нэр томъёоны зүйлчилсэн тайлбар толь(언어학 용어 분류 해설 사전), Уб.,1995, х.192.
10) 张永言:《词汇学简论》, 武汉：华中工学院出版社, 1982年, 第87页.
11) И.Г. Миловславский., "Вопросы слово – образовательного синтеза"(단어 형성 합성의 문제들), М., 1980, с.51.

신조어와 용어 생성 방식은 해당 언어의 단어 생성 규칙에 따라 이루어진다. 형태론 연구자 어너르바얀(Ц. Өнөрбаян)은 "언어의 명명 필요를 충족시키는 기본적인 방법인 단어 생성 규칙은 단어 생성 방법에 기초한 단어 생성 유형들의 체계이다"[12]라고 보고, 몽골어 단어 생성 체계를 다음과 같은 모델로 정의했다. 최초 문법서인 「현대몽골어」(울란바타르, 1966)와 그 후에 나온 문법서들에서는 단어 생성 방법을 별도로 다루었으며, 과학원 어문연구소에서 발행한 「현대 몽골어」(울란바타르, 1997)에서는 "... 몽골어 단어 생성 방법을 크게 형태론적 방법과 비형태론적 방법 두 가지로 분류했다"라고 했다.

신조어 상당 부분은 용어가 차지한다. 언어학 사전과 연구서들에서는 이를 "... 전문 분야 개념을 기록한 단어와 결합어",[13] "... 전문 개념을 정확하고 상세하고 분명하고 완전하게 나타내는 단어와 결합어",[14] 또한 "전문 개념을 음성 또는 문자 형태로 나타내거나, 구분하여 정의하는 조건부 기호를 용어라고 한다"[15]고 정의했다.

용어 생성 방법을 세밀하게 연구하여 전문서를 저술한 학자 퓨르베예프(Г.Ц. Пюрбеев)는 『현대 몽골어 전문 용어』(Современная монгольская терминология)(모스크바, 1984)에서 그 유형을 다음 몇 가지 항목으로 나누어 보았다.

1. 형태론적 방법에 의한 용어 생성
2. 형태-문장론적 방법에 의한 용어 생성/합성어/
3. 문장론적 방법에 의한 용어 생성
4. 주요 주제-의미론적 방법에 의한 용어 생성
5. 언어에 이미 존재하는 자료를 바탕으로 한 용어 생성
6. 약어 사용은 용어 형성의 한 도구

학자 뱜바산(П. Бямбасан)은 1971년에 발표한 <몽골어 신조어에 대하여>라는 논문에서 신조어를 만드는 기본 7가지 방법이 있다[16]라고 했다. 이는 현대 몽골어 어휘를 신조어로 풍부하게 하는 방법을 전반적으로 반영하여 보여준 것이다.

신조어의 한 가지 역할은 어휘를 풍부하게 하는 것이다. 학자 터머르체렌(Ж. Төмөрцэрэн)은 이와 관련한 연구를 통해 "현대 몽골어 단어 생성 체제는 그 명명 단위를 생성하는 활동과 관련이 있다"라고 보고, 신조어 생성의 음운론적, 형태론적, 문장론적, 어휘-의미론적 4가지 기본 방법을 사례로 제시하고 입증하여 보여주었다. 이는 신조어와 용어 생성 방법을 전체적으로 포괄했다.[17] 반면에 다른 연구자는 신조어 사용에 관한 것[18] 등을 연구했다.

신조어와 용어가 생길 때는 언어와 비언어적 요인이 영향을 미친다. 오늘날 할하 방언에서는 신조어와 용어를 러시아어와 영어를 통해 받아들이고 있다. 이에 반해 내몽골 방언에서는 중국어를 통해 받아들이고 있다는 언어적 차이가 영향을 미침과 동시에 사회경제적 측면의 차이 또한 해당 언어 방언에 나타나고 있다.

---

12) Ц. Өнөрбаян. Орчин цагийн монгол хэлний үгзүй(현대 몽골어 형태론), Уб., 1994, х.20.

13) Лингвистический энциклопедический словарь(언어학 백과사전), М., 1990. 용어란 특수한 지식이나 활동 분야의 개념을 지칭하는 단어 또는 어구를 말한다. с.508.

14) Г.Ц.Пюрбеев. Современная монгольская терминология(현대 몽골어 용어), М., 1984. "용어(전문용어)란 특수한 개념들을 전달하는 데 있어 충분한 정보성과 정확성을 갖춘, 전문적으로 사용되는 단어 또는 어구다", с.5.

15) 冯志伟,《现代术语学引论》北京：语文出版社，1997年，第1页.

16) П. Бямбасан, Монгол хэлний шинэ үгийн тухай(몽골어 신조어에 대하여), «УБДС-ийн ЭШЗАБ», Уб., 1971, №1, х.39.

17) Ж. Төмөрцэрэн, Монгол хэлний үгийн сан баяжиж байгаа нь(몽골어 어휘가 풍부해지는 것은), ОУМЭ-ийн Ү их хурал, Уб., 1992, х.110-112.

18) Н. Нансалмаа, Үгийн сан судлал(어휘 연구), Уб., 2005, х.120.

필자는 할하와 내몽골 방언의 신조어와 용어를 사례로 들어 어휘의 차이점과 유사성이 어떻게 발생했는지에 대해 구체적으로 연구하기 위해, 10,000개가 넘는 단어가 수록된 상기 사전에서 알파벳별, 연도별로 1,000개 단어를 추출하여 이용했다.
할하 방언과 내몽골 방언은 모두 몽골어 방언이므로 유사성과 함께 언어와 비언어적 상호 영향으로 인해 차이가 발생하고 있는 것은 틀림없다. 그래서 기본적으로 다음과 같이 두 유형으로 나누어 볼 수 있다.

1. 할하 방언과 내몽골 방언 어휘 차이

발표 내용에 맞추어 먼저 할하 방언과 내몽골 방언 어휘를 구별하는 특징에 대해 살펴보겠다. 이 분류는 서로 의사소통이 되지 않는 두 방언에 대한 연구가 아니라, 영토, 국경, 다른 민족과 인접하여 거주하고, 문화적 영향으로 인해 어휘에 나타나고 있는 특징에 대해 말하는 것이다.

1.1. 차용 번역에 기인한 의미적 차이

중국어에서 직접 차용 번역한 결과로 생긴 내몽골 방언의 신조어와 용어는 할하 방언과 의미상 전혀 일치하지 않는 경우가 있었으며, 이는《중국어·몽골어 신어 해설사전》에 맞춰 번역했다. 예를 들면 다음과 같다.

A. 石油 Чулуун тос(돌 기름)를 해외에 수출하는 국가들의 연합, 즉 석유수출국기구-OPEC(бензин, 가솔린)이라고 할 때, 내몽골 방언에서는 “돌(чулуу)과 기름(тос)”을 결합하여 “돌 기름(чулуун тос, 석유)”이라고 한다, 이에 반해 할하 방언에서는 "벤진(бензин, 가솔린) 또는 샤타혼(шатахуун, 연료)” 두 가지 형태로 사용하고 있다. 두 방언에서 상기한 단어를 두 개의 다른 언어 출처에서 차용한 것은 이전에 해당 지역에 이 개념이 존재하지 않았기 때문이다.
框架 Бор төлөв(대부분, 대략)- бүдүүвч(개략적인/개요도, 228x) хэм хэмжээ(기준/표준), шүүгээ тавиур(찬장/선반)이라고 할 때 중국어에서 번역되었다.
拍戏 Шший жүжиг сүүдэрлэх(연극을 사진 찍다)-бичлэг хийх(녹화하다) 등. 중국어의 연극(ший)이라는 말을 가져와 “연극을 사진 찍다”라는 구식의 대응어를 내몽골 방언에 생겨나게 했다. 이에 반해 할하 방언에서는 "녹화하다(бичлэг хийх)”로 대응시켰다.
粉领 ягаан заамтан(분홍 깃을 한 사람)-여비서(246x)라고 할 때, 중국에서는 직업에 따라 구분되는 유니폼을 착용하기 때문에, “화이트칼라”-사무직, 블루칼라-노동자 등으로 표기하는 개념을 직역하여 이 표현이 생겨났다. 할하 방언에서는 “захтан(깃)”이라고 하고, 내몽골 방언에서는 “заам(깃)”이라는 비슷한 단어로 사용한다.

B. 해당 사전에는 할하 방언에 전혀 존재하지 않는 새로운 단어와 표현이 적지 않게 있으며, 이 역시 차용 번역에 기인한다. 중국의 장기 계획과 목표 관련 정책 결정과 규정을 명명한 숫자를 사용하여 공식화한 신조어를 몽골어로 직역할 수밖에 없는 경우가 적지 않다. 예를 들어 다음과 같다.

一带一路 Нэг бүс нэг зам(일대일로)
四二一综合症(421 Нийлэг гэм(직역: 4가지 병/문제) 421 증후군
四个全面 Дөрвийг биелүүлэх(직역: 4가지를 실현하다) 4개 전면, 즉 소강사회, 개혁, 의법치국, 엄격한 당 관리

中央八项规定 төв хорооны найман тогтоол(직역: 중앙위원회의 8개 결정) 중앙 8항 규정 등 숫자로 관용화된 규정이나 법령이 적지 않으며, 이를 의역하면 뜻이 변화할 수 있으므로 각 단어를 직접 베껴 번역한다. 이를 차용 번역이라 부르는데, 해당 개념이 없을 때 사용될 뿐만 아니라, 이 분야를 연구한 학자들은 형태는 해당 언어지만 내용은 외래어라고 결론을 내린다. 중국 문화에서는 1, 2, 4, 8이 상징적인 의미를 갖는 숫자다. 이를 용어를 만들 때 사용하기 때문에, 이 개념을 이해하기 위해 내몽골 방언에서는 차용 번역한 것이다.

C. 언어 유형의 불일치로 인해 생긴 차용 번역은 내몽골 방언과 할하 방언 어휘에 차이를 만들어내고 있다. 중국어의 모든 음절을 내몽골 방언에 직역한 결과로 다음과 같은 것이 있다.

Бүх ардын чийрэгжүүлэлтийн төлөвлөгөөний хөтөлбөр(전 국민 건강 증진 계획 프로그램)-Нийтийн биеийн тамирын хөтөлбөр, 670х(대중 체육 프로그램)
Нөхцөлгүйгээр хоёр хүүхэд төрүүлж болох бодлого(무조건 두 자녀 출산 허용 정책-Хоёр хүүхэдтэй байх бодлого. 669х(두 자녀 정책)

이러한 명명은 지나치게 길어 언어의 규범에 어울리지 않는 현상이다. 이런 식의 차용 번역의 결과 생성된 신조어는 20%를 차지한다.

1.2 유의어 중 하나를 선택하여 사용한 데서 오는 차이

할하 방언과 내몽골 방언에는 예전부터 "어휘 의미가 완전하게 또는 부분적으로 일치하는 단어들"이 존재해 왔으며, 이들이 상호 교류에 어려움을 주지 않는 것은 항상 의미상 연관성이 있기 때문이다. 이러한 단어들은《중국어·몽골어 신어 해설 사전》에 다음과 같은 형태로 나타난다.

내몽골 방언	할하 방언
비행 도구(нисдэг багаж)	비행 장치(нисэх төхөөрөмж)
우주 배/비행기(сансрын онгоц)	우주선(сансрын хөлөг) (150х)
혼자 결정하다(ганцаар шийдэх)	단독으로 결정하다(дангаараа шийдэх) (288х)
혈액 조사(цусны байцаалт)	혈액 검사(цусны шинжилгээ) (395х)
과일 물(жимсний ус)	과일 주스(жимсний шүүс)
세관 납부자(гааль төлөгч)	납세자(татвар төлөгч)

상기 표의 신조어에 등장하는 도구와 장치, 우주 배/비행기와 우주선, 조사와 검사, 물과 주스, 세관과 세금은 몽골어 어휘 면에서 유의어로서 짝을 이룰 수 있음에도 불구하고, 개별적으로 쓰일 때는 어휘의 미묘한 차이를 만들어낸다. 예를 들어, 세관(гааль)과 세금(татвар)을 놓고 살펴보면 세관(гааль)이라는 단어의 일차적 의미는 "세금, 수수료"(Норжин, mongoltoli.mn)라는 형태로 존재하지만, 몽골어(할하어)에서는 이 의미가 활발히 사용되지 않고 시대에 뒤떨어져 오직 "국경을 통과하는 것을 검사하는 기관"이라는 의미로만 사용된다. 반면 내몽골인들은 '세관(гааль)'을 "수수료, 세금(хураамж)"이라는 뜻으로 사용하고 있다.

또한 "조사(байцаалт)"와 "검사(шинжилгээ)"라는 단어에 대해 살펴보면, 몽골어에서는 "해당 사항을 확인하기 위해 자세히 묻다"라는 의미가 있어(mongoltoli.mn) "심문을 받다, 심문하다"처럼 법원이나 경찰 업무에 정착된 용어인 데 반해, 내몽골에서는 조사하다(байцаах)라는 단어를 "신체 조사(건강검진) - 병원 진료, 혈액 조사 - 혈액 검사" 등으로 사용하는 것으로 관행화되었다. 이처럼 유의어로 대응시킨 사례가 우리가 추출한 1,000개 신조어와 용어 중 36%를 차지한다. 이는 첫째로 몽골어 방언 사이의 어휘와 번역에서 기인한 특징이다.

1.3 관용구의 의미적 차이

관용어의 기원은 어휘적 의미가 크게 전이된 결과 해당 표현을 본래 뜻으로는 쉽게 이해할 수 없게 된 언어 단위다. 다른 한편으로 관용구는 특정 민족의 사고방식 특징을 반영하는 독특한 연구 대상이다. 내몽골 방언과 할하 방언의 일부 관용구의 뜻은 항상 일치하지는 않는다. 내몽골 방언의 "내면의 힘(дотор тамир)"이라는 관용구를 할하 방언에서는 "나쁜 의도를 가진" 혹은 "나쁜 마음"으로 이해하지만, 이것의 기본적인 의미는 "정신력(280x)"을 뜻하는 식이다. 유사한 뜻의 관용구로 내몽골 방언의 "뒷문을 열다(ар үүд нээх)"라는 관용구는 "뒷문으로 가다(арын хаалгадах)"(즉 지인을 이용하여 혜택을 보다)와 비슷한 뜻을 나타내고, "농구 골대를 맞히는 사람(сагсны амсар оногч)"은 "골을 넣지 못하는 선수(108x)"를 뜻하며, "푸른 모자 군인(хөх малгайт цэрэг)"은 "유엔군(232x)"을 뜻하고, 중국어에서 직역한 "산에서 호랑이를 끌어 내리다(уулнаас барыг буулгаж ирэх)"라는 관용구는 "국고를 대규모로 횡령한 부패한 관리들을 체포하는" 작전을 각각 뜻한다. 사전에 관용어로 신조어를 생성한 사례는 2%를 차지하며, 의미 측면에서 정확히 일치하지 않는다.

1.4 비유적 명명에서 비롯된 의미적 차이

어느 언어에서든 비유적으로 명명하는 현상은 해당 민족의 인식적 특징과 관련이 있다. 따라서 내몽골 방언 문어에 나타나는 일부 비유에는 중국어 비유가 그대로 영향을 미쳤다.

熊猫侠- 삵쾡이 곰(малар өтөг, 즉 판다)처럼 희귀한 혈액 기증자 - 희귀 혈액형 헌혈자(955x)라고 할 때, 매우 귀하고 희귀한 것을 '말라르 우툭(малар өтөг, 삵쾡이 곰)' 즉 우리가 구어체에서 익숙하게 사용하는 판다 곰에 비유한 것이다. 사실 이 용어는 곰과는 전혀 무관한, 매우 드물게 발생하는 Rh 혈액형의 이름이다.

또한 중국의 유명한 성벽인 만리장성에 비유하여 주변 환경을 녹화하는 것을 绿色臂垒 -녹색 요새(ногоон бэхлэлт, 536x)라고 내몽골 방언에서 번역했다. 할하 방언에서는 "녹색 장벽(ногоон хэрэм)"이라고 하며, "요새(бэхлэлт)"는 전시의 방어를 의미한다.

또한 植物人- 식물과 같은 사람을 내몽골 방언에서는 식물성 인간(ургамаллаг хүн, 1063x)이라는 용어로 대응시켰는데, 이는 뇌신경에 중상을 입어 움직일 수 없게 된 사람을 식물에 비유한 표현이다. 이로 인한 차이를 갖는 비유는 3.5%를 차지하고 있다.

1.5 접미사 방식에 의해 생성된 신조어의 의미적 차이

교착어 구조를 가진 몽골어의 할하 방언과 내몽골 방언에서는 접미사를 붙이는 방식으로 신조어와 용어를 생성하는 것이 기본 특징이다. 그러나 이 접미사 방식에 의해 생성된 일부 파생어의 의미는 서로 같지 않다.

내몽골 방언	할하 방언
들여다볼 수 있는 구멍(шагайгуур)	현관의 거울(хаалганы дуран) (228x)
우주인 옷(сансарчийн хувцас)	우주비행사 복장 (сансрын нисгэгчийн өмсгөл)(150x)
계집애 같은 젊은이(хүүхэнчир залуу)	나약한 젊은이(унжгар дорой залуу) (278x)
짐을 지우다(үүрэглэх- үүрэг+л+х)	책임을 지우다(үүрэг хүлээлгэх)
건강하게 하다(эрүүлжүүлэх- эрүүл+ж+үүл+х)	병이 없어지다, 튼튼해지다 (өвчингүй болох, чийрэгжих)
음란 출판물(шалиг хэвлэгдэхүүн)	음란물(шалиг завхай хэвлэл)
줄 바꿈 버튼(мөр шилжүүлэх даравч)	엔터 키(интер товч)
등받이(Нуруувч үйлдэл)	지지대(тулгуур)

내몽골 방언의 -чир(chir), -ч(ch) 접미사는 겉보기에는 몽골어(할하어)에 없는 것 같지만, -цар4(tsar) 접미사의 변형 성격을 띠며, 작거나 미미하다는 의미를 나타내어 고손(гучинцар), 외증손(зээнцэр)이라는 단어를 만듦과 함께, 용어에서 바실루스(савханцар), 플라스틱(хуванцар) 등과 같이 호박(보석-번역자)과 비슷한, 막대와 같은 이라는 뜻을 나타내는 단어를 만든다. 이를 내몽골 방언에서는 хүүхэнчир(여자 같은)라는 단어를 생성하여 "여자아이처럼, 여자와 비슷한"이라는 뜻으로 사용했다.

몽골어 명사에서 명사를 만드는 -ч(ch) 접미사에 대해서는 볼드(Л. Болд)가 「현대 몽골어 접미사」라는 저술에서 몽골어의 -ч(ch) 접미사는 -чин(chin) 접미사의 이형이며, 특정한 일에 지속적 혹은 일시적으로 종사하는 사람의 직업을 가리키는 이름을 만든다고 보았다. 그런데 몽골어에는 우주(сансар)라는 어근에 -ч(ch) 접미사를 붙여 단어를 만든 사례는 없다.

반면 -вч(vch) 접미사가 붙은 даравч(버튼), нуруувч(등받이)라는 단어에 대하여 이 접미사의 구조와 뜻을 별도로 연구한 과학원 원사 볼드는 "주로 덮거나 막는다는 의미의 신조어를 생성한다"(1986:34)라고 보았다. 그러나 내몽골 방언에서는 이들이 누르는 도구, 받치는 도구 등으로 사용되었다. 이와 비슷하게 만들어진 "эрүүл+ж+үүл+х(건강해지게 하

다), 병이 없어지다(өвчингүй болох), 튼튼해지다(чийрэгжих)"라는 단어는 구조와 어원 측면에서 할하 방언과 같지만, 표현하는 의미 측면에서 내몽골 방언에서는 질병에서 벗어나는 것을 뜻하는 반면, 몽골어(할하 방언)에서는 술의 독(숙취)에서 벗어나는 것을 의미하는 식이다. үүрэглэх- үүрэг+л+х(책임 지우다)는 임무(үүрэг)라는 명사에 동사를 만드는 -л 접미사를 붙여 책임과 의무를 지운다는 뜻의 단어를 만든 것은 몽골어(할하 방언)에는 생겨나지 않았다.
또한 텔레비전 채널 탐색기(телевизийн суваг хайгч) - 텔레비전 안테나(телевизийн антенн, 173х)라는 단어에 들어간 -гч(gch) 접미사는 "해당 동작을 수행하는 기계 또는 도구를 나타낸다"라는 점에서 의미상 서로 일치한다. 접미사를 붙여 신조어를 만드는 경우는 새로 생성된 합성어에 비해 상대적으로 적다는 점이 관찰된다. 필자가 취한 1,000개 예시 중 4%가 접미사를 붙여 신조어를 만든 것인데, 이 중 뜻이 일치하지 않는 것은 1.5%를 차지한다.

2. 할하 방언과 내몽골 방언의 어휘 통일성

두 몽골어 방언인 할하와 내몽골 방언에서 신조어를 생성하는 접미사 방식, 단어 결합 방식, 어휘-의미론적 방식은 그대로 보존되고 있다.

2.1. 어휘와 문법적 의미에서 완전히 일치하는 신조어

두 방언에서 중국어와 영어를 통해 차용된 신조어를 번역할 때 몽골어 합성어 조어 방식 형태로 신조어를 생성한 것은 어휘와 문법적 의미 면에서 일치한다.

내몽골 방언	할하 방언
해양 사고(далайн осол)	해양 사고(далайн осол)
기념 주화(дурсгалын зоос)	기념 주화(дурсгалын зоос) (148х)
손님을 끌다(зочдыг татах)	손님을 끌다(зочдыг татах)(231х)
황금 돼지해 아이(алтан гахай жилийн хүүхэд)	황금 돼지해 아이(алтан гахай жилийн хүүхэд)
(남을) 따르다(аядан дагах)	(남을) 따르다(аядан дагах)
여행용 젓가락(аяны савх)	여행용 젓가락(аяны савх)(107х)

상기 사례에서 보듯 번역은 내몽골 방언과 할하 방언에서 정확히 일치한다. 이러한 경우는 전체의 21%를 차지한다. 두 단어가 결합하여 의미적으로 하나가 되어 새로운 명칭을 생성하는 것을 합성어라고 부르는데, 이 방식은 접미사 방식보다 더 생산적이다.

2.2 일부 외래어 차용 시 발생하는 일치 현상

새로운 개념과 사상을 명명한 신조어와 용어 중에는 모국어가 아닌 단어나 표현이 적지 않게 나타나는 특징이 있다. 그래서 내몽골 방언과 할하 방언 모두 외국어에서 취한 단어들이 동일한 현상이 관찰된다.

내몽골 방언	할하 방언
나노 물질(нано материал)	나노 물질(нано материал) (277x)
가라오케(караоке)	가라오케(караоке)
유전 공학(Генийн инженеринг)	유전 공학(Генийн инженеринг)

상기 사례에서 보듯이 일부 단어는 합성어 전체를 차용했다.

내몽골 방언	할하 방언
카트 차(картинг тэрэг)	경주용 자동차(уралдааны машин)
주식 시장 개장(сток захын нээлт)	증권 시장 개장(үнэт цаасны захын нээлт)
만화 가전제품(картон дүрст цахилгаан бараа)	애니메이션 가전제품 (хүүхэлдэйн зурагт цахилгаан бараа) (277x)
데이터 아카이브(дэйта хөмрөг)	전자 아카이브(цахим хөмрөг) (372x)
데이터 통신(дэйта холбоо)	전자 통신(цахим холбоо)
레이저 기록기(лазер бичиглүүр)	레이저 프린터(лазер хэвлэгч)
집적 회로 카드(хурмал цахилгаан хэлхээт карт)	전자 카드(цахилгаан карт)

반면에 위의 사례에서 보여주듯 두 단어 중 하나를 번역하거나 반(半)차용된 어휘를 적지 않게 찾을 수 있다.
내몽골 방언의 신조어와 표현 중에는 영어에서 직접 차용된 카르팅(картинг, carting)-자동차 경주를 주최하는 특수 경기장; 카툰(картон, cartoon)-애니메이션 영화; 레이저(лазер, laser)[러시아어 лазер, 영어 laser-light amplification by stimulated emission of radiation의 약자]; 유전자(ген, gen)[라틴어 genus '기원, 종류'] 1. 생물학. 생명체가 번식 과정에서 유전으로 물려주는 정보를 담고 있는 물질 운반체. 2. 유전학. DNA 분자의 일부; 3. 행위의 유전적 특성; 공학(инженеринг, engineering) 등 단어와 표현이 있으며, 발음을 변형하여 차용된 데이터(дэйта, DATA), 카르트카(карт-ka, cart) 등의 단어와 표현을 빌려 사용하고 있다.
내몽골인들의 신조어와 표현 중에는 이전에 몽골어(할하 방언)를 거쳐 러시아어 등 다른 언어에서 차용된 간부(кадр), 시스템(систем), 도덕(мораль), 기계(машин) 등의 단어가 새로운 합성어 구조에 포함되어 사용되고 있으며, 이들은 어

휘에 이미 굳어져 정착되었다. 예를 들어, "도덕의 4가지 원칙(ёс моралийн 4 журам)"이라는 단어 구조에 들어간 мораль(도덕) ([러시아어 мора'ль < 프랑스어 morale] 도덕, 윤리, 규칙 규정)은 프랑스어에서 러시아어로, 그 후 몽골어에서 사용되다가 예절 도덕(ёс суртахуун)으로 사용되게 된 것을 그대로 간직하고 남은 것이다. 이와 마찬가지로 선임 간부(ахмад кадр)-선임 직원(ахмад ажилтан, 494х)[러시아어 ка'дры < 프랑스어 cadre '인원']라는 단어, 또한 기계(машин[러시아어 маши'на < 프랑스어 machine < 라틴어 machina '창조자, 제작자'] 기계와 전기적 동력 도움을 받아 작업을 수행하는 기계장치 기술의 총칭) 등은 프랑스어에서 러시아어로 유입되고, 나아가 몽골어(할하 방언)를 통해 내몽골 방언에 들어왔다. 시스템(систем) - 체제(тогтолцоо)[러시아어 систе'ма < 그리스어 systēma '여러 사항을 포괄한 전체, 통합된 것']라는 단어 역시 같은 법칙으로 생겨났다.
이러한 용어적 성격을 지닌 단어들은 1940~60년대 내몽골과 몽골국의 용어를 통일하여 제정하던 시기부터 어휘에 정착되어 있었지만, 몽골어에서는 현재 거의 사용되지 않고 번역되거나 오래된 단어로 분류된다.

2.3. 전통 몽골 어휘를 신조어에 사용하는 상황

몽골 전통 생활과 문화에서 사용되었던 단어와 표현을 시대 변화에 맞춰 신조어와 용어에 사용하는 모습이 두 방언에 보존되어 있다.
예를 들어, 탑 누각(Суварган асар)- 탑형 건물(суварган байшин)(806х) 1. 불교의 기념비, 귀한 것(사리?-번역자)를 보관하는 건축물의 한 종류, 2. 사각형, 원형, 반원형, 삼각형, 소용보(17세기 창제된 몽골 문자의 하나-번역자) 등을 겹겹이 쌓아 올린 사원의 봉헌과 예배 대상(mongoltoli.mn)이라고 설명되었으며, 이 단어는 오늘날에도 사용되고 있다. 이와 마찬가지로 늙은이 가족(Өтгөс гэр бүл)-노인 가족(настай гэр бүл)(669х), 안장 양쪽에 다는 주머니(богц)-가방(цүнх)(836х) 등으로 사용하는 것은 전통 어휘를 어느 정도 간직하고 있음을 보여준다.

2.4. 고유 명사의 일치

여러 언어 경험에 비추어 볼 때 고유 명사는 해당 언어 형태를 그대로 취하여 사용하는 것이 보편적이다. 이처럼 원형 그대로 취하여 사용하는 국명, 인명, 지명, 회사와 기관 등 고유 명사, 측정 단위 이름을 번역하지 않고 사용하는 것은 이 두 방언에서 똑같이 나타난다.

내몽골 방언	할하 방언
지니 계수(Кинийн илтгэлцүүр)	지니 계수(Кинийн илтгэлцүүр) (147х)
한국 숭배(Корейг шүтэх)	한국 숭배(Солонгосыг шүтэх)
일본 숭배(Японыг шүтэх)	일본 숭배(Японыг шүтэх)

상기 사례에서 보듯 외국어에서 차용하여 직접 사용한 신조어가 있다. 이와 같이 몽골어 두 방언의 단어 하나하나의 뜻을 대조해 보는 것은 어휘에 상호 영향을 미치고, 나아가 번역, 몽골어 교육, 연구 등에 중요한 역할을 한다. 그 이유는 한 방언에서 이름 붙이지 못한 외래어를 다른 방언에서 몽골어화할 수 있기 때문이다. 사다리꼴 바지(трапиц өмд)를 "나팔 바지(бүрээ өмд)", 미사일(пуужин)을 "유도 화살(залуурт сум)" 등으로 사용할 수 있다. 또한 중국어에서 내몽골 방언의 구어에 들어와 이미 굳어진 电话(dian hua)라는 단어를 신조어 구조에 도입할 때, 电话银行[오타스트 뱅크(утаст банк, 폰 뱅크)], 水泥(shui ni)라고 굳어진 것을 시멘트(гахиур-цемент), 电池(dian chi)라는 단어를 배터리(зай хураагуур) 등으로 몽골어로 번역했다. 그리고 우리는 할하 방언 현관 거울(хаалганы дуран)을 내몽골 방언에서 "엿보는 기구, 들여다볼 수 있는 구멍(шагайгуур)"이라고 하는 것을 가져다 쓸 수 있고, 나아가 내몽골에서 사용되고 있는 일부 차용 번역된 신조어를 몽골식으로 축약하여 "냉장고 음식에서 비롯된 장염(хөргүүрийн идээнээс болсон гэдэсний үрэвсэл)"이라는 말을 "냉장고로 인한 장 감염(хөргөгчөөс болсон гэдэсний халдвар)"으로 취함으로써 용어와 신조어가 간결해져 문체적 및 실용적 의미를 갖게 된다.

결론

1. 내몽골 방언과 할하 방언에서 신조어와 용어가 생성되는 방법은 같다. 그렇지만 어떤 언어의 영향을 받았느냐에 따라 언어와 문화적 차이가 나타나고 있다. 어휘 차이 상황을 밝히기 위해 1,000개 단어 범위 내에서 계산해 보면, 차용 번역에서 생긴 차이가 20%, 유의어를 사용한 데서 생긴 차이가 36%, 비유적 명명의 차이가 3.5%, 관용구의 의미적 차이가 2%, 접미사를 붙여 만든 신조어의 의미적 차이가 1.5%로 나타나며, 전체적으로 내몽골과 할하 방언 어휘 약 67%가 차이를 보이는 것으로 나타난다. 그러나 비슷한 뜻을 갖는 단어 중 하나를 선택하여 사용하는 것은 한 언어의 두 방언에서 흔한 현상이며 상호 이해에 어려움이 없다.
2. 내몽골 방언의 신조어와 용어의 차이를 갖는 상황이 중국어 번역에서 기인했다면, 할하 방언 어휘에는 영어와 러시아어가 일정한 영향을 미치고 있음이 관찰된다.
3. 내몽골과 할하 방언의 어휘를 이와 같이 문어 범위에서 비교 연구함으로써 서로 배우고 어휘를 풍부하게 하는 데 기여할 것이다.

[참고문헌]

Баатар(바타르), 1988, Монгол үгийн сангийн шинжилгээ(몽골 어휘 연구), Хөх хот(후허하오터), x.48-49.

Болд.Л., 1986, Орчин цагийн монгол хэлний дагавар(현대 몽골어 접미사), Уб.(울란바타르), x.132.

Большая советская энциклопедия(소비에트 대백과사전), М.(모스크바), (출판 연도 결락), с.428.

Бямбасан. П.(뱜바산), 1971, Монгол хэлний шинэ үгийн тухай(몽골어 신조어에 대하여), "УБДС-ийн ЭШЗАБ" №1, Уб.(울란바타르), x.39.

Баянсан. Ж., Одонтөр.Ш.(바얀산 오통투루), 1995, Хэл шинжлэлийн нэр томъёоны зүйлчилсэн тайлбар толь(언어학 용어 분류 해설 사전), Уб.(울란바타르), x.192.

Крысин Л.П.(크리신), 2003, Иллюстрированный толковый словарь иностранных слов(외래어 도해 해설 사전), М.(모스크바), Эксмо. с.864.

Норжин нар(노르진 등), 1999, Монгол хэлний толь(몽골어 사전), ӨМАХХ(내몽고인민출판사), Хөх хот(후허하오터), x,3142.

Монгол хэл судлал(몽골어 연구), Боть.I.(제1권), 2022, Монгол хэл, аялгуу, үсэг бичиг, авиа судлал(몽골어, 방언, 문자, 음운론), Уб(울란바타르).

Монгол хэл судлал(몽골어 연구), Боть. X(제10권), 2022, Үгийн сан-утга зүй(어휘-의미론), Уб.(울란바타르), x.157.

Миловславский. И.Г.(밀로프슬라프스키), 1930, "Вопросы слово – образовательного синтеза"(단어 형성 합성의 문제들), М.(모스크바), с.51.

Нансалмаа. Н.(나살마), 2005, Үгийн сан судлал(어휘 연구), Уб.(울란바타르), x.173.

Одоо үеийн монгол хэл(현대 몽골어), 2005, ӨМАХХ(내몽고인민출판사), Хөх хот(후허하오터), x.965.

Отгонсүрэн. Д.(오트곤수렌), 1998, Монгол хэлний үгийн сангийн найруулга зүй(몽골어 어휘의 문체론), Уб.(울란바타르), x.119-120.

Орчин цагийн монгол хэл(현대 몽골어). 1997, Уб.(울란바타르), x.167.

Орчин цагийн монгол хэлний үгийн сангийн судлалын үндэс(현대 몽골어 어휘론의 기초), 1986, Уб.(울란바타르), x.268.

Өнөрбаян. Ц.(어너르바얀), 1994, Орчин цагийн монгол хэлний үгзүй(현대 몽골어 형태론), Уб.(울란바타르), x.20.

Сүмбэрбат. Ц.(숨베르바트), 2007, Монгол хэлний үгийн сангийн асуудалд(몽골어 어휘 문제에 대하여), Уб.(울란바타르), x.230.

Төмөрцэрэн. Ж.(터머르체렌), 2001, Монгол хэлний үгийн сангийн судлал(몽골어 어휘 연구), Уб.(울란바타르), x.115,

Хятад-монгол шинэ үгсийн тайлбар толь(《중국어 · 몽골어 신어 해설사전(漢蒙新詞語詮釋詞典)》). ӨМАХХ(내몽고인민출판사), 2014, Хөх хот(후허하오터),

www.htpp. mongoltoli.mn.

张永言：《词汇学简论》, 武汉：华中工学院出版社, 1982年, 第87页.

冯志伟：《现代术语学引论》, 北京：语文出版社, 1997年, 第1页.

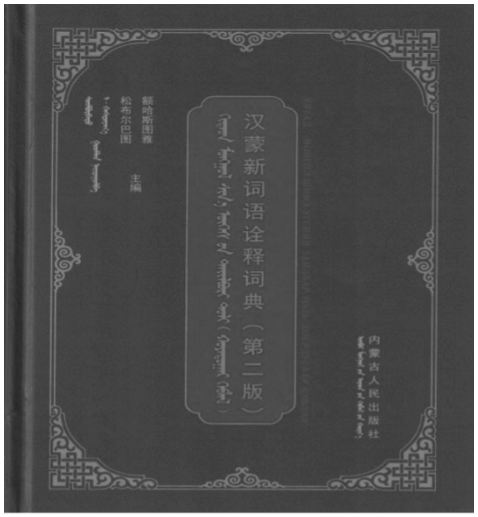
[초록]

본 논문에서는 몽골어의 내몽골 방언과 할하 방언을 대상으로 어휘적 차이를 중심으로 비교 연구를 수행하였다. 연구 자료로는《중국어·몽골어 신어 해설사전(漢蒙新詞語詮釋詞典)》을 비롯한 여러 사전을 활용하였다. 내몽골 방언과 할하 방언은 새로운 단어와 전문용어를 형성하는 방식에서 유사성을 보이지만, 각 방언에 영향을 미친 언어에 따라 언어적·문화적 차이가 나타난다. 총 1,000개의 어휘를 분석한 결과, 어휘 차이의 유형은 다음과 같이 나타났다.

- 번역차용(차용번역)에 따른 차이: 20%
- 유의어 및 유사어 사용에 따른 차이: 36%
- 은유적 명명 방식에 따른 차이: 3.5%
- 관용표현의 의미 차이: 2%
- 접미사 사용에 따른 의미 차이: 1.5%

분석 결과, 두 방언 사이의 어휘적 차이는 전체적으로 약 67%에 이르는 것으로 나타났다. 그러나 유사한 의미를 지닌 여러 어휘 가운데 서로 다른 어휘를 선택하여 사용하는 현상은 동일한 언어에 속하는 두 방언 사이에서 일반적으로 나타나는 특징이다. 따라서 이러한 어휘적 차이가 반드시 두 방언 사용자 간의 상호 이해에 어려움을 초래하는 것은 아니다.

[부록]《 중국어·몽골어 신어 해설사전(漢蒙新詞語詮釋詞典)》

거러치니 게렐마

몽골과학원 언어문학연구소 비교언어학 분과장. 『응용언어학』, 『몽골어 용어 형성의 합성과 분석 유형』, 『몽골어 연구』 제3권 · 제10권(공저) 등 집필.

토론3

「현대 몽골어 방언의 어휘 차이(할하와 내몽골 방언을 사례로 하여)」에 대한 토론

토그토힌 오트공톨 몽골국립대학교

G. 게렐마 박사, 부교수는 본 연구에서 몽골어 중 할하 방언과 내몽골 방언에 새로운 단어와 용어가 어떤 방식으로 만들어지고 어휘에 어떤 영향을 미치고 있는가를 비교 연구하려고 했습니다.

본 연구의 기초 자료는《중국어 · 몽골어 신어 해설사전(漢蒙新詞語詮釋詞典)》이며, 발표자는 본서의 제2판에서 부주편(副主編)으로 활동했습니다. 어떤 언어든 어휘 연구를 할 때 데이터베이스가 매우 중요한데, 연구자가 이미 수행된 훌륭한 연구 자료를 갖고 있다는 점은 치하할 만합니다. 구체적으로 말하자면 이 분야에 대해 몽골과 중화인민공화국 내몽골 자치구에서 많은 연구자들이 다양한 연구를 수행해 왔습니다.

G. 게렐마 박사의 경우, 그 연구자들의 연구를 섭렵하고, 이번 발표에서 이전 연구자들이 다룬 문제를 그냥 언급하는 데 그치지 않고, 자신의 연구 자료를 바탕으로 새롭고 눈에 띄는 사례를 제시한 점이 중요합니다. 사전을 편찬할 때 중국어 단어를 표제어로 삼고, 그에 맞춰 전통 몽골 문자로 해설하고, 또 여기에 할하 방언을 함께 적었는데, 이는 본 연구에 정확히 들어맞는 기초 자료가 되었습니다. 아울러 공동 연구의 데이터베이스를 자신의 작업에 계속해서 활용한 것은 연구 윤리 측면에서 어긋나지 않는다고 보고 있습니다.

연구자는 본 연구에서 신조어와 용어의 생성 방법을 국내외 학자들이 어떻게 보고 있는지에 대해 이론적 측면에서 검토하고, 이를 바탕으로 연구를 분류했습니다.

이 논문에서 발표자는 총 1만여 단어가 수록된《중국어 · 몽골어 신어 해설사전》중 1천 개의 단어를 표본으로 추출하여 사용한 것은 분명합니다. 그러나 당해 사전의 초판(2007년 출판, 1978~2004년의 신조어 포함)과 수정 보완한 제2판(1978~2018년의 신조어 포함) 중 어느 것에서 연구에 사용한 표본 자료를 추출했는지는 분명하지 않습니다. 연구가 2014~2020년에 수행되었다고 본다면, 초판 이후에 추가 보완된 신조어 중에서 표본을 추출했는지가 모호하므로 향후 이를 분명하게 할 필요가 있을 것 같습니다. 즉 사전의 출판 연도와 연구 수행 시기의 연관성을 다시 살펴보고, "최근 40년" 등 분명하지 않거나 상충하는 시간적 중복을 꼼꼼히 확인할 필요가 있을 것 같습니다.

이 학술 논문은 기본적으로 두 부분으로 구성되어 있습니다. 첫째는 할하 방언과 내몽골 방언 어휘의 차이점, 다음은 할하 방언과 내몽골 방언 어휘의 통일성에 대해 다루었으며, 그 안에서 다시 하위 항목들로 나누었습니다. 우선 본 연구의 새로운 점을 언급하겠습니다.

연구자는 두 방언 어휘의 차이점을 명확히 밝히면서, 중국어의 차용 번역이 내몽골 방언에 직접 유입됨으로써 할하 방언과 상당히 멀어졌음을 분명하게 보여주었습니다. 예컨대 내몽골: чулуун тос(돌 기름, 즉 石油) - 할하: бензин, шатахуун(휘발유, 연료), 내몽골: ягаан заамтан(분홍색 옷깃을 가진 자, 여비서) - 할하: нарийн бичиг эмэгтэй(여비서) 등입니다. 또한 일부 명칭이 할하 방언에 직접 유입된 경우도 보여주었습니다. 예컨대 내몽골: Нэг бүс нэг зам(일대일로) - 할하: Нэг бүс нэг зам(일대일로), 내몽골: дөрвийг биелүүлэх(네 가지를 실현하다, 즉 4개 전면) - 할하: дөрвийг биелүүлэх(네 가지를 실현하다, 즉 4개 전면) 등과 같은 사례로 명확히 보여주었습니다. 중화인민공화국의 정책 결정과 규정을 명명한 이 같은 현대 명칭을 할하 방언에 그대로 도입하고 있으며, 이러한 개념을 해당 언어의 사고방식, 상징 문화와 연결하여 자세히 설명한 점이 중요하고 새롭다고 할 수 있습니다. 연구 결과에 따르면 이와 같이 차용 번역에서 생성된 사례가 1,000개의 예시 중 20%를 차지한다고 합니다. 그렇다면 200여 단어가 그렇다는 얘기인데, 만일 연구자가 다음 연구에서 흥미로운 사례를 더 풍성하게 제시한다면, 논문을 읽고 연구하는 사람에게 더욱 필요하리라 생각합니다.

또한 본 연구에서 흥미로운 부분은 관용구의 의미 차이를 비교한(1.3) 부분입니다. 내몽골 방언에서 널리 쓰이는 현대 사건과 관련한 "сагсны амсар оногч(농구 골대를 맞히는 사람, 즉 골을 넣지 못하는 선수)", "хөх малгайт цэрэг(푸른 모자를 쓴 군인, 즉 유엔군)", "уулнаас барыг буулгаж ирэх(산에서 호랑이를 끌어 내리다, 즉 국가 자금을 대량으로 횡령한 부패한 관리들을 체포하다)" 같은 관용구를 할하 방언에 적절하게 대응시킨 것은 두 방언 화자 간 오해를 극복하는 데 도움이 될 것입니다. 연구 결과에 따르면 이와 같은 사례가 2%를 차지하기 때문에, 후속 연구에서 많은 사례를 언급하는 것이 중요할 것 같습니다.

발표자는 할하 방언과 내몽골 방언 어휘의 통일성을 비교하면서, 두 방언에 외국어에서 번역을 통해 들어온 단어들이 완전히 같고, 이러한 단어가 21%를 차지하고 있다고 하고, 두 단어가 합쳐져 의미적 결합을 통해 새로운 명칭을 만들고 복합어를 생성하고 있음을 강조했습니다.

G. 게렐마 박사님이 내몽골 방언에 영어에서 직접 차용하거나 몽골어를 통해 차용한 단어들이 있음을 언급하면서, 해당 단어의 어원 문제에 주목하고 라틴어, 프랑스어, 러시아어, 영어, 그리스어 등의 단어를 해당 문자로 병기하고 그 뜻을 설명하여 이를 몽골어에 대응시킨 점은 본 연구의 높은 질적 수준을 보여준다고 할 수 있습니다. 그러나 연구자의 입장에서 보면 이러한 단어들을 해당 언어 그대로 사용하지 않고 할하 방언으로 옮긴 형태를 사용하는 것이 두 방언 화자가 몽골어를 보호하고 보존하는 데 중요하다는 점을 강조하고 싶습니다.

향후 연구에서 주목해야 할 몇 가지 사항을 말씀드리겠습니다. 이는 본 연구의 가치를 떨어뜨리는 것은 아니며, 향후 작업에 사용되는 용어를 통일하는 데 도움이 될 것입니다. 예를 들어 내몽골 방언(өвөрлөгч аялгуу), 내몽골 지역 방언(өвөр нутгийн аялгуу), 내몽골인들의 어휘와 표현(өвөрлөгчдийн үг хэллэг), 내몽골의 용어(өвөр монголын нэр томьёо) 등으로 여러 가지로 쓴 것을 하나로 통일할 필요가 있을 것 같습니다. 예를 들면 '내몽골'이라고 하기보다는 '중화인민공화국 내몽골 자치구(ӨМӨЗО)'로, '내몽골인들(Өвөрлөгчид)'이라고 하는 대신 '내몽골 사람들(Өвөр монголчууд)'이라는 이미 관행화된 이름으로 통일할 필요가 있습니다. 또한 항목마다 백분율로 언급된 연구 결과를 통합된 도표나 표로 제시한다면, 두 방언의 특징을 비교해 볼 때 훨씬 이해하기 쉬울 것입니다.

아울러 연구에 언급된 예시 단어와 관용구 중 일부에 자료 쪽수 누락, 한자와 발음 표기 누락, 불완전한 서지 정보 등 오류가 관찰되고 있어 주의가 요망됩니다.

과학, 기술, 경제, 사회, 문화 분야에서 용어와 새로운 개념이 빠르게 증가하고 있는 오늘날, 여러 나라에서 모국어에 유입

되는 신조어들을 매년 연구하여 사전으로 편찬하고 있습니다.

오늘 발표하신 G. 게렐마 박사님께서는 몽골어 어휘 연구 분야에서 다년간 꾸준히 활동하며 많은 연구서를 낸 연구자입니다. 향후 이러한 연구를 더욱 심화하여 중요한 결과물을 산출할 것을 확신합니다.

토그토힌 오트공톨

몽골국립대학교 과학대학 몽골어학부 교수. 「몽골어, 만주어의 의문첨사 비교 -『몽어노걸대』와 『청어노걸대』를 중심으로-」(공저), 『구만주어문서』제9권(역), 『니산 무당 이야기』(공역) 등 집필.

발표 4

몽골국, 내몽골, 부랴트어 어휘 변화와 사용 특징

체벤토르진 바트도르지 몽골국립대학교

[요약]

이 논문은 몽골과 중화인민공화국 내몽골 자치구(또한 러시아연방 부랴트 공화국)의 몽골어 어휘 사용에서 동일한 사물, 현상, 사건, 행위를 서로 다른 단어와 표현으로 나타내는 현상을 어휘론, 의미론, 사회언어학 측면에서 비교 연구한 것이다. 주요 연구 과제는 뜻이 같은 단어, 표현의 형태적 차이를 등록함과 함께, 그들의 차이가 발생한 조건을 밝히고 설명하는 것이다.

본 논문은 나산바트(Насанбат)가 저술하고, 2009년 내몽골과학기술출판사(內蒙古科學技術出版社)에서 출판한 『몽골어 교과서』(Монгол хэл сурах бичиг)에 수록된 후허하오터(몽골어, 허흐호트-번역자) 몽골인들의 구어체 문장들과 대화를 주요 자료로 삼아, 이를 울란바타르 할하 방언 화자들의 말과 비교하고, 러시아연방 부랴트인들의 어휘 관련 정보를 첨부하여 설명한다.

비교 단위를 선택할 때 동일한 사물, 현상, 사건, 특성을 가리키고 있는지 아닌지를 의미 설명과 사용 문맥을 통해 꼼꼼히 확인하고, 이를 바탕으로 의미의 완전한 등가성(대응)과 부분적 등가성을 구별하며, 단어와 표현의 차이를 어원, 조어법, 구조적 특징, 의미의 발달, 사용 패턴에 따라 분류한다. 단어와 표현의 차이를 설명할 때 어휘 선택, 차용어, 번역 방법 등 언어적 현상을 정치 및 지리적 분리, 서로 다른 언어와의 접촉, 언어 규범과 관련지어 고찰한다. 이러한 요인들을 미리 정해진 원인으로 보지 않고, 해당 명명(命名)의 기원, 분포, 사용 자료를 바탕으로 평가한다.

1. 서론

1.1 연구 배경

몽골계 언어와 몽골어 여러 지역 방언의 어휘 연구와 사전 편찬 작업은 꽤 오랜 역사를 갖고 있고, 출간된 원자료와 저술도 많은 편이다. 그러나 이 자료들은 대부분 어느 한 언어와 방언 어휘에 초점이 맞춰져 있거나, 아니면 일부 언어와 방언 어휘의 유사점과 차이점을 비교해 보여주는 데 주목해 왔다. 따라서 필자는 향후 몽골계 언어와 방언 어휘의 합당한 단위들의 차이를 등록하여 보여주는 데 국한하지 않고, 다른 언어와 교류하는 과정에서 발생한 차용, 번역, 의미 및 사용의 혁신과 연관 지어 연구하고 설명할 필요가 있다고 본다. 바꿔 말하면 에드워드 사피어(Edward Sapir)가 "언어는 문화와 마찬가지로 홀로 자급자족하는 경우가 드물다"라고 언급했듯이, 몽골계 언어와 방언 어휘를 사회와 문화적 관계 속에서 설명할 필요가 있다(Sapir, 1921).

어휘 비교에서는 형태에서 의미로, 개념에서 표현으로 향하는 두 가지 접근법을 결합하는 것이 중요하다. 디르크 게라르츠(Dirk Geeraerts)와 그의 공동 저자들은 어휘 변이를 연구하는 한 가지 차원을 "언어의 형태를 의미와 연결하는 차원"으로 정의했다(Geeraerts et al., 2024). 그들은 이 관계를 두 가지 방향으로 분석하여 의미론(Semasiology)과 명칭론(Onomasiology)을 구별하여 고찰한다. 의미론적 접근으로 하나의 단어가 어떤 뜻으로 사용되고 있는지를 연구하고, 명칭론적 접근으로 하나의 개념이 어떤 단어와 표현으로 나타나는가를 연구한다. 이 발표에서는 명칭론적 접근을 바탕으로, 첫째 하나의 개념에 대한 서로 다른 표현을 파악하고, 둘째 같거나 비슷한 형태를 가진 단위의 의미와 사용상 차이를 밝힌다. 반면 어휘 의미의 등가성은 단지 사전에서뿐 아니라 그 단어들과 함께 사용되는 단어들을 통해 명확히 인식하는 것이 중요하다고 보았다(Firth, 1957). 또한, 게라르츠, 흐론델라르스, 바케마 등이 제안한 어휘 변이를 의미적 변이, 단일 개념의 명칭적 변이, 형태적 변이 범위에서 고찰했다(Geeraerts, Grondelaers, & Bakema, 1994).

이러한 요구 사항과 원칙을 기반으로 『몽골어 교과서』의 문장과 대화에 수록된 후허하오터 몽골인들의 어휘 사용을 울란바타르 할하 방언 화자들의 어휘 사용과 비교하고, 관련 부분에 울란우데 부랴트 방언 화자들의 어휘 사용에서 대응되는 것을 추가하여, 선택한 자료에 나타나는 어휘 차이를 체계적으로 설명하려고 했다. 이는 향후 광범위한 비교 및 시간 경과에 따른 변화 연구에 대한 기초 자료를 구축하는 데 기반이 될 것이다.

1.2 연구 목적 및 목표

몽골국, 중화인민공화국 내몽골 자치구, 또한 러시아연방 부랴트 공화국의 몽골어 어휘 사용에서 하나의 개념을 서로 다른 단어와 표현으로 나타내는 현상을 비교 분석하고, 이들 차이의 유형, 의미의 대응 수준, 어휘 사용 특징을 결정하고, 나아가 이러한 차이를 유발하고 고착시키고 있는 언어 내적, 사회적, 역사적 요인과 연결하여 설명하는 데 연구의 목적이 있다. 이를 위해 다음과 같은 목표를 세웠다.

1. 나산바트가 저술하고, 2009년 내몽골과학기술출판사에서 출판한 책에 수록된 후허하오터 몽골인들의 구어 문장과 대화를 컴퓨터에 입력하고, 이를 울란바타르 할하 방언의 일치하는 단위들과 비교하고, 차이가 나는 단어와 표현을 등록한다.
2. 수집한 단위의 의미, 가리키고 있는 사물과 현상, 사용 문맥을 비교하여 의미의 완전한 등가성(대응)과 부분적 등가성을

결정하고, 비슷하지만 다른 개념을 나타내는 단위를 구분해 본다.

3. 단어와 표현의 차이를 어원, 조어법, 구조적 특징, 의미의 발달에 따라 분류하고, 전통적 단어 선택, 차용, 번역 명칭, 의미 변화와 복합 명칭의 관여를 밝힌다.

1.3 연구 질문

연구 목표를 바탕으로 다음 질문에 답한다. 1. 몽골국, 중화인민공화국 내몽골 자치구(또한 러시아연방 부랴트 공화국)의 몽골어 어휘 사용에서 어떤 단어와 표현이 완전히 다른가? 2. 이들 언어에 있는 어떤 단어와 표현이 의미 혹은 구조에서 차이가 있는가?

1.4 연구 의의

발표 결과는 몽골국, 내몽골 자치구, 부랴트의 언어 사용에서 같은 사물, 현상, 사건, 행위를 나타내는 명사, 동사, 표현이 어떤 경로를 통해 어떻게 차별화되어 발달하는지, 그리고 그 차이를 유발하고 고착시키는 언어 내적, 사회적, 역사적 요인을 이해하는 데 의의가 있다. 이러한 단위의 의미적 등가성, 구조, 연어 관계, 사용 특징을 분석하는 것은 세 지역 어휘의 공통점과 차이점을 명확히 할 것이다. 나아가 이 주제에 관한 대조 사전 편찬, 번역, 언어 교육 자료 개발에 이론 및 방법론적 지침으로 활용할 수 있을 것이다.

1.5 연구의 한계

본 연구는 2000년대 출간된 『몽골어 교과서』의 문장과 대화에 주로 의존하므로 해당 자료의 주제, 단어 선택, 교육적 목적으로 제한된다. 후허하오터, 울란바타르, 어떤 경우에는 울란우데의 사용 사례를 비교하기 때문에 그 결과를 세 지역 전체적인 사용 사례로 일반화하지는 않는다. 명사와 동사의 등가성을 해당 문맥 내에서 결정할 것이며, 동사의 의미를 문장 구조, 관련 단어, 표현하고 있는 행위의 조건과 함께 고찰할 것이다. 세 지역 자료의 분량과 출처가 고르지 않고, 또한 서로 다른 시기의 사용 사례가 겹칠 수 있으므로 차이의 원인, 분포, 역사적 변화에 관한 결론은 근거 자료 범위 내로 제한될 것이다.

2. 연구 방법론

본 발표에서는 기초 자료에 기반한 정성적 비교 분석 방법을 사용했다. 주요 연구 자료는 나산바트가 저술한 『몽골어 교과서』의 문장과 대화이며, 거기에 수록된 후허하오터 몽골인들의 단어와 표현을 울란바타르 할하 방언에서 대응되는 사용 사례와 비교하여 고찰했다. 이때 내몽골대학교(ӨМИС)에서 일시적으로 울란바타르에 와서 몽골국립대학교(МУИС)에서 전공 향상 교육을 받고 있는 학생들을 통해 해당 교과서의 단어와 표현의 정확성을 검토하게 하고, 그 단어와 표현을 할하인들이 어떻게 사용하는지에 대해 몽골국립대학교 교강사 및 학생들과 논의하는 방법으로 할하 방언 버전을 도출해 냈

다. 비교 목적은 선택한 자료에 나타난 단위들의 형태, 의미, 구조, 사용 사례의 차이를 밝히는 데 있다. 이렇게 하여 얻은 결과는 해당 지역 전체 어휘를 대표하는 것이 아니라, 원자료에 기반한 비교로 간주한다.

2.1 비교 단위 선정 원칙

연구 단위는 단일어, 합성어, 자유 연어 및 관용구, 특정 의미를 나타내는 문장 구조를 포괄했다. 명사와 동사에 한정하지 않고 특징, 수량, 시간, 의사소통적 의미를 나타내는 단위도 고찰했다. 단일 개념과 행위를 다른 형태로 나타내거나, 형태는 같거나 비슷하지만, 뜻, 연어 구조, 사용 사례에서 차이가 나는 단위들을 비교 자료로 선정했다. 단위를 원문 문장과 대화에서 분리하지 않고 분석하는 원칙을 고수했다. 철자가 같은 단어를 다른 뜻으로 사용한 경우에는 해당 의미의 사용 사례를 별도로 고찰한다. 그러나 의미가 같고 등가성이 반복되는 사례를 차이가 있는 단위 수량에 다시 넣지 않는다.

2.2 의미 등가성 결정 방법

비교한 단위들의 등가성은 가리키고 있는 사물, 현상, 행위, 특성, 사용 문맥에 근거하여 결정한다. 명사의 경우 가리키고 있는 대상의 유형과 의미가 포괄하는 범위를, 동사의 경우 행위 방식, 참여자, 목적어, 결과, 문장 연결성을 고려한다. 소통적 표현은 단지 문자 그대로의 의미뿐 아니라, 인사, 감사, 요청 등 교류 기능에 따라 비교한다.

2.3 자료 분류 방법

자료는 두 가지 차원에서 분류했다. 첫째 사용 사례의 차이를 설명하기 위해 지역의 어휘 선택 관습, 언어 접촉 영향, 어휘 규모 차이라는 세 가지 그룹으로 구성했다. 이들은 서로 겹치지 않는 원인에 따른 분류가 아니며, 하나의 단위에 언어 접촉, 지역 관습, 규범과 같은 요인이 중복하여 영향을 미쳤을 수 있다. 둘째 지역의 어휘 선택 사례를 해당 문맥에 나타난 의미에 따라 자연과 생활; 인간과 인간관계; 사회와 경제 활동; 공간과 이동; 수량, 평가, 시간, 과정의 일반적 의미라는 다섯 가지 범위로 나누었다. 이 분류는 자료의 의미와 사용 범위를 나타내며, 차이가 발생한 원인을 결정하지 않는다. 언어 접촉 분석에서는 직접 차용, 번역 차용, 의미 차용, 구조적 형태의 영향을 구분하여 살펴본다. 규범 분석에서는 공식적으로 규정된 용어와 일상 사용 사례에서 굳어진 표현을 엄격하게 구분하지 않는다.

2.4 결과 설명 범위

표의 단위 수는 수집된 자료의 구조를 보여주기 위해 사용되며, 사용 빈도나 전체 인구의 어휘 선택 지표로 간주하지 않는다. 선택된 자료는 교과서이므로 교육 목적과 문체에 대한 가공이 분석에 영향을 미칠 수 있다. 마찬가지로 서로 다른 시기를 비교할 수 있는 자료가 갖춰지지 않았기 때문에, 연구는 어휘의 역사적 변화를 증명하기보다는 선택한 사용 사례의 차이를 밝히는 데 중점을 둔다.

3. 결과

나산바트가 저술한 『몽골어 교과서』의 문장과 대화에는 중복된 수로 총 6,759개의 단어가 나타나고, 중복되지 않은 수, 즉 어휘적 의미를 지닌 독립 단위는 1,461개가 나타난다. 이 중 160개 단어, 즉 어휘 단위가 명칭론 측면에서 차이가 있다. 이에 근거하면, 내몽골 자치구와 몽골국 일상 몽골어 어휘의 11%가 명칭론 측면에서 차이를 보인다. 그렇다면 여기에 어떤 유형의 차이가 있는지 아래에서 살펴보겠다.

3.1 지역별 어휘 선택 관습

내몽골 자치구와 몽골국 국민이 일상 교류에서 사용하는 단어와 표현의 차이를 살펴보면, 우선 몽골어 공통 어휘 중 하나의 개념과 행위를 나타내는 비슷한 단어들 가운데서 서로 다른 단위를 선택하여 사용함으로써 해당 지역에 정착된 상황이 드러난다. 이번에 필자가 연구한 자료에서 이러한 82개 단위가 발견되었으며, 이들을 나타내는 의미, 가리키는 개념, 사용 범위의 유사성에 따라 다섯 개의 무리로 나누어 표로 제시한다.

<표 1> 자연, 물질 환경, 일상생활

번호	내몽골 자치구	몽골국	한국어
1	асар	байр, байшин	건물, 집
2	бие угаах	усанд орох	목욕하다[1]
3	бичгийн хорго	номын шүүгээ	책장
4	гялбаа	цахилгаан	번개, 전기
5	дэглэх	цэгцэлж янзлах	정리하다, 정돈하다
6	зусаал	зуслан	여름 별장, 여름 숙영지
7	зүлгэх	арчих	닦다, 문지르다
8	идшин ногоо	хүнсний ногоо	식용 채소, 야채
9	манх	элс	모래, 사구
10	тогоон гэр	гал тогоо	주방, 부엌
11	тэрлэг[2]	дээл	몽골 전통 의상, 델
12	үүд тааруулах	хаалга хийлгэх	문을 달다, 문을 설치하다
13	хар архи	цагаан архи	소주, 증류주
14	хүрээ	хашаа	울타리, 마당
15	цагаан ногоо	байцаа	배추
16	цэгээ	айраг / цэгээ	마유주, 아이락
17	цэцгийн хүрээлэн	цэцгийн мандал	화단, 화원
18	шаахай	гутал	신발, 구두
19	шуумал	хөшөө	동상, 조각상

1) (번역자) 내몽골 방언은 할하 방언에서도 사용된다.

2) (번역자) 테를렉(тэрлэг)은 여름철에 입는 델을 가리키는 말이다.

<표 2> 인간, 마음, 인간관계

번호	내몽골 자치구	몽골국	한국어
1	богино биетэй	намхан	키가 작다
2	буцаах	хариулах	대답하다, 돌려주다
3	зоогдох	хууч хөөрөх	담소하다
4	зориг	санаа	생각, 마음, 의도
5	зөгнөх	хүсэх	바라다
6	зүс[3]	царай	얼굴, 안색
7	маныг	бид нарыг	우리를
8	мөрөөдөх	хүсэн хүлээх	고대하다
9	настан[4]	ахмад	어르신, 연장자
10	овор	хандлага	태도, 인상, 외모
11	омбол	ач	손자, 후손
12	талархлаа	баярлалаа	고맙습니다
13	харгах	таарах	마주치다
14	хундага мөргүүлэх	хундага тулгах	건배하다
15	хуримлаадүй	хүнтэй суугаагүй, гэрлээгүй	미혼인, 결혼하지 않은
16	эрээлэх	нэрэлхэх	쑥스러워하다

3) (번역자) 이는 할하 방언에서도 사용되는 형태다.
4) (번역자) 이는 할하 방언에서도 사용되는 형태다.

<표 3> 사회, 경제, 조직적 활동

번호	내몽골 자치구	몽골국	한국어
1	байцаах	шалгах	검사하다, 확인하다
2	биеийн гэрч	бичиг баримт	신분증, 서류
3	болзох	захиалах	예약하다, 약속하다
4	гяндан	шорон	감옥, 교도소
5	зоос	мөнгө	돈, 화폐
6	зээлэх	түр гуйж хэрэглэх	빌리다
7	маймаа	дэлгүүр	상점, 가게
8	мөрлөх	жагсах, оочирлох	줄 서다
9	наадах	зугаацах	놀다
10	сүйтгэл	зардал	비용, 지출
11	хураалт	ургац	수확(물), 추수

<표 4> 공간, 이동, 교통

번호	내몽골 자치구	몽골국	한국어 의미
1	аяарлах	салж явах	헤어져 가다
2	муруйх	эргэх	돌다, 회전하다
3	нисгэл	онгоц	비행기
4	өртөө	буудал	역, 정거장
5	тойрохоор	зочлох, аялах	방문하다
6	тойруулах	аялуулах	구경시켜 주다
7	түргэн тэрэг	хурдан галт тэрэг	고속열차
8	умбах	сэлэх	수영하다
9	урьдаар явъя	түрүүлээд явъя	먼저 가겠습니다
10	хөөрөг	гүүр	다리, 교량

<표 5> 수량, 평가, 시간, 과정의 일반적 의미

번호	내몽골 자치구	몽골국	한국어
1	арвин	их, олон	많다
2	бага	бага зэрэг	조금, 약간
3	барах	дуусгах	끝내다
4	баргаах	дуусгах	마무리하다
5	бахтай	сонирхолтой	흥미롭다
6	бүдүүн	том	크다, 굵다
7	бүр	ерөөсөө	아예, 전혀
8	бүр	бүгд	모두, 전부
9	бүр	аль хэдийнэ	이미, 벌써
10	дааНч	хэтэрхий	너무, 지나치게
11	дийлэх	чадах	할 수 있다
12	дөхөм	амар	수월하다
13	дуншуур	зуун сая	1억
14	дэмий	нэг их	별로, 그다지
15	дэс	зэрэглэл	등급, 순위
16	залгаад	үргэлжлүүлээд	이어서, 계속해서
17	зарах	хэрэглэх	사용하다
18	илүү хэд	дахиад хэд	몇 개 더
19	одоогоор	яг одоо	지금 당장
20	орчим	сүүлийн үе	최근, 요즈음
21	осол боллоо	алдаа гаргалаа	실수했다
22	өдөр туж	өдөржин	하루 종일
23	сүүлд	дараа	나중에
24	түм	арван мянга	1만
25	түрүү удаа	анх удаа	처음, 최초
26	хүчиртэй	хэцүү	어렵다

3.1 부분을 보면 내몽골 자치구와 몽골국 몽골어 사용 사례에서 같거나 비슷한 하나의 개념을 각기 다른 형태로 나타낸 언어 단위들은 다음과 같다.

1. 품사 측면에서는 명사, 동사, 형용사, 수사, 대명사, 부사, 이들과 동등한 역할을 하는 단위들이 포함된다.
2. 구조와 사용 사례 측면에서는 단일어뿐 아니라 합성어, 자유 연어, 관용 표현, 동사 결합, 문장 형태의 구조도 포괄했다. 따라서 연구 자료는 단지 어휘 차이에 국한되지 않고, 어휘-의미론적, 조어법적, 어휘 사용 사례에서 단어 선택, 관용적 사용, 때로는 문법-기능적 차이까지 함께 나타내고 있다. 또한 어떤 변이형에서는 단일어인 것이 다른 변이형에서는 연어나 설명된 구조 형태로 나타날 때도 있다. 또는 형태가 같은 하나의 단어가 지역에 따라 다른 의미와 기능으로 사용되는 경우도 관찰되고 있다. 이는 이들 두 언어의 변이형 차이를 단지 "각기 다른 말을 사용한다"라고 피상적으로 설명할 수 없음을 보여준다.

러시아연방 부랴트 공화국의 몽골어 어휘 사용에서도 위의 두 변이형과 마찬가지로 같은 뜻의 단어 중에서 서로 다른 변이형을 선택하거나, 옛 형태의 단어와 표현이 보존되어 남은 법칙이 존재한다. 예를 들어, 나산바트의 『몽골어 교과서』와 그것의 할하어 대조군에서는 "толгой(tolgoi-머리)"라는 단어를 똑같이 사용한 반면, 부랴트어에서는 "тархи(tarkhi, 할하어로 뇌)"라는 형태로 널리 사용된다. 또한, 위 교과서와 할하 대조군에서 "ойр, ойрхон(oir, oirkhon, 가깝다)"이라는 단어가 똑같이 사용된 반면, 부랴트어에서는 "дүтэ"(dute) 형태로 나타난다. 아울러, 나산바트의 『몽골어 교과서』에는 "аяарлах"(ayaarlakh)라는 단어가 등장하는데, 그 뜻은 "멀어지다 혹은 떨어져 멀리 가다"다. 그런데, 이 단어의 어근은 부랴트어에 보존되어 있다. 부랴트어와 방언에서 "аяар холын газар"(ayaar kholyn gazar)라는 말은 "아주 먼 곳"을 의미한다.

3.2 언어 접촉에서 생긴 차이

내몽골 자치구와 몽골국 언어 사용에서 단어와 표현의 차이를 설명하는 한 가지 방향은 각기 다른 언어와의 접촉에서 생긴 접촉 영향을 비교 분석하는 것이다. 하나의 개념이나 행위를 표현할 때 외국어 단어를 직접 차용하거나, 그 의미와 구조를 몽골어 단어로 모방하여 번역하거나, 또는 몽골어 단어의 의미와 사용을 외국어 모형에 맞춰 확장할 수 있다. 이러한 방법은 특정 개념의 표현이 지역에 따라 각기 다르게 굳어지는 조건을 만든다. 언어 접촉의 원천과 표현을 형성한 방법에 따라 다음 세 부분으로 나눠 표로 보여주겠다.

<표 6> 내몽골 자치구 사용 사례에서 보이는 중국어의 모방 번역에 의한 차이

번호	내몽골 자치구 (모방 번역)	중국어	몽골국	한국어
1	аажуу яваарай	满足[5]	болгоомжтой яваарай	안녕히 가세요, 조심히 가세요
2	ардын зоос	人民币	юань	위안화, 화폐
3	баярлан угтъя	欢迎	тавтай морил	환영합니다
4	будаа	饭	хоол	밥, 식사
5	будаалах	吃饭	хоолонд орох	식사하다
6	гаргийн гурван	周三	гурав дахь өдөр	수요일
7	гаргийн дөрвөн	周四	дөрөв дэх өдөр	목요일
8	гаргийн зургаан	周六	хагас сайн өдөр	토요일
9	гаргийн нэгэн	周一	нэг дэх өдөр	월요일
10	гаргийн өдөр	周日	бүтэн сайн өдөр	일요일
11	гаагийн таван	周五	тав дахь өдөр	금요일
12	гаргийн хоёр	周二	хоёр дахь өдөр	화요일
13	-д гарах	上	-д суух	타다
14	дугуй тэрэг	自行车	унадаг дугуй	자전거
15	-ж өнгөрсөн	过	-ж үзсэн	~해 본 적이 있다
16	малжих орон	牧区	хөдөө	시골
17	мэргэжил	技术	ур чадвар	기술
18	найруулагч	编辑	редактор	편집자
19	нийтийн машин	公车	автобус	버스
20	ногоо	菜	хоол	요리
21	нугалж бодох	打折	хямдруулах	할인하다
22	нэг бүлэг	一些	хэсэг	일부, 약간
23	сурагч[6]	学生	суралцагч, оюутан	학생, 대학생
24	утас авах	打电话	утсаар ярих	전화하다
25	учир	事	ажил хэрэг	일, 용건
26	учиргүй	没有事	завтай	한가하다
27	учиртай юу	有事吗	ажилтай, завгүй	바쁘신가요?
28	үйлдэл	功能	үүрэг	기능, 역할
29	хааш л	还是	ер нь	어쨌든, 대체로
30	хамаагүй	没关系	зүгээр ээ	괜찮다
31	хөдөө буусан	下乡	орон нутагт томилогдсон	지방으로 내려가다(발령받다)
32	шафа	沙发	буйдан	소파
33	эмнэлэг хороо	医院	эмнэлэг	병원
34	ээдсэн сүү	酸奶	тараг	요구르트
35	яршигтай учир	麻烦的事	ядаргаатай явдал	성가신 일

5) (번역자) 满足은 慢走의 오류가 아닐까 한다.

6) (번역자) 이는 할하 방언에서도 사용되는 형태다.

<표 7> 몽골국 사용 사례에서 보이는 러시아어 차용 단어에 의한 차이

번호	내몽골 자치구	몽골국	한국어
1	баримжаа	стандарт	기준, 표준
2	даамал	менежер	관리자, 매니저
3	тоогдох	моданд орох, трэнд болох	유행하다
4	тэрэг	машин	자동차, 차

<표 8> 중국어에서 모방 번역한 단어와 러시아어에서 차용한 단어의 차이

번호	내몽골 자치구	몽골	한국어 의미
1	авто машин	киоск	자동판매기
2	зөөлөн ор	купе	침대칸
3	машин тэрэг	машин	기계, 자동차
4	төвөд хаш	помидор	토마토
5	кино ордны	кино театр	영화관, 극장

이 3.2 부분을 보면 내몽골 자치구의 몽골어 사용 사례에는 중국어 영향이, 몽골국 언어 사용 사례에는 러시아어와 최근에는 영어 접촉의 영향이 반영되어 명칭론적 차이가 일정 부분 생겼음을 알 수 있다. 그런데 부랴트인들의 언어 사용에서는 러시아어의 이러한 영향이 크게 반영되어 앞의 두 변이형과 뚜렷한 차이를 낳았다.

3.3 어휘 규범 차이

내몽골 자치구와 몽골국 언어 사용 사례는 서로 다른 정치, 행정, 교육, 사회 서비스 체계 범위에서 발전해 왔기 때문에 하나의 개념 및 행위를 나타내는 어휘와 표현의 선택 및 사용 규범을 차별화할 조건을 형성했다. 해당 체제에서 사용되는 명칭을 행정 문서, 교육 자료, 사전, 대중 매체 등을 통해 반복적으로 사용함으로써 그것들을 공공의 사용에 정착시키는 데 영향을 미치게 된다. 아래 표에서는 이러한 환경 차이와 연관 지어 분석하고 있는 명사, 동사, 표현을 비교하여 보여준다.

<표 9> 서로 다른 정치, 행정 환경에서 형성된 어휘 규범 차이

번호	내몽골 자치구	몽골국	한국어
1	агаар ариутгуур	агааржуулагч	에어컨, 환풍기
2	ажил яаруу	ажил ихтэй	바쁘다, 일이 많다
3	амар түвшин	аюулгүй байдал	안전, 평안
4	амралтаа авах, ажлаас амрах, ажлаас буух	тэтгэвэрт гарах	퇴직하다
5	боловсрох	дасгал хийх	운동하다
6	бэл оруулалт	хөрөнгө оруулалт	투자
7	газар	-	부서, 국(행정 기관 단위)
8	гар гүйцэтгэл	бүртгэл	등록
9	гараг	долоо хоног	주(週), 일주일
10	гэзгээ атируулах	хими хийлгэх	파마하다
11	гэзэг тавих	үс засалт	머리 손질
12	давуу	боломжийн	괜찮은, 나은
13	данс бодох	тооцоо хийх	계산하다
14	дундад улс	хятад улс	중국
15	дээд(өндөр) дундад	ахлах анги	고등학교
16	жин	-	근(斤)
17	засгийн ордны асар	захиргааны байр	정부 청사
18	зах дэлгүүрийн ханш	зах зээлийн ханш	시세
19	зугаацлын газар	жуулчны бааз	유원지, 관광 캠프
20	зуун хувь олох	зуун оноо авах	100점 받다
21	лан	-	냥(兩)
22	малжлын талбай	малын ферм	목장
23	насан баяр	төрсөн өдөр	생일
24	нэрийн карт	нэрийн хуудас	명함
25	-р зам	-р чиглэл	~번 노선, ~번 길
26	саалийн архи	нэрмэл архи	전통 증류주
27	телевиз жүжиг	олон ангит кино	TV 드라마, 연속극
28	хоолон гэр	ресторан, зоогийн газар	식당, 레스토랑
29	хүчний ажил	хар ажил	육체노동, 막일
30	хэр бүтэмж	дүн	성적, 결과
31	хямрах	ханиад хүрэх	감기 걸리다
32	эд бодисын бус	биет бус	무형의
33	эзэгнэх	эрхлэх	경영(관장)하다

4. 결론

이번 연구 결과를 통해 몽골국, 내몽골 자치구, 부랴트의 몽골어 어휘는 공통 기반을 갖고 있지만, 하나의 개념을 명명하는 단어 선택, 의미, 구조, 관용적 사용 사례 측면에서 뚜렷하게 차별화되어 발전했음을 알 수 있다. 연구에 쓰인 1,461개 어휘 단위 중 160개, 즉 약 11%가 명칭론적 차이를 보이고 있다. 이는 이 차이가 실재적인 수준임을 보여준다.

이러한 차이는 기본적으로 지역의 어휘 선택 관행, 서로 다른 언어와의 접촉, 어휘 규범이라는 세 가지 범주에서 나타나고 있다. 내몽골 자치구의 사용 사례에는 중국어 영향이, 몽골과 부랴트의 사용 사례에는 러시아어 영향이 어휘 차별화에 개입한 반면, 정치, 행정, 교육, 사회라는 서로 다른 환경은 해당 지역별 전문 용어와 표현의 개별적인 규범이 확립되는 데 영향을 미쳤다.

따라서 세 지역 어휘 차이는 단순히 지리적 방언의 차이가 아니라, 언어 내적 발전, 언어 접촉, 서로 다른 사회-역사적 환경의 상호작용 결과로 볼 수 있다.

[참고문헌]

Болд, Л. (Ер. ред.)[볼드 (편)], 2008, Монгол хэлний дэлгэрэнгүй тайлбар толь (5 боть)(몽골어 상세 해설 사전 (5권), Соёмбо Принтинг(소용보 프린팅).

Насанбат(나산바트), 2009, Монгол хэл сурах бичиг(몽골어 교과서), Өвөр Монголын Шинжлэх ухаан, техник мэрг эжлийн хэвлэлийн хороо(내몽골과학기술출판사(內蒙古科學技術出版社)/монгол бичгээр(전통 몽골 문자)/.

Сундуева, Е.В., Бальжиннимаева, Ц.Ц., Бабуев, С.Д., & Цыренов, Б. Д.(순다에바, 발진니마예프, 바브예프, 치레노프), 2022, Буряад хэлэнэй тайлбари толи: Дүрбэн ботито. I боти: А–Д, 8300 тухай үгэ)(부랴트어 해설 사전: 4권 (I권: А–Д, 약 8,300단어), Нандир(남디르).

Цэвэл, Я.(체벨), 1966, Монгол хэлний товч тайлбар толь(몽골어 간략 해설 사전), Улсын Хэвлэлийн Хэрэг Эрхлэх Хороо(국가출판위원회).

Firth, J. R., 1957, "A synopsis of linguistic theory, 1930–1955", In Studies in linguistic analysis, Basil Blackwell, pp.1–32.

Geeraerts, D., Grondelaers, S., & Bakema, P., 1994, The structure of lexical variation: Meaning, naming, and context. Mouton de Gruyter. https://doi.org/10.1515/9783110873061.

Geeraerts, D., Speelman, D., Heylen, K., Montes, M., De Pascale, S., Franco, K., & Lang, M., 2024, Lexical variation and change: A distributional semantic approach. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oso/9780198890676.001.0001.

Sapir, E., 1921, Language: An introduction to the study of speech. Harcourt, Brace and Company.

체벤토르진 바트도르지

몽골국립대학교 과학대학 몽골어학부 부교수. 『몽골어 상세 해설 사전』(공편), 『몽골어 대사전』(공편), 『몽골어 연구』(공저) 등 집필.

토론 4

「몽골국, 내몽골, 부랴트어 어휘 변화와 사용 특징」에 대한 토론

게렐트-오딘 바트자야 몽골과학원

학자 바트도르지(Ц. Батдорж)의 논문을 읽고, 칭찬할 만한 점과 주목해야 할 사항들을 논문 내용 순서대로 언급합니다.

바트도르지는 3개국 국경에 걸쳐 사용되고 있는 몽골어 어휘라는 주제를 선정하여, 그 사용 사례와 변화에 관한 연구를 수행하고 논문을 작성했습니다. 주제를 공식화하는데 "어휘(үгсийн сан)"라는 용어에 주의를 기울일 필요가 있습니다. 몽골어에서는 다수를 뜻하는 단어의 앞뒤에 오는 명사에 복수형 접미사를 붙이지 않습니다. 예를 들어 약국(эмийн сан), 도서관(номын сан), 양 떼(хонин сүрэг), 말떼(сүрэг адуу)라고 하는 것처럼 "үгийн сан(어휘)"이라고 하는 것이 올바른 용어입니다.

그는 "언어는 문화와 마찬가지로 홀로 자급자족하는 경우가 드물다"라는 사피어(Sapir)의 말을 인용하여 연구의 근거로 삼고, 전통적 어휘 연구, 즉 해당 언어들의 일반적인 어휘 연구를 피했습니다. 그 대신 "다른 언어와 교류하는 과정에서 생겨난 차용, 번역, 의미-사용의 혁신과 연관 지어 분석하고 설명할 필요가 있다"라고 하면서 새로운 시각으로 접근했습니다. 나아가 의미론과 명칭론 원칙을 설명하고, 그중에서 명칭론 접근을 채택하여 "단어 의미의 등가성을 단지 사전에서만이 아니라 함께 사용되는 단어들을 통해 명확히 인식하는 것이 중요하다"라고 한 점에 동의하고 지지합니다. 하지만 그는 "이 발표에서는 명칭론 접근을 바탕으로, 첫째 하나의 개념에 대한 서로 다른 표현을 파악하고, 둘째 같거나 비슷한 형태를 가진 단위의 의미와 사용상 차이를 밝힌다"라고 했지만, 두 가지 중 첫 번째에만 치중하고 두 번째는 빼먹은 측면이 있습니다.

그는 그다음 연구 목적을 서술하고, 이를 달성하기 위한 목표를 세 가지로 정의하고, 두 가지 문제를 제기했습니다. 그 두 가지 문제 역시 "1. 몽골국, 중화인민공화국 내몽골 자치구(또한 러시아연방 부랴트 공화국) 몽골어 어휘 사용 사례에서 어떤 단어와 표현이 완전히 다른가? 2. 이들 언어에 있는 어떤 단어와 표현이 의미 혹은 구조에서 차이가 있는가?"라는 것이었는데, 첫 번째 문제만 연구하고, 두 번째는 빼먹었습니다. 이는 상술한 두 번째 명명론 접근과 관련이 있는 것 같습니다.

연구 의의를 서로 다른 나라에 토착화한 몽골어들이 "같은 사물, 현상, 사건, 행위를 나타내는 명사, 동사, 표현이 어떤 경로를 통해 어떻게 차별화되어 발달하는지, 그리고 그 차이를 유발하고 고착시키는 언어 내적, 사회적, 역사적 요인에 대해 이해하는 데 의의가 있다. 나아가 이 주제에 관한 대조 사전 편찬, 번역, 언어 교육 자료 개발에 이론 및 방법론적 지침으로

활용할 수 있을 것이다"라고 정의한 점은 본인도 동의하고 칭찬할 만합니다.
연구 방법론을 명시하면서 "해당 지역 전체 어휘를 대표하는 것이 아니라, 원자료에 기반한 비교로 간주한다"라고 하여 연구 범위를 제한한 것은 명확하고 올바릅니다.
단어 의미의 등가성을 결정하는 방법에 대해 "소통적 표현은 단지 문자 그대로의 의미뿐 아니라, 인사, 감사, 요청 등 교류 기능에 따라 비교한다"라고 한 것과, 자료 분류 방법에 대해 "사용 사례의 차이를 설명하기 위해 지역의 어휘 선택 관습, 언어 접촉 영향, 어휘 규모 차이라는 세 가지 그룹으로 구성했다"라고 한 것도 동의합니다.
연구 결과를 "「몽골어 교과서」의 문장과 대화에는 중복된 수로 총 6,759개의 단어가 나타나고, 중복되지 않은 수, 즉 어휘적 의미를 지닌 독립 단위는 1,461개가 나타난다. 이 중 160개 단어, 즉 어휘 단위가 명칭론 측면에서 차이가 있다. 이에 근거하면, 내몽골 자치구와 몽골국 일상 몽골어 어휘의 11%가 명칭론 측면에서 차이를 보인다"라는 식으로 특정 범위 내에서 이해하기 쉽게 서술한 점도 좋습니다. 그 결과를 상세히 서술하면서 상술한 세 가지 그룹으로 나누었습니다.

3.1. 지역별 어휘 선택 관습(5개 사용 범위의 82개 단어)
3.2. 언어 접촉의 영향(3개 접촉 범위의 44개 단어)
3.3. 어휘 규범 차이 (33개 단어)

위와 같이 세 개의 하위 그룹으로 나누고, 그 각각을 표로 만들고, 총 159개 단어를 나열했습니다. 여기서 앞의 두 개는 명확하게 이해되지만, 세 번째인 해당 지역 몽골인들 언어의 "어휘 규범"이라는 것이 첫 번째 "지역적 어휘 선택 관습"과 정말 어떤 차이가 있어 이처럼 세 번째 분류를 만들었는지는 분명하지 않다는 생각이 듭니다.
논문의 결론을 세 문단으로 묶었는데, 첫 번째 문단에서 "이번 연구 결과를 통해 몽골국, 내몽골 자치구, 부랴트의 몽골어 어휘는 공통 기반을 갖고 있지만, 하나의 개념을 명명하는 단어 선택, 의미, 구조, 관용적 사용 사례 측면에서 뚜렷하게 차별화되어 발전했음을 알 수 있다. 연구에 쓰인 1,461개 어휘 단위 중 160개, 즉 약 11%가 명칭론적 차이를 보인다. 이는 이 차이가 실재적인 수준임을 보여준다"라고 한 것은 명확하고 훌륭한 결론입니다. 이것이 본 연구의 주요 성과로 보입니다.
이처럼 본 논문은 설정한 목표를 달성하고, 방법론적으로 타당하고, 새롭고, 범위가 명확하고, 간결하고 이해하기 쉬운 문체로 작성된 작지만 훌륭한 업적이라고 평가합니다.
다만 주의할 점은, 논문 제목을 "몽골국, 내몽골, 부랴트어..."라고 해놓고도 부랴트어 자료는 매우 불충분하게 그냥 언급하는 정도에 그쳤다는 것입니다. 따라서 이런 주제를 설정했다면 부랴트어 자료를 몽골어, 내몽골어와 같은 비중으로 넣거나, 자료의 분량적 한계를 고려해 제목에서 부랴트어를 빼고 작성했어야 한다고 생각합니다.
또한 이 세 지역에 살고 있는 몽골인들의 언어가 독립된 언어인지 아니면 지역 방언인지 문제를 해결하는 데 대한 의견을 제시하지 않았습니다. 이 부분에 대해 최종적인 의견이 아니더라도 연구 범위 내에서, 즉 어휘 측면에서 제안이 될 만한 결론을 도출했다면 언어학적으로 더 큰 의미가 있었을 것으로 생각합니다.
끝으로 향후 이 흥미롭고 중요한 주제를 계속 연구하는 데 도움이 될까 하여 제 견해를 밝히고자 합니다. 내용은 다음과 같습니다.
1996년 런던에서, 1998년 모스크바에서 출판된 「세계 언어 지도」(Атлас языков мира)에는 중부 몽골어로 몽골 공화국(몽골국-번역자), 내몽골 몽골인들, 중국 내 몽골 자치주의 몽골인들이 소통한다고 되어 있습니다(1998: 47-48). 또한 2004년 내몽골 츠펑(赤峯)시에서 출판된 「몽고학백과저서(蒙古學百科全書)」[어언문자(語言文字)]의 "몽골어 방언 분포 현황" 지도에는 외몽골(몽골국-번역자)과 내몽골 언어를 같은 색으로, 다우르, 동샹, 모골, 몽고르, 동부 유구르, 바오안, 칼미크, 부랴트 언어들을 같은 색으로 표시하여 몽골어족(Mongolic languages)으로 명명하고, 몽골어를 내몽골 방

언, 할하 방언, 오이라트 방언, 부랴트 방언 네 가지 방언으로 분류했습니다. 그러나 부랴트, 칼미크, 내몽골, 몽골국 몽골인들의 언어를 독립 '언어'로 볼 것인지, '방언'으로 볼 것인지에 대해서는 학자들 사이에 여전히 이견이 있습니다.

내몽골 학자 세첸바타르(Сэцэнбаатар)는 「몽골어 방언학 서론」이라는 저서 "언어와 방언의 차이" 부분에서 다음과 같은 몇 가지 근거를 들어 설명하고 있습니다. 즉 어떤 언어 내 방언은 다른 방언들과 병존하며, 단일 방언만 있는 언어는 없습니다. 한 언어 안에 있는 방언들의 기본 어휘와 문법 구조는 기본적으로 같습니다. 그러나 단지 어휘와 문법의 크고 작은 차이만으로 문제를 완전히 밝힐 수 없습니다. 또한 언어들 사이에 과도기적 성격의 요소가 있는지 여부, 정치 구조와 소속, 문자와 문어, 단일 민족 여부 등도 문제를 해결하는 중요한 요인이지만 역시 완전히 판가름하기는 어렵습니다. 따라서 이러한 조건들을 개별적이 아니라 종합적으로 고려한 바탕 위에서, 첫째 해당 언어와 방언 자체의 특징에 기초하고, 둘째 해당 언어와 방언 화자들의 의식에 기초하여 독립 언어와 방언의 차이를 밝힐 수 있을 것입니다. 언어와 방언 자체의 특징이라는 것은 1. 통일된 한 언어 내부 언어일 것, 2. 일정한 지역적 분포를 가질 것, 3. 해당 언어의 공통적 특징을 유지하면서도 적정 수준의 고유한 특징을 가질 것, 4. 음성학, 문법, 어휘, 의미론적 체계성을 가질 것 등 기본 특징을 검토하며, 공동의 내적 발전 법칙에 종속되는지 여부를 중요시합니다. 서로 다른 지역의 사람들이 자신을 정말 어떻게 보는가 하는 의식이 언어와 방언의 차이를 명확히 하는 데 중요하게 작용합니다.(세첸바타르, 2005)

과학원 원사 투무르토고(Д. Төмөртогоо)는 "서로 다른 나라에 거주하고 있는 같은 언어의 방언 화자들이 각각 별도의 문어를 갖고 있다면, 그것들을 독립 언어로 간주한다는 원칙이 국제적으로 통용되고 있다. 그 원칙을 고수한다면 상술한 세 나라에 소속되어 있는 오이라트인과 부랴트인들은 서로 다른 문어를 갖고 있어서, 오이라트어와 부랴트어는 각각 독립 언어라고 해야 맞다"(투무르토고, 2017)라고 원칙을 제시했습니다.

사실 내몽골, 부랴트몽골, 칼미크 몽골인들이 사용하는 언어를 기원과 역사적 경로 등의 측면에서 보면 몽골어 방언이 맞습니다. 그러나 오늘날 국경 건너 다른 나라에 거주하고 있는 상황, 자신의 문학적 기반과 기준 방언이 있고, 그에 따른 정서법, 발음, 작문 규범이 있으며, 자체적인 언론 매체가 있다는 점 등을 고려하면, 지역 방언과 독립 언어라는 이중적 성격을 갖고 있다고 할 수 있습니다. 그러나 향후 몽골어의 광범위한 틀 안에서 종합적인 연구를 수행하기 위해서는 몽골어의 현황, 발전 방향, 각지 몽골인들 구어의 구체적인 차이를 비교 연구할 어떤 분류에 의존해야 할 필연적인 요구에 직면해 있습니다.

러시아연방의 부랴트 공화국과 칼미크 공화국 및 기타 지역에 분산 거주하는 사람들이 사용하는 언어는 러시아어 영향을 크게 받아 혼합어 성격을 갖는 독립적 부랴트어와 칼미크어가 되었습니다. 이에 반해 몽골국 서부 여러 아이막(도)에 거주하는 오이라트인들과 북동부 아이막에 거주하는 부랴트인들이 해당 아이막과 솜(군)에서 사용하는 구어는 오이라트어와 부랴트어로서 자신들의 특징을 유지하고 있지만, 할하 방언을 기반으로 한 몽골 문학어의 정서법과 문체 규범을 가진 문어에 종속되어 있고, 구어 역시 일정 정도 균일화되어 있어 몽골어 방언이라 할 수 있을 것입니다.

내몽골 자치구와 신장위구르자치구 거주자들은 자신을 몽골어 언중(言衆)이라 생각하고, 기준 음성인 차하르 구어 방언은 할하 방언과 비교적 가깝습니다. 그러나 그들은 부랴트 공화국, 칼미크 공화국과 마찬가지로 자기 나라 국경 내에 있고, 전통 몽골 문자에 기반한 문어가 있고, 그것은 자체적인 정서법, 발음, 작문 규범을 갖춘 기준 방언이 있으며, 그 안에 또 지역 방언들, 그 안에 다시 구어와 하위 구어 방언들이 있습니다. 몽골어 사용자 수를 살펴보면 차하르 구어 방언 화자는 현재 약 46만 명으로 내몽골인의 10.78%를 차지하고 있습니다. 반면에 호르친 구어 방언 화자는 약 208만 명으로 단독으로 48.77%를 차지합니다.(나머지 40.45%는 오르도스, 알샤, 바린, 하르친 구어 방언 화자) 호르친 구어 방언은 어휘 외에도 문법과 음운 차원에서 중국어 영향을 강하게 받아 몽골국 몽골인들이 그들의 일상적 구어를 이해하기가 점점 어려워지고 있습니다. 이와 같이 그들은 이중언어 구사자에서 혼합어 구사자로 점차 그 성격이 변모하여 부랴트어, 칼미크어와 마찬가지로 독립 언어로 발전하고 있음을 인정해야 할 것입니다. 다만 본인은 용어 측면에서 과학원 원사 투무르토고가 몽골국 남쪽의 지리적 위치에 따라 "남부 몽골어"라고 명명한 것에 동의합니다.

또한 이 논문에 나열된 단어 중 일부가 부랴트어로 어떻게 발음되는지 제가 아는 범위 내에서 적어 보았습니다. 내용은 다음과 같습니다.

몽골어	부랴트어	한국어
усанд орох	душьд орох	샤워하다
байшин	гэр	건물, 집
номын шүүгээ	шкаф	책장, 옷장
зуслан	зуһаал	여름 별장
дээл	дэгэл	델, 전통 옷
хашаа	хороо	울타리
намхан	набтар	낮다
алс хол	аяар хол	멀다
хариулах	һөөргөө хэлэх	대답하다
хууч хөөрөх	зугаалах, хөөрөлдөх	옛 이야기하다, 수다 떨다
царай	шарай	얼굴
бид нар	маандууд	우리들
дуусах	дүүрэх	끝나다
сонирхолтой	һонин	흥미롭다
амархан	дүтэрхий	쉽다
анх удаа	түрүүшийн удаа	첫 번째
хоолонд орох	эдеэлэх	식사하다
нэг дэх өдөр	нэгти үдэр	월요일
хоёр дахь өдөр	хоёрти үдэр	화요일
гурав дахь өдөр	гуравти үдэр	수요일
дөрөв дэх өдөр	дүрэвти үдэр	목요일
тав дахь өдөр	тавти үдэр	금요일
утсаар ярих	хонходох	전화 통화하다
завтай	сүлөөтэй	한가하다
ер нь	ерөйдоо	대체로
буйдан	диван	소파
тэтгэвэрт гарах	пенсэд гарах	은퇴하다
боломжийн	бараг	적당하다, 괜찮다

게렐트-오딘 바트자야

몽골과학원 언어문학연구소 언어학 분과 연구원. 『몽골어와 방언의 명사 및 동사 어미의 비교 연구』, 『몽골어 지역 방언 연구』(공저), 「지역 방언 · 구어 방언 · 하위 구어 방언·중간 구어 방언이라는 용어의 확립」 등 집필.

겨레말큰사전 몽골국립대학 국제학술포럼

갈라진 언어, 이어지는 숨결

Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь ·Монгол Улсын
Их Сургууль Олон улсын эрдэм шинжилгээний форум

Хэлний хуваагдал ба оршин тогтнохуй

Хоёрдугаар салбар хурал

Монгол хэлний ертөнц

Чиглүүлэгч

Очиртогоогийн Шинэбаяр

Монгол Улсын Шинжлэх ухааны академи

Илтгэл 3

Орчин үеийн монгол хэлний аялгууны үгийн сангийн ялгаа(Халх болон өвөр нутгийн аялгууны[1)] жишээн дээр)

Гөрөөчингийн Гэрэлмаа Шинжлэх Ухааны Академи

Түлхүүр үг: шинэ үг, өвөрлөгч аялгуу, халх аялгуу, нэр томьёо хуулбар орчуулга

Монгол хэлний нутгийн аялгууг судалсан академич Ш.Лувсанвандан “Монгол хэл аялгууны у чир”(Уб.,1959) бүтээлд халх болон өвөр нутгийн аялгууг нутаг орны байдлаар нь ялгалгүй Төв аялгуунд халх, цахар, ордос аялгууг багтаасан нь санамсаргүй хэрэг биш бөгөөд эдгээр аялгуу нь авиа зүй болон үгийн сангийн хувьд ялгаа багатайг тэмдэглэсэн бол Дорнод аялгуунд багтаасан харчин, хорчины аман аялгууг халх аялгуунаас нэлээд ялгаатайг тэмдэглэсэн. Үүгээр монгол хэлний нутгийн аялгуу бүр авиа зүй, хэл зүй, үгийн сангийн үүднээс адил төстэй биш, түүнд хөрш зэргэлдээ орших өөр хэл аялгууны нөлөө тусдаг гэдгийг харуулж байгаа юм. Иймээс бид орчин үед монгол хэлний халх аялгуу болон өвөр нутгийн аялгуунд шинэ үг, нэр томьёо ямар арга замаар үүсэж, үгийн санд нөлөөлж ямар ялгаа гарч байгааг судлан үзэхийг зорив.

Энэхүү судалгааны үндсэн хэрэглэгдэхүүн болгож өөрийн хамтран зохиосон “Хятад монгол шинэ үгсийн тайлбар толь”[2)] -ийг авав. Уг толийн анхны хэвлэлийг Сүмбэрбат эрхлэн найруулсан бөгөөд 2007 онд БНХАУ-ын Шинхуа хэвлэлийн газар хэвлэсэн. Толь бичигт 1978-2004 хүртэлх шинэ үгийг багтаасан байдаг бол Сүмбэрбат, Хастуяа бидний нэмэн боловсруулсан хоёрдугаар хэвлэлд 1978-2018 оны хооронд буюу сүүлийн 40 жилийн дотор БНХАУ-д гарса

1) Монгол хэл судлал.I боть.(Уб., 2022,)-д Монгол хэлний бүлэгт Халх аялгуу болон өвөр нутгийн аялгуу гэж тэмдэглэсэн тул ийнхүү авав. х.55-59.

2) Хавсралт N1. Хятад монгол шинэ үгийн тайлбар толь.

н эдийн засаг, нийгэм, соёлын амьдралын өөрчлөлт хувиралтыг тусган шинээр үүссэн үгс, т үүнчлэн орчин цагийн шинжлэх ухаан, технологийн салбарын нэр томьёог багтааж, тэдгээр ийг монгол хэлнээ хөрвүүлсэн тайлбартай толь юм. Энэ толь бичиг нь хятад үгээр толгойлж, монгол бичгээр тайлбарлаж мөн оноолт хийсэн, түүнийгээ монгол утга зохиолын хэлний су урь халх аялгуугаар оноолт давхар хийсэн хоёр хэл, гурван бичиг үсгээрх толь бичиг юм. Т олийн ажил 2014 оноос эхэлж 2020 хүртэл үргэлжилсэн. Толийг зохиож эхлэхэд өвөр монг олын үг хэллэгийг шууд монгол бичгээс кирилл бичигт хөрвүүлэхэд монгол хэлээр боловч б идний ойлгохгүй үг хэллэг, нэр томьёо олонтоо гарч эхэлсэн. Тиймээс бид толийн арга зүйг ээ өөрчлөн өвөрлөгч болон халх аялгууны энэхүү ялгааг тусгахаар шийдэж Өвөр монголд х эвлэгдсэн Норжин нарын "Монгол хэлний толь" (Хөх хот.,1999), монгол хэлний тайлбар толи йн mongoltoli.mn цахим толь бичиг болон бусад хоёр хэлний толь бичиг, гарлын толь зэргийг ашиглан шинэ үг, нэр томьёог дүйцүүлэн зохиосон билээ.

Монгол утга зохиолын хэлний аялгуу болоод өвөрлөгч аялгууны үгийн сангийн ялгаа зөрүүн ий талаар цөөнгүй бүтээл байдгаас дээр дурдсан толь бичгийн найруулагч Сүмбэрбат "Мон гол хэлний үгсийн сангийн хөгжлийн асуудалд"[3] бүтээлээрээ шинэ үгсийг аль салбарт хама арахаар нь бүлэг болгон хувааж уламжлалт монгол үг хэрэглэх, оновчтой орчуулах талаар х арьцуулан өөрийн саналаа тусгасан болно.

Дэлхий дахины хурдацтай технологи, нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийг хамгийн түрүүнд нэв трүүлдэг хэлний салбар бол үгийн сан, түүний дотроос шинэ үг, нэр томьёо анхдагч зөөвөрл өгч нь гэж үзэж болно.

Шинэ үгийн талаарх судлаачид "Шинэ үг хэмээх нь аливаа хэлний үгийн сангийн үүсвэр бүр элдэхүүний нэг бөгөөд улс нийгмийн аж ахуй, соёл боловсрол, үйлдвэр, техник шинжлэх уха аны хөгжилт нь шинэ шинэ утга, санаа, эд юмыг буй болгож, улмаар үүнийг нэрлэх шинэ үги йг үүсдэг[4]. Шинэ үгийн үүсэх шалтгаан нөхцөлийн тухайд "Нийгмийн хөгжлийн тодорхой заа г болсон цаг үеэс өмнө хэрэглэж байгаагүй шинээр үүсэж хэрэглэгдэх болсон үгийг шинэ үг гэнэ"[5] гэх буюу "Аливаа юм үзэгдэл шинээр бий болсныг тэмдэглэсэн үг хэллэгийг шинэ үг х эллэг гээд нийгмийн хөгжлийн хурд харьцангуй түргэн болж шинжлэх ухаан техникийн оло лт амжилт урьд урдынхаас их болж байгаа өнөө үед шинэ үг хэллэг олон гарч үүнтэй уялдан хэл найруулгад их орох болжээ"[6], "Ерийн үг биш шинэ үг болох нь тодорхой мэдэгдэж байгаа, хүмүүс харилцаандаа хэрэглэж хэвшээгүй, үгийн сангийн идэвхтэй нөөцөд ороогүй байгаа үгийг шинэ үг гэнэ»[7], "Хүмүүсийн амьдрал ахуй, соёл боловсрол, үйлдвэр, шинжлэх ухаан, те хник, улс төр эдийн засгийн амьдралд шинэ шинэ зүйл, мэдлэг ухаан бий болж түүнийг хэлэ

---

3) Ц.Сүмбэрбат. Монгол хэлний үгийн сангийн хөгжлийн асуудалд. Уб., 2007, х.230.

4) Төмөрцэрэн Ж., Монгол хэлний үгийн сангийн судлал, Уб., 2001, х.115.

5) Баатар. Монгол үгийн сангийн шинжилгээ, Хөх хот, 1988, х. 48-49.

6) Д.Отгонсүрэн Монгол хэлний үгийн сангийн найруулга зүй, Уб., 1998, х.119-120.

7) П.Бямбасан Монгол хэлний шинэ үгийн тухай. "УБДС-ийн ЭШЗАБ", Уб., 1971, №1 х.39.

нд тэмдэглэж илэрхийлэх хэрэгцээ шаардлагаас үүсгэсэн үг хэллэгийг хэлнэ"[8] гэх буюу "Со ёлын хөгжил, нийгмийн амьдралын өөрчлөлтөөс үүдсэн хэрэгцээ шаардлагыг хангахын тул д шинээр бүтээсэн үгийг шинэ үг гэнэ"[9] зэргээр тодорхойлсон нийтлэг хандлагатай байна.

Шинэ үг үүсэх нь хэлний өөрмөц үзэгдэл бөгөөд хэл болгонд түгээмэл шинжтэй юм. Үүнийг Оросын эрдэмтэн И.Г.Миловславский "Вопросы слово – образовательного синтеза" хэмээх бүтээлдээ шинэ үг үүсэх дараах хэд хэдэн онцлог байдгийг дурдсан байна. Үүнд:

Гадаад байдлын адил төстэй чанар: глазок (в двери) –хаалганы шагайвч, глазок (у картошки)-төмсний хадаас нь гадаад байдлаараа нүдтэй төстэй учраас адил нэртэй. Бодит байдал дээр үг чанар нь хоорондоо адилгүй.

Үүргийнх нь адил төстэй байдлаар: значок-пластинка (тэмдэг-хавтгай юм), мамка –кормилща (ээж-сүүгээр тэжээгч).

Гадаад байдал болон гүйцэтгэх үүргээрээ адил төстэй чанар: дорожка (магнитофона)-магнитофоны зам, пилка (для ногтей)- хумсны хуурай, корка (хлеба)- талхны хайрс, вилка (еды) -хоолны сэрээ[10] гэж ангилан судалжээ.

Шинэ үг болон нэр томьёоны бүтэх арга нь тухайн хэлний үг бүтэх зүй тогтлоор бий болдог. Үг зүйч Ц.Өнөрбаян "хэлний нэрлэх хэрэгцээг хангадаг үндсэн арга зам болох үг бүтэх ёс нь үг бүтэх арга дээр суурилсан үг бүтэх хэв маягуудын тогтолцоо мөн"[11] хэмээн үзээд монгол хэлний үг бүтэх тогтолцоог дараах загвараар тодорхойлсон. Анхны хэл зүй "Орчин цагийн монгол хэл" (Уб., 1966) болон үүнээс хойшид гарсан хэл зүйнүүдэд үг бүтэх аргыг тусгайлан авч бичсэн байдаг агаад ШУА-ийн Хэл зохиолын хүрээлэнгээс гаргасан "Орчин цагийн монгол хэл" (Уб., 1997)-д "... монгол хэлний үг бүтэх аргыг үг зүйн арга, үг зүйн бус арга гэж ерөн хийд нь хоёр ангилсан байдаг.

Шинэ үгийн багагүй хэсгийг нэр томьёо эзлэх бөгөөд түүнийг хэл шинжлэлийн толь бичиг, судалгааны бүтээлүүдэд "...мэргэжлийн хүрээн дэх ойлголтыг тэмдэглэсэн үг болон нийлэмж[12]", "... мэргэжлийн ухагдахууныг нарийн тодорхой, бүрэн дүүрэн илэрхийлэх үг болон нийлэмж үг"[13] мөн "Мэргэжлийн ухагдахууныг авианы буюу бичгийн хэлбэрээр илэрхийлэх, эсвэл зааглан тодорхойлох болзмол тэмдгийг нэр томёо гэнэ"[14] гэж тодорхойлсон.

Нэртомьёо бүтэх аргыг нарийвчлан судалж тусгай бүтээлээ туурвисан эрдэмтэн Г.Ц.Пюрбеев "Современная монгольская терминология" (М., 1984)-д түүний хэв шинжийг доорх хэдэн зүйлд хуваан үзжээ.

---

8) Ж.Баяансан, Ш.Одонтөр Хэл шинжлэлийн нэр томъёоны зүйлчилсэн тайлбар толь, Уб.,1995, х.192.

9) 张永言：《词汇学简论》，武汉：华中工学院出版社，1982年，第87页.

10) И.Г.Миловславский., "Вопросы слово – образовательного синтеза " М.,1980.,стр 51.

11) Ц.Өнөрбаян. Орчин цагийн монгол хэлний үгзүй, Уб., 1994, х.20.

12) Лингвистический энциклопедический словарь. М., 1990. Термин- слово или словосочетание обозначающее понятие с пециальной области знания или деятельности. стр.508,

13) Г.Ц.Пюрбеев. Современная монгольская терминология. М., 1984. Термин- это слово или словосочетание профессиональ ного употребления обладающее достаточной информативностью и точностью в передаче специальных понятии. стр.5.

14) 冯志伟：《现代术语学引论》，北京：语文出版社，1997年，第1页.

Үгзүйн аргаар нэр томьёо бүтэх
Үгзүй-өгүүлбэрзүйн аргаар нэр томьёо бүтэх /нийлмэл үг/
Өгүүлбэрзүйн аргаар нэр томьёо бүтэх
Эх сэдэв-утгазүйн аргаар нэр томьёо бүтэх
Хэлний бэлэн байгаа материалд суурилан нэр томьёо бүтэх
Үг товчлох нь нэр томьёо бүтэх нэг хэрэглүүр хэмээн үзжээ.
Эрдэмтэн П.Бямбасан 1971 онд нийтлүүлсэн "Монгол хэлний шинэ үгийн тухай" хэмээх өгүү лэлдээ шинэ үг бүтээх үндсэн 7 арга байна[15] хэмээсэн нь орчин цагийн монгол хэлний үгий н санг шинэ үгээр баяжуулах аргыг бүхэлд нь тусган харуулсан юм.
Шинэ үгийн нэг үүрэг нь үгийн санг баяжуулах бөгөөд энэ талаар эрдэмтэн Ж.Төмөрцэрэн с удалж, "Орчин цагийн монгол хэлний үг бүтээх механизм, түүний нэрийтгэл нэгжийг үүсгэн бүтээх үйл ажиллагаатай холбоотой юм" гэж үзээд шинэ үг бүтээх авиа зүйн, үг зүйн, өгүүлб эр зүй, үгийн сан-утга зүйн 4 үндсэн арга жишээгээр батлан харуулсан нь шинэ үг, нэр томь ёо бүтээх аргыг бүхэлд нь хамруулсан[16] бол шинэ үгийн хэрэглээний тухайд [17] гэх зэргээр су далжээ.
Шинэ үг болон нэр томьёо үүсэхэд хэлний болоод хэлний бус хүчин зүйл нөлөөлдөг нь халх аялгуунд өдгөө шинэ үг, нэр томьёог орос болоод англи хэлээр дамжуулан авч байгаа бол ө вөрлөгч аялгуунд хятад хэлээр дамжуулан авч байгаа хэлний ялгаатай байдал нөлөөлөхийн сацуу нийгэм, эдийн засгийн талаар ялгаатай байдал ч мөн тухайн хэл аялгуунд илэрч байна. Бид халх болоод өвөрлөгч аялгууны шинэ үг, нэр томьёогоор жишээлэн үгийн сангийн ялгаа тай болоод адилсах байдал хэрхэн үүссэн талаар тусгайлан судлахын тулд 10,000 гаруй үгт эй дээрх толиос 1000 үгийг үсэг тус бүр, он тус бүрээс түүвэрлэн ашигласан юм.
Халх болон өвөрлөгч аялгуу нь монгол хэлний аялгууд учир адил төстэйн зэрэгцээ хэлний б олон хэлний бус харилцан нөлөөллийн улмаас ялгаа бий болж байгаа нь маргаангүй. Иймээ с дараах үндсэн 2 төрөлд хуваан үзэж болно.

1. Халх болон өвөрлөгч аялгууны үгийн сангийн зөрөөтэй байдал

Илтгэлийн агуулгатайгаа нийцүүлэн халх аялгуу болон өвөрлөгч аялгууны үгсийн ялгарах ш инжийг талаар эхлэн авч үзье. Энэ ангилал хоорондоо харилцан ойлголцохгүй байгаа хоёр а ялгууны талаарх судалгаа биш бөгөөд газар нутаг, хил хязгаар, бусад үндэстэнтэй хөрш зэрг элдээ оршин суух, соёлын нөлөөллөөс шалтгаалан үгийн санд үүсэж буй онцлогийн талаар өгүүлэх юм.

---

15) П.Бямбасан., "Монгол хэлний шинэ үгийн тухай" УБДС-ийн ЭШЗАБ.Уб.,1997,№1.,39х.
16) Ж.Төмөрцэрэн. Монгол хэлний үгийн сан баяжиж байгаа нь. -ОУМЭ-ийн Y их хурал.Уб.,1992, х.110-112.
17) Н.Нансалмаа. Үгийн сан судлал.Уб., 2005, х.120.

1.1.Хуулбар орчуулгаас шалтгаалсан утгын ялгаа

Хятад хэлнээс шууд хуулбарлан орчуулсны үр дүнд үүссэн өвөрлөгч аялгууны шинэ үг, нэр томьёо нь халх аялгуутай утгын талаар огт тохирохгүй байсан ""Хятад монгол шинэ үгсийн тайлбар толь"-д дүйлгэн орчуулсан. Тухайлбал:

а.石油 Чулуун тосыг гадаадад гаргах улсуудын холбоо-ОПЕК (бензин) гэхэд өвөрлөгч аялгуунд "чулуу, тос"-ыг нийлүүлэн "чулуун тос" гэсэн бол халх аялгуунд "бензин мөн шатахуун" гэж хоёр янзаар хэрэглэж байна. Энэ хоёр аялгуунд дээрх үгийг хоёр өөр хэлний сурвалжаас авч буй нь өмнө нь энэ ойлголт байгаагүйтэй холбоотой.

框架 бор төлөв- бүдүүвч (228х) хэм хэмжээ, шүүгээ тавиур гэхэд хятад хэлнээс орчуулсан.

拍戏 ший жүжиг сүүдэрлэх-бичлэг хийх гэх мэт. Хятад хэлний ший гэдгийг авч "ший жүжиг сүүдэрлэх" гэсэн хуучин маягийн оноолтыг өвөрлөгч аялгуунд бий болгосон бол халх аялгуунд "бичлэг хийх" хэмээн оноожээ.

粉领 fen ling ягаан заамтан- нарийн бичиг эмэгтэй (246х) гэхэд хятад улсад ажил мэргэжлээр нь ялган нэгдсэн хувцас өмсгөдөг тул "цагаан захтан"-албан тушаалтан, хөх захтан- ажилчин гэх мэтээр тэмдэглэдэг ойлголтыг шууд орчуулснаас энэ хэллэг үүсжээ. Халх аялгуунд "захтан" гэж хэлдэг бол өвөрлөгч аялгуунд "заам" гэдэг ойролцоо үгээр хэрэглэнэ.

б.Уг толинд халх аялгуунд огт байхгүй шинэ үг хэллэг цөөнгүй байгаа бөгөөд энэ нь мөн л хуулбар орчуулгаас үүдэлтэй.

БНХАУ-ын хэтийн төлөвлөгөө зорилттой холбоотой бодлого шийдвэр, журмыг нэрлэсэн тооны нэрээр томьёолсон шинэ үг хэллэг цөөнгүй байгааг монгол хэлнээ шууд хуулбарлахаас өөр замгүй байна. Жишээлбэл,

一带一路Нэг бүс нэг зам

四二一综合症 421 нийлэг гэм

四个全 面дөрвийг биелүүлэх- (чинээлэг нийгэм, өөрчлөлт, хуулиар засах, намыг цэгцлэх)

中央八项规定 төв хорооны найман тогтоол гэх зэргээр тооны нэрээр хэвшүүлсэн журам зарлиг цөөнгүй бөгөөд эдгээрийг орчуулбал утга нь өөрчлөгдөх тул шууд үг нэг бүрийг хуулан орчуулж авдаг юм. Үүнийг хуулбар орчуулга гэж нэрлэх агаад тухайн ойлголт ухагдахуун байхгүй тохиолдолд хэрэглэхийн сацуу энэ талаар судалсан эрдэмтэд үзэхдээ хэлбэр нь тухайн хэлнийх боловч агуулга нь харь хэлнийх байдаг гэсэн дүгнэлт хийдэг. Хятад соёлд 1, 2, 4, 8 -ийн тоог бэлгэддэг бөгөөд үүнийгээ нэр томьёог бүтээхэд хэрэглэж энэ ойлголтыг мэдэхийг тулд өвөрлөгч аялгуунд шууд хуулбарлан авсан хэрэг юм.

в. Хэлний хэв шинжийн адил бус байдлаас үүссэн хуулбар орчуулга нь өвөрлөгч болон халх аялгуунд үгийн сангийн ялгааг бий болгож байна. Хятад хэлний үет үсэг болгоныг өвөрлөгч аялгуунд хуулбарлан орчуулснаас

Бүх ардын чийрэгжүүлэлтийн төлөвлөгөөний хөтөлбөр-нийтийн биеийн тамирын хөтөлбөр (670х)

Нөхцөлгүйгээр хоёр хүүхэд төрүүлж болох бодлого-хоёр хүүхэдтэй байх бодлого (669х) бай гаа бол зэрэг нэрлэлт нь хэт урт, хэлний хэм хэмжээнд таарамжгүй үзэгдэл юм. Ийм хуулба р орчуулгын үр дүнд үүссэн шинэ үг 20% хувийг эзэлнэ.

1.2 Ойролцоо утгатай үгийн аль нэгийг сонгон хэрэглэсэн ялгаа

Халх аялгуу болон өвөрлөгч аялгуунд "үгийн сангийн утгаараа бүрэн буюу заримдаг нийлэх үгс"[18] эртнээс байсан бөгөөд тэдгээр нь харилцан ойлголцоход бэрхшээлтэй биш байдаг нь утгын холбоо ямагт байдагтай хамааралтай. Ийм үгс "Хятад монгол шинэ үгсийн тайлбар то ль"-д дараах байдалтай байна.

Өвөрлөгч аялгуу	Халх аялгуу
нисдэг багаж	нисэх төхөөрөмж
сансрын онгоц	сансрын хөлөг (150х)
ганцаар шийдэх	дангаараа шийдэх (288х)
цусны байцаалт	цусны шинжилгээ (395х)
жимсний ус	жимсний шүүс
гааль төлөгч	татвар төлөгч (278х)

гэх мэт шинэ үгэнд тохиолдож буй багаж төхөөрөмж, хөлөг онгоц, байцаалт шинжилгээ, ус шүүс, гааль татвар нь монгол хэлний үгийн сангийн хувьд ойролцоо хоршоо үг үүсгэх болом жтой хэдий ч салангид байхдаа үгийн сангийн ялгамжаа гаргаж байна. Тухайлбал, гааль бо лоод татвар гэдгийг авч үзвэл гааль хэмээх үгийн анхдагч утга нь "татвар, хураамж" (Нор жин, mongoltoli.mn) гэсэн хэлбэрээрээ байдаг боловч монгол хэлэнд энэ утга нь идэвхтэй х эрэглэгдэхгүй хуучирч орхигдсоноос зөвхөн "хил нэвтэрч буйг шалгах байгууллага" хэмээх утгаараа хэрэглэгдэнэ. Харин өвөрмонголчууд гааль гэдгийг «хураамж» гэсэн утгаар нь хэр эглэж байна.

Мөн «байцаалт» болон «шинжилгээ» хэмээх үгийн тухайд монгол хэлнээ «тухайн зүйлийг ня гтлахаар магадлан асуух» утгатай тул (mongoltoli.mn) «байцаалт өгөх, байцаалт авах» гэхчл эн шүүх, цагдаагийн ажилд хэрэглэж тогтсон нэр томьёо байдаг бол өвөр монголд байцаах хэмээх үгийг «биеийн байцаалт -эмнэлэгт үзүүлэх, цусны байцаалт-цусны шинжилгээ өгөх « гэх зэргээр хэрэглэн дадждээ. Энэ мэтээр ойролцоо утгатай үгээр оноосон байдал бидний ав сан 1000 шинэ үг, нэр томьёоны 36%-ийг эзэлнэ. Энэ нь нэгдүгээрт монгол хэлний аялгуу х

18) Монгол хэл судлал, Боть.Х,Үгийн сан-утга зүй. Уб., 2022, х.157

оорондын үгийн сан болон орчуулгаас үүдсэн шинжтэй байна.

1.3 хэллэгийн утгын ялгаа

Хэлц үгийн үүсэл нь үгийн сангийн утга ихэд шилжсэний үр дүн тухайн хэллэгийг үндсэн утг аар нь хялбар ойлгохгүй болсон хэлний нэгж юм. Нөгөө талаар хэлц бол тухайн үндэстний с этгэлгээний онцлогийг тусгасан өвөрмөц судлагдахуун. Өвөрлөгч аялгуу болоод халх аялгу уны зарим хэлц хэллэгийн утга тэр бүр таарахгүй байна. Өвөрлөгч аялгууны «дотор тамир» хэмээх хэлцийг халх аялгуунд «муу санаатай» гэж ойлгодог бол үндсэн утга нь «сэтгэлийн тэнхээ (280х)" гэсэн утга байх жишээтэй. Ойролцоо утгатай хэлцүүд өвөрлөгч аялгуунд "ар үүд нээх" хэмээх хэлц нь «арын хаалгадах» (танилаа ашиглаж илүү)-тай ойролцоо утга илтг эж буй бол "сагсны амсар оногч» гэдгээр «бөмбөг оруулдаггүй тамирчин (108х)» хэлдэг бол "хөх малгайт цэрэг" гэдгээр "НҮБ-ийн цэрэг (232х)"-ийг хэлж, мөн хятад хэлнээс шууд орчу улж авсан "уулнаас барыг буулгаж ирэх" гэдэг хэлцээр "улсын мөнгө хөрөнгө их хэмжээгээ р завшсан авилгачдыг барих" ажиллагааг тус тус хэлжээ. Толь бичигт хэлц үгээр шинэ үг үү сгэсэн жишээ 2%-ийг эзлэх бөгөөд утгын талаар яв цав таарахгүй байна.

1.4 Зүйрлэн нэрлэхээс үүдсэн утгын ялгаа

Аливаа хэлний зүйрлэн нэрлэх үзэгдэл бол тухайн үндэстний танин мэдэхүйн онцлог шинжэ эс хамааралтай. Тиймээс өвөрлөгч аялгууны бичгийн хэлэн дэх зарим зүйрлэлд хятад хэлни й зүйрлэл уг хэвээрээ нөлөөлжээ.

熊猫侠- малар өтөг мэт ховор цус хандивлагч-ховор цусны донор (955х) гэхэд маш ховор үн этэй зүйлийг малар өтөг буюу бидний ярианы хэлэнд хэрэглэж дадсанаар панда баавгайтай зүйрлэсэн байна. Угтаа энэ нэр томьёо бол баавгайтай огт хамаагүй маш ховор тохиолддог Rh бүлгийн цусны нэр юм.

Мөн Цагаан хэрэм хэмээх хятадын алдарт хэрэмтэй зүйрлэж орчин тойрноо ногооруулахыг 绿色臂垒 - ногоон бэхлэлт (536х) гэж өвөрлөгч аялгуунд орчуулжээ. Халх аялгуунд "ногоон х эрэм" гэнэ, "бэхлэлт" гэдэг нь дайны үеийн хамгаалалтыг заана.

Мөн 植物人- гэсэн нь ургамал шиг хүн өвөрлөгч аялгуунд ургамаллаг хүн (1063) гэсэн нэр том ьёо оноосон бөгөөд энэ нь тархи мэдрэлийн хүнд гэмтэл авч хөдөлгөөн хийж чадахаа больсо н хүнийг ургамалтай зүйрлэсэн хэллэг болно. Ийм ялгаатай зүйрлэл 3,5%-ийг эзэлж байна.

1.5 Дагаврын аргаар үүссэн шинэ үгийн утгын ялгаа

Залгамал бүтэцтэй монгол хэлний халх болон өвөр нутгийн аялгуунд дагаврын аргаар шинэ үг, нэр томьёо үүсэх нь үндсэн онцлог юм. Харин дагаврын аргаар үүссэн зарим үүсмэл үгий н утга харилцан адилгүй байна. Тухайлбал:

Өвөрлөгч аялгуу	Халх аялгуу
шагайгуур	хаалганы дуран (228х)
сансарчийн хувцас	сансрын нисгэгчийн өмсгөл 150
хүүхэнчир залуу	унжгар дорой залуу (278х)
үүрэглэх- үүрэг+л+х	үүрэг хүлээлгэх,
эрүүлжүүлэх- эрүүл+ж+үүл+х/	өвчингүй болох, чийрэгжих/
шалиг хэвлэгдэхүүн	шалиг завхай хэвлэл
мөр шилжүүлэх даравч	интер товч
Нуруувч үйлдэл	тулгуур

Өвөрлөгч аялгууны -чир, -ч дагавар монгол хэлэнд өнгөц харахад байхгүй мэт боловч -цар[4] дагаврын хувилбар шинжтэй бөгөөд бага жижгийн утга илтгэж гучинцар, зээнцэр гэ дэг үг бүтээхийн сацуу нэр томьёонд савханцар, хуванцар гэх мэтийн хувтай төстэй, савхтай ади л төстэй гэсэн утга илэрхийлдэг үг бүтээнэ. Үүнийг өвөрлөгч аялгуунд хүүхэнчир гэдэг үг үү сгэсэн нь «хүүхэн шиг, хүүхэнтэй төстэй» гэсэн утгаар хэрэглэжээ.

Монгол хэлний нэрээс нэр үг бүтээдэг -ч дагаврын талаар нь Л.Болд "Орчин цагийн монгол хэлний дагавар" бүтээлдээ Монгол хэлний -ч дагавар нь -чин дагаврын хувилбар агаад туха йн зүйлийг байнга болон түр эрхэлсэн хүний ажил мэргэжлийг заасан нэр үүсгэнэ гэж үзсэн агаад монгол хэлнээ сансар хэмээх язгуурт -ч дагавар залгаж үг бүтээсэн тохиолдол байхгү й байна.

Харин -вч дагавар бүхий даравч, нуруувч хэмээх үгийн тухайд энэ дагаврын бүтэц, утгын та лаар тусгайлан судалсан академич Л.Болд «гол төлөв бүрхэх хаах гэсэн утгатай шинэ үг үүс гэнэ»(1986:34) хэмээн үзсэн атал дардаг хэрэгсэл, тулах багаж мэтээр өвөрлөгч аялгуунд х эрэглэжээ. Үүнтэй төстэйгөөр үүссэн «эрүүл+ж+үүл+х- /өвчингүй болох, чийрэгжих/ гэсэн үг нь бүтэц, үүслийн талаар халх аялгуутай адил боловч илэрхийлэх утгын хувьд өвөрлөгч а ялгуунд өвчнөөс салгахыг хэлдэг бол монголын хэлэнд архины хороос салахыг хэлдэг байх жишээтэй, үүрэглэх- үүрэг+л+х -(үүрэг хүлээлгэх) хэмээх үүрэг хэмээх нэр үгэнд үйл үг бү тээх -л дагавар залгаж үүрэг хариуцлага хүлээлгэх утгатай үг үүсгэсэн нь монгол хэлэнд үүс ээгүй байна.

Мөн телевизийн суваг хайгч –телевизийн антенн (173х) гэсэн үгэнд орсон -гч дагавар нь «ту хайн үйлийг гүйцэтгэх машин эсвэл багаж хэрэгслийг заадаг» гэсэн нь утгын талаар өөр хоо рондоо таарч буй юм. Дагавар залгаж шинэ үг бүтээх тухайд шинээр үүссэн нийлмэл үгээс х арьцангуй бага байгаа нь ажиглагдаж байна. Бидний авсан 1000 жишээний 4% нь дагавар з алгаж шинэ үг бүтээсэн байгаа бөгөөд утга тохирохгүй нь 1,5 %-ийг эзэлнэ.

2. Халх болон өвөрлөгч аялгууны үгийн сангийн нэгдмэл байдал

Монгол хэлний хоёр аялгуу болох халх болон өвөрлөгч аялгуунд шинэ үг бүтээх дагаврын а рга, үг нийлэх арга, үгийн сан-утга зүйн арга нь хэвээр хадгалагдаж байна.

2.1. Үгийн сан болон хэлзүйн утгаараа бүрэн тохирох шинэ үг

Хоёр аялгуунд хятад болон англи хэлнээс дам авсан шинэ үгийг хөрвүүлэхдээ монгол хэлни й нийлмэл үг бүтээх арга хэлбэрээр шинэ үг үүсгэсэн нь үгийн сангийн болон хэлзүйн утгаар аа дүйцэж байна. Тухайлбал:

Өвөрлөгч аялгуу	Халх аялгуу
далайн осол	далайн осол
дурсгалын зоос	дурсгалын зоос (148х)
зочдыг татах	зочдыг татах(231х)
алтан гахай жилийн хүүхэд	алтан гахай жилийн хүүхэд
аядан дагах	аялдан дагах
аяны савх	аяны савх(107х)

гэх зэрэг жишээнээс орчуулга нь өвөрлөгч аялгуу халх аялгуутай яг тохирч буй агаад ийм т охиолдол 21%-ийг эзэлнэ. Хоёр үг нийлэн утгын талаар нэгдэж шинэ нэрлэлт үүсгэхийг ний лмэл үг хэмээн нэрлэдэг энэ арга дагаврын аргаас илүү бүтээлч байна.

2.2 Зарим гадаад үгийг зээлдэхэд үүссэн тохирч буй байдал

Шинэ үг хэллэг, нэр томьёоны дотор шинэ ойлголт ухагдахууныг нэрлэсэн эх хэлний бус үг х эллэг цөөнгүй тохиолддог онцлогтой. Иймээс Өвөрлөгч болон халх аялгууны аль алинд нь гадаад хэлнээс авсан үгс адилхан байх үзэгдэл байна. Тухайлбал:

Өвөрлөгч аялгуу	Халх аялгуу
нано материал	нано материал (277х)
караоке	караоке
Генийн инженеринг	Генийн инженерчлэл
гэхэд нийлмэл үгийг	бүхэлд нь авсан бол
картинг тэрэг	уралдааны машин
сток захын нээлт	үнэт цаасны захын нээлт
картон дүрст цахилгаан бараа	хүүхэлдэйн зурагт цахилгаан бараа (277х)
дэйта хөмрөг	цахим хөмрөг (372х)
дэйта холбоо	цахим холбоо
лазер бичиглүүр	лазер хэвлэгч
хурмал цахилгаан хэлхээт карт	цахилгаан карт

гэх зэргээр хоёр үгийн аль нэгийг нь орчуулсан буюу хагас зээлдмэл үг хэллэг цөөнгүй байна. Өвөрлөгч аялгууны шинэ үг хэллэгийн дотор англи хэлнээс шууд авсан картинг (carting) [анг л. carting] автомашины уралдаан зохион байгуулах тусгай талбай; картон(cartoon)-хүүхэлдэй н кино, лазер(laser) [ор. ла’зер < англ. laser-light amplification by stimulated emission of radiation ‘’ гэсэн үгийн товчлол]; ген (gen) [лат. genus ‘үүсэл, төрөл’] 1. биол. амьд организм нь үржих я вцдаа удамшуулан үлдээх мэдээллийг агуулсан материаллаг тээгч. 2. генет. ДНХ –ийн молек улын хэсэг; 3. ◊ зан авирын удамшсан онцлог; инженеринг (engeneering) гэх зэрэг үг хэллэг б айх бөгөөд дуудлагыг нь өөрчилж авсан дэйта (DATA), карт-ka (cart) зэрэг үг хэллэгийг авч х эрэглэжээ.

Өвөрлөгчдийн шинэ үг хэллэгийн дотор өмнө нь монгол хэлээр дамжуулан орос болон бус ад хэлнээс авсан кадр систем, мораль, машин зэрэг үгс шинэ нийлмэл үгийн бүтцэд орж х эрэглэгдэж буй бөгөөд эдгээр нь үгийн санд нэгэнт хэвшин тогтжээ. Тухайлбал:» ёс морали йн 4 журам» гэсэн үгийн бүтцэд орсон мораль ([ор. мора’ль < фр. morale] ёс суртахуун, зан суртал, дүрэм журам) нь франц хэлнээс орос хэлэнд орж улмаар монгол хэлэнд хэрэглэгдэ ж байгаад ёс суртахуун хэмээн хэрэглэгдэх болсныг хэвээр хадгалан үлджээ. Үүнтэй адил а хмад кадр--ахмад ажилтан.494х), [ор. ка’дры < фр. cadre ‘бие бүрэлдэхүүн’] хэмээх үг, мөн машин-([ор. маши’на < фр. machine < лат. machina ‘бүтээгч, хийгч’] механик болон цахилгаан

хөдөлгүүрийн тусламжтайгаар ажил гүйцэтгэх оньсон техникийн ерөнхий нэр) зэрэг нь фра нц хэлнээс орос хэлэнд нэвтэрч улмаар монгол хэлээр дамжин өвөр нутгийн аялгуунд орс он бол систем- тогтолцоо [ор. систе'ма < гр. systēma 'олон зүйлийг багтаасан цул, нэгдмэл з үйл'] хэмээх үг мөн адил зүй тогтолтой бий болжээ.
Эдгээр нэр томьёоны чанартай үгс 1940-60-аад онд өвөр монголын болон монголын нэр то мьёог жигдрүүлэн тогтоож байх үеэс үгийн санд хэвшин тогтсон байдаг ч монгол хэлнээ өдг өө бараг хэрэглэгдэхээ больж орчуулагдсан, хуучирсан үгийн тоонд ордог юм.

2.3. Уламжлалт монгол үг хэллэгээ шинэ үгэнд хэрэглэж буй байдал

Монгол уламжлалт ахуй, соёлд хэрэглэгдэж байсан үг хэллэгийг шинэ үг, нэр томьёонд улир уулан хэрэглэсэн хоёр аялгуунд хадгалагдаж байна. Тухайлбал:
Суварган асар- суварган байшин - (806х.)- Бурхны шашны дурсгалын хөшөө, үнэт зүйл агуу лах уран барилгын нэг төрөл;2. Дөрвөлжин, дугуй, хагас дугуй, гурвалжин, соёмбо зэргийг давхарлан үелүүлж босгосон сүм хийдийн тахил мөргөлийн шүтээн(mongoltoli.mn) гэж тайлб арласан бөгөөд энэ үгийг өдгөө ч хэрэглэж байна. Үүнтэй адил Өтгөс гэр бүл-настай гэр бүл (669х), богц-цүнх (836х) гэх зэргээр хэрэглэж буй нь уламжлалт үгийн санг тодорхой хэмжэ эгээр хадгалж байна.

2.4. Оноосон нэрийн тохироо

Олон хэлний туршлагаас харахад оноосон нэрийг тухайн хэлнийх нь хэлбэрээр авч хэрэглэ х нь түгээмэл. Ингэж тэр хэвээр нь авч хэрэглэдэг улс орны нэр, хүний нэр, газар усны нэр, компани, байгууллагын оноосон нэр, хэмжих нэгжийн нэрийг орчуулалгүй хэрэглэж байгаа энэ хоёр аялгуунд адил байна. Жишээлбэл:

Өвөрлөгч аялгуу	Халх аялгуу
Кинийн илтгэлцүүр	Кинийн илтгэлцүүр (147х)
Корейг шүтэх	Солонгосыг шүтэх
Японыг шүтэх	Японыг шүтэх

гэх мэтээр гадаад хэлнээс авч шууд хэрэглэсэн шинэ үг байна.
Ийнхүү монгол хэлний хоёр аялгуугаар үг нэг бүрийн утгыг зэрэгцүүлэн тавьснаар үгийн са нд харилцан нөлөөлж улмаар орчуулга, монгол хэлийг заах, судлахад чухал үүрэгтэй. Учир нь нэг аялгуунд оноож чадаагүй гадаад хэлээр авсан үгээ нөгөө аялгуунаас монголчлох бол

омжтой трапиц өмд гэдгийг «бүрээ өмд», пуужин гэдгийг «залуурт сум» гэх зэргээр хэрэгл эж болох бол хятад хэлнээс өвөрлөгч аялгууны ярианы хэлэнд орж нэгэнт хэвшсэн 电话 dian hua хэмээх үгийг шинэ үгийн бүтцэд оруулахдаа 电话银行 утаст банк, 水 泥 shui ni гэж хэвшсэ н байсныг гахиур-цемент, 电池 dian chi гэдгийг зай хураагуур гэх зэргээр монголоор оноосо н бол өвөрлөгч аялгуунд хаалганы дуран гэдгийг «шагайгуур» гэдгийг бид авч хэрэглэх, ца ашилбал, өвөрмонголд хэрэглэж буй зарим хуулбар орчуулгын шинэ үгийг монголжуулан ху рааж «хөргүүрийн идээнээс болсон гэдэсний үрэвсэл» гэдгийг «хөргөгчөөс болсон гэдэсни й халдвар» гэж авснаар нэр томьёо , шинэ үг хэллэг богиносох найруулгын болоод хэрэглээ ний ач холбогдолтой болно.

Дүгнэлт:

Өвөрлөгч аялгуу болоод халх аялгуунд шинэ үг, нэр томьёо үүсэх арга нь адил. Харин ямар хэл нөлөөлснөөс шалтгаан хэлний болон соёлын ялгаа илэрч байна. Үгийн сангийн ялгаатай байдлыг илрүүлэхийн тулд 1000 үгийн хүрээнд тооцоо хийж үзвэл, хуулбар орчуулгаас үүсс эн ялгаа 20%, ойролцоо утгатай үгийг хэрэглэснээс үүссэн ялгаа 36%, зүйрлэсэн нэрлэлтий н ялгаа 3.5%-ийг, хэлц хэллэгийн утгын ялгаа нь 2%-, дагавар залгаж шинэ үгийн утгын зөр өө 1,5% гарч байгаа бөгөөд нийтдээ 67%- орчим өвөрлөгч болоод халх аялгууны үгийн санг ийн зөрөөтэй гэж харагдаж байна. Гэвч ойролцоо утгатай үгийг аль нэгийг сонгож хэрэглэх нь нэг хэлний хоёр аялгууны хувьд түгээмэл үзэгдэл бөгөөд харилцан ойлголцоход бэрхшээ л үүсдэггүй билээ.

Өвөрлөгч аялгууны шинэ үг нэр томьёоны ялгаатай байдал нь хятад хэлний орчуулгаас үүсэ лтэй бол халх аялгууны үгийн санд англи, орос хэл тодорхой нөлөө үзүүлж байгаа нь харагд аж байна.

Өвөрлөгч болон халх аялгууны үгийн санг ийнхүү бичгийн хэлний хүрээнд харьцуулан судал снаар бие биеэс суралцах, үгийн сан баяжихад хувь нэмэр оруулна.

[Ном зүй]

Баатар. Монгол үгийн сангийн шинжилгээ, Хөх хот, 1988, х. 48-49.

Болд. Л. Орчин цагийн монгол хэлний дагавар.Уб., 1986, 132х.

Большая советская энциклопедия. М., с. 428.

Бямбасан.П., Монгол хэлний шинэ үгийн тухай. «УБДС-ийн ЭШЗАБ», Уб., 1971, №1 х.39.

Баянсан. Ж., Одонтөр. Ш., Хэл шинжлэлийн нэр томъёоны зүйлчилсэн тайлбар толь, Уб., 1995, х. 192.

Крысин Л. П. Иллюстрированный толковый словарь иностранных слов. М. , Эксмо. 2008, с.864.

Монгол хэлний толь. (Норжин нарын)., ӨМАХХ, Хөх хот. 1999, х. 3142.

Монгол хэл судлал. Боть.I., Монгол хэл, аялгуу, үсэг бичиг, авиа судлал. Уб., 2022.

Монгол хэл судлал, Боть.X,Үгийн сан-утга зүй. Уб., 2022, х.157.

Миловславский. И.Г., "Вопросы слово – образовательного синтеза " М1980.,стр 51.

Нансалмаа. Н., Үгийн сан судлал.Уб., 2005, х.173.

Одоо үеийн монгол хэл. ӨМАХХ. Хөх хот, 2005, х.965.

Отгонсүрэн. Д., Монгол хэлний үгийн сангийн найруулга зүй, Уб., 1998, х.119-120.

Орчин цагийн монгол хэл. Уб., 1997, х.167.

Орчин цагийн монгол хэлний үгийн сангийн судлалын үндэс. Уб., 1986, х.268.

Өнөрбаян. Ц., Орчин цагийн монгол хэлний үгзүй, Уб., 1994, х.20.

Сүмбэрбат. Ц., Монгол хэлний үгийн сангийн асуудалд. Уб., 2007, х .230.

Төмөрцэрэн. Ж., Монгол хэлний үгийн сангийн судлал, Уб., 2001, х.115.

Хятад-монгол шинэ үгсийн тайлбар толь. ӨМАХХ. Хөх хот.

www.htpp. mongoltoli.mn

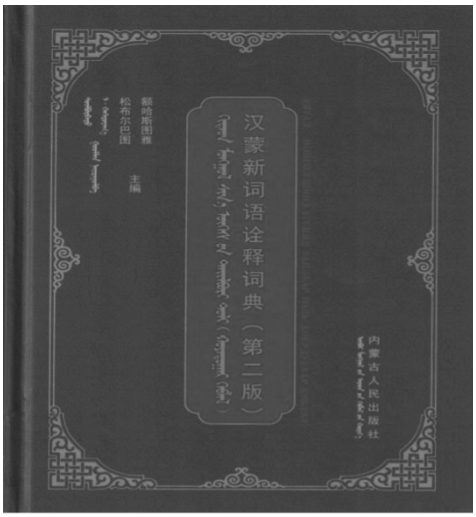
张永言：《词汇学简论》，武汉：华中工学院出版社，1982年，第87页.

冯志伟：《现代术语学引论》，北京：语文出版社，1997年，第1页.

[Summary]

In this article, we conducted a comparative study of the Inner Mongolian and Khalkha dialects of the Mongolian language, focusing on their vocabulary. We utilized the "Dictionary of New Chinese-Mongolian Terms" and other dictionaries as source material. While the methods for coining new words and terms are similar in both the Inner Mongolian and Khalkha dialects, linguistic and cultural differences emerge depending on the languages that have influenced them. An analysis of 1,000 words reveals the following breakdown of lexical differences: 20% stem from calques (loan translations), 36% from the use of near-synonyms, 3.5% from differences in metaphorical naming, 2% from differences in the meaning of idioms, and 1.5% from differences in meaning arising from the use of suffixes; overall, the two dialects exhibit a lexical divergence of approximately 67%. However, choosing and using one of several words with similar meanings is a common phenomenon between two dialects of the same language, and it does not create difficulties for mutual understanding.

[Хавсралт] N1. Хятад монгол шинэ үгийн тайлбар толь.

Гэрөөчингийн Гэрэлмаа

Монгол Улсын Шинжлэх ухааны академийн Хэл зохиолын хүрээлэнгийн Харьцуулсан хэл шинжлэли йн салбарын эрхлэгч. 『Хэрэглээний хэл шинжлэл』, 『Монгол хэлний нэр томьёо бүтэх нийлэг болон з адлаг хэв шинж』, 『Монгол хэл судлал』-ын 3, 10 дугаар боть (хамтын бүтээл) зэрэг бүтээлийн зохиогч.

Хэлэлцүүлэг 3

⌜Орчин үеийн монгол хэлний аялгууны үгийн сангийн ялгаа (Халх болон өвөр нутгийн аялгууны жишээн дээр)⌟ илтгэлийн хэлэлцүүлэг

Тогтохын Отгонтуул Монгол Улсын Их Сургууль

Доктор, дэд профессор Г. Гэрэлмаа тус судалгаандаа монгол хэлний халх аялгуу болон өвөрлөгч аялгуунд шинэ үг, нэр томьёо ямар аргаар үүсэж, үгийн санд хэрхэн нөлөөлж буйг харьцуулан судлахыг зорьжээ.

Тус судалгааны эх хэрэглэгдэхүүн нь “Хятад монгол шинэ үгсийн тайлбар толь” бүтээл бөгөөд судлаач уг бүтээлийн хоёр дахь хэвлэлд дэд голлон найруулагчаар ажилласан байна. Али ваа хэлний үгийн сангийн судалгаа хийхэд сан хөмрөг нэн чухал бөгөөд судлаачийн хувьд нэгэнт хийсэн судалгааны сан хөмрөг сайтай байсан нь тун сайшаалтай. Тодруулж хэлбэл, энэ чиглэлээр Монгол улс болон БНХАУ-ын Өвөр монголын өөртөө засах оронд олон судлаач судалгааны арвин бүтээл туурвиж ирсэн байдаг.

Г. Гэрэлмаа докторын хувьд тэдгээр судлаачийн судалгаатай танилцаж энэ удаагийн илтгэл дээ өмнөх судлаачийн хөндсөн асуудлыг дурдахаас илүү өөрийн судалгааны сан хөмрөгтөө тулгуурлан шинэ содон жишээ баримтыг гаргаж ирсэн нь чухал байна. Толь бичгээ хятад хэлний үгээр толгойлж монгол бичгээр тайлбар оноолт хийж, мөн халх аялгуугаар хадаж өгсөн нь тус судалгаанд чухам оносон эх хэрэглэгдэхүүн болжээ. Түүнчлэн хамтарсан судалгааны сан хөмрөгийг өөрийн ажилдаа үргэлжлүүлэн ашигласан нь судалгааны ёс зүйн хувьд зөрчилгүй гэж үзэж байна.

Судлаач судалгаандаа шинэ үг, нэр томьёо үүсэх аргыг гадаад болон дотоодын эрдэмтэд хэрхэн авч үздэг тухайд онолын талаас сайтар нэгтгэж түүндээ тулгуурлан судалгаагаа ангилжээ.

Тус өгүүлэлд нийт 10 000 гаруй үгтэй “Хятад монгол шинэ үгсийн тайлбар толь”-оос нэг мян ган үгийг түүвэрлэн ашигласан нь тодорхой байна. Гэвч уг толь бичгийн эхний хэвлэл (2007 онд хэвлэгдсэн, 1978–2004 оны хоорондох шинэ үгсийг багтаасан) болон нэмж боловсруулс ан хоёр дахь хэвлэлийн (1978–2018 оны хоорондох шинэ үгсийг багтаасан) алинаас нь сонго сон нь тодорхойгүй байна. Судалгаа 2014–2020 онд хийгдсэн гэж үзвэл эхний хэвлэлээс хой ш нэмэгдсэн шинэ үгсээс түүвэрлэсэн эсэх нь эргэлзээтэй байгааг цаашид тодорхойлох шаа рдлагатай.

Толь бичгийн хэвлэгдсэн онууд болон судалгаа хийсэн он цагийн холбоосыг эргэн харж, “с үүлийн 40 жил” гэх мэт тодорхойгүй эсвэл зөрүүтэй, цаг хугацааны давхцалыг нягтлах хэрэ гтэй.

Эрдэм шинжилгээний тус өгүүлэл үндсэн хоёр хэсгээс бүрдэж байна. Эхнийх нь Халх болон өвөрлөгч аялгууны үгийн сангийн зөрөөтэй байдал, удаах нь халх болон өвөрлөгч аялгууны үгийн сангийн нэгдмэл байдал гэж авч үзээд дотор нь дэд хэсгүүдэд хуваажээ. Юун түрүүнд тус судалгааны шинэлэг талыг дурдъя.

Судлаач хоёр аялгууны үгийн сангийн ялгаатай талыг тодруулахдаа хятад хэлний хуулбар о рчуулга өвөрлөгч аялгуунд шууд орсноор халх аялгуутай нэлээд холдсоныг өв: чулуун тос - хал: бензин, шатахуун, өв: ягаан заамтан- хал: нарийн бичиг эмэгтэй; халх аялгуунд зарим н эршил шууд орж ирснийг өв: Нэг бүс нэг зам- хал: Нэг бүс нэг зам, өв: дөрвийг биелүүлэх- х ал: дөрвийг биелүүлэх гэх мэт жишээгээр тодлон харуулжээ. БНХАУ-ын бодлого шийдвэр, ж урмыг нэрлэсэн энэ мэт орчин үеийн нэршлийг халх аялгуунд шууд буулгаж буй бөгөөд энэ хүү ойлголтыг тухайн хэлнийх нь сэтгэлгээ, бэлгэдэл соёлтой холбон дэлгэрүүлэн тайлбарл асан нь чухал, шинэлэг байна. Энэ мэтчилэн хуулбар орчуулгаас үүссэн жишээ 1000 жишээн ий 20 хувийг эзэлж байна гэж судалгааны үр дүн гарсан байна. Тэгэхээр 200-аад үг байх нь. Харин судлаач дараагийн судалгаандаа сонирхолтой жишээг арвин оруулбал уншиж судлах хүнд илүү хэрэгтэй гэж бодож байна.

Мөн судалгааны сонирхолтой зүйл нь хэлц хэллэгийн утгын ялгааг харьцуулан үзсэн (1.3) хэ сэг байна. Өвөрлөгч аялгуутны хэл ярианд түгээмэл хэрэглэж буй орчин цагийн үйл явдалта й холбоотой “амсар оногч, хөх малгайт цэрэг, уулнаас барыг буулгаж ирэх” гэх мэт хэлцийг халх аялгуунд оноон буулгасан нь хоёр аялгуугаар хэлэлцэгчид үл ойлголцлыг давахад туст ай зүйл болсон байна. Энэ мэт жишээ 2 хувь эзэлж буй гэх судалгааны үр дүн гарсан тул ол он жишээ дараа дараагийн судалгаандаа дурдах нь чухал.

Халх болон өвөрлөгч аялгууны үгийн сангийн нэгдмэл байдлыг харьцуулан үзэхдээ хоёр ая лгуунд гадаад хэлнээс орчуулгаар дамжин орсон үгс яг адил байгаа бөгөөд ийм үг 21 хувь э зэлж байна гээд хоёр үг нийлэн утгын талаар нэгдэж шинэ нэрлэлт үүсгэж нийлмэл үг бүтээ ж байгааг онцолжээ.

Доктор Г. Гэрэлмаа өвөрлөгч аялгуунд англи хэлнээс шууд авсан, монгол хэлээр дамжуулан авсан үгс байгааг дурдахдаа тухайн үгийн гарлын асуудлыг анхааран латин, франц, орос, анг

ли, грек зэрэг үгийг тухайн хэл бичгээр нь хадаж, тодруулан гаргаж, утгыг тайлбарлан монго л хэлнээ оноосон нь судалгааны чанарыг илтгэж байна. Харин эдгээр үгсийг тухайн хэлээр нь хэрэглэх бус халх аялгуунаа буулгасан хувилбарыг хэрэглэх нь хоёр аялгуутан монгол хэлээ хамгаалж хадгалахад чухал болохыг судлаачийн байр сууринаас онцлон тэмдэглэх нь зүйтэй. Цаашдын судалгаанд анхаарвал зохих хэдэн асуудлыг дурдъя. Энэ нь тус судалгааны үнэ цэ нийг бууруулахгүй бөгөөд ажилд хэрэглэсэн нэр томьёог цаашид жигдлэхэд тусална. Тухай лбал, өвөрлөгч аялгуу, өвөр нутгийн аялгуу, өвөрлөгчдийн үг хэллэг, өвөр монголын нэр том ьёо гэж олон янзаар бичсэнийг нэг мөр болгох нь зүйтэй. Жишээ нь: Өвөр Монгол гэхийг БН ХАУ-ын Өвөр Монголын Өөртөө Засах Орон (ӨМӨЗО), Өвөрлөгчид гэхийн оронд Өвөр монго лчууд гэж хэвшсэн нэршилээр жигдлэх шаардлагатай. Мөн судалгааны үр дүнг хэсэг зүйл бү рд тоон хувиар дурдсаныг нэгтгэсэн диаграмм, хүснэгтээр харуулбал хоёр аялгууны онцлог ийг харьцуулан харахад илүү ойлгомжтой болох юм.

Түүнчлэн судалгаанд дурдагдсан жишээ үг, хэлц үгсийн заримд баримтын хуудасны дугаар дутуу, ханз үсэг болон дуудлагыг тэмдэглээгүй, ном зүйн мэдээлэл бүрэн бус зэрэг алдаа м адаг ажиглагдаж байгааг анхаарах нь зүйтэй.

Шинжлэх ухаан, технологи, эдийн засаг, нийгэм, соёлын салбарт нэр томьёо, шинэ ухагдаху ун хурдацтай нэмэгдэж буй өнөө үед олон улсад эх хэлэндээ орж байгаа шинэ үгсийг жил б үр судалж, толь бичиг болгон гаргаж байна.

Доктор, дэд профессор Г. Гэрэлмаа нь монгол хэлний үгийн сангийн судалгаагаар олон жил тууштай ажиллаж, судалгаа шинжилгээний арвин бүтээл туурвисан судлаач бөгөөд энэхүү судалгааны ажил цаашид улам гүнзгийрэн, ач холбогдолтой үр дүнгүүд гарсаар байна гэдэг т итгэлтэй байна.

Тогтохын Отгонтуул

Монгол Улсын Их Сургуулийн Шинжлэх ухааны сургуулийн Монгол хэл, хэл шинжлэлийн тэнхими йн профессор. 「A Comparative Study on the Interrogative Particle in Mongolian Language and Manchu Language - Focusing on 'Chong-o-Nogoldae' and 'Mong-o-Nogoldae'」 (хамтын өгүүлэл), 『Хуучин манж данс』 IX боть (орчуулга), 『Nisan udagan bitigi』 (хамтын орчуулга) зэрэг бүтээлийн зохиогч, орчуулагч.

Илтгэл 4

МОНГОЛ УЛС, ӨВӨР МОНГОЛ, БУРИАД ХЭЛНИЙ ҮГСИЙН САНГИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ, ХЭРЭГЛЭЭНИЙ ОНЦЛОГ

Цэвээндоржийн Батдорж Монгол Улсын Их Сургууль

[Товч агуулга]

Энэхүү илтгэлд Монгол Улс болон БНХАУ-ын Өвөр Монголын Өөртөө Засах Орон (мөн, ОХУ-ын Бүгд Найрамдах Буриад Улс)-ы монгол хэлний үгийн сангийн хэрэглээнд нэгэн ижил юм, үзэгдэл, үйл явдал, үйлдлийг өөр өөр үг, хэллэгээр илэрхийлэх үзэгдлийг үгийн сан, утга суд лал, нийгэм хэл шинжлэлийн үүднээс харьцуулан судална. Судалгааны үндсэн асуудал нь ут га дүйцэх үг, хэллэгийн хэлбэрийн ялгааг бүртгэхийн зэрэгцээ тэдгээрийн ялгаа үүссэн нөхц өлийг тодорхойлж, тайлбарлах явдал болно.

Илтгэлд Насанбат зохиож, Өвөр Монголын Шинжлэх ухаан, техник мэргэжлийн хэвлэлийн х орооноос 2009 онд хэвлэн гаргасан “Монгол хэл сурах бичиг” номд орсон Хөххотын монгол чуудын хэл ярианы өгүүлбэрүүд болон харилцан яриаг гол эх хэрэглэгдэхүүн болгож, түүний г Улаанбаатарын халх аялгуутны хэл яриатай харьцуулж, мөн ОХУ дахь буриадчуудын үгийн сангийн холбогдох мэдээлийг хавсаргаж, тайлбарлана. Харьцуулах нэгжийг сонгохдоо ижи л юм, үзэгдэл, үйл явдал, шинж чанарыг зааж байгаа эсэхийг утгын тайлбар болон хэрэглээ ний хам сэдвээр нягталж, үүний үндсэн дээр утгын бүрэн ба хэсэгчилсэн дүйцлийг ялгаж, үг, хэллэгийн зөрөөг үгийн гарал, үг бүтэх арга, бүтцийн онцлог, утгын хөгжил болон хэрэглээ

ний хэв маягаар ангилна. Үг, хэллэгийн ялгааг тайлбарлахдаа үгийн сангийн сонголт, зэллэ г үг, орчуулсан арга зэрэг хэлний үзэгдлийг улс төр, газар зүйн тусгаарлалт, өөр өөр хэлний хавьтал, хэлний хэм хэмжээтэй холбон авч үзнэ. Эдгээр хүчин зүйлийг урьдчилан тогтоосон шалтгаан гэж үзэхгүй бөгөөд тухайн нэрлэлтийн үүсэл, тархалт, хэрэглээний баримтад тулгу урлан үнэлнэ.

1. Удиртгал

1.1 Судалгааны үндэслэл

Монгол төрөл хэл хийгээд монгол хэлний олон нутгийн аялгуунуудын үгийн сангийн судалга а, толь бичиг зохиох ажил бол нэлээд түүхтэй бөгөөд хэвлэн нийтэлсэн эх хэрэглэгдэхүүн, б үтээл ном ч арвин болжээ. Гэвч, эдээр хэрэглэгдэхүүний дийлэнх нь аль нэг хэл, аялгууны үгийн санд чиглэгдсэн, эсвэл зарим хэл аялгууны үгийн сангийн ижил хийгээд ялгаатай талы г зэрэгцүүлэн харуулахад анхаарсаар ирсэн юм. Тэгвэл бид цаашдаа, монгол төтөр хэл, аял гуунуудын үгийн сангийн зохих нэгжүүдийн ялгааг бүртгэн харуулахаар хязгаарлахгүйгээр, бусад хэлтэй харилцах явцад бий болсон зээллэг, орчуулга, утга ба хэрэглээний шинэчлэлтэ й холбон шинжилж, тайлбарлах шаардлагатай гэж үзэж байна. Өөрөөр хэлбэл, Эдвард Сапи рын “Хэл нь соёлын нэгэн адил дангаараа өөрийгөө хангах нь ховор” хэмээн тэмдэглэсэнчл эн монгол төрөл хэл, аялгууны үгийн санг нийгэм, соёлын харилцаан дунд нь тайлбарлах хэ рэгтэй (Sapir, 1921).

Үгийн сангийн харьцуулалтад хэлбэрээс утга руу, ойлголтоос илэрхийлэл рүү чиглэсэн хоё р хандлагыг хослуулах нь чухал байдаг. Дирк Герартс болон түүний хамтран зохиогчид үгий н сангийн хувилбарыг судлах нэг хэмжээсийг “хэлний хэлбэрийг утгатай холбох хэмжээс” г эж тодорхойлсон (Geeraerts et al., 2024). Тэд энэ харьцааг хоёр чиглэлээр шинжилж, семас иологи болон ономасиологийг ялган авч үздэг. Семасиологийн хандлагаар нэг үг ямар утгаа р хэрэглэгдэж байгааг, ономасиологийн хандлагаар нэг ойлголтыг ямар үг, хэллэгээр илэрх ийлж байгааг судална. Энэхүү илтгэлд ономасиологийн хандлагыг баримтлан: нэгдүгээрт, н эг ойлголтын ялгаатай илэрхийллийг; хоёрдугаарт, ижил буюу төстэй хэлбэртэй нэгжийн утг а, хэрэглээний зөрөөг тодорхойлно. Харин, үгийн утгын дүйцлийг зөвхөн толь бичгээс биш т эдгээр үгтэй хамт хэрэглэгддэг үгсээр нь тодлруулан таних нь чухал гэж үзэв (Firth, 1957). Т үүнчлэн, Герартс, Гронделарс, Бакема нарын санал болгосон үгийн сангийн хувилбарыг утг ын хувилбар, нэг ойлголтын нэрлэлтийн хувилбар, хэлбэрийн хувилбар гэсэн хүрээнд авч үз эв (Geeraerts, Grondelaers, & Bakema, 1994).

Эдгээр дурдсан хэрэгцээ шаардлага хийгээд үзэл баримтлалыг үндэс болгон “Монгол хэл с

урах бичиг"-ийн өгүүлбэр, харилцан ярианд тэмдэглэгдсэн Хөххотын монголчуудын үгийн с ангийн хэрэглээг Улаанбаатарын халх аялгуутны хэрэглээтэй харьцуулж, холбогдох хэсэгт Улаан-Удийн буриад хэрэглээний дүйцлийг нэмж, сонгосон эхэд илэрсэн үгийн сангийн ялга аг системтэй тайлбарлахыг оролдов. Энэ нь цаашдын өргөн хүрээний харьцуулалт болон ца г хугацааны өөрчлөлтийн судалгаанд суурь материал бүрдүүлэх үндэслэл болно.

1.2 Судалгааны зорилго ба зорилт

Монгол Улс, БНХАУ-ын Өвөр Монголын Өөртөө Засах Орон (ӨМӨЗО), мөн ОХУ-ын Бүгд Найр амдах Буриад Улсын монгол хэлний үгийн сангийн хэрэглээнд нэг ойлголтыг өөр өөр үг, хэл лэгээр илэрхийлэх үзэгдлийг харьцуулан шинжилж, тэдгээрийн ялгааны төрөл, утгын дүйх т үвшин, хэрэглээний онцлогийг тогтоох, улмаар эдгээр ялгааг үүсгэж, тогтворжуулж буй хэл ний дотоод болон нийгэм, түүхийн хүчин зүйлтэй холбон тайлбарлахад судалгааны зорилго оршино. Үүний тулд дараах зорилтыг тавьсан болно. Үүнд:

Насанбат зохиож, Өвөр Монголын Шинжлэх ухаан, техник мэргэжлийн хэвлэлийн хорооноо с 2009 онд хэслэсэн номд орсон Хөххотын монголчуудын хэл ярианы өгүүлбэрүүд болон хар илцан яриаг компьютерт оруулж, түүнийг Улаанбаатарын халх аялгууны тохирох нэгжүүдтэ й харьцуулах, ялгаа үг, хэллэгийг бүртгэн гаргах.

Цуглуулсан нэгжийн утга, зааж буй юм үзэгдэл, хэрэглээний хам сэдвийг харьцуулж, утгын бүрэн болон хэсэгчилсэн дүйцлийг тогтоох; төстэй боловч өөр ойлголтыг илэрхийлсэн нэгж ийг ялган үзэх.

Үг, хэллэгийн ялгааг үгийн гарал, үг бүтэх арга, бүтцийн онцлог, утгын хөгжилд тулгуурлан а нгилж, уламжлалт үгийн сонголт, зээлдлэг, орчуулгын нэрлэлт, утгын шилжилт болон нийлм эл нэрлэлтийн оролцоог тодорхойлох.

1.3 Судалгааны асуулт

Судалгааны зорилтуудад үндэслэн дараах асуултад хариулна. 1. Монгол Улс, БНХАУ-ын Өвө р Монголын Өөртөө Засах Орон (мөн, ОХУ-ын Бүгд Найрамдах Буриад Улс)-ны монгол хэлн ий үгийн сангийн хэрэглээнд ямар үг, хэллэг бүхэлдээ өөр байдаг вэ? 2. Ямар үг, хэллэгүүд э дгээр хэл ярианд байдаг боловч утга эсвэл бүтцээрээ ялгаатай вэ?

1.4 Судалгааны ач холбогдол

Илтгэлийн үр дүн нь Монгол Улс, Өвөр Монгол, Буриадын хэл ярианы хэрэглээнд нэгэн ижи л юм, үзэгдэл, үйл явдал, үйлдлийг илэрхийлэх нэр үг, үйл үг болон хэллэг ямар замаар, хэр хэн ялгарч хөгждөг хийгээд, тэдгээр ялгааг үүсгэж, тогтворжуулж буй хэлний дотоод болон нийгэм, түүхийн хүчин зүйлийн талаар таньж мэдэхэд ач холбогдолтой. Эдгээр нэгжийн утг ын дүйцэл, бүтэц, хам үгийн холбоо, хэрэглээний онцлогийг шинжлэх нь гурван бүсийн үгий н сангийн нийтлэг ба ялгаатай талыг тодруулна. Улмаар, энэ сэдвийн дагуу харьцуулсан тол ь бичиг зохиох, орчуулга хийх, хэл заах материал боловсруулахад онол, арга зүйн чиг барим жаа болгон ашиглах боломжтой.

1.5 Судалгааны хязгаарлалт

Судалгаа нь 2000 оны “Монгол хэл сурах бичиг”-ийн өгүүлбэр, харилцан ярианд голлон тулг уурлах тул тухайн эхийн сэдэв, үгийн сонголт, сургалтын зорилгоор хязгаарлагдана. Хөххот, Улаанбаатар, зарим тохиолдолд Улаан-Үдийн хэрэглээг харьцуулах учраас үр дүнг гурван б үсийн нийт хэрэглээнд ерөнхийлөхгүй. Нэр үг, үйл үгийн дүйцлийг тухайн хам сэдэвт тогтоо х бөгөөд үйл үгийн утгыг өгүүлбэрийн бүтэц, холбогдох үг, илэрхийлж буй үйлдлийн нөхцөл тэй нь хамтатган авч үзнэ. Гурван талын материалын хэмжээ, эх сурвалж жигд бус, мөн өөр өөр үеийн хэрэглээ давхцах боломжтой тул ялгааны шалтгаан, тархалт, түүхэн өөрчлөлтийн талаарх дүгнэлтийг баримтын хүрээнд хязгаарлана.

2. Судалгааны арга зүй

Энэхүү илтгэлд эх хэрэглэгдэхүүнд тулгуурласан чанарын харьцуулсан шинжилгээний аргы г хэрэглэв. Судалгааны гол хэрэглэгдэхүүн нь Насанбатын зохиосон “Монгол хэл сурах бич иг”-ийн өгүүлбэр, харилцан яриа бөгөөд тэдгээрт тэмдэглэгдсэн Хөххотын монголчуудын үг, хэллэгийг Улаанбаатарын халх аялгууны дүйцэх хэрэглээтэй харьцуулан авч үзэв. Ингэхдэ э, Өвөр Монголын Их Сургууль (ӨМИС)-аас түр хугацаагаар Улаанбаатарт ирж Монгол Улсы н Их Сургууль (МУИС)-д мэргэжил дээшлүүлж байгаа суралцагчдаар тус сурах бичгийн үг, х эллэгийн оновчийн байдлыг нягтлуулж, харин тэхүү үг, хэллэгийг халхчууд хэрхэн хэрэглэдэ г талаар МУИС-ийн багш, суралцагчидтай ярилцах аргаар халх хувилбарыг гаргаж авсан бо лно. Харьцуулалтын зорилго нь сонгосон эхэд илэрсэн нэгжүүдийн хэлбэр, утга, бүтэц, хэрэ глээний ялгааг тодорхойлох явдал юм. Иймээс үр дүнг тухайн бүсүүдийн нийт үгийн сангийн төлөөлөл бус, эх хэрэглэгдэхүүнд тулгуурласан харьцуулалт гэж үзнэ.

2.1 Харьцуулах нэгжийг сонгох зарчим

Судалгааны нэгжид дан үг, нийлмэл үг, чөлөөт болон хэвшмэл холбоо, тодорхой утга илэрхи йлэх өгүүлбэрийн бүтцийг хамруулав. Нэр үг, үйл үгээр хязгаарлахгүйгээр шинж, тоо хэмжээ, цаг хугацаа болон харилцааны утга илэрхийлсэн нэгжийг мөн авч үзэв. Нэг ойлголт, үйлдли йг ялгаатай хэлбэрээр илэрхийлсэн, эсвэл ижил буюу төстэй хэлбэртэй боловч утга, холбо о бүтэц, хэрэглээгээр ялгарсан нэгжүүдийг харьцуулалтын материалд сонгов. Нэгжийг эх өг үүлбэр, харилцан ярианаас нь салгахгүйгээр шинжлэх зарчмыг баримтлав. Ижил бичлэгтэй үг өөр өөр утгаар хэрэглэгдсэн тохиолдолд тухайн утгын хэрэглээг тусад нь авч үзнэ. Харин нэг утгатай, ижил дүйцэлтэй давтагдсан жишээг ялгаатай нэгжийн тоонд давхар оруулахгүй.

2.2 Утгын дүйцлийг тогтоох арга

Харьцуулсан нэгжүүдийн дүйцлийг зааж буй юм, үзэгдэл, үйлдэл, шинж болон хэрэглээний хам сэдэвт тулгуурлан тогтооно. Нэр үгийн хувьд зааж буй зүйлийн төрөл, утгын хамрах хү рээг; үйл үгийн хувьд үйлдлийн арга, оролцогч, тусагдахуун, үр дүн болон өгүүлбэрийн холб оог харгалзан үзнэ. Харилцааны хэллэгийг зөвхөн үгчилсэн утгаар нь бус, мэндчилгээ, тала рхал, хүсэлт зэрэг харилцааны үүргээр нь харьцуулна.

2.3 Материалыг ангилах арга

Материалыг хоёр түвшинд ангилав. Нэгдүгээрт, хэрэглээний ялгааг тайлбарлах чиглэлээр б үс нутгийн үгийн сонголтын хэвшил, хэлний хавьтлын нөлөө, үгийн сангийн хэм хэмжээний ялгаа гэсэн гурван бүлэгт зохион байгуулав. Эдгээр нь харилцан үл давхцах шалтгааны анги лал биш бөгөөд нэг нэгжид хэлний хавьтал, бүс нутгийн хэвшил, хэм хэмжээ зэрэг хүчин зү йл давхар нөлөөлсөн байж болно. Хоёрдугаарт, бүс нутгийн үгийн сонголтын жишээг тухайн хам сэдэвт илэрхийлсэн утгаар нь байгаль ба ахуй; хүн ба хүмүүсийн харилцаа; нийгэм, эди йн засгийн үйл ажиллагаа; орон зай, хөдөлгөөн; тоо хэмжээ, үнэлгээ, цаг хугацаа, үйл явцын ерөнхий утга гэсэн таван хүрээнд бүлэглэв. Энэ ангилал нь материалын утга, хэрэглээний хү рээг илэрхийлэх бөгөөд ялгаа үүссэн шалтгааныг тогтоохгүй. Хэлний хавьтлын шинжилгээн д шууд зээлдлэг, хуулбар орчуулга, утгын зээлдлэг, бүтцийн загварын нөлөөг ялган авч үзнэ. Хэм хэмжээний шинжилгээнд албан ёсоор журамласан нэр томьёо болон өдөр тутмын хэрэ глээнд хэвшсэн илэрхийллийг нарийн зааглахгүй.

2.4 Үр дүнг тайлбарлах хүрээ

Хүснэгтийн нэгжийн тоог цуглуулсан материалын бүтцийг харуулахад ашиглах бөгөөд хэрэг лээний давтамж, нийт хүн амын үгийн сонголтын үзүүлэлт гэж үзэхгүй. Сонгосон эх нь сурах бичиг учраас сургалтын зориулалт, найруулгын боловсруулалт шинжилгээнд нөлөөлөх боломжтой. Түүнчлэн өөр өөр цаг үеийн харьцуулах боломжтой материал бүрдээгүй тул судалга а нь үгийн сангийн түүхэн өөрчлөлтийг нотлохоос илүүтэй, сонгосон хэрэглээний ялгааг тод орхойлоход чиглэнэ.

3. Үр дүн

Насанбатын зохиосон “Монгол хэл сурах бичиг”-ийн өгүүлбэр, харилцан ярианд нийт давтаг сан тоогоор 6759 үг тохиолдож байгаа бөгөөд давтагдаагүй тоогоор буюу үгийн сангийн утг а бүхий бие даасан нэгж нь 1461 тохиолдож байна. Үүнээс 160 үг буюу үгийн сангийн нэгж о номасиологийн хувьд ялгаатай байна. Үүнийг үндэслэвэл, ӨМӨЗО болон Монгол Улсын өдө р тутмын монгол ярианы үгийн сангийн 11% нь ономасиологийн хувьд ялгаатай байна. Тэгвэ л, энд ямар төрлийн ялгаа оршиж байгааг дор авч үзье.

3.1 Бүс нутгийн үгийн сонголтын хэвшил

ӨМӨЗО болон Монгол Улсын иргэдийн өдөр тутмын харилцаанд хэрэглэгдэх үг, хэллэгийн я лгааг авч үзвэл, юуны түрүүнд монгол хэлний нийтлэг үгийн сангаас нэг ойлголт, үйлдлийг и лэрхийлэх ойролцоо үгсээс өөр өөр нэгжийг сонгон хэрэглэж, тухайн нутагт дэвсгэртээ хэв шин тогтсон байдал илэрч байна. Бидний энэ удаа судалсан материалд ийм нэгж 82 илэрсэ н бөгөөд тэдгээрийг илэрхийлж буй утга, зааж буй ойлголт, хэрэглээний хүрээний ойролцоо байдлаар нь таван бүлэгт ангилж хүснэгтээр үзүүлье.

Хүснэгт 1. Байгаль, материаллаг орчин, өдөр тутмын ахуй

№	ӨМӨЗО	Монгол Улс
1	Асар	байр / байшин
2	бие угаах	усанд орох
3	бичгийн хорго	номын шүүгээ
4	Гялбаа	цахилгаан
5	Дэглэх	цэгцэлж янзлах
6	Зусаал	зуслан
7	Зүлгэх	арчих
8	идшин ногоо	хүнсний ногоо
9	Манх	элс
10	тогоон гэр	гал тогоо
11	Тэрлэг	дээл
12	үүд тааруулах	хаалга хийлгэх
13	хар архи	цагаан архи
14	Хүрээ	хашаа
15	цагаан ногоо	байцаа
16	Цэгээ	айраг / цэгээ
17	цэцгийн хүрээлэн	цэцгийн мандал
18	Шаахай	гутал
19	Шуумал	хөшөө

Хүснэгт 2. Хүн, сэтгэл санаа, хүмүүсийн харилцаа

№	ӨМӨЗО	Монгол Улс
1	богино биетэй	намхан
2	Буцаах	хариулах
3	Зоогдох	хууч хөөрөх
4	Зориг	санаа
5	Зөгнөх	хүсэх
6	Зүс	царай
7	Маныг	бид нарыг
8	Мөрөөдөх	хүсэн хүлээх
9	Настан	ахмад
10	Овор	хандлага
11	Омбол	ач
12	Талархлаа	баярлалаа
13	Харгах	таарах
14	хундага мөргүүлэх	хундага тулгах
15	Хуримлаадүй	хүнтэй суугаагүй / гэрлээгүй
16	Эрээлэх	нэрэлхэх

Хүснэгт 3. Нийгэм, эдийн засаг, зохион байгуулалттай үйл ажиллагаа

№	ӨМӨЗО	Монгол Улс
1	Байцаах	шалгах
2	биеийн гэрч	бичиг баримт
3	Болзох	захиалах
4	Гяндан	шорон
5	Зоос	мөнгө
6	Зээлэх	түр гуйж хэрэглэх
7	Маймаа	дэлгүүр
8	Мөрлөх	жагсах / оочирлох
9	Наадах	зугаацах
10	Сүйтгэл	зардал
11	Хураалт	ургац

Хүснэгт 4. Орон зай, хөдөлгөөн, зам тээвэр

№	ӨМӨЗО	Монгол Улс
1	Аяарлах	салж явах
2	Муруйх	эргэх
3	Нисгэл	онгоц
4	Өртөө	буудал
5	Тойрохоор	зочлох / аялах
6	Тойруулах	аялуулах
7	түргэн тэрэг	хурдан галт тэрэг
8	Умбах	сэлэх
9	урьдаар явъя	түрүүлээд явъя
10	Хөөрөг	гүүр

Хүснэгт 5. Тоо хэмжээ, үнэлгээ, цаг хугацаа, үйл явцын ерөнхий утга

№	ӨМӨЗО	Монгол Улс
1	Арвин	их / олон
2	Бага	бага зэрэг
3	Барах	дуусгах
4	Баргаах	дуусгах
5	Бахтай	сонирхолтой
6	Бүдүүн	том
7	Бүр	ерөөсөө
8	Бүр	бүгд
9	Бүр	аль хэдийнэ
10	Дааанч	хэтэрхий
11	Дийлэх	чадах
12	Дөхөм	амар
13	Дуншуур	зуун сая
14	Дэмий	нэг их
15	Дэс	зэрэглэл
16	Залгаад	үргэлжлүүлээд
17	Зарах	хэрэглэх
18	илүү хэд	дахиад хэд
19	Одоогоор	яг одоо
20	Орчим	сүүлийн үе
21	осол боллоо	алдаа гаргалаа
22	өдөр туж	өдөржин
23	Сүүлд	дараа
24	Түм	арван мянга
25	түрүү удаа	анх удаа
26	Хүчиртэй	хэцүү

Энэхүү 3.1 дэх хэсгээс үзвэл, ӨМӨЗО болон Монгол Улсын монгол хэлний хэрэглээнд нэг иж ил буюу ойролцоо ойлголтыг өөр өөр хэлбэрээр илэрхийлсэн хэлний нэгжүүд нь: 1. Үгийн ай мгийн хувьд нэр үг, үйл үг, тэмдэг нэр, тооны нэр, төлөөний үг, дайвар үг болон тэдгээртэй д үйх үүрэг бүхий нэгжүүд багтаж байна. 2. Бүтэц, хэрэглээний хувьд дан үг төдийгүй нийлмэл үг, чөлөөт холбоо үг, хэвшмэл хэллэг, үйл үгийн холбоо, өгүүлбэрийн шинжтэй бүтцийг мөн х амруулсан болно. Иймээс судалгааны материал нь зөвхөн үгийн сангийн ялгаагаар хязгаарл агдахгүй бөгөөд лексик-семантик, үг бүтэх, үгсийн сангийн хэрэглээн дэх үг сонголт, хэлц-х

эвшмэл хэрэглээ, зарим тохиолдолд дүрэм-үүргийн ялгааг давхар илэрхийлж байна. Түүнчл эн нэг хувилбар дахь дан үг нөгөө хувилбарт холбоо үг, тайлбарласан бүтэцтэй байдлаар то хиолдох нь ч байна. Эсвэл ижил хэлбэр, нэг үг бүс нутгаас хамааран өөр утга, үүргээр хэрэг лэгдэх тохиолдол ажиглагдаж байгаа нь эдгээр хоёр хэлний хувилбарын ялгааг зөвхөн "өөр өөр үг хэрэглэдэг" хэмээн өнгөцхөн тайлбарлах боломжгүйг харуулж байна.

ОХУ-ын Бүгд Найрамдах Буриад Улсын монгол хэлний үгийн сангийн хэрэглээнд ч мөн дээр х хоёр хувилбарын адилаар, ижил утга бүхий үгсийн дотроос харилцан адилгүй хувилбарыг сонгох, эсвэл үг хэллэгийн эртний хувилбар хадгалагдан үлдэх зүй тогтол бас байна. Тухайл бал, Насанбатын "Монгол хэл сурах бичиг" ба түүний халх харьцуулалд "толгой" гэдэг үгийг нэгэн ижил хэрэглэж байхад буриадад "тархи" гэсэн хэлбэрээр хэрэглэх нь түгээмэл байна. Бас, дээрх сурах бичиг ба халх харьцуулалд "ойр, ойрхон" гэдэг үг ижил хэрэглэгдэж байха д буриадад "дүтэ" гэсэн хэлбэрээр тохиолдоно. Мөн, Насанбатын "Монгол хэл сурах бичиг"-т "аяарлах" гэсэн үг тохиолдох бөгөөд утга нь "алсрах буюу салж холдон явах" болно. Гэтэл, энэ үгийн язгуур буриадад хадгалагдан үлдсэн байна. Буриад хэл ба аялгуунд "аяар холын г азар" гэдэг нь "алс холын газар" гэсэн утгатай ажээ.

3.2 Хэлний хавьтлаас үүдсэн ялгаа

ӨМӨЗО болон Монгол Улсын хэлний хэрэглээн дэх үг, хэллэгийн ялгааг тайлбарлах нэг чигл эл нь өөр өөр хэлтэй тогтсон хавьтлын нөлөөг харьцуулан шинжлэх явдал юм. Нэг ойлголт, үйлдлийг илэрхийлэхдээ гадаад хэлний үгийг шууд зээлэх, түүний утга, бүтцийг монгол үгээ р хуулбарлан орчуулах, эсвэл монгол үгийн утга, хэрэглээг гадаад хэлний загварт нийцүүлэ н өргөжүүлэх боломжтой. Эдгээр арга нь нэг ойлголтын илэрхийлэл бүс нутаг бүрд өөр өөр өөр хэвших нөхцөл бүрдүүлнэ. Хэлний хавьтлын эх үүсвэр болон илэрхийллийг бүрдүүлсэн а ргаас нь хамааруулан дараах гурван хэсэг бүлэглэж, хүснэгтээр үзүүлье.

Хүснэгт 6. ӨМӨЗО-ны хэрэглээнд хятад хэлнээс хуулбарлан орчуулснаас үүдсэн ялгаа

№	ӨМӨЗО		
	хуулбар орчуулга	**хятад хэлбэр**	**Монгол Улс**
1	аажуу яваарай	满足	болгоомжтой яваарай
2	ардын зоос	人民币	юань
3	баярлан угтъя	欢迎	тавтай морил
4	будаа	饭	хоол
5	будаалах	吃饭	хоолонд орох
6	гаргийн гурван	周三	гурав дахь өдөр
7	гаргийн дөрвөн	周四	дөрөв дэх өдөр
8	гаргийн зургаан	周六	хагас сайн өдөр
9	гаргийн нэгэн	周一	нэг дэх өдөр
10	гаргийн өдөр	周日	бүтэн сайн өдөр
11	гаагийн таван	周五	тав дахь өдөр
12	гаргийн хоёр	周二	хоёр дахь өдөр
13	-д гарах	上	-д суух
14	дугуй тэрэг	自行车	унадаг дугуй
15	-ж өнгөрсөн	过	-ж үзсэн
16	малжих орон	牧区	хөдөө
17	мэргэжил	技术	ур чадвар
18	найруулагч	编辑	редактор
19	нийтийн машин	公车	автобус
20	ногоо	菜	хоол
21	нугалж бодох	打折	хямдруулах
22	нэг бүлэг	一些	хэсэг
23	сурагч	学生	суралцагч / оюутан
24	утас авах	打电话	утсаар ярих
25	учир	事	ажил хэрэг
26	учиргүй	没有事	завтай
27	учиртай юу	有事吗	ажилтай/завгүй
28	үйлдэл	功能	үүрэг
29	хааш л	还是	ер нь
30	хамаагүй	没关系	зүгээр ээ
31	хөдөө буусан	下乡	орон нутагт томилогдсон
32	шафа	沙发	буйдан
33	эмнэлэг хороо	医院	эмнэлэг
34	ээдсэн сүү	酸奶	тараг
35	яршигтай учир	麻烦的事	ядаргаатай явдал

Хүснэгт 7. Монгол Улсын хэрэглээнд орос хэлнээс зээлсэн үгсээс үүдсэн ялгаа

№	ӨМӨЗО	Монгол Улс
1	баримжаа	стандарт
2	даамал	менежер
3	тоогдох	моданд орох/ трэнд болох
4	тэрэг	машин

Хүснэгт 8. Хятад хэлнээс хуулбарлан орчуулсан болон орос хэлнээс зээлсэн үгсээс ялгаа

№	ӨМӨЗО	Монгол Улс
1	авто машин	киоск
2	зөөлөн ор	купе
3	машин тэрэг	машин
4	төвөд хаш	помидор
5	кино ордны	кино театр

Энэхүү 3.2 дахь хэсгээс үзвэл ӨМӨЗО-ы монгол хэлний хэрэглээнд хятад хэлний, Монгол Ул сын хэлний хэрэглээнд орос хэлний, сүүлийн үед англи хэлний хавьтлын нөлөө туссанаас он омасиологийн ялгаа тодорхой хэмжээнд үүссэн байна. Тэгвэл, буриадчуудын хэлний хэрэгл ээнд орос хэлний ийм нөлөө үлэмжхэн тусаж, нөгөө хоёр хувилбараас мэдэгдэм ялгааг үүсэ гэсэн нь бий.

3.3 Үгийн сангийн хэм хэмжээний ялгаа

ӨМӨЗО болон Монгол Улсын хэлний хэрэглээ нь улс төр, захиргаа, боловсрол, нийгмийн үй лчилгээний өөр өөр тогтолцооны хүрээнд хөгжиж ирсэн тул нэг ойлголт, үйлдлийг илэрхийл эх үг, хэллэгийн сонголт, хэрэглээний хэм хэмжээ ялгарах нөхцөл бүрджээ. Тухайн тогтолцо онд хэрэглэгддэг нэрлэлтийг захиргааны баримт бичиг, сургалтын материал, толь бичиг, хэ влэл мэдээллээр давтан хэрэглэх нь тэдгээрийг нийтийн хэрэглээнд хэвшүүлэхэд нөлөөлнө. Доорх хүснэгтэд энэхүү орчны ялгаатай холбон шинжилж буй нэр үг, үйл үг, хэллэгийг харьц уулан үзүүлэв.

Хүснэгт 9. Улс төр, захиргааны өөр өөр орчинд тогтсон үгийн сангийн хэм хэмжээний ялгаа

№	ӨМӨЗО	Монгол Улс
1	агаар ариутгуур	агааржуулагч
2	ажил яаруу	ажил ихтэй
3	амар түвшин	аюулгүй байдал
4	амралтаа авах/ ажлаас амрах / ажлаас буух	тэтгэвэрт гарах
5	боловсрох	дасгал хийх
6	бэл оруулалт	хөрөнгө оруулалт
7	газар	-
8	гар гүйцэтгэл	бүртгэл
9	гараг	долоо хоног
10	гэзгээ атируулах	хими хийлгэх
11	гэзэг тавих	үс засалт
12	давуу	боломжийн
13	данс бодох	тооцоо хийх
14	дундад улс	хятад улс
15	дээд/ өндөр дундад	ахлах анги
16	жин	-
17	засгийн ордны асар	захиргааны байр
18	зах дэлгүүрийн ханш	зах зээлийн ханш
19	зугаацлын газар	жуулчны бааз
20	зуун хувь олох	зуун оноо авах
21	лан	-
22	малжлын талбай	малын ферм
23	насан баяр	төрсөн өдөр
24	нэрийн карт	нэрийн хуудас
25	-р зам	-р чиглэл
26	саалийн архи	нэрмэл архи
27	телевиз жүжиг	олон ангит кино
28	хоолон гэр	ресторан/ зоогийн газар
29	хүчний ажил	хар ажил
30	хэр бүтэмж	дүн
31	хямрах	ханиад хүрэх
32	эд бодисын бус	биет бус
33	эзэгнэх	эрхлэх

4. Дүгнэлт

Энэ удаагийн судалгааны үр дүнгээс Монгол Улс, ӨМӨЗО, Буриадын монгол хэлний үгийн сан нь нийтлэг суурьтай боловч нэг ойлголтыг нэрлэх үгийн сонголт, утга, бүтэц, хэвшмэл хэрэглээний хувьд тодорхой ялгаран хөгжсөн нь харагдаж байна. Судалсан 1461 үгийн сангийн нэгжээс 160 буюу ойролцоогоор 11% нь ономасиологийн ялгаатай байгаа нь энэ ялгаа бодитой хэмжээнд байгааг харуулна.

Эдгээр ялгаа нь үндсэндээ бүс нутгийн үгийн сонголтын хэвшил, өөр өөр хэлний хавьтал, үгийн сангийн хэм хэмжээ гэсэн гурван хүрээнд илэрч байна. ӨМӨЗО-ны хэрэглээнд хятад хэлний, Монгол Улс болон Буриадын хэрэглээнд орос хэлний нөлөө үгийн сангийн ялгаралд оролцсон бол улс төр, захиргаа, боловсрол, нийгмийн өөр өөр орчин нь тухайн бүс бүрд нэр томьёо, үг хэллэгийн тусдаа хэм хэмжээ тогтоход нөлөөлжээ.

Иймээс гурван бүсийн үгийн сангийн ялгаа нь зөвхөн газар нутгийн аялгууны ялгаа бус, хэлний дотоод хөгжил, хэлний хавьтал, нийгэм-түүхийн өөр өөр орчны харилцан үйлчлэлийн үр дүн гэж үзэх үндэстэй байна.

[Ном зүй]

Болд, Л. (Ер. ред.), 2008, Монгол хэлний дэлгэрэнгүй тайлбар толь (5 боть). Соёмбо Принтинг.

Насанбат, 2009, Монгол хэл сурах бичиг. Өвөр Монголын Шинжлэх ухаан, техник мэргэжлийн хэвлэлийн хороо /монгол бичгээр/.

Сундуева, Е. В., Бальжиннимаева, Ц. Ц., Бабуев, С. Д., & Цыренов, Б. Д., 2022, Буряад хэлэнэй тайлбари толи: Дүрбэн ботито (I боти: А–Д, 8 300 тухай үгэ). Нандир.

Цэвэл, Я., 1966, Монгол хэлний товч тайлбар толь. Улсын Хэвлэлийн Хэрэг Эрхлэх Хороо.

Firth, J. R., 1957, A synopsis of linguistic theory, 1930–1955. In Studies in linguistic analysis (pp. 1–32). Basil Blackwell.

Geeraerts, D., Grondelaers, S., & Bakema, P., 1994, The structure of lexical variation: Meaning, naming, and context. Mouton de Gruyter. https://doi.org/10.1515/9783110873061.

Geeraerts, D., Speelman, D., Heylen, K., Montes, M., De Pascale, S., Franco, K., & Lang, M., 2024, Lexical variation and change: A distributional semantic approach. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oso/9780198890676.001.0001.

Sapir, E., 1921, Language: An introduction to the study of speech. Harcourt, Brace and Company.

ЦЭВЭЭНДОРЖИЙН БАТДОРЖ

Монгол Улсын Их Сургуулийн Шинжлэх ухааны сургуулийн Монгол хэл, хэл шинжлэлийн тэнхимийн дэд профессор. 『Монгол хэлний дэлгэрэнгүй тайлбар толь』 (5 боть), 『Монгол хэлний их тайлбар толь』 (цахим толь бичиг), 『Монгол хэл судлал』 (15 боть) зэрэг хамтын бүтээлд оролцсон.

Хэлэлцүүлэг 4

⌜МОНГОЛ УЛС, ӨВӨР МОНГОЛ, БУРИАД ХЭЛНИЙ ҮГСИЙН САНГИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ, ХЭРЭГЛЭЭНИЙ ОНЦЛОГ⌟ өгүүллийн тухай санал, шүүмж

Гэрэлт-Одын БАТЗАЯА Шинжлэх Ухааны Академи

Эрдэмтэн Ц.Батдоржийн тус өгүүллийг уншаад, сайшаалтай болон анхаарууштай зүйлсийг тухайн өгүүллийн агуулгын дарааллаар тэмдэглэв.

Ц.Батдорж гурван улсын хил дамнан суурьшсан монгол хэлний үгийн сангийн сэдвийг сонгон авч, түүний хэрэглээ, хувьслын талаар судалж, өгүүлэл бичжээ. Сэдвийн томьёололд "үгсийн сан" гэдэг нэр томьёог анхаарах хэрэгтэй. Монгол хэлэнд олныг илэрхийлсэн утгатай үгийн өмнөх, хойнох жинхэнэ нэрд олон тооны дагавар залгадаггүй. Жишээ нь: эмийн сан, номын сан, хонин сүрэг, сүрэг адуу гэх мэтээр хэлдэгтэй адил "үгийн сан" гэх нь зөв нэр томьёо болох юм.

Тэрээр "Хэл нь соёлын нэгэн адил дангаараа өөрийгөө хангах нь ховор" гэсэн Сэпирийн үгийг эшилж судалгааны үндэслэл болгон, уламжлалт үгийн сан судлал буюу тухайн хэлнүүдийн үгийн сангийн ерөнхий судалгаанаас зайлсхийж, "бусад хэлтэй харилцах явцад бий болсон зээллэг, орчуулга, утга-хэрэглээний шинэчлэлтэй холбон шинжилж, тайлбарлах шаардлагатай" хэмээн шинэлэг өнцгөөс харсан байна. Улмаар семасиологи ба ономасиологийн зарчмыг тайлбарлаад, түүнээс ономасиологийн хандлагыг сонгон баримталж, "үгийн утгын дүйцлийг зөвхөн толь бичгээс биш хамт хэрэглэгддэг үгсээр нь тодруулан таних нь чухал" гэсэн тэй санал нийлж, дэмжиж байна. Гэхдээ тэрээр "Энэхүү илтгэлд ономасиологийн хандлагыг баримтлан: нэгдүгээрт, нэг ойлголтын ялгаатай илэрхийллийг; хоёрдугаарт, ижил буюу төстэй хэлбэртэй нэгжийн утга, хэрэглээний зөрөөг тодорхойлно" гэсэн боловч энэ хоёрынхоо з

өвхөн эхнийх дээр нь ажиллаж, хоёр дахийг нь орхигдуулсан тал байна.

Тэрээр дараа нь судалгааныхаа зорилгыг бичиж, түүнд хүрэх зорилтоо гурван зүйлээр тодорхойлж, хоёр асуудал дэвшүүлсэн байна. Тэрхүү хоёр асуудал нь мөн л “1. Монгол Улс, БНХАУ-ын Өвөр Монголын Өөртөө Засах Орон (мөн, ОХУ-ын Бүгд Найрамдах Буриад Улс)-ны монгол хэлний үгийн сангийн хэрэглээнд ямар үг, хэллэг бүхэлдээ өөр байдаг вэ? 2. Ямар үг, хэллэгүүд эдгээр хэл ярианд байдаг боловч утга эсвэл бүтцээрээ ялгаатай вэ?” гэсэн хоёр асуудал байсны нэг дэхийг нь судлаад хоёр дахийг нь орхигдуулсан байна. Энэ нь дээр дурдсан, ономасиологийн хоёр дахь хандлагатай холбоотой.

Судалгааныхаа ач холбогдлыг өөр өөр улсад суурьшин суусан монгол хэлнүүд “нэгэн ижил юм үзэгдэл, үйл явдал, үйлдлийг илэрхийлэх нэр үг, үйл үг хэллэг ямар ямар замаар, хэрхэн ялгарч хөгждөг хийгээд тэдгээр ялгааг үүсгэж, тогтворжуулж буй хэлний дотоод болон ний гэм, түүхийн хүчин зүйлийн талаар таньж мэдэх ач холбогдолтой... Улмаар энэ сэдвийн дагуу харьцуулсан толь бичиг зохиох, орчуулга хийх, хэл заах материал боловсруулахад онол, арга зүйн чиг баримжаа болгон ашиглах” гэх мэтээр тодорхойлсонтой миний бие санал нэг бөгөөд сайшаагууштай байна.

Судалгааны арга зүйгээ тодорхойлсны дотор “тухайн бүсүүдийн нийт үгийн сангийн төлөөлөл бус эх хэрэглэгдэхүүнд тулгуурласан” гээд судалгааны хүрээгээ хязгаарласан байдал нь тодорхой, зөв зүйтэй болжээ.

Үгсийн утгын дүйцлийг тогтоох аргыг “харилцааны хэллэгийг зөвхөн үгчилсэн утгаар нь бус мэндчилгээ, талархал, хүсэлт зэрэг харилцааны үүргээр нь харьцуулна” гэсэн, мөн материалыг ангилах аргыг “хэрэглээний ялгааг тайлбарлах чиглэлээр бүс нутгийн үгийн сонголтын хэвшил, хэлний хавьтлын нөлөө, үгийн сангийн хэм хэмжээний ялгаа гэсэн гурван бүлэгт зохион байгуулав” гэсэнтэй бас санал нэг байна.

Үр дүнгээ “ ‘Монгол хэл сурах бичиг’-ийн өгүүлбэр, харилцан ярианд нийт давтагсан тоогоор 6759 үг тохиолдож байгаа бөгөөд давтагдаагүй тоогоор буюу үгийн сангийн утга бүхий бие даасан нэгж нь 1461 тохиолдож байна. Үүнээс 160 үг буюу үгийн сангийн нэгж ономасиологийн хувьд ялгаатай байна. Үүнийг үндэслэвэл, ӨМӨЗО болон Монгол Улсын өдөр тутмын монгол ярианы үгийн сангийн 11% нь ономасиологийн хувьд ялгаатай байна” гэх мэтээр тодорхой хүрээнд ойлгомжтой бичсэн нь бас сайн болжээ.

Тэрхүү үр дүнгээ дэлгэрүүлэн өгүүлэхдээ дээр тэмдэглэсэн гурван бүлгээрээ:

3.1. бүс нутгийн үгийн сонголтын хэвшил (хэрэглээний 5 хүрээгээр 82 үг),

3.2. хэлний хавьтлын нөлөө (хавьтлын 3 хүрээгээр 44 үг),

3.3. үгийн сангийн хэм хэмжээний ялгаа (33 үг) гэж гурван дэд бүлэг болгоод, тус бүр хүснэгтлэн, нийт 159 үг жагсаасан байна. Эндээс эхний хоёр нь ойлгомжтой тодорхой, харин гурав дахь нь буюу тухайн бүс нутгийн монголчуудын хэлний “үгийн сангийн хэм хэмжээ” гэдэг нь нэг дэх “бүс нутгийн үг сонголтын хэвшил” гэдгээс чухам ямар ялгаатай учраас ийнхүү гурав дахь ангилал үүсгэсэн бэ гэдэг нь тодорхойгүй санагдлаа.

Өгүүллийн дүгнэлтийг гурван догол мөрөөр багцалснаас эхний “Энэ удаагийн судалгааны үр дүнгээс Монгол Улс, ӨМӨЗО, Буриадын монгол хэлний үгийн сан нь нийтлэг суурьтай боловч нэг ойлголтыг нэрлэх үгийн сонголт, утга, бүтэц, хэвшмэл хэрэглээний хувьд тодорхой ялгаран хөгжсөн нь харагдаж байна. Судалсан 1461 үгийн сангийн нэгжээс 160 буюу ойролцоогоор 11% нь ономасиологийн ялгаатай байгаа нь энэ ялгаа бодитой хэмжээнд байгааг харуулна” гэсэн нь, тодорхой, сайн дүгнэлт болжээ. Энэ нь судалгааны гол үр дүн мөн гэж үзэж байна.

Ийнхүү, тухайн өгүүллийн хэмжээнд тавьсан зорилгоо биелүүлсэн, арга зүйн хувьд зөв зүйтэй, шинэлэг, хүрээ хязгаар тодорхой, товч ойлгомжтой найруулгатай, цомхон боловч сайн өгүүлэл болсон байна хэмээн дүгнэж байна.

Гэхдээ анхааруулштай нь, өгүүллийн сэдвээ “МОНГОЛ УЛС, ӨВӨР МОНГОЛ, БУРИАД ХЭЛНИЙ...” гэж авсан атлаа буриад хэлний материалыг маш хангалтгүй, дурдах төдий оруулсан байна. Зүй нь, нэгэнт ийм сэдэв тавьсан бол буриад хэлний материалыг монгол, өвөр монголын нхтой адилхан хэмжээнд оруулах, эсвэл материалынхаа хэмжээнээс шалтгаалж, гарчгаасаа буриад хэлийг хасаж томьёолох хэрэгтэй байлаа.

Мөн энэ гурван бүс нутагт амьдарч буй монгол хүмүүсийн хэл яриа нь хэл юм уу нутгийн аялгуу юм уу гэдэг асуудлыг шийдэх тал дээр санал оруулсангүй. Энэ тал дээр эцсийн санал биш ч гэсэн судалгааныхаа хүрээнд буюу үгийн сангийн хувьд санал болохуйц дүгнэлт гаргасан бол хэл шинжлэлийн хувьд илүү ач холбогдолтой болох байлаа гэж үзэж байна.

Эцэст нь, цаашид энэхүү сонирхолтой, чухал сэдвээ үргэлжлүүлэн судлахад хэрэг болох болов уу хэмээн өөрийн байр суурийг илэрхийлье. Үүнд:

1996 онд Лондонд, 1998 онд Москвад хэвлэгдсэн “Атлас языков мира” (Дэлхийн хэлнүүдийн атлас)-д төв монгол хэлээр Бүгд Найрамдах Монгол Улс, Өвөр Монголын монголчууд ба Хятад улсын доторх Монголын автономит мужийн монголчууд хэлэлцдэг/ (1998: 47-48) гэсэн байдаг. Мөн 2004 онд Өвөр Монголын Улаанхад хотноо хэвлэгдсэн “Монгол судлалын нэвтэрхий толь (Үг хэл үсэг бичиг)”-ийн “Монгол хэл аялгууны тархацын байдал” зурагт ар, өвөр монголын хэлийг нэгэн өнгөөр, харин дагуур, дуншаан, могол, монгор, зүүн ёгур, бао-ань болоод халимаг, буриад хэлнүүдийг нэгэн ижил өнгөөр тэмдэглээд, монгол төрөл хэл (Mongolic languages) хэмээн нэрлэж, монгол хэлийг дотор нь өвөр (өвөр монгол) аялгуу, халх аялгуу, ойрад аялгуу, буриад аялгуу хэмээн дөрвөн нутгийн аялгуунд хуваж үзсэн байдаг. Гэвч Буриад, Халимаг, Өвөр Монгол, Монгол Улсын монголчуудын хэл яриаг хэл, эсвэл аялгуу гэж үзэх тал дээр эрдэмтдийн санал зөрүүтэй хэвээр байсаар байна.

Өвөр Монголын эрдэмтэн Сэцэнбаатар “Монгол хэлний нутгийн аялгууны шинжлэлийн удиртгал” хэмээх бүтээлийнхээ “Хэл хийгээд нутгийн аялгууны ялгаа” хэсэгт дараах хэд хэдэн үндэслэлийг тайлбарласан. Үүнд: Аливаа хэлний доторх нутгийн аялгуу бусад нутгийн аялгуу тайгаа зэрэгцэн оршдог бөгөөд ганц нутгийн аялгуутай хэл гэж байдаггүй. Нэг хэлэн доторх

нутгийн аялгуунуудын үгийн үндсэн сан хийгээд хэл зүйн зохион байгуулалт үндсэндээ ади л байдаг. Гэхдээ дан ганц үгийн сан, хэл зүйн зөрөө их, багаар бас асуудлыг бүрэн тодорхой лж чадахгүй. Мөн хэл яриануудын хоорондох шилжилтийн чанартай зүйл байх эсэх, улс төр ийн байгууламж харьяалал, бичиг үсэг ба бичгийн хэл, нэг үндэстэн мөн эсэх нь асуудлыг ш ийдэх чухал хүчин зүйлс мөн боловч бас л бүрэн шийдвэрлэж дийлэхгүй. Тиймээс эдгээр нө хцөлийг дан дангаар нь бус нийтэд нь ерөнхийлөн харгалзсан суурин дээр, нэгд. хэл аялгуу ны тус биеийнх нь онцлогийг үндэслэж, хоёрт. тухайн хэл аялгуугаар яригчдын үзэл ухамср ыг үндэслэж байгаад хэл ба нутгийн аялгууны ялгааг тодорхойлж болох юм. Хэл аялгууны т ус биеийнх нь онцлог гэдэгт: 1. Нэгдмэл нэг хэлний дотоод дахь хэл яриа болж байх, 2. Тогтс он нутаг дэвсгэрийн тархацтай, 3. Тухайн хэлнийхээ нийтлэг онцлогийг хадгалсан мөртөө зо хих хэмжээний өвөрмөц онцлогтой, 4. Авиа зүй, хэл зүй, үгийн сан, утга зүйн системт чанарт ай хэмээх үндсэн онцлогуудыг үзэж, хамтын дотоод хөгжлийн жам хуульд захирагдах эсэхи йг нь чухалчилна. Адил бус орон нутгийн хүмүүс өөрсдөө чухам юу гэж үзэх ухамсар нь хэл ба нутгийн аялгууны ялгааг тодлоход чухал үйлдэл үзүүлнэ (Сэцэнбаатар, 2005).

Академич Д. Төмөртогоо “Өөр өөр улсад оршин сууж байгаа нэг хэлний салбар аялгуутануу д тус тусдаа бичигийн хэлтэй байвал тэдгээрийг биеэ даасан хэл гэж үзнэ гэсэн зарчим оло н улсын хэмжээнд үйлчилсээр байна. Тэрхүү зарчимыг баримталвал дээрхи гурван улсад ха рьяалагдаж байгаа ойрад, буриадууд өөр өөр бичигийн хэлтэй байгаа учир тус тусдаа биеэ даасан хэл болж таарна” (Төмөртогоо, 2017) гэсэн зарчмыг дэвшүүлсэн.

Үнэндээ өвөр монгол, буриад монгол, халимаг монголчуудын хэлэлцдэг хэл яриаг уг гарваль, түүхэн замнал зэрэг талаас нь харвал монгол хэлний нутгийн аялгуу; өнөөдөр хилийн чанад ад өөр улс оронд амьдарч буй байдал, өөрийн гэсэн утга зохиолын суурь болон баримжаа а ялгуутай, түүнийхээ зөв бичих, дуудах, найруулах хэм хэмжээтэй, өөрийн гэсэн хэвлэл мэдэ эллийн сүлжээтэй зэрэг байдлыг харвал бие даасан хэл – ийм хоёрдмол чанартай болсон. Г эвч цаашид монгол хэлний өргөн хүрээнд бүрэн цогц судалгаа хийхийн тулд монгол хэлний өнөөгийн байдал, хөгжлийн чиг хандлага, нутаг нутгийн монголчуудын аман ярианы бодит я лгааг харьцуулан судлахын учир эрхбиш ямар нэг ангилалд тулгуурлах зүй ёсны шаардлага бидэнд тулгарч байна.

ОХУ дахь Буриад Улс, Халимаг Улс болон бусад мужид тархан суурьшсан хүн амын хэлэлцд эг хэл яриа нь орос хэлний нөлөөнд ихээхэн автаж, холимог хэлний шинжтэй бие даасан бу риад болон халимаг хэл болжээ. Харин Монгол Улсын баруун аймгуудаар нутагладаг ойрад ууд болон зүүн хойд аймгуудаар нутагладаг буриадуудын тухайн аймаг, сумандаа ярилцдаг аман яриа нь ойрад болон буриадаараа байж, өөр өөрийн онцлогоо хадгалж байвч халх аял гуунд суурилсан монгол утга зохиолын хэлний зөв бичих, найруулах хэм хэмжээ бүхий бичг ийн хэлэнд захирагдаж, аман хэл нь ч тодорхой хэмжээгээр уусан жигдэрч байгаа тул монг ол хэлний аялгуунууд юм.

Өвөр Монголын Өөртөө засах Орон болон Шинжаан-Уйгурын Өөртөө Засах Орны хүн ам нь

өөрсдөө монгол хэлтэн гэсэн үзэл бодолтой, баримжаа авиа – цахар аман аялгуу нь халх ая лгуутай харьцангуй ойр дөт байдаг. Гэвч тэд Буриад Улс, Халимаг Улсын нэгэн адил өөрий н орны хил хязгаартай, худам монгол үсэгт суурилсан бичгийн хэлтэй, тэр нь өөрийн гэсэн з өв бичих, дуудах, найруулах хэм хэмжээтэй, суурь аялгуутай, дотроо бас нутгийн аялгууну уд, түүн дотроо аман ба салбар аман аялгуунуудтай юм. Хэлэлцэгч хүн амын тоог авч үзвэ л цахар аман аялгуутан эдүгээ 460000 орчим бөгөөд энэ нь өвөр монголчуудын 10,78% бол хорчин аман аялгуутан 2080000 орчим бөгөөд дангаараа 48,77%-ийг эзэлж байна (Үлдсэн 40,45% нь ордос, алшаа, баарин, харчин аман аялгуутнууд). Хорчин аман аялгуу нь үгийн са нгаас гадна хэл зүй, авиа зүйн түвшинд хятад хэлний нөлөөг үлэмж хэмжээгээр хүртэж, өдө р тутмын аман яриаг нь Монгол Улсын хүн ойлгоход улам бүр төвөгтэй болж байна. Ийнхүү тэд хоёр хэлтнээс холимог хэлтний шинж рүү аажмаар шилжиж, буриад хэл, халимаг хэлни й нэгэн адил бие даасан хэл болон хөгжиж байгааг хүлээн зөвшөөрөхөөс өөр аргагүйд хүрч байгаа юм. Харин нэр томьёоны хувьд академич Д.Төмөртогоо Монгол Улсаас өмнөд зүгт б айрлах газар нутгийн байршлаар нь “өмнөд монгол хэл” гэж нэрлэсэнтэй миний бие санал н эг байдаг.

Мөн тус өгүүллэгт жагсаасан үгсээс заримыг буриад хэлээр хэрхэн хэлдгийг өөрийн мэдэх хэмжээгээр бичив. Үүнд:

монгол хэлээр:		буриад хэлээр:
усанд орох	–	душьд орох
байшин	–	гэр
номын шүүгээ	–	шкаф
зуслан	–	зуһаал
дээл	–	дэгэл
хашаа	–	хороо
намхан	–	набтар
алс хол	–	аяар хол
хариулах	–	һөөргөө хэлэх
хууч хөөрөх	–	зугаалах, хөөрөлдөх
царай	–	шарай
бид нар	–	маандууд
дуусах	–	дүүрэх
сонирхолтой	–	һонин
амархан	–	дүтэрхий
анх удаа	–	түрүүшийн удаа
хоолонд орох	–	эдеэлэх
нэг дэх өдөр	–	нэгти үдэр
хоёр дахь өдөр	–	хоёрти үдэр
гурав дахь өдөр	–	гуравти үдэр
дөрөв дэх өдөр	–	дүрэвти үдэр
тав дахь өдөр	–	тавти үдэр
утсаар ярих	–	хонходох
завтай	–	сүлөөтэй
ер нь	–	оройдоо
буйдан	–	диван
тэтгэвэрт гарах	–	пенсэд гарах
боломжийн	–	бараг

Гэрэлт-Одын БАТЗАЯА

Монгол Улсын Шинжлэх ухааны академийн Хэл зохиолын хүрээлэнгийн Хэл шинжлэлийн салбарын эр дэм шинжилгээний ажилтан. 『Монгол хэл, аялгуудын нэр, үйл үгийн нөхцөлийн харьцуулсан судалгаа』, 『Монгол хэлний нутгийн аялгууны судалгаа』 (хамтын бүтээл), 「Нутгийн аялгуу – аман аялгуу – салбар аман аялгуу, завсрын аман аялгуу хэмээх нэр томьёонуудыг тогтоох нь」 зэрэг бүтээлийн зохиогч.

겨레말큰사전 몽골국립대학 국제학술포럼

갈라진 언어, 이어지는 숨결

Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь ·Монгол Улсын
Их Сургууль Олон улсын эрдэм шинжилгээний форум

Хэлний хуваагдал ба оршин тогтнохуй

제3세션

해외동포·몽골의 디아스포라 문학

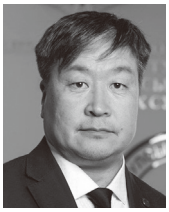
좌장

이평래

한국외국어대학교

발표 5

디아스포라와 몽골 문학

곤치긴 바트소리 몽골국립교육대학교

주제어: 디아스포라, 몽골 문학, 단편소설, 이주 문학

서론

디아스포라 문학이란 고국이나 조상의 땅이 아닌 다른 나라에 사는 사람들과 그 후손들의 삶, 기억, 문화적 소속감, 자신이 누구인지를 찾는 문제를 예술적인 방법으로 표현한 작품을 말한다. 러시아어로는 "망명 문학(Эмигрантская литература)"이라는 용어로, 몽골어로는 "이주민들의 문학", "이주 문학"이라는 의미로 굳어졌다.

디아스포라는 원래 어떤 사람들이 고국을 떠나 타지에서 흩어져 사는 현상을 일컫는 말이지만, 현대 문학과 문화 연구에서는 좀 더 넓은 의미로 쓰이고 있다. 예를 들어 고국을 떠나 다른 곳에서 사는 것, 고국과 기원에 대한 기억을 간직하는 것, 둘 혹은 그 이상 여러 문화 속에서 사는 것, 모국어를 잊지 않거나 상실하는 것, "나는 어디에 속하는가?"라는 질문, 고국과 새로운 곳 사이에서의 갈등, 세대 간 문화적 차이, 이주와 도피와 이별, 외국 사회에서 "이방인"으로 자각하는 것, 고국으로 돌아가고 싶은 마음과 돌아가서도 온전한 소속감을 갖지 못하는 문제 등을 주로 다룬다. 이주 문학은 이주 과정, 새로운 나라에서 적응, 사회관계, 차별 등을 주로 다룬다. 반면 디아스포라 문학은 이보다 범위가 넓으며, 몇 세대에 걸쳐 이어지는 소속감, 기억, 고국과 맺는 관계, 문화유산, 다양한 정체성을 다룬다.

필자는 이 발표를 통해 "몽골인의 디아스포라 문학"이라는 용어의 범위를 정하고, 연구할 작품을 선택하여 특정 작가와 작품을 바탕으로 몽골 신세대 디아스포라 문학의 특징을 밝히고자 한다.

본론

1917년 10월 혁명의 영향으로 많은 러시아 작가들이 외국으로 망명했다. 이를 바탕으로 20세기 러시아 문학을 1. 소련 문학, 2. 지하 혹은 비밀 문학, 3. 이주자 혹은 망명자 문학이라는 세 가지로 나눠 볼 수 있다.

러시아에서 이주하거나 "추방당한" 유명한 작가들이 많다. 예를 들어 부닌(И. Бунин)은 1920년 러시아에서 이주하여 프랑스에 정착하고 1933년 노벨상을 받았고, 솔제니친(А.Солженицын)은 1970년 노벨상을 받았으며, 브로드스키(И. Бродский)는 1972년 추방되어 1987년 노벨상을 받았다. 또한 파스테르나크(Б. Пастернак)는 1958년 노벨상 수상자로 결정되었지만, 소비에트 정부로부터 압력을 받아 추방설이 나오자, 고국을 떠나지 않고 노벨상을 거절했다.

몽골 작가들 가운데서도 외국에 정착하여 작품을 쓴 작가들이 꽤 많다. 그중에서 20세기 몽골 현대 문학의 창시자인 나착도르지(Д. Нацагдорж)를 비롯해 사회주의 절정기에 독일(ХБНГУ. 동독-번역자)에서 유학하고 독일어로 작품을 쓴 갈산(Ч. Галсан)의 "투바의 한 이야기", "열일곱 번째 날", "노래의 끝", "푸른 하늘", "스무하루" 등 40여 편의 산문 문학 작품을 언급할 수 있다. 나아가 20세기 몽골 작가 중 막심 고리키 문학 대학에서 공부하고, 그곳에서 활발하게 창작 활동을 한 작가들을 꼽자면 끝이 없을 정도로 많다.

신세대 디아스포라 문학에서 폭넓게 다루는 문제들 가운데는 "고국과 기억", "두 문화 사이의 삶", "자아 탐색", "언어와 세대 간 차이", "차별과 소속감에 대한 소망", "귀국하고자 하는 열망, 변해버린 조국" 등 주제가 포함되어 있으며, 문학 작품뿐 아니라 영상 예술에서도 이러한 디아스포라 특징을 가진 작품이 적지 않다. 예를 들어 배우 도르지수렌(Ш. Доржсүрэн)이 설립한 "DOZ entertainment"는 프랑스로 이주한 몽골인들에 대한 "푸른 반점의 사람들", 한국에 살고 있는 몽골인들에 대한 "높이 날아라", 태국으로 이주한 몽골인들에 대한 "동포"라는 영화를 만들어 대중에게 선보였다. 이 영상 작품들은 유럽과 동아시아에 흩어져 살고 있는 평범한 사람들의 문화와 사고방식 차이를 분명하게 표현한 작품이다.

이런 문학 유형을 보여주는 좋은 사례가 올해 우수 단편소설 선정 대회(공모전-번역자) "오트긴 치멕(Утгын чимэг, 문학의 정수)"에서 2위 수상(최우수상 다음의 우수상-번역자) 작가이자, 오늘날 몽골 문학계에서 활발하게 작품을 쓰고 있는 붐-에르덴(Т. Бум-Эрдэнэ) 작가다. 그는 1995년 한국에서 이주 노동을 하면서 활발하게 작품 활동을 했다. 붐-에르덴의 "밥(Боб)", "꽃이 꺾이다", "식탁" 등 단편소설에는 몽골인이 고국에서 멀어져, 다른 문화 환경에서 사는 과정에서 생기는 소속감, 자아, 가족, 언어와 문화 갈등 같은 문제가 분명하게 묘사되어 있다. 이 작품들을 디아스포라 문학의 범위 내에서 살펴보면, 작가의 외국 생활 경험보다 작품 속의 이동, 고국과 외국, 자기 문화와 타문화 관계가 어떻게 묘사되었는지를 주요 기준으로 삼는 것이 타당하다.

예를 들어, 사회관계망 서비스(SNS)에서 떠돌던 몽골 여성이 한국인 남편에게 17번이나 흉기에 찔려 살해된 사건을 주제로 하여 쓰인 "꽃이 꺾이다"라는 단편소설은 외국으로 이주해 사는 몽골 여성의 삶의 비극적인 결말을 이야기한다. 소설 시작 부분에는 한국 땅에서 몽골 여성이 중상을 입고 죽음의 문턱에 누워 있는 모습이 나온다. 그녀는 남편인 한국 남자의 폭력에 희생되었으며, 삶의 마지막 순간에 과거의 삶을 회상하는 방식으로 자신의 인생 이야기를 되살려 회고한다.

여기서 디아스포라 문제는 전적으로 "외국에 산다"라는 외부 조건으로 제한되지 않는다. 오히려 고국에서 떨어져 낯선 환경에 사는 것이 사람 자신의 "나", 가족, 모국어, 문화적 기억, 소속감에 어떻게 영향을 미치는지를 통해 나타난다. 여성은 한국에 오기 전 삶을 에르데네(Эрдэнээ-작중 주인공 이름인 듯-번역자), 딸, 부모님과 연결 지어 회상하고, 죽기 전에도 몽골에서의 삶의 모습으로 돌아가고 있다. 그녀의 정신 속에서 외국 환경이 아니라 고국 관련 기억이 지배적이라는 것은, 디아스포라 주체의 중요한 한 특징인 "고국과의 지속적인 심리적 연결"을 표현하고 있다.

소설의 한 특별한 부분에서 여성은 자기 피를 단지 몸의 피로만 보지 않고, 부모와 조부모로부터 물려받은 피로 인식한다. 그녀는 "내 것이라기보다 부모님의 피"라고 생각하고, 나아가 자기 피를 조상의 피와 관련지어 상상한다. 이것은 디아스포

라 문제를 생물학적이고 문화적 유전 차원에서 연결한 묘사다. 낯선 땅에서 몸은 죽어가고 있지만, 그녀 자신에 관한 생각은 고국과 핏줄과 가족으로부터 끊어지지 않은 채 그대로 있다.

다른 한편으로 소설 "꽃이 꺾이다"에서 고국과 낯선 땅의 대립은 단순히 지리적 차이가 아니라 인간 삶의 질, 안전, 소속감의 차이로 나타난다. 여성은 한국 사람과 가정을 이룰 때 부모님의 반대에 부딪혔던 것에 대해 회상한다. 그녀는 외국인과 결혼하기로 한 결정을 되돌아보며 고국에 남은 가족, 예전 삶과 맺은 관계를 다시 깨닫는다.

이처럼 이 소설에서 "낯선 땅"은 단지 사건이 벌어지는 장소가 아니라, 외국이 자신의 본질, 즉 자아를 다시 깨닫게 하는 공간이 되고 있다. 몽골 여성이 외국에서 삶을 새로 시작한 것 같지만, 소설 결말에서 그녀의 생각은 더욱더 고국, 딸, 부모, 첫사랑, 몽골 생활에 대한 기억으로 옮겨간다. 바꿔 말하면, 지리적으로 고국에서 멀어질수록 심리적으로 고국이 더욱 뚜렷해지고 있다.

이 특징은 단편소설 "식탁"에서 다른 형태로 나타난다. 소설에서 잠바(Жамба)와 쳄벨(Цэмбэл)의 세 자녀는 각각 독일, 미국, 한국에서 지내다가 자신들이 태어난 집으로 다시 모인다. 여기서 디아스포라 문제는 한 사람이 외국에서 사는 경험이 아니라, 한 가족 자녀들이 각기 다른 나라로 흩어져 지냄에 따라 생긴 가족 내부의 디아스포라 형태로 묘사된다.

이 소설의 주요 상징은 잠바가 자기 손으로 만든 몽골 지도 모양의 식탁이다. 식탁은 가족을 한자리에 모으는 물건이지만 다른 한편으로 조국을 형상화한 것이다. 따라서 식탁에 앉은 세 자녀는 단지 가족 구성원이 아니라, 몽골의 각기 다른 지역이 아닌 세계의 각기 다른 나라들에 흩어져 살고 있는 몽골인들의 모습으로 확장된다.

그러나 그들은 몽골 지도 모양의 식탁에 모였음에도 사고방식, 생활 방식, 언어, 음식 선택을 통해 조국에서 더욱 멀어진 사람들로 묘사된다. 큰아들은 독일 생활 방식을, 딸은 미국의 사회적 가치를 따르고, 막내아들은 한국 음식과 언어의 영향을 가져왔다. 예를 들어 막내아들은 김치를 가져와 젓가락으로 밥을 먹는다면, 딸은 자신이 "베지테리언(цагаан хоолтон)", 즉 채식주의자가 되었다고 말한다.

여기서 음식은 단지 일상생활의 세부 사항이 아니라 문화적 차이를 보여주는 중요한 기호다. 부모에게 고기, 수태차(젖차), 아롤(말린 치즈), 호로드(큰 아롤) 등은 몽골의 일상생활과 가족의 기억과 자녀를 키운 삶과 뗄 수 없이 연결되어 있다. 반면 자녀들에게 이런 음식은 이미 바뀐 생활 방식과 충돌한다. 따라서 한 식탁에 앉았어도 그들은 하나의 같은 "문화적 식탁"에 앉지 못하게 된 것이다.

소설의 이런 갈등은 언어 차원에서도 나타난다. 자녀들의 말에 영어, 독일어, 한국어 단어와 표현이 섞여 있으며, 부모는 그것들을 온전히 이해하지 못한다. 막내아들이 "아줌마", "아가씨" 등 한국어 단어를 사용하는 모습은 그가 한국에 살았던 경험이 언어 사용에 스며들었음을 보여준다. 이처럼 언어는 디아스포라 주체의 문화적 전환을 보여주는 하나의 중요한 지표가 되고 있다.

그러나 이 소설의 가장 흥미로운 점은 자녀들이 외국에 살았음에도 불구하고 그들 중 누구도 새로운 나라의 문화에 완전히 동화되어 안정적인 소속감을 갖는 사람으로 묘사되지 않았다는 것이다. 오히려 고국을 비판하고 몽골의 삶을 뒤떨어지고 더럽고 야만적이라고 여기면서도 고국 관련 문제에서 완전히 떠나지 못하고 있다.

여기서 디아스포라 주체의 한 역설이 드러난다. 바꿔 말하면, 고국을 떠난 사람이 새로운 나라 문화의 일부 방식을 받아들이지만, 고국을 완전히 버리지는 못한다. 그는 "이곳"과 "저곳" 사이에 존재한다. 이러한 이중 소속감은 디아스포라 문학의 핵심 문제 중 하나다.

소설 "식탁"의 결말에서 이 갈등이 더욱 날카로운 형태로 나타난다. 자녀들이 고국을 헐뜯자, 아버지 잠바는 그들의 말에 참을성을 잃고 "다들 나가라. 그 외국으로"라며 화를 낸다. 여기서 "외국"이라는 단어는 지리적 의미를 넘어 가족 내 심리적 거리를 나타낸다. 자녀들은 몸으로는 조국에 왔지만, 부모가 이해하는 몽골 생활에서 정신적으로 멀어진 것이다.

그래서 소설 끝부분 식탁 묘사는 특별한 의미를 지닌다. 잠바가 만든 식탁 위에 음식이 쏟아지고, 술과 차가 섞이고, 김치의

붉은 얼룩이 생기면서 가족의 화합을 상징하던 식탁은 무질서한 모습으로 바뀐다. 바꿔 말하면 몽골 지도 모양의 식탁은 가족을 하나 되게 하지 못했다. 고국의 지리적 형상은 존재하지만, 그 위에 있는 사람들의 문화적 및 심리적 소속은 이미 달라졌다.

이런 의미에서 소설 "식탁"은 디아스포라 문제를 단지 외국에 사는 사람의 내면뿐만 아니라, 고국에 남겨진 가족 처지에서 함께 그려낸 작품입니다. 디아스포라에 관해 얘기할 때 단지 "떠난 사람"만 연구할 것이 아니라, 그가 떠나간 나라, 남겨진 가족, 양측 사이에서 생기는 관계를 함께 살펴보아야 할 필요성을 이 소설은 보여준다.

반면 "꽃이 꺾이다"와 "식탁"을 함께 놓고 보면 붐-에르덴의 소설에서 디아스포라 경험을 두 개의 다른 양극단으로 묘사했음을 볼 수 있다. "꽃이 꺾이다"에서는 낯선 환경으로 이주해 사는 몽골 여성의 운명, 신체, 삶의 안전, 고국 관련 기억의 문제가 중심에 있다면, "식탁"에서는 외국에 흩어져 사는 자녀들의 문화 변화, 언어 차이, 음식, 가치관, 고국을 대하는 태도 차이가 주요 위치를 차지하고 있다.

이로써 붐-에르덴의 작품들에 나타난 디아스포라 묘사를 적어도 세 가지 차원에서 살펴볼 수 있다. 첫째 공간적 이동, 즉 몽골 영토를 떠나 다른 나라에서 사는 조건, 둘째 문화적 이동, 즉 언어, 음식, 일상 습관, 가치관의 변화 과정, 셋째 심리적 소속감의 갈등, 즉 사람이 어디에 사는지와 관계없이 "나는 누구인가?", "어디에 속하는가?"라는 질문들과 마주하는 것이다.

이를 놓고 보면 붐-에르덴의 소설들을 디아스포라 문학의 범위에서 살펴보는 근거는 작가 본인이 외국에 살았는지 아닌지로 제한되지 않는다. 오히려 작품 안에서 고국과 외국, 자기 문화와 타문화, 언어와 소속, 가족과 이동성이라는 관계들이 어떻게 묘사되고 있는지로 결정된다. 이는 디아스포라 문학을 작품 내용과 묘사 체계에 바탕을 두고 정의하려는 경향과 일치한다.

그래서 붐-에르덴의 소설 "꽃이 꺾이다", "식탁" 등을 몽골 신세대 디아스포라 문학의 형성, 형태, 주제 변화를 연구하는 데 활용할 수 있는 작품으로 볼 수 있다. 그 작품들에서 디아스포라 경험은 단지 "외국에 사는" 사건으로만이 아니라 사람의 신체, 기억, 가족, 언어, 음식, 생활, 가치관, 조국과 맺는 관계를 통해 예술적 묘사에 들어와 있다.

결론

이와 같이 붐-에르덴, 투멘바야르(Ц. Түмэнбаяр), 바야르사이한(Б. Баярсайхан), 엥흐볼드(Д. Энхболд)[1] 등의 작품들이 외국으로 이주하여 생활하는 평범한 몽골인들에 대해 이야기한 것이라면, 몽골 대다수 작가들의 작품에서는 몽골에서 노동하는 중국, 북한, 필리핀, 베트남, 아프리카 이주 노동자들에 대해 이야기한다. 이 작품들을 전체적으로 살펴보면 유목 문명과 정착 문명의 차이가 분명하게 반영되어 있다. 이와 함께 위 작품들의 비교를 통해 몽골 디아스포라 문학 묘사의 몇 가지 공통적인 특징을 밝혀볼 수 있다.

첫째 시간 감각은 디아스포라 주체의 삶에 특별한 의미를 갖게 한다. 고국에서 멀리 떠난 사람은 과거를 회상하고, 현재 삶을 성찰하며, 미래를 상상하는 세 시간의 교차점에 있다. 과거는 고국, 가족, 어린 시절, 핏줄에 대한 회상으로 나타나고, 현재는 낯선 환경에서 일하며 사는 현실적 조건으로 드러나며, 미래는 돌아갈 것인지 남을 것인지, 자신과 자녀의 소속을 어떻게 할 것인지의 문제와 연결된다. 그래서 디아스포라 인물의 시간은 직선적이지 않고, 오히려 "이곳"과 "저곳", "과거"와 "현재"를 나란히 간직한 내면의 시간으로 변한다.

둘째 공간 감각은 디아스포라 문학의 주요 기둥 중 하나다. 몽골 디아스포라에 대해 다룬 작품들에서 외국은 그냥 사건이

1) (번역자) 투멘바야르, 바야르사이한, 엥흐볼드 등의 작품은 분석하지 않았다. 필자가 처음 계획했다가 무언가 착각한 것 같다.

벌어지는 장소가 아니라, 인간의 자아, 문화적 차이, 소속감을 느끼게 해주는 환경이다. 몽골 사람이 외국에 가는 것은 단지 지리적으로 고국에서 멀어지는 것이 아니라 익숙한 언어, 일상생활, 음식, 가족 관계, 사회 환경으로부터도 일정 정도 단절되는 것이다. 그러나 이 단절이 고국과 관련한 심리적 연결을 없애지는 못한 것으로 보인다.

셋째 디아스포라 문학에서는 인간성과 이익 추구 문제가 중요한 위치를 차지한다. 외국에서 일하며 사는 이유는 경제적 필요와 관련이 있는 경우가 보편적이지만, 돈을 벌려는 목적이 인간의 가족, 사랑, 도덕, 명예, 인간성과 충돌하는 경우가 발생한다. 이 갈등은 이주한 사람의 삶을 단지 경제적인 이동이 아니라 도덕적 선택의 공간으로 바꾼다. 이런 상태로 디아스포라 문학은 "외국에서 어떻게 살고 있는가?"라는 질문 외에도, "외국 생활 과정에서 사람 자신의 인간성을 어떻게 유지하고 있는가?"라는 문제를 제기하고 있음이 확인된다.

다른 한편으로 디아스포라 문학은 "나"와 "남" 사이의 경계를 다시 살펴보게 만든다. 외국에 살고 있는 몽골인은 새로운 문화의 일부 방식을 받아들이고 언어, 생활 습관, 가치관과 태도를 바꿀 수 있지만, 이것이 그를 완전한 의미에서 새로운 문화의 사람으로 만들지는 않는다. 이와 함께 고국에 돌아와도 예전 그대로 남아 있지 않는다. 그래서 디아스포라 주체는 두 문화 사이에서 고정된 하나의 의미를 갖는 인물이 아니라, 각기 다른 문화의 영향으로 끊임없이 변하는 중간에 낀 과도기적 주체로 묘사된다. 이 현상은 단지 외국에 살고 있는 몽골인들에 대한 작품뿐 아니라, 몽골국에 살면서 일하고 있는 외국 이주민들에 대한 작품에서도 일정 정도 관찰된다. 바꿔 말하면 디아스포라 문학 연구를 "외국에 있는 몽골인"이라는 한 방향으로만 제한할 것이 아니라, 몽골에서 밖으로 향하는 이동과 몽골로 향하는 이동 등 양방향 묘사를 포함하여 살펴볼 수 있다. 이렇게 함으로써 몽골 문학 내 "나"와 "남"의 관계가 일방적인 것이 아니라 상호 작용하는 특징을 갖고 있음을 밝힐 기회가 마련된다. 이렇게 몽골 신세대 디아스포라 문학은 세계화 시대 몽골인 삶의 변화를 반영했을 뿐 아니라 몽골인 본연의 자아, 조국, 가족, 언어와 문화, 인간성에 대한 개념을 다시 생각하게 하는 예술 공간이 되고 있다. 그것의 주요 특징은 외국에 살고 있는 사람의 생활을 일일이 묘사하는 데 있지 않고, 이동으로 인해 인간의 내면세계에 생긴 변화, 소속감 갈등, 문화의 교차점, 가족의 거리감, 고국에 대한 기억을 예술적 차원에서 분석해 보여준다는 데 있다. 그래서 앞으로 몽골 디아스포라 문학을 연구할 때는 단지 이주민 작가, 이주민 인물만 나열하기보다는 공간, 시간, 기억, 언어, 가족, 문화의 변화, 소속감, 인간성 등 서로 연결된 문제들의 체계 속에서 살펴볼 필요가 있다. 이것은 현대 몽골 문학의 새로운 주제, 새로운 인물, 새로운 갈등을 정의하는 것 외에도 세계화, 이주 노동, 다문화 교류가 활발해지는 상황에서 몽골인의 "나"라는 존재가 어떻게 변하고 있는가를 이해하는 하나의 중요한 연구 방향이 될 수 있을 것이다.

[참고문헌]

Бум-Эрдэнэ Т.(봄-에르덴), 2011, “Өнөөх”(그것), Өгүүллэгийн түүвэр(단편소설집). УБ(울란바타르).
Галбаатар Д.(갈바타르), 2012, “Уран зохиол, онол, түүх, шүүмжлэл”(문학, 이론, 역사, 비평) УБ(울란바타르).
Энхбаяр С.(엥흐바야르), 2025, “Утга зохиолын ерөнхий онол, туурвил зүй”(문학 일반 이론, 창작론) УБ(울란바타르).
Safran, W., 1991, Diasporas in modern societies: Myths of homeland and return. Diaspora: A Journal of Transnational Studies 1(1), pp.83–99.
Brubaker, R., 2005, The “diaspora” diaspora. Ethnic and Racial Studies 28(1), pp.1–19.
Park, H., 2015, “Toward a definition of diaspora literature”. In C. Parikh & D. Y. Kim(Eds.), The Cambridge companion to Asian American literature : Cambridge University Press, pp.155–166.
Naimou, A.(Eds.), 2023, Diaspora and literary studies, Cambridge University Press.
Islam, M.(n.d.), Diaspora, home and new English literatures. In ‘New’ literatures in English. INFLIBNET.

곤치긴 바트소리

몽골국립교육대학교 문학과 교수. 『메타 의미』, 『Ts. 담딘수렌 전통과 혁신』, 『정신분석학적 비평과 몽골 현대 시』(G. 체겐 공저) 등 집필.

토론 5

「디아스포라와 몽골 문학」에 대한 토론

뎀베렐수렌긴 체벤도르지 몽골과학원

세계화 시대인 오늘날 예술과 문학의 창작 공간이 자유로워져, 작품의 구상과 모티프, 사건과 관련된 장소와 환경에 직접 가서 작품의 배경을 구성할 수 있는 기회가 더욱더 늘어나고 있습니다. 다른 한편으로 자신이 나고 자란 고향이 아닌 다른 지역과 국가에서 시와 문학을 창작하는 것은 문학 이론의 "diaspora(디아스포라)" 개념과 일치하는데, 몽골인들에게는 "기행 문학", "서간 문학", "여행기" 등 여러 장르의 풍부한 전통이 있습니다. 이 발표문은 외국에서 일하고, 정착하는 몽골인들의 이동이 계속되고 있는 오늘날, 몽골 현대 문학에 나타난 이주라는 주제를 역사 전통과 창작론의 관점에서 고찰하고자 한 것으로, 참신하고 시의적절한 중요 연구라고 할 수 있습니다. 몽골 문학 연구에서 고국에 대한 기억, 문화적 변화, 언어 차이, 가족 관계, 소속감 등 여러 문제를 이주 문학이라는 통합된 개념의 틀 안에서 고찰하려는 시도는 매우 큰 의미가 있을 것입니다.

발표문의 특징은 이러한 종류의 문학을 단지 외국에 거주하는 작가들의 작품으로만 국한하지 않고, 작품의 내용, 인물의 심리, 문화적 변화, 고국과의 관계 등으로 정의하고자 한 것은 칭찬할 만합니다. 특히 붐-에르덴(Т.Бум-Эрдэнэ) 작가의 단편소설 「꽃이 꺾이다(Цэцэг тасрав)」, 「식탁(Хоолны ширээ)」을 비교 분석하여 개인의 비극적 운명, 가족의 범주에서 나타나는 문화 갈등, 세대 차이를 밝힌 것은 연구의 기본 아이디어를 분명하게 해주었다고 생각합니다.

하지만 이론적 개념을 간접 정보가 아닌 외국어 지식과 원전에서 직접 얻어 이용하고, 원작들을 온전히 포괄하여 연구를 수행하고 결론을 도출해야 한다는 생각도 해봅니다. 이를 우리 신진 연구자들이 인공지능으로 작품을 설명하게 하고, 또 그런 방식으로 참고문헌을 작성하게 되면 학부생 수준과 차별화되지 않는다는 것으로 설명할 수 있을 것입니다. 무릇 문학을 연구한다는 것은 많이 읽고, 깊이 사유하고, 자기 정신으로 창작해야만 남들과 구별되는 독자적 연구와 분석을 이뤄낼 수 있다는 것을 오늘날 문학 연구 방법론에서 강조해야 할 때가 되었다고 생각합니다. 바꿔 말하면 이론의 현대적 개념들을 외국 원전에서 가져와 세계 문학의 최근 동향에 맞춰 결론지어야 하는 시대적 요구가 제기되고 있습니다. 다른 한편으로 제목뿐만 아니라 텍스트 내에서도 외국어 단어(diaspora)를 섞어 쓰는 것을 지양하고, 원작과 외국 이론서에서 인용 쪽수를 명시하여 학술적 인용 각주를 달고, 자기 지성으로 방향을 잡으며, 세계 과학 언어(영어 등)로 요약본을 작성하는 습

관을 들이는 것이 시대적 과제임을 우리 연구자들은 주목해야 할 것입니다.
어느 나라, 어떤 창작자이든 타국에서 쓴 문학 작품은 고향과 친척을 그리워하는 것 외에도, 사고의 새로운 실험과 삶의 철학을 인식할 수 있는 기회를 제공함으로써 작품의 질에 좋은 영향을 미친다는 점을 간과해서는 안 됩니다. 그 이유는 이 개념이 그리스어 "분산", "흩어짐", "파편화"라는 단어에서 유래했으며, "디아스포라와 몽골 문학"이라는 개념은 몇 가지 방식으로 이해될 수 있기 때문입니다. 여기에는 다음이 포함됩니다.

- 몽골 작가들이 외국에서 창작한 작품
- 외국에 거주하는 몽골인들의 삶을 묘사한 작품
- 외국에서 태어나고 자란 몽골계 사람들에 관한 문학
- 몽골에 거주하는 외국인 이민자와 이주민들에 관한 작품 등입니다.

발표는 전반적으로 상기 범위를 포괄했지만, 모두 동일시할 수 없는 개념들이기 때문에, 통합의 원칙과 구별의 기준을 완전히 명확하게 하지는 못한 것 같습니다.
또한 "몽골인들의 이주 문학"이라는 용어를 특별히 대표하는 작가와 작품을 바탕으로 이 유형의 문학을 규명하겠다는 목표를 제시했지만, 어떤 연구 방법을 사용했는지는 분명하지 않습니다. 두 편의 단편 소설을 분석함으로써 해당 작품들의 특징을 밝힐 수는 있겠지만, 민족 문학의 공통적인 특징을 확립하기 위해서는 더 넓은 범위의 비교 연구가 필요할 것입니다. 따라서 발표 제목과 연구 목적은 몽골 현대 이주 문학의 특징을 정의하는 넓은 범위를 포괄하고 있지만, 주요 분석은 T. 붐-에르덴의 두 단편 소설에 집중되어 있으므로, 발표문 제목을 '붐-에르덴의 단편소설 사례를 중심으로'와 같이 좁혔어야 할 것입니다.
발표문 서두에서 러시아 망명 문학의 역사를 간략히 서술하고 부닌, 솔제니친, 브로드스키, 파스테르나크 등 작가들의 사례를 언급한 것은 이주 문학 문제를 국제적인 범주에서 고찰하려는 시도로 보입니다. 그러나 이러한 사례들이 발표문의 주요 연구 과제와 어떻게 연결되는지는 자세히 설명되지 않은 것 같습니다. 러시아 문학의 역사적 분류, 몽골 작가들의 해외 거주 경험, 현대의 이주에 관한 단편 소설들은 역사적, 문화적으로 다른 조건에서 발생한 것들입니다. 그러므로 이들을 단순히 외국에 거주했거나 작품을 썼다는 특징만으로 같은 수준에서 다룰 수 없을 것입니다.
다른 한편으로 이 주제에 대해 수행된 연구가 있는지, 본 발표의 새로운 점이 어떤 것인지를 명확히 해주는 작업, 즉 앞으로 해당 주제에 관한 연구와 탐색에 주의를 기울이는 것이 좋을 것입니다. 또한, 발표문에는 작가, 작품, 역사적 사건, 문학 용어에 대해 적지 않게 언급되어 있지만, 사용한 참고문헌, 인용구, 각주, 온라인 출처 목록에는 포함되어 있지 않습니다. 이는 발표문의 학술적 출처를 모호하게 만드는 것이므로 연구에 사용된 이론적 개념, 러시아 문학사에 대한 정보, 작품에서 발췌한 인용구 등을 출처로 명확히 증명할 것을 권장합니다.
이 발표문은 몽골 현대 문학에 나타난 공간적 글쓰기 경험, 고향에 대한 기억, 문화적 차이, 가족 간의 이해, 소속 갈등을 연구하려 한 것으로, 주제와 연구 방향 측면에서는 의미가 있습니다. 붐-에르덴의 단편 「꽃이 꺾이다」와 「식탁」에 대한 분석은 이주 문제를 개인과 가족 차원에서 고찰할 가능성을 보여주었고, 향후 이 문제를 확장하여 발전시킬 기반을 마련했다고 할 수 있을 것입니다.
그러나 연구의 이론적 기반, 용어 정의, 방법론의 설명, 작품 선정 근거, 출처 구성을 개선해야 하며, 결론이 너무 길기 때문에 간결하고 명확하게 하고 근거와 증명을 심화할 필요가 있습니다.

뎀베렐수렌긴 체벤도르지

몽골과학원 언어문학연구소 문학연구 분과장, 수석 연구원. 『몽골 문학에 나타난 칭기즈칸 형상 연구』, 『몽골 문학의 인물 이론』, 『비교 및 번역학』 등 집필.

발표 6

글로벌 시대, 한국문학의 시계(視界) 속 디아스포라*

고명철 광운대학교

1. 디아스포라 당사자의 심문, "외국인은 도대체 뭐란 말인가?"[1)]

글로벌 시대의 일상이 팽배해짐에도 불구하고 국가의 경계를 넘는 이주와 이동의 삶으로부터 빚어지는 정치경제 및 역사문화의 문제들은 심각하다. 가뜩이나 한국 사회에서 순혈주의와 극우적 민족주의에 바탕을 둔 국민주의 및 국가주의가 외국인 디아스포라에 대한 배타적 차별을 가중하고 있는 모습은 글로벌 시대의 정치윤리적 사안을 성찰하도록 한다. 가령, 외국인 이주노동자의 시적 전언을 음미해보자.

> *같은 하늘 땅 아래 있고/같은 빨간 피 흐르고 있고./같은 일을 하고 있고/같은 땀을 흐르고 있고/외국인은 왜 노동자가 아닌가요?/말을 못 한다고/문화를 모른다고/피부색 다르다고/외국인은 왜 노동자가 아닌가요?/차별을 조용히 받아야만 하고/시키는 대로 따라야만 하고/주는 대로 먹어야만 하고/어디에도 가고 말할 곳이 없고/잘못이 없어도 욕먹어야 하고/필요 없는 이상 버림받아야 하고/외국인은 도대체 뭐란 말인가?/노예가 아니면 노동자?*
>
> *— 담바 수바, 「외국인은 무엇인가요?」(『작가들』, 2006년 겨울호) 전문*

> *세상이 옛날처럼 돌고 있다/모든 사람이 자기 자리에서 항상 바쁘다/달과 태양 그리고 별들이 옛날처럼 빛을 주고 있다/하지만 나의 마음은 어둡다/나는 왜 나처럼 되었나/나의 마음은 아프다/어느 날 하루 나는 마른 꽃처럼 마음도 말랐다/당신은 나를 알아도 알려고 하지 않았다/나는 바보처럼 당신에게 다가가고 있다/하나의 진실을 꼭 잡으면/너는 나를 버린다 나를 바보라고/그래도 나는 왔다 당신의 사랑을 위해/당신은 나를 모른다 하늘은 있지만 구름이 없다/나는 어디에도 없다/바람은 있지만 나는 어디에도 없다*
>
> *— 단비르 하산 하킴, 「아무도 나를 모른다, 나를」(『작가들』, 2011년 여름호) 전문*

1) 담바 수바, 「외국인은 무엇인가요?」, 계간 『작가들』, 2006년 겨울호.

위 두 편의 시는 한국으로 이주한 외국인 노동자가 한국어로 직접 쓴 것이다. 한국 사회에서 외국인 이주노동자의 삶을 살고 있는 당사자의 주체적 목소리가 시로 발화하고 있다는 점에서 주목된다. 그들은 스스럼없이 당당하게 한국인을 향하여 묻는다. 한국의 일터에서 함께 노동하고 있는데도 불구하고 자신들에게 가해오는 민족·인종·성·종교 등 차별의 배타적 인식을 거둘 수 없는 것이냐고. 그들도 한국의 노동자처럼 동등한 노동자로서 인식될 수 없는 것이냐고. 그들은 노동자로서 디아스포라의 삶을 살고 있지, 한국에서 노예적 삶을 살기 위해 정든 삶의 터전을 떠난 것이 아니라고. 때문에 그들은 한국 사회를 향해 심문한다. "외국인은 도대체 뭐란 말인가?" 이 체념과 비통의 정념은 그들로 하여금 타방에서 디아스포라의 삶을 살 수밖에 없는 자신의 상처받은 내면 풍경을 발견하도록 한다. 지금여기에서 영원한 타자로서 살고 있는 그들은 "마른 꽃처럼 마음도 말랐"으나, 그들은 실낱 같은 희망을 결코 포기하지 않는다. 비록 한국 사회의 "당신은 나를 알아도 알려고 하지 않았"고 한국 사회 어디에서도 "나는 어디에도 없다"는 환멸의 통증을 쉽게 치유할 수 없다 하더라도, 한국 사회의 "당신의 사랑"을 접어 버릴 수는 없다. 그들은 한국 사회의 디아스포라로서 어떻게 해서든지 지구화 시대의 어엿한 구성원으로서 삶을 살아야 하기 때문이다.

이렇듯이 한국 사회에서 외국인 디아스포라가 직면하고 있는 사안은 엄연한 현실이다. 그렇다면, 외국인 디아스포라에 대한 한국문학의 형상적 사유는 어떨까. 한국문학의 주체적 시선으로 포착된 외국인 디아스포라의 삶은 어떻게 재현되고 있는가.

2. 전 지구적 자본주의 세계체제와 탈북 디아스포라

21세기 한국문학의 시계(視界)에서 주목해야 할 쟁점 중 하나는 민족 문제에 대한 진취적 상상력을 벼리는 일이다. 전 지구적 자본주의 세계체제 아래 일국적 차원으로 민족을 사유하는 대단히 협소한 문학적 인식과 그 저항적 상상력으로는 이 문학적 쟁점에 대해 유효적절히 대응할 수 없다. 그래서 황석영의 장편 소설 『바리데기』(창비, 2007)와 정도상의 연작 소설 『찔레꽃』(창비, 2008)이 거둔 문학적 성취는 주목할 만하다.

이 두 작품은 모두 탈북 디아스포라를 다루고 있되, 그들이 서사적으로 총력을 기울이고 있는 것은 분단의 문제를 한반도의 남과 북의 이념적 대립과 갈등의 차원으로 인식하는 게 아니라, 좀 더 거시적 지평에서 분단의 문제를 바라보고 있다는 점이다. 기존의 이른바 분단 서사에 낯익은 독자들에게 그들의 소설은 새롭다. 무엇보다 새로운 것은 그들의 소설에서 탈북자가 (대한민국과 조선민주주의인민공화국의) 국민국가의 상상력에 갇혀 있는 민족 문제로서가 아니라, 전 지구적 자본주의 세계체제와 긴밀히 연동되어 있는 현실 속 민족 문제로 인식되고 있다는 점이다. 이것은 우리가 주목해야 할 탈북 디아스포라에 대한, 그리고 분단체제를 넘어 평화체제를 추구하려는 문학적 인식과 실천의 소중한 자산이다.

지금까지 우리에게 익히 알려진 탈북자에 대한 이모저모는 북한의 정치 경제적 억압을 못 견뎌 대한민국의 자유민주주의를 자발적으로 선택한 것이라는, 다분히 반공주의적 관점 일변도의 이념형 탈북으로 규정 내린 감이 없지 않다. 하지만, 황석영과 정도상의 소설에서는 이 같은 이념형 탈북이 아닌, 북한에 대한 국제사회의 경제적 고립 속에서 북한의 경제적 빈곤이 가속화되었고, 이러한 국제 정세 속에서 북한의 기득권 세력은 인민의 삶을 온전히 돌보지 못하고 있다는 비판적 성찰이 놓여 있다. 북한에 대한 황석영과 정도상의 이러한 서사는 반공주의적 관점에서 북한 사회를 배제적 시선으로 보는 것을 넘어서서, 북한을 둘러싼 국제사회의 정세 속에서 약소자로 있는 북한의 인민을 향한 인류애적 시선으로 인식하는 민족 문제에 대한 새로운 인식을 보여주고 있다. 특히, 황석영에 의해 그려지고 있는 '바리데기'는 중국을 거쳐 영국으로 이주하는 동안 아랍인을 만나 결혼하여 행복을 꿈꾸게 되는데, 이러한 구도는 황석영에 의해 일국적 차원의 민족 문제(즉, 민족국가 하나되기-통일국가)로만 분단체제를 허무는 것도 아니고, 남한 혹은 미국 중심의 서구에 의해서만 허물어지는 게 아

닌, 현재 지구상에서 정치 경제적으로 가장 차별적 대우를 감내하고 있는 북한과 아랍 민족의 정치 윤리적 연대를 모색함으로써 서구 중심의 근대로 재편된 분단체제에 대한 모종의 비판적 성찰을 실행하고 있다는 점에서 주목할 만하다. 또한 정도상에 의해 그려지고 있는 '충심'은 탈북자에 대한 편협한 반공주의적 인식을 바로 잡게 하고, 탈북자들이 겪는 온갖 고충에 대한 연민의 시선을 통해 분단체제를 허물기 위해서는 정녕 무엇을 어떻게 숙고해야 하는지에 대한 발본적 문제의식을 던져준다. 혹 우리는 남과 북의 민족 문제를 북한에 대한 남한의 체제 경쟁에서 승리했다는 속류적 차원에서 인식하고 있는 것은 아닌지, 이에 대한 근본적 문제를 정도상은 제기하고 있다.

이렇듯이, 탈북 디아스포라에 대한 황석영과 정도상의 문학적 실천은 21세기의 한국문학이 민족 문제를 보다 넓고 깊게 성찰할 수 있는 새로운 지평을 열었다 해도 과언이 아니다. 황석영에 의해 한반도의 민족 문제는 지구적 차원과 연동되어 있으며, 정도상에 의해 그것은 남과 북의 섣부른 통일(統一)을 지양한 서로 다른 존재들이 공생공존하는 화이부동(和而不同)과 통이(統二/通二)의 상상력을 제공받고 있는 것이다.

여기서, 탈북 디아스포라에 대한 재현의 서사에서 흥미를 배가시키고 있는 또 다른 문제작이 있다. 이응준의 장편 소설 『국가의 사생활』(민음사, 2009)은 "대한민국의 조선민주주의인민공화국 흡수통일"[2] 이후의 현실을 다루고 있는 일종의 가상 역사소설이며, 권리의 장편 소설 『왼손잡이 미스터리』(문학수첩, 2007)는 탈북하여 대한민국으로 이주한 탈북민이 컴퓨터 게임에 푹 빠져 실재와 가상현실의 착종을 보여주고 있다. 여기서 공통적으로 주목해야 할 것은 흡수통일 이후의 현실, 즉 '통일 대한민국'과 분단체제에 있는 대한민국에서 일상을 살고 있는 북한 주민들에 대한 작가의 인식이다. 두 작품 모두 북한 주민들은 그들에게 익숙한 삶의 터전이 아닌 대한민국에서 삶의 터전을 일궈내고자 애를 쓴다. 이응준과 권리는 한국전쟁을 미체험한 젊은 세대이고, '6 · 15시대' 이후 진전된 남북 교류의 문화적 혜택을 듬뿍 받은 세대이고, 무엇보다 냉전시대의 정치 · 사회적 이념으로부터 벗어남으로써 이에 자유롭지 못한 냉전의 아비튀스와 단호히 결별한 세대이기 때문에 북한 주민들에 대한 자못 흥미로운 인식을 보여준다.

이응준과 권리는 대한민국 일방의 정치 · 사회적 헤게모니 지배로 귀결되는 분단체제의 동요가 낳은 혹은 배태될 수 있는 현실을 예각적으로 보여준다. 그것은 북한의 주민들이 '2등 국민'으로 전락하고 있으며, 실제 그렇게 될 수 있는 가능성이 농후하다는 것을 정면으로 문제 삼고 있다.

> *"앞에서는 인권, 인권 해도 정작 실질적인 도움은 안 주는 정부가 문제야. 보수파와 미국은 탈북자는 난민으로 둔갑시켜 탈북자 인권을 정치적으로 팔아먹고, 진보파는 북한 체제 붕괴될까 봐 인권 문제는 아예 외면해 버리고 있잖니? 당리당략만 하다가 김정일이 미사일 발사 실험에 뒤통수나 맞질 않나. 내는 김정일이 독재 정권, 수령 절대주의 싫어서 내 발로 나온 사람이지만, 사회 돌아가는 모양 보면 내 생각이 옳았나 삭갈려. 저럴 시간 있으면 차라리 우리한테 정직한 직업이나 얻게 해 줬으면 좋겠어."*
>
> *"요샌 기획 탈북 막자고 정착금도 분할 지급한다는데, 기케 하면 가게 하나 차릴 수 있겠어? 다 탈북자 수를 줄이려는 속셈이지."*
>
> *"헬싱키 그룹이 또 한 건 하는 건가? 인권 문제로 압박해서 소련과 동구권을 무너뜨리려구."*
>
> *"옳지. 이게 다 미제 놈들 때문이야. 탈북자 다 받아 주면 중국이 국경 단속 세게 할 거구, 결국 탈북자들 더는 못 나오게 될 거야. 경제봉쇄 조치해서 고난의 행군하게 만들더니, 인차 북한에 인권 공세로 밀어붙인 다음, 조선 반도를 이라크로 만들 셈인 게지. 미국 가면 집도 주고 직업도 주고 시민권도 주고 해서, 출세까지 한다지만 난 절대 미국 안 가, 흥!"(『왼손잡이 미스터리』, 111-112쪽)*

---

2) 이응준, 『국가의 사생활』, 민음사, 2009, 11쪽.

무엇보다 무서운 현실은, 대한민국의 보수파와 미국뿐만 아니라 대한민국의 진보파 모두 탈북자를 각자의 이해관계 속에서 정치적으로 이용만 할 뿐, 탈북자가 대한민국에서 '2등 국민'으로 전락하고 있다는 데 대해 누구도 이 문제의 심각성을 제대로 인식하고 있지 못하다는 작가의 지적은 온당하다. 때문에 권리는 탈북자의 시선을 빌려 "안개 속에 살면 안개에 익숙해져 아무것도 보려 하지 않는 나라"[3]가 곧 대한민국이며, 탈북자가 이러한 안개의 나라에서 '2등 국민'으로 살아야 한다는 묵시록적 현실을 매우 차분하면서도 냉정히 드러낸다.

이응준과 권리의 작품을 통해 성찰할 수 있는 것은 설마 그러한 일이 일어날까, 하는 기우(杞憂)가 기우가 아닐 수 있다는 것을 서사를 통해 헤아려볼 수 있다는 점이다. 예방주사를 맞았다는 표현이 적합할지 모르겠으나, 분단체제를 동요시키는 과정에서 가시적으로 맞닥뜨려야 할 북한 주민들과의 새로운 관계를 정립하기 위한 슬기와 지혜가 요구된다.

3. 외국인 이주와 디아스포라

자본주의 세계체제의 위력 속에서 주목되는 사회적 현안 중 하나는 외국인 이주노동과 관련한 것이다. 한국의 노동 시장으로 유입된 외국인 이주노동자들은 한국의 노동자들보다 훨씬 열악한 노동 환경과 조건을 감내하고 있다.

(1) 시의 디아스포라

그 여자를 보면 괜히 신경질이 난다/그녀의 아버지의 아버지는/일제에 빼앗긴 조선땅이 싫어/살아도 더는 살 수 없는 조국이 싫어/흑룡강으로 떠났는데/그 여자는 할애비가 버린,/땅 설고 물 설은 모국의 귀퉁이에 와서/허벅지 하얗게 내놓고 상반신 출렁이며/'이름도~모~올~라요 서~엉도 몰라,/첨 만난 사내 푸우움에 어~얼싸~안겨여어~'//곰팡내 물씬 풍기는 단란주점에서/울망졸망 두고 온 식솔들/눈망울에 수평선을 담고 노래 부르는데, 씨발/왜 그리도 부아가 치솟는지/휘청휘청 밖에 나와 해장으로 국수를 먹는데, 씨발/국물은 왜 그리도 뜨거운지/전봇대에 기대어 오줌 누는데, 씨발/왜 죄 없는 가랑이만 축축이 젖는지

— 김수열, 「연변 여자」(『바람의 목례』, 애지, 2006) 전문

여주군 가남면 국도변 어느 여주쌀밥집,/베이지색 유니폼에 늦은 점심인지 이른 저녁인지를 서두르는 젊은 여인이 있네 (중략) 잠시 주저주저하더니 반도 최북단 항구도시 함흥서 왔다고 하네 (중략) 남쪽에서 가장 힘든 일은, 부모 형제 그리운 것보다 더 어려운 일은 말씨를 고치는 것과 북에서 왔다는 사실을 숨기는 일이라네 너무 배가 고파서 울며 울며 꽁꽁 언 시린 겨울강 홀로 건너 먼 길 돌아 돌아왔더니 이젠 앞이 보이지 않는다 하네/(중략)/참을 수 없이 가볍기만 한 내 호기심이, 입놀림이 더없이 부끄럽기만 하네

— 곽효환, 「탈북 캐디 이소희」(『지도에 없는 집』, 문학과지성사, 2010) 부분

---

3) 권리, 『왼손잡이 미스터리』, 문학수첩, 2007, 148쪽.

연변에서 온 조선족 여성은 단란주점에서 술시중을 들며, 함흥에서 온 북측 여성은 골프장 캐디를 하면서 한국에서의 삶을 살고 있다. 조선족 여성과 북측 여성 모두 외국인 이주노동자의 현실을 공유하고 있다. 이들을 대하는 시적 화자의 태도는 사뭇 다른 것처럼 보이지만, 두 시적 화자의 내면을 가로지르고 있는 시적 인식은 이들 외국인 이주노동자를 대하는 시적 화자에 대한 반성적 성찰이다. 조선족 여성의 대중가요를 듣는 시적 화자의 치솟는 "부아"는 그 여성의 내력 전반에 대한 어떤 모종의 분노와 슬픔 그리고 그리움, 안타까움 등이 버무려진 '부아'다. 그 여성의 청승맞은 노래에는 식민지 시절부터 지금까지 디아스포라의 현실을 살 수밖에 없던 삶의 고통이 흩뿌려져 있다. 그 고통과 단절 짓지 못한 채 조선족 여성은 한국에서 또 다른 디아스포라의 삶을 살고 있다. 그의 삶이 지닌 이 내력에 동반된 고통을 시적 화자는 해결해줄 수 없다. 다만 치솟는 '부아'의 정념을 통해 그들의 내력에 조금이라도 기여한 우리 모두를 향한 통렬한 반성적 성찰을 시적 화자는 일상에서 수행할 뿐이다. 그리고 그는 부끄러움으로 자책한다. 한국 사람들과 말투가 다른 북측 사람들에 대한 "참을 수 없이 가볍기만 한 내 호기심이", 정작 한국 사회에서 안간힘을 쓰며 살고자 하는 북측 사람들에게 한국에서의 정착을 더욱 힘들게 하는 구체적 차별로 다가오는 요인으로 작동하고 있다는 데 대해 시적 화자는 그 심각성을 인식한다. 그만큼 한국 사회의 내부자에게는 아무렇지도 않은 자연스러움이 한국으로 이주한 외부자의 입장에서는 그들을 한국 사회로부터 구별 짓고자 하는, 그리하여 배타적 차별을 구조화하는 인식은 매우 문제적이다.

이러한 문제점에 대해 하종오 시인의 지속적 시작(詩作)은 주목하지 않을 수 없다. 그는 『국경 없는 공장』(삶창, 2007), 『아시아계 한국인들』(삶창, 2007), 『입국자들』(산지니, 2009), 『제국』(문학동네, 2011), 『남북상징어사전』(실천문학사, 2011), 『제주 예멘』(도서출판b, 2019) 등에 이르는 일련의 시집을 통해 한국으로 이주해온 외국인 노동자(물론 여기에는 생존의 절박감으로 조선민주주의인민공화국을 떠난 북측 동포를 포함)의 삶과 현실에 대한 시적 탐구를 게을리하지 않는다. 사실, 한국 사회에서 외국인 노동자들에게 지난 시절 한국의 노동자들이 겪은 노동자의 상처와 고통은 되풀이되고 있다 해도 과언이 아니다. 한국 민주화의 도정 속에서 한국의 노동 현실이 개선되었다고 하지만, 여전히 앙금처럼 가라앉아 있는 제반 문제들이 존재하고 있는 것을 고려해보건대, 외국인 노동자들을 둘러싸고 있는 노동의 온갖 문제들은 한국의 그것들과 연동돼, 이 문제들을 해결하는 것은 그리 녹록한 일이 아니다. 게다가 한국 사회의 내부에 작동하고 있는 정치 경제적 식민의 내적 논리를 간과할 수 없다. 한국보다 정치 경제적으로 열등하다고 판단되는 아시아의 이웃 나라들에 대한 편견은 준제국주의(準帝國主義, subimperialism)의 모양새로 드러나곤 한다. 여기에는 한국이 아시아의 국민국가들 중 민주화를 토착화시킨 자긍심을 바탕으로, 그 과정에서 비약적으로 성장한 국민경제는 개발도상국의 지위를 벗어나 선진국의 위상을 갖게 됨으로써 은연중 아시아의 문명을 선도한다는 인식이 자리하고 있기 때문이다. 하지만 신자유주의의 노동 시장의 유연화 정책에 따라 값싼 아시아 노동력이 한국의 노동 시장으로 유입되면서 일어나는 노동의 다양한 문제들에 대해 한국 사회는 적실한 대응을 하지 못하여 문제점을 낳고 있다.

그리하여, 하종오는 이와 같은 비판적 문제의식 속에서 순혈주의와 국가주의(혹은 국민주의)에 포섭되고 있는 한국 사회의 치부를 적나라하게 고발 · 증언 · 비판한다. 더 이상 일국주의(一國主義)의 맹목성에 갇혀서는 근대 국민국가의 산적한 문제점들을 극복할 수 없고, 외국인 이주노동자와 같은 약소자들이 다 함께 서로의 행복을 나눠 가지며 사는 것이 바로 진정한 다문화 시대의 삶을 사는 것이라는 시적 진실을 하종오는 노래한다.

> *머지않아 아이가 태어날 것이다/아내가 부른 배 부둥켜안고 있으면/남편이 쳐다보고 웃었다/첫 아이 낳아도 혼혈이라는 것/둘째 아이 낳아도 혼혈이라는 것/아내는 생각하지 않았고,/걔들이 농토의 주인이라고/걔들이 가문의 후손이라고/사내는 생각하였다*
>
> *— 하종오, 「코시안리」(『아시아계 한국인들』, 삶창, 2007) 부분*

지금/한국에서 몸 푼 한국인 산모는/친정어머니가 끓인 미역국을 먹고요/지금/한국에서 몸 푼 베트남인 산모와/한국에서 몸 푼 필리핀인 산모와/한국에서 몸 푼 태국인 산모와/한국에서 몸 푼 캄보디아인 산모는/시어머니가 끓인 미역국을 먹고요/시방/아기들은 똑같은 소리로 우네요

— 하종오, 「지구의 해산바라지」(『제국』, 문학동네, 2011)

그렇다. 한국 사회는 다문화 사회의 징후를 넘어 다문화의 일상을 살고 있다. 지구 곳곳에서 온 외국인 이주자들이 한국 사회의 약소자인 외국인 디아스포라로서 숨죽이며 사는 게 아니라 서로의 다문화적 가치를 존중하며 상생하는 행복한 삶을 누려야 할 것이다. 그래서 한국의 시문학은 세계시민들의 아름다운 삶의 터전으로 거듭나야 할 원대한 과제를 해결하기 위한 미적 윤리를 다듬어야 할 행복한 고뇌를 짊어지고 있는 셈이다.

(2) 소설의 디아스포라

1) 외국인 이주노동, "나는 이 세계를 입양하기로 마음먹었다."[4)]

21세기의 한국문학에서 외국인 이주노동자는 더 이상 낯선 존재가 아니다. 1980년대 후반 이후 한국 사회로 유입되기 시작한 아시아의 외국인 이주노동자는 '산업연수생제(1991~1993)'와 '고용허가제(2004~2006)'를 거치면서 한국 사회를 구성하는 어엿한 주체로서 이른바 다문화 사회를 적극 고려해야 하는 사회적 과제를 떠안고 있다.[5)] 김재영의 단편 「코끼리」(『코끼리』, 실천문학사, 2005), 박범신의 장편 소설 『나마스테』(한겨레신문사, 2005), 이명랑의 장편 소설 『나의 이복형제들』(실천문학사, 2005), 공선옥의 연작 소설 『유랑가족』(실천문학사, 2005), 손홍규의 장편 소설 『이슬람 정육점』(문학과지성사, 2010) 등은 예의 문제를 정면으로 응시한 선도적 작품으로 손색이 없다.

그렇다면, 외국인 이주노동자들은 한국 사회에서 어떤 현실에 놓여 있는지 김재영의 단편 「코끼리」의 한 대목을 주목해보자. 「코끼리」에서 한국인 노동자 '필용'과 외국인 노동자들이 나누는 대화에서 단적으로 읽을 수 있듯, 외국인 노동자가 한국 사회에서 겪는 차별적 대우는, 그들이 단지 '외국인'이라는 이유만이 아니라 1960년대의 개발독재 이후 성장제일주의란 맹목적 신화에 갇힌 채 '노동자'의 인권을 유린한 한국 사회의 고질적 문제점이 겹쳐 있기 때문이라는 점이 적시되고 있다. 노동자의 이 같은 문제는 1970 · 80년대의 민족민중문학 계열의 작품에서 흔히 목도되었으나, 1990년대 이후 한국 소설 지평에서는 그 명맥이 거의 사그라들고 있다. 하지만 여전히 노동 현실의 구조악(構造惡)과 행태악(行態惡)은 새로운 양상으로 존재하며, 그러한 모순과 부정은 한국인 노동자들이 그러했던 것처럼 외국인 이주노동자에게 고스란히 전가되고 있음을 김재영은 주목한다. 그러면서 여전히 중요한 문제는 한국의 노동시장에서 외국인 노동자에 대한 차별적 관계, 즉 상하의 위계 관계가 조성되고 있다는 점을 뚜렷이 드러낸다. '필용'의 말처럼 외국인 노동자는 한국인 노동자가 하지 않으려는 이른바 3D 업종의 노동시장에서 일하고 있는, 그리하여 외국인 노동자가 은연중 한국인 노동자와 동등한 노동자 계급이 아니라는 점이 부각되고 있다. 말하자면, 외국인 이주노동자는 한국인 노동자와 동일한 계급이면서도 민족과 인종의

4) 손홍규, 『이슬람 정육점』, 문학과지성사, 2010, 236쪽.
5) 이에 대해서는 박경태, 『소수자와 한국 사회』, 후마니타스, 2008, 72-75쪽.

차별에 따른 '계급 이하의 계급', 즉 '저층 계급(under class)'으로 전락하고[6] 있는 실정이다.

여기서, 외국인 이주노동자를 다룬 한국문학에서 주목할 문학적 상상력이 있다. 이렇게 외국인 디아스포라의 삶에서 생긴 문제를, 서구 중심의 근대적 자본주의 질서 안에서 해법을 찾는다든가, 아니면 성급히 소여(所與)된 탈근대적 사유에 의해 해법을 찾는가의 여부가 아니라, 그들 스스로 매우 익숙한 방식(자연의 비의성과 신화적 상상력)으로써 자신에게 직면한 이주노동의 힘든 현실을 극복하고 있는 상상력의 재현이다. 물론, 한국문학이 경계해야 할 것은 자연의 비의성과 신화적 상상력을 통한 외국인 이주노동자의 현실을 탐색하는 일이 자칫하면 서구의 오리엔탈리즘을 전도시켜 아시아에 대한 한국의 또 다른 오리엔탈리즘 시선을 지닌 채 아시아를 타자화함으로써 오히려 서구 중심의 근대를 더욱 내면화시킬 수 있다. 문제는 이러한 제국주의적 시선을 비판적으로 인식하되, 자연의 비의성과 신화적 상상력이 갖는, 서구 중심의 일의적(一義的) 근대를 창조적으로 넘는 '대안의 근대'를 추구하는 것 자체를 포기해서는 안 된다는 점이다. 그러므로 가령, 박범신의 『나마스테』에 반복적으로 재현되는 네팔의 신비스런 자연의 풍경, 힌두 문화를 표상하는 다양한 신들과 그에 연루된 신화적 상상력의 풍요는 한국 자본주의의 복판에 던져진 이주노동자가 험난한 현실을 손쉽게 도피하기 위한 서사적 재현으로 해석해서는 곤란하다. 이것들은 근대의 법체계 안에서 인간의 권리를 보장받기 위한 노력, 즉 '국민'이란 근대 규범의 안쪽에서만 허락될 뿐 그 밖에서는 허용되지 않는 매우 협소한 차원의 인간의 위상을 부정하고, 이에 대한 반성적 성찰의 계기를 제공한다. 따라서 근대 규범 바깥으로 밀려난 인간과 자연의 교감, 그리고 삶의 근원에 대한 사유의 새로운 발견은 한국문학이 외국인 이주노동자를 조우함으로써 재성찰한 귀중한 문학적 자산이 아닐 수 없다.

이와 관련하여, 한국문학과 외국인 이주노동자의 조우는 타자에 대한 탐색의 새로운 지평을 열었다 해도 과언이 아니다. 손홍규의 장편 『이슬람 정육점』은 한국인과 외국인 이주노동자 사이의 관계뿐만 아니라 이주노동자들 사이의 관계까지 포괄한, 말 그대로 한국의 다원주의 사회의 양상을 두루 다룬다. 달리 말해, 『이슬람 정육점』은 한국문학이 아시아의 디아스포라적 존재들과 어떤 관계를 맺어야 하는지, 그 관계를 통해 우리는 어떻게 살아가야 하는지, 그 서사적 진실의 의미를 성찰하도록 한다.

여기서, 작중인물 터키인 '하산'과 그에 의해 입양된 한국인 고아 '나'와 나누는 대화는 외국인 디아스포라를 재현한 한국문학의 성취로 강조하고 싶다. 무엇보다 상처를 지닌 인물들 사이에 진솔하게 나눈 대화 사이에 생성되는, 근대적 자본주의 질서를 넘어 타자들 사이에 형성되는 새로운 윤리감이 실현될 수 있다는 징후를 목도한 것은 한국문학의 큰 성과다.

나는 하산 아저씨의 머리맡에 완성된 지도를 놓고 그가 기도 시간에 맞춰 깨어나길 기다렸던 것이다. 기도하기 위해 일어난 하산 아저씨는 내가 만든 지도를 물끄러미 바라보았다.

"너는 사람과 사람을 연결해주는 보이지 않는 끈을 발견한 것 같구나."

"그걸 가르쳐 준 사람은 바로 아저씨에요. 보세요, 아저씨. 아저씨 얼굴을요. 아저씨는 어떤 한국인보다 더 한국인답고 어떤 터키인보다 더 터키인다워요."

"한국인인지 터키인인지 분간이 되지 않는다는 말이겠지."

"맞아요. 분간할 수 없게 된다는 것. 아무나 그렇게 될 수는 없는 거잖아요."

"네 그림 속에서는 누구나 그렇게 될 수 있는 것 같구나."

"그래서 그림이예요. 현실에서는 불가능한 꿈같은 거죠."

"네가 아는 현실을 옮긴 거라고 생각했다."

"안다고 해서 실제로 존재하는 건 아니잖아요. 사랑, 우정, 평화, 자유..... 그런 말은 알지만 그걸 실제로 본 적은

---

6) 케빈 그레이, 「'계급 이하'의 계급으로서 한국의 이주노동자들」(조계원 역), 『아세아연구』 116호, 고려대 아세아문제연구원, 2004.

없는 것처럼요."
"난 너한테 그걸 가르쳐준 적이 없다. 하지만 네가 이런 걸 알게 될 거라고 짐작은 했다."(『이슬람 정육점』, 220쪽)

'하산'이 본 '나'의 완성된 지도는 세계의 여러 나라 사람들의 얼굴로 이뤄진 세계지도인데, '하산'은 그 완성된 지도를 보고, 사람들이 근대의 정치적 경계인 국경으로 명확히 나뉘어 있는 게 아니라 하나의 세계로 자연스레 어울려 있는 근대 너머의 세상을 본 것이다. '나'의 말처럼 그러한 현실은 실제로 존재하지 않으나, '하산'과 '나'는 그러한 세상을 향한 꿈꾸기를 포기하고 있지 않다. 위 대화를 통해 외국인 이주노동자를 다룬 한국문학은 문학이 할 수 있는 정치적 상상력의 극단을 보여준다 해도 손색이 없다. 한국문학은 외국인 이주노동자와의 만남 속에서 타자와의 새로운 관계적 사유의 지평을 넓히는 서사 과정의 진실을 통해 서구 중심의 근대를 넘어설 수 있는 어떤 가능성을 발견한 셈이다.

2) 유동적 불완전성, "이방인이라는 사실은 달라지지 않았다."[7)]

외국인 디아스포라를 다룬 소설 중 천운영의 장편 『잘 가라, 서커스』(문학동네, 2005)와 서성란의 장편 『쓰엉』(산지니, 2016) 및 김연수의 단편 「모두에게 복된 새해」(『세계의 끝 여자 친구』, 문학동네, 2009)는 앞서 살펴본 외국인 이주노동(자)에 대한 재현의 서사와 다른 측면을 보여준다. 이들 작품에서 주목할 것은 외국인 디아스포라로서 피해와 수난 중심의 서사에 비중을 두는 것보다 한국 사람들과의 관계에서 인간 삶의 근원적 문제들을 함께 성찰하고 있다는 점이다. 이것은 아직 섣부른 비평적 판단일지 모르나, 한국 사회에서 외국인 디아스포라의 삶이 종래 배타적 차별의 행태악(行態惡)과 구조악(構造惡)에 대한 재현의 서사에 자족하지 않고, 한국 사회 내부에 어느 정도 안착한 디아스포라의 정치사회적 삶이 한국 사회와 만나는 도정에서 한층 래디컬하게 사유해야 할 인간의 삶에 대한 한국문학의 성취와 결코 무관하지 않다.

김연수의 「모두에게 복된 새해」에는 인도의 이주노동자가 나온다. 그는 한국 사회에서 외국인 이주노동자의 전형적 삶을 살고 있는데, 그의 한국어 여교사 집에 오랫동안 방치해 놓은 피아노 조율을 위해 그 집을 방문한다. 여교사 없는 집에서 그는 면식도 없었던 그녀의 남편으로부터 피아노와 연루된 사연들을 들으면서, 언제 그랬냐는 듯 서로 서서히 친밀한 관계를 형성한다. 물론, 인도의 이주노동자는 한국어가 서툴러 남편과 온전한 의사소통을 할 수는 없다. 하지만 언어의 장벽이 그들 사이의 진심을 나누는 데 결정적 요인은 아니다. 비록 그들은 자연스레 낯익은 의사소통을 하지는 못하지만, 남편은 외국인 이주노동자와의 불완전한 대화 속에서 아주 귀중한 진실을 얻게 된다. 외국인 이주노동자는 한국어를 배우는 과정에서 그의 여교사 '혜진'(남편의 아내)의 내면 풍경이 지극히 외롭고 쓸쓸하다는 것을 알게 된바, 이 사실을 서툴고 틀린 한국어로 남편에게 얘기한다. 남편은 자신의 아내의 이러한 내면 풍경을 감지할 수 없었던 터에, 외국인 이주노동자의 시선에 내밀히 포착된 아내의 인간 실존으로서 외로움에 공감하면서 언제부터인지 자신과의 관계가 소원해지기 시작한 아내의 삶을 성찰한다.

이와 흡사한 개별적 존재의 외로움은 천운영의 『잘 가라, 서커스』의 주요 작중인물에게 두루 해당한다. 유년 시절의 외상으로 정신적 장애를 앓고 있는 형은 중국 연변의 조선족 여성 '해화'를 아내로 맞이하여 행복한 가정을 욕망한다. 그런데 그들의 행복은 그리 오래 가지 않는다. 형은 혹시나 그의 아내가 자신을 떠나지 않을까 하는 두려움과 망상으로 아내에게 정신적 억압과 감금에 흡사한 상처를 주는데, 마침내 그녀는 형에게 온전히 충족되지 않은 행복감과, 형의 동생을 향한 모종

7) 서성란, 『쓰엉』, 산지니, 2016, 18쪽. 이하 작품의 본문을 인용할 때 각주 없이 본문에서 (쪽수) 표기.

의 연모와, 고향을 떠난 디아스포라의 삶 심연에 자리하고 있는 이방인으로서 실존적 외로움 등속이 버무려지면서 결국 형과 집을 떠나버린다. 형제는 이 조선족 여성을 찾아 중국 연변에까지 가지만 그녀를 찾지 못한 채 형은 귀국행 선상에서 바다로 투신한다. 여기서도 읽을 수 있듯이, 조선족 여성의 디아스포라 삶은 한국 사람들 삶에 깊숙이 스며든다. 그 발단의 계기는 결혼 이주여성의 삶에서 촉발된다. 바로 그 여성 디아스포라의 삶의 혼돈이 연변 지역이 함의한 고대왕국 발해로부터 기원하듯, 동아시아의 대륙 변방에서 한때 해동성국으로 번영을 구가했으나 그 영화는 역사 속으로 스러지고 그 흔적은 처연히 아무도 돌보지 않은 유적의 형해(形骸)로 남아 있는, 그래서 이처럼 쇠락해가는 연변의 현실은 '해화'와 같은 조선족 여성이 기회만 되면 이방인으로서 온갖 어려움을 감내하고서도 한국에서 디아스포라의 삶을 욕망하도록 한다. 이 디아스포라의 삶의 욕망은 이것과 연루된 형제들의 삶의 상처에 뿌리를 둔 실존적 외로움의 내면 풍경과 포개지면서 한국 사회의 심연에 깊숙이 자리하고 있는 자기소외의 문제의식을 한층 섬세히 성찰하도록 한다.

이와 관련하여, 서성란의 『쓰엉』은 주목해야 할 문제작이다. 이 작품은 언뜻 한국의 산골 마을 가일리로 이주한 베트남 결혼 여성 '쓰엉'과 가일리의 하얀집에서 살고 있는 한국인 부부(남편 '장'과 아내 '이령') 사이의 불륜을 다루는 듯 하지만, 정작 작가가 초점을 맞추는 것은 '쓰엉'과 아내 '이령'의 관계다. 결혼 이주여성으로서 '쓰엉'의 소외와 상처는 '이령'의 삶과 포개지면서 이들의 관계는 한층 농밀해진다. 말하자면, '이령'은 "강을 건너 낯선 나라로 시집온 외국인 여자와 다르지 않았다."(250쪽) 그것은 '쓰엉'이 가일리 마을 사람들로부터 감시를 받고 그들 공동체의 구성원으로서 인정되기는커녕 일정한 사회적 존재적 거리두기를 하는 것과 마찬가지로 하얀집에 사는 '이령'은 가일리에서 '쓰엉'과 매한가지일 따름이다. 게다가 '이령'이 남편 '장'과의 서걱거리는 부부관계뿐만 아니라 시댁과의 불화는 그 구체적 양상이 서로 다를 뿐이지 '쓰엉'의 남편과 시어머니와의 불화와 흡사하다. 그래서인지, '쓰엉'과 '이령'은 서로 연민의 시선을 가지면서 금단의 경계를 넘어 사랑한다. '쓰엉'에게 '이령'은 어쩌면 가일리에서 자신의 삶이 투영된 '쓰엉'의 또 다른 자기존재일지 모른다. 한국에서 성공할 부푼 꿈을 갖고 이주한 베트남 여성 '쓰엉'이 가일리에서 사그라드는 자신의 꿈을 인정할 수밖에 없듯이, '이령'은 한때 저명한 소설가로서 다시 보란 듯이 화려하게 재개하고 싶지만 가일리에서 새로운 작품은 좀처럼 써지지 않은 채 삶의 상처는 지속될 뿐이다. '이령'은 그러므로 '쓰엉'이 가일리에서 마주한 자기 자신이다. 그런가 하면, '이령'에게 '쓰엉'은 "낯선 나라로 시집와서 외로움을 견디며 살고 있는 어수룩한 여자처럼 보이지 않았다. 이령은 한여름 햇빛처럼 날카롭고 강렬하게 시선을 파고드는, 매혹적이고 도발적인 여자의 아름다움을 외면하거나 거부할 수 없"(250쪽)을 만큼 '쓰엉'으로부터 '이령'이 추구하고 싶은 "완벽한 미적 필연성을 부여할 수 있는 정확한 언어에 대한 믿음"(26쪽)을 길어 올릴 수 있는 미적 대상이다. 이 문제를 곰곰이 성찰하건대, '이령'의 이 욕망은 좁게는 서성란이란 개별 작가가, 넓게는 2000년대의 한국 작가가 마주하고 있는 디아스포라와 관련한 서사적 재현의 문제를 촉발시킨다. 그렇다면, 『쓰엉』에서 우리가 한국 사회에서 새롭게 주목할 외국인 디아스포라는 낯선 타방에서 피해와 수난을 겪는 데 자족하는 재현의 서사를 넘어 한국 사회 곳곳에서 삶을 살고 있는 디아스포라에 대한 다층적이고 심층적인 재현의 문제와 결부된다.

요컨대, 한국소설은 『쓰엉』, 『잘 가라, 서커스』, 「모두에게 복된 새해」에서 시도되었듯이, 한국 사회에서 외국인 디아스포라에 '**대한**' 서사적 탐구는 물론, 디아스포라를 자연스레 '**사는**' 서사적 탐구를 치열히 병행하고 있는 것이다. 이것은 모든 유형의 디아스포라뿐만 아니라 이것과 무관하다고 생각하기 쉬운 자국민 모두를 망라하여, 인간의 '유동적 불완전성'이 지닌, "이방인이라는 사실은 달라지지 않았다"는 것에 대한 래디컬한 물음을 던진다.

4. 새로운 세계문학으로서 디아스포라의 재현

디아스포라의 삶과 현실을 다루는 것은 세계문학의 주요한 영역이다. 그것은 전 지구적 자본주의 세계체제와 디아스포라는 아주 면밀히 관련성을 맺고 있듯, 종래 일국주의(一國主義)에 바탕을 둔 국민문학의 문제의식만으로는 디아스포라에 '**대해**'뿐만 아니라 디아스포라를 '**살고 있는**' 것 모두를 다각도로 그리고 심층적으로 재현하는 것은 불가능하기 때문이다. 그렇다고 국민문학의 문제의식을 전면 폐기하자는 게 결코 아니다. 지구화 시대를 살면서 국가를 비롯한 모든 유무형의 경계가 느슨해지면서 각종 국가 간 연합체와 정치 경제적 결속체 등이 생겨나고, 기존 조직과 결속체들이 동요 및 해체되는 것을 경험하면서도 국가의 정치체(政治體)가 한층 공고해지는 엄연한 국제사회의 현실에서 국민문학이 다뤄야 할 문제의식은 그 자체로 소중하다. 그러면서 동시에 결코 소홀히 여겨서 안 될 것은 기존 세계문학에 안주하는 그런 국민문학과 결별하여 새로운 세계문학에 적극 개입·참여·구성하는 국민문학으로 갱신되어야 한다. 그래서 필자는 기회가 있을 때마다 강조하듯, 구미 중심주의를 내밀화한 세계문학의 위계 구조를 형성하는 국민문학으로서는 전 세계의 디아스포라가 함의한 '대안의 근대'를 향한 문학적 실천은 요원하기만 하다. 왜냐하면 구미중심주의에 나포된 국민문학에서 디아스포라의 재현은 세계체제에 온전히 적응하지 못한 세계의 낙오자, 패배자, 열패자 등속으로 수렴되는 약소자의 현실에 주목하되, 그것은 어디까지나 악무한의 자본주의 세계체제를 구성하려는 재현의 윤리학과 그 정치학을 재생산하는 데 복무하는 것과 별반 다르지 않기 때문이다.

그렇기 때문에 우리가 래디컬하게 주목해야 할 것은 이러한 세계문학과 국민문학에 균열을 낼 뿐만 아니라 이를 넘어서기 위해 새로운 문명적 대안의 삶의 지평을 직접 사는 디아스포라의 재현을 치열히 궁리하는 일이다. 지금까지 한국 작가의 시선에서 한국어로써 이 문제를 다뤘고 앞으로도 더욱 넓고 깊게 다뤄야겠지만, 이후 외국인 디아스포라 당사자의 시선과 그들의 언어로 한국 사회에서 외국인 디아스포라의 재현을 수행한다면, 새로운 문명적 대안의 삶의 지평을 향한 문학의 실천은 한층 생명력을 얻을 것이다. 그러므로 한국문학(과 그 경계)에서 외국인 디아스포라가 지닌 삶의 문제의식을 어떻게 재현할 것인가 하는 문제는 매우 소중한 사안이 아닐 수 없다. 이것은 글로벌 시대의 한국문학이 새로운 세계문학을 구성할 수 있는 문학적 쟁점이기도 하다.

* 이 글은 이와 관련한 문제의식을 바탕으로 필자가 작업한 성과를 이번 한몽포럼의 성격에 맞춰 발췌, 부분적 수정 및 재구성한 것이다. 관련 문헌은 다음과 같다. 「2000년대의 한국소설에 나타난 분단체제의 문제의식」/「한국문학의 '복수의 근대성', 아시아적 타자의 새 발견」, 『흔들리는 대지의 서사』(보고사, 2016), 「외국인 이주의 시선을 넘어서는 시의 미적 윤리」, 『리얼리즘이 희망이다』(푸른사상, 2015), 「21세기의 한국문학과 리얼리즘, 저항과 변혁의 상상력으로」(『뼈꽃이 피다』, 케포이북스, 2009).

고명철

광운대학교 국어국문학과 교수. 『세계문학, 그 너머』, 『문학의 중력』, 『뼈꽃이 피다』 등 집필.

토론 6

「글로벌 시대, 한국문학의 시계(視界) 속 디아스포라」에 대한 토론

박금산 서울과학기술대학교

오늘 귀중한 자리에서 발표 원고를 먼저 읽고 질문지를 작성할 기회를 얻게 되어 영광입니다. 선생님께서는 평소 서구문학 중심의 세계문학 질서와 개념을 반성적으로 성찰해 오셨고, 그 성찰을 비서구문학에 대한 비평으로 실천해 오셨습니다. 이번 발표문 「글로벌 시대, 한국문학의 시계(視界) 속 디아스포라」 또한 그러한 문학적 행동주의의 결과물로 읽었습니다.

발표문은 총 4장으로 구성되어 있습니다. 각 장의 제목은 <1장 디아스포라 당사자의 심문, "외국인은 도대체 뭐란 말인가?">, <2장 전 지구적 자본주의 세계체제와 탈북 디아스포라>, <3장 외국인 이주와 디아스포라>, <4장 새로운 세계문학으로서 디아스포라의 재현>입니다. 저는 이 발표문이 한국에서 출간된 문학작품에서 디아스포라의 의미를 찾고, 앞으로의 세계문학이 디아스포라를 새로운 방식으로 재현하는 데 있으리라 전망하는 글이라고 이해했습니다.

저는 근대 국민국가 체제가 확고해진 이후의 디아스포라를 두 가지로 나누어 볼 수 있다고 생각합니다. 한 국가 안에서 이루어지는 내적 디아스포라와, 국경을 넘나드는 지구적 디아스포라입니다. 발표문은 이 가운데 지구적 디아스포라, 그중에서도 한국(남한)에서 외국인으로 살아가는 디아스포라 주체에 주목합니다. 이들이 맞닥뜨리는 노동 현실과, 제2국민으로 핍박받는 정치 사회적 현실을 짚으면서, '이미' 국민으로 존재하는 한국인들의 정서와 인식을 분석합니다. 또한 한국인의 시각에서 그려진 디아스포라의 특성을 정리한 뒤, 이것이 디아스포라 주체 자신의 시선과 언어로 쓰인 문학작품으로 보완되어야 한다고 주장하십니다.

지정토론자로서 저는 다음과 같은 생각을 해보았습니다.

발표문은 대안을 찾는 일에 매진하는 것으로 보입니다. 선생님께서는 『바리데기』(황석영)와 『찔레꽃』(정도상)의 새로움을 이렇게 강조하십니다. "국민국가의 상상력에 갇혀 있는 민족 문제로서가 아니라, 전 지구적 자본주의 세계체계와 긴밀히

연동되어 있는 현실 속 민족 문제로 인식되고 있다는 점"입니다. 저는 이 대목에서 한국 민족문학이 나아가야 할 긍정적 방향을 찾으신 것으로 읽었습니다.

『국가의 사생활』(이응준), 『왼손잡이 미스터 리』(권리), 『코끼리』(김재영), 『나마스테』(박범신), 『나의 이복형제들』(이명랑), 『유랑가족』(공선옥), 『이슬람 정육점』(손홍규), 『쓰엉』(서성란), 『잘 가라, 서커스』(천운영), 『모두에게 복된 새해』(김연수), 『연변 여자』(김수열), 『탈북 캐디 이소희』(곽효환), 『코리안리』와 『지구의 해산바라지』(하종오) 등을 분석하신 부분에서는, 세계시민의식을 지닌 주체에 대한 동경이 나타난다고 이해했습니다.

한국 내 디아스포라의 특이성은 분단 상황과 맞물려 있습니다. '탈북'을 디아스포라로 의미화할 때, 민족 개념을 앞세우면 내적 디아스포라가 되고 국가 개념을 앞세우면 지구적 디아스포라의 한 갈래가 되는 것이 남한의 현실입니다. 발표문에서 반복적으로 강조하는 '외국인'이라는 개념 역시 국가와 민족의 경계에 따른 호명법이라고 생각합니다.

저는 "나의 고조할머니는 폴란드에서 태어났다. 증조할머니는 우크라이나에서 태어났다. 그냥 할머니는 한국에서 태어났다. 엄마는 미국에서 태어났다. 나는 어디에서 태어났을까. 엄마가 말해주지 않는다."라는 문단으로 시작하는 장편소설 『믿음 소망 그리고 호랑이』를 출간했고, 선생님께서 이 소설의 해설을 맡아주셨습니다. 이 작품을 디아스포라의 역사로 읽으시고, 여성 4대가 경험하는 현장을 통해 폭력의 기원과 역사를 세계사적 맥락에서 서사화했다고 평가해 주셔서 깊이 공감했습니다. 저는 선생님과 디아스포라와 세계문학이라는 개념을 문학적으로 공유하고 있다고 말씀드려도 좋겠습니다.

디아스포라는 세계문학과의 관계에서 매우 중요해 보입니다. 세계문학을 폭넓게 정의하여 세계시민의식을 지닌 주체가 세계시민을 대상으로 창작한 작품이라고 한다면, 작중 인물의 현실은 국가와 민족과 언어의 경계에 갇혀 있더라도 작품에 표현되는 의식은 물리적 경계를 넘어선 곳에서 전개된다고 생각합니다. 디아스포라는 경계가 가장 극명한 의미를 지니는 존재입니다.

저는 선생님께서 신화적 힘과 자연의 비의성에 기댄 상상력의 문학적 활용이 추구해야 할 바를 설명하시는 대목에서 오래 숙고했습니다. 해당 문장을 직접 발췌해 보겠습니다.

> *외국인 이주노동자를 다룬 한국문학에서 주목할 문학적 상상력이 있다. 이렇게 외국인 디아스포라의 삶에서 생긴 문제를, 서구 중심의 근대적 자본주의 질서 안에서 해법을 찾는다든가, 아니면 성급히 소여(所與)된 탈근대적 사유에 의해 해법을 찾는가의 여부가 아니라, 그들 스스로 매우 익숙한 방식(자연의 비의성과 신화적 상상력)으로써 자신에게 직면한 이주노동의 힘든 현실을 극복하고 있는 상상력의 재현이다. 물론, 한국문학이 경계해야 할 것은 자연의 비의성과 신화적 상상력을 통한 외국인 이주노동자의 현실을 탐색하는 일이 자칫하면 서구의 오리엔탈리즘을 전도시켜 아시아에 대한 한국의 또 다른 오리엔탈리즘 시선을 지닌 채 아시아를 타자화함으로써 오히려 서구 중심의 근대를 더욱 내면화시킬 수 있다. 문제는 이러한 제국주의적 시선을 비판적으로 인식하되, 자연의 비의성과 신화적 상상력이 갖는, 서구 중심의 일의적(一義的) 근대를 창조적으로 넘는 '대안의 근대'를 추구하는 것 자체를 포기해서 안 된다는 점이다.*

저는 이 문장들을 읽으며, 자연의 비의성, 신화적 상상력, 근대적 자본주의 질서가 이미 세계에서 오랫동안 공유되어 왔다

고 이해했습니다. 그리고 선생님께서 이것들을 문학적으로 활용할 때 추구해야 할 바와 경계해야 할 바를 분명히 구분하고 계신다고 읽었습니다. 그래서 세계문학과 디아스포라의 관점에서 이 부분을 더 말씀해 주시고, 글로 풀어내지 못하신 생각이 있다면 함께 들려주시면 어떨까 합니다. 이는 민족문학과 세계문학, 국민문학과 세계문학의 관계를 확고히 인식하는 계기가 될 것이며, 진정한 세계문학의 출발점이 될 수 있다고 생각합니다.

마지막으로, 저 자신을 디아스포라적 주체에 이입하여 선생님의 제안을 다시 한 번 읽겠습니다. 감사합니다.

> *그렇기 때문에 우리가 래디컬하게 주목해야 할 것은 이러한 세계문학과 국민문학에 균열을 낼 뿐만 아니라 이를 넘어서기 위해 새로운 문명적 대안의 삶의 지평을 직접 사는 디아스포라의 재현을 치열히 궁리하는 일이다. 지금까지 한국 작가의 시선에서 한국어로써 이 문제를 다뤘고 앞으로도 더욱 넓고 깊게 다뤄야겠지만, 이후 외국인 디아스포라 당사자의 시선과 그들의 언어로 한국사회에서 외국인 디아스포라의 재현을 수행한다면, 새로운 문명적 대안의 삶의 지평을 향한 문학의 실천은 한층 생명력을 얻을 것이다. 그러므로 한국문학(과 그 경계)에서 외국인 디아스포라가 지닌 삶의 문제의식을 어떻게 재현할 것인가 하는 문제는 매우 소중한 사안이 아닐 수 없다. 이것은 글로벌 시대의 한국문학이 새로운 세계문학을 구성할 수 있는 문학적 쟁점이기도 하다.*

박금산
소설가, 서울과학기술대학교 문예창작학과 교수. 『믿음 소망 그리고 호랑이』, 『AI가 쓴 소설』, 『남자는 놀라거나 무서워한다』 등 집필.

겨레말큰사전 몽골국립대학 국제학술포럼

갈라진 언어, 이어지는 숨결

Солонгос үндэстний хэлний их тайлбар толь ·Монгол Улсын Их Сургууль Олон улсын эрдэм шинжилгээний форум

Хэлний хуваагдал ба оршин тогтнохуй

Гуравдугаар салбар хурал

ХИЛИЙН ЧАНАД ДАХЬ СОЛОНГОСЧУУДЫН БОЛОН МОНГОЛЫН ДИАСПОРАГИЙН УРАН ЗОХИОЛ

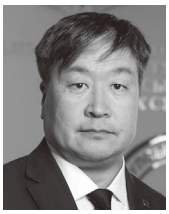
Чиглүүлэгч

И Пён Нэ

Солонгосын гадаад судлалын их сургууль

Илтгэл 5

Diaspora ба Монголын уран зохиол

Гончигийн Батсуурь Монгол Улсын Боловсролын Их Сургууль

Түлхүүр үг: Диаспор, монголын уран зохиол, өгүүллэг, цагаачлалын уран зохиол

Оршил

Диаспорын уран зохиол гэдэг нь эх нутаг, өвөг дээдсийнхээ нутгаас өөр оронд амьдарч буй хүмүүс болон тэдний үр удмын амьдрал, дурсамж, соёлын харьяалал, өөрийгөө хэн болохыг эрэлхийлэх асуудлыг уран сайхны аргаар илэрхийлсэн бүтээлүүдийг хэлнэ. Орос хэлээр “Эмигрантская литература” гэсэн нэр томьёогоор, Монгол хэлэнд “Цагаачдын уран зохиол”, “Цагаачлалын уран зохиол” гэсэн утгатай бууж хэвшжээ.

Diaspora гэдэг нь анх нэг ард түмэн эх нутгаасаа тархан суурьших үзэгдлийг нэрлэж байсан бол орчин үеийн утга зохиол, соёл судлалд илүү өргөн утгатай болжээ. Тухайлбал эх нутгаасөөр газар амьдрах; эх орон, гарал үүслийн тухай дурсамж тээх; хоёр буюу түүнээс олон соёлын дунд амьдрах; эх хэлээ хадгалах эсвэл алдах; “би хаана харьяалагддаг вэ?” гэсэн асуулт; эх орон ба шинэ нутаг орны хоорондын зөрчил; үе хоорондын соёлын ялгаа; цагаачлал, дүрвэлт, салалт; гаднын нийгэмд “өөр хүн” хэмээн мэдрэгдэх; эх нутагт буцаж очих хүсэл болон буцаж очоод ч бүрэн харьяалагдаж чадахгүй байх зэрэг асуудлыг хөндөх юм. Цагаачлалын уран зохиол нь цагаачлах үйл явц, шинэ оронд дасан зохицох, нийгмийн харилцаа, ялгавархалал зэрэгт төвлөрч болно. Харин диаспор уран зохиол нь үүнээс өргөн хүрээтэй бөгөөд хэд хэдэн үе дамжин үргэлжилсэн харьяалал, дурсамж, эх нутагтай харилцах харилцаа, соёлын өв, олон талт адилсал-ыг хамарч болно.

Бид энэхүү илтгэлээр “Монголчуудын диаспорын уран зохиол” гэсэн нэр томьёоны хүрээг т огтоож, судлах бүтээлээ сонгож тодорхой зохиолч болон бүтээлд тулгуурлан монголын шин э үеийн Диаспор уран зохиолын онцлог шинжийг илрүүлэх юм.

Үндсэн агуулга

XVII оны Октябрын хувьсгалын нөлөөгөөр Оросын маш олон зохиолчид харь орон руу дүрвэ цгээх болжээ. Үүний үндсэнд XX зууны оросын уран зохиолыг
1. ЗХУ-ын уран зохиол 2. Под буюу нууц уран зохиол 3. Цагаачдын уран зохиол хэмээн гурав ангилан үзэж байна.
Оросоос цагаачилсан буюу “хөөгдсөн” олон алдартай зохиолчид, тухайлбал И.Бунин 1920 о нд оросоор цагаачлан Францад суурьшаад, 1933 онд Нобелийн шагнал, А.Солженицын 1970 онд, И.Бродский 1972 онд хөөгдөж 1987 онд Нобелийн шагнал. Б.Пастернак 1958 онд Нобел ь авсан боловс Зөвлөлт засгийн газраас зөвшөөрөлгүй хөөгдсөн боловч эх орноосоо явалгү й Нобелиос татгалзаж байжээ.
Монгол зохиолчдоос харь улсад суурьшин уран бүтээлээ туурвиж байсан нэлээдгүй олон зо хиолч байдгаас, XX зууны Монголын орчин үеийн уран зохиолыг үндэслэгч Д.Нацагдоржоос эхлээд социализмын оргил үед ХБНГУ-д суралцаж Герман хэлээр уран бүтээлээ туурвих бо лсон Ч.Галсангийн “Тувагийн нэгэн түүх”, “Арван долоо дахь өдөр”, “Дууны төгсгөл”, “Хөх тэ нгэр”, “Хорин нэгэн өдөр”, гэх мэт 40 гаруй хүүрнэл зохиолуудыг дурдаж болхоор байна. Ца ашилбал, XX зууны монголын зохиолчдоос Горькийн нэрэмжит Утга зохиолын дээд сургууль д сурч, тэндээ уран бүтээлээ идэвхтэй туурвиж байсан зохиолчдыг тоочоод байвал барагда хгүй их.
Шинэ үеийн диаспор уран зохиолд түгээмэл хөнддөг асуудлууд дотор “эх нутаг ба дурсамж”, “Хоёр соёлын дундах амьдрал”, “Өөрийн мөн чанарын эрэл”, “Хэл ба үе хоорондын ялгаа”, “Г адуурхал ба харьяалагдах хүсэл”, “Буцах хүсэл, өөрчлөгдсөн эх нутаг” гэх мэт сэдвүүд багт аж байгаа бөгөөд, Зөвхөн уран зохиолд гэлтгүй дэлгэцийн урлагт ч энэ мэт Диаспор шинж тэй уран бүтээлүүд цөөнгүй бий. Тухайлбал жүжигчин Ш.Доржсүрэнгийн үүсгэн байгуулсан “DOZ entertainment”, Францад цагаачилж буй монголчуудын тухай “Хөх толбот хүмүүс”, соло нгост амьдарч буй монголчуудын талаар “Дүүлэн нис”, Тайландад цагаачилж буй монголчуу дын тухай “Элэг нэгтэн” нэртэй киног найруулж, олны хүртээл болгосон байдаг. Эдгээр дэлг эцийн уран бүтээлүүд нь Европ болон зүүн Азид тархан суурьшиж буй эгэл хүмүүсийн соёл с этгэлгээний ялгааг тодотгон дүрсэлж чадсан уран бүтээл болсон юм.
Энэ төрлийн уран зохиолын нэлээдгүй тод жишээ бол, оны шилдэг өгүүллэг шалгаруулах Ут гын чимэг наадмын дэд байрын шагналт, өнөө цагийн монголын уран зохиолын ертөнцөд зо хиол бүтээлээ эрчтэй туурвиж буй зохиолч Т.Бум-Эрдэнэ юм. Тэрээр 1995 онд, Солонгос ул

сад, ажил хөдөлмөр эрхэлж, үүнийхээ сацуу зохиол бүтээлээ ч эрчимтэй туурвиж байсан ю м. Зохиолч Т.Бум-Эрдэний “Боб”, “Цэцэг тасрав”, “Хоолны ширээ” зэрэг өгүүллэгүүдэд монг ол хүн эх нутгаасаа холдон, өөр соёлын орчинд амьдрах явцад бий болох харьяалал, өөрий н мөн чанар, гэр бүл, хэл соёлын зөрчил зэрэг асуудал тодорхой дүрслэгддэг. Эдгээр зохиол ыг диаспорын уран зохиолын хүрээнд авч үзэхдээ зохиолчийн гадаадад амьдарсан туршлаг аас илүүтэйгээр зохиолын доторх шилжилт хөдөлгөөн, эх нутаг–гадаад орон, өөрийн–харь с оёлын харилцаа хэрхэн дүрслэгдсэнийг гол шалгуур болгох нь зүйтэй.

Тухайлбал, Сошиал орчинд, монгол эмэгтэйг солонгос нөхөр нь 17 удаа хутгалж хөнөөсөн х эргээс сэдэвлэн бичигдсэн “Цэцэг тасрав” өгүүллэг нь гадаад оронд шилжин суурьшсан мо нгол эмэгтэйн амьдралын эмгэнэлт төгсгөлийг өгүүлдэг. Өгүүллэгийн эхэнд Солонгосын нут агт монгол эмэгтэй хүнд шархадсан байдалтай, үхлийн ирмэг дээр хэвтэж буй дүр зураг гар на. Тэр нөхөр болох солонгос эрийн хүчирхийлэлд өртсөн бөгөөд амьдралынхаа сүүлчийн м өчүүдэд өнгөрсөн амьдралаа дурсах байдлаар өөрийн амьдралын түүхийг сэргээн санаж ба йдаг.

Энд диаспорын асуудал шууд “гадаадад амьдрах” гэсэн гаднах нөхцөлөөр хязгаарлагдахгүй. Харин эх нутгаасаа тасарч, харь орчинд амьдрах нь хүний өөрийн “би”, гэр бүл, эх хэл, соёлы н дурсамж, харьяаллын мэдрэмжид хэрхэн нөлөөлж байгаагаар илэрнэ. Бүсгүй Солонгост и рэхээсээ өмнөх амьдралаа Эрдэнээ, охин, аав ээжтэйгээ холбон дурсаж, үхлийнхээ өмнө ч М онгол дахь амьдралынхаа дүр зураг руу эргэн очиж байна. Түүний оюун санаанд гадаад орчи н биш, харин эх нутагтай холбоотой дурсамж давамгайлж байгаа нь диаспорын субъектийн н эг чухал шинж болох “эх нутагтайгаа үргэлжилсэн сэтгэлзүйн холбоо”-г илэрхийлж байна.

Өгүүллэгийн нэг онцгой хэсэгт бүсгүй өөрийн цусыг зөвхөн биеийн цус гэж бус, эцэг эх, өв өө эмээгээс уламжилсан цус хэмээн ухамсарладаг. Тэрээр “Минийх ч гэж дээ аав ээж хоёр ын минь цус” хэмээн бодож, улмаар өөрийн цусыг өвөг дээдсийн цустай холбон төсөөлдөг. Энэ нь диаспорын асуудлыг биологийн болон соёлын удамшлын түвшинд холбосон дүрслэл юм. Харь нутагт бие нь үхэж байгаа боловч түүний өөрийн тухай төсөөлөл эх нутаг, удам угс аа, гэр бүлээсээ тасраагүй хэвээр байна.

Нөгөө талаас “Цэцэг тасрав” өгүүллэгт эх нутаг ба харь орны эсрэгцэл зөвхөн газарзүйн ялг аа биш, хүний амьдралын чанар, аюулгүй байдал, харьяаллын мэдрэмжийн ялгаагаар илэрд эг. Бүсгүй Солонгос хүнтэй гэр бүл болохдоо эцэг эхийнхээ эсэргүүцэлтэй тулгарсан тухай д урсдаг. Тэрээр гадаад хүнтэй гэр бүл болох шийдвэрээ эргэн санахдаа эх орондоо үлдсэн гэ р бүл, хуучин амьдралтайгаа харилцах харилцаагаа дахин ухамсарладаг.

Ийнхүү уг өгүүллэгт “харь нутаг” нь зөвхөн үйл явдал өрнөх газар биш, харин хүний өөрийн мөн чанарыг дахин мэдрүүлэх орон зай болж байна. Монгол эмэгтэй гадаад оронд амьдрал аа шинээр эхлүүлсэн мэт боловч өгүүллэгийн төгсгөлд түүний бодол санаа улам бүр эх нута г, охин, эцэг эх, анхны хайр, Монголын амьдралын дурсамж руугаа шилжинэ. Өөрөөр хэлбэл, газарзүйн хувьд эх нутгаасаа холдох тусам сэтгэлзүйн хувьд эх нутаг нь улам тодорч байна.

Энэ шинж “Хоолны ширээ” өгүүллэгт өөр хэлбэрээр илэрнэ. Өгүүллэгт Жамба, Цэмбэл хоёр ын гурван хүүхэд тус тусдаа Герман, Америк, Солонгос улсад амьдарч байгаад төрсөн гэртэ э эргэн цуглардаг. Энд диаспорын асуудлыг нэг хүний гадаад оронд амьдрах туршлагаар бу с, нэг гэр бүлийн хүүхдүүд өөр өөр улс оронд тархан суурьшсанаар үүссэн гэр бүлийн дотоо д диаспор хэлбэрээр дүрсэлжээ.

Энэ өгүүллэгийн гол бэлгэдэл бол Жамбын өөрийн гараар хийсэн Монгол Улсын газрын зура г хэлбэртэй ширээ юм. Ширээ нь гэр бүлийг нэг дор цуглуулах бодит эд зүйл боловч нөгөө т алаар эх орны дүрслэл юм. Иймээс хоолны ширээний ард суусан гурван хүүхэд нь зөвхөн гэ р бүлийн гишүүд биш, Монголын өөр өөр газарт бус, дэлхийн өөр өөр улс оронд тархан амьд арч буй монголчуудын дүрслэл болж өргөжнө.

Гэвч тэд Монголын газрын зураг хэлбэртэй ширээний ард цугларсан ч сэтгэлгээ, амьдралы н хэв маяг, хэл яриа, хоол хүнсний сонголтоороо эх орноосоо улам холдсон хүмүүс болон дү рслэгддэг. Том хүү нь Германы амьдралын хэв маяг, охин нь Америкийн нийгмийн үнэлэмж ийг дагаж, бага хүү нь Солонгосын хоол, хэлний нөлөөг авчирсан байна. Тухайлбал, бага хүү кимчи авчирч, савхаар хооллодог бол охин өөрийгөө “вежтэрин” буюу цагаан хоолтон болс он тухай ярьдаг.

Энд хоол хүнс нь энгийн ахуйн деталь бус, соёлын ялгааг илэрхийлэх чухал тэмдэг болж ба йна. Эцэг эхийн хувьд мах, сүүтэй цай, ааруул, хурууд зэрэг нь монгол ахуй, гэр бүлийн дурс амж, хүүхдээ өсгөсөн амьдралтай салшгүй холбоотой. Харин хүүхдүүдийн хувьд эдгээр хоо л хүнс нь нэгэнт өөрчлөгдсөн амьдралын хэв маягтайгаа зөрчилдөж байна. Тиймээс нэг ши рээний ард суусан ч тэд нэг ижил “соёлын ширээ”-ний ард сууж чадахгүй болжээ.

Өгүүллэгийн энэ зөрчил хэлний түвшинд ч илэрнэ. Хүүхдүүдийн ярианд англи, герман, солон гос хэлний үг, хэллэг орж ирэх бөгөөд эцэг эх нь тэдгээрийг бүрэн ойлгохгүй. Бага хүүгийн “а зума”, “агаши” гэх мэт солонгос үг хэрэглэж буй байдал нь түүний Солонгост амьдарсан тур шлага хэлний хэрэглээнд нь нэвтэрснийг харуулна. Ийнхүү хэл нь диаспорын субъектийн со ёлын шилжилтийг илэрхийлэх нэгэн чухал үзүүлэлт болж байна.

Гэхдээ уг өгүүллэгийн хамгийн сонирхолтой тал нь хүүхдүүд гадаад оронд амьдарсан болов ч тэдгээрийн аль нь ч шинэ орны соёлд бүрэн ууссан, тогтвортой харьяалалтай хүн болж дү рслэгдээгүй явдал юм. Харин эх орноо шүүмжилж, Монголын амьдралыг хоцрогдсон, бохир, бүдүүлэг хэмээн үзэж байгаа атлаа эх оронтойгоо холбоотой асуудлаас бүрэн тасарч чадааг үй байна.

Энд диаспорын субъектийн нэгэн парадокс тодорно. Өөрөөр хэлбэл, эх нутгаасаа холдсон х үн шинэ орны соёлын зарим хэв маягийг өөртөө шингээсэн боловч эх нутгаа бүрэн орхиж ча ддаггүй. Тэрээр “энд” болон “тэнд”-ийн хооронд оршдог. Ийм хоёрдмол харьяалал нь диасп орын уран зохиолын үндсэн асуудлуудын нэг юм.

“Хоолны ширээ” өгүүллэгийн төгсгөлд энэ зөрчил бүр хурц хэлбэрт орно. Хүүхдүүд эх орноо муулж, эцэг Жамба тэдний үгэнд тэвчээр алдан “Гарцгаа та нар... тэр гадаад руугаа” хэмээн

уурладаг. Энд “гадаад” гэдэг үг газарзүйн утгаас давж, гэр бүл доторх сэтгэлзүйн зайг илэрх ийлнэ. Хүүхдүүд биеэрээ эх орондоо ирсэн боловч эцэг эхийнхээ ойлгож буй Монгол ахуйга ас сэтгэлгээний хувьд холдсон байна.

Тиймээс өгүүллэгийн төгсгөлийн хоолны ширээний дүрслэл онцгой утгатай. Жамбын хийсэн ширээн дээр хоол асгарч, архи, цай холилдон, кимчиний улаан толбо үүссэнээр гэр бүлийн э в нэгдлийн бэлгэдэл болсон ширээ эмх замбараагүй байдлын дүр болон хувирна. Өөрөөр хэ лбэл, Монголын газрын зураг хэлбэртэй ширээ гэр бүлийг нэгтгэж чадсангүй. Эх орны газар зүйн дүрслэл оршиж байгаа боловч түүн дээрх хүмүүсийн соёлын болон сэтгэлзүйн харьяал ал нэгэнт ялгаатай болсон байна.

Энэ утгаараа “Хоолны ширээ” нь диаспорын асуудлыг зөвхөн гадаадад амьдарч буй хүний д отоод сэтгэлээр бус, эх оронд үлдсэн гэр бүлийн байр сууринаас давхар харуулсан бүтээл ю м. Диаспорын тухай ярихад зөвхөн “явсан хүн”-ийг судлах бус, түүний явсан орон, үлдсэн гэ р бүл, хоёр талын хооронд үүсэх харилцааг хамтад нь авч үзэх шаардлагатайг уг өгүүллэг ха руулж байна.

Харин “Цэцэг тасрав” болон “Хоолны ширээ”-г зэрэгцүүлэн авч үзвэл Бум-Эрдэнийн өгүүллэ гүүдэд диаспорын туршлагыг хоёр өөр туйлд дүрсэлсэн байгааг харж болно. “Цэцэг тасрав”-д гадаад орчинд шилжин суурьшсан монгол эмэгтэйн хувь заяа, бие махбод, амьдралын аю улгүй байдал, эх нутагтайгаа холбоотой дурсамжийн асуудал төвд орж байхад “Хоолны шир ээ”-нд гадаадад тархан суурьшсан хүүхдүүдийн соёлын өөрчлөлт, хэлний зөрүү, хоол хүнс, үнэт зүйл, эх орондоо хандах хандлагын ялгаа гол байр суурь эзэлж байна.

Ингэснээр Бум-Эрдэнийн бүтээлүүд дэх диаспорын дүрслэлийг дор хаяж гурван түвшинд а вч үзэж болно. Нэгдүгээрт, орон зайн шилжилт буюу Монголын нутаг дэвсгэрээс өөр улс ор онд амьдрах нөхцөл; хоёрдугаарт, соёлын шилжилт буюу хэл, хоол хүнс, өдөр тутмын дада л, үнэт зүйл өөрчлөгдөх үйл явц; гуравдугаарт, сэтгэлзүйн харьяаллын зөрчил буюу хүн хаан а амьдарч байгаагаас үл хамааран “би хэнийх вэ?”, “хаана харьяалагдах вэ?” гэсэн асуултта й нүүр тулах явдал юм.

Эндээс үзэхэд Бум-Эрдэнийн өгүүллэгүүдийг диаспорын уран зохиолын хүрээнд авч үзэх үн дэслэл нь зохиолч өөрөө гадаадад амьдарч байсан эсэхээр хязгаарлагдахгүй. Харин бүтээл үүдийн дотор эх нутаг–гадаад орон, өөрийн–харь соёл, хэл–харьяалал, гэр бүл–шилжилт хөд өлгөөн гэсэн харилцаанууд хэрхэн дүрслэгдэж байгаагаар тодорхойлогдоно. Энэ нь диаспо рын уран зохиолыг бүтээлийн агуулга, дүрслэлийн тогтолцоонд тулгуурлан тодорхойлох ха ндлагатай нийцнэ.

Иймээс Т.Бум-Эрдэнийн “Цэцэг тасрав”, “Хоолны ширээ” зэрэг өгүүллэгийг Монголын шинэ үеийн диаспорын уран зохиолын төлөвшил, хэлбэр, сэдэв зүйн өөрчлөлтийг судлахад ашигл аж болохуйц бүтээлүүд гэж үзэж болно. Тэдгээрт диаспорын туршлага нь зөвхөн “гадаадад амьдрах” үйл явдлаар бус, хүний бие, ой санамж, гэр бүл, хэл, хоол хүнс, ахуй, үнэт зүйл, эх оронтой харилцах харилцаагаар дамжин уран сайхны дүрслэлд орж иржээ.

Дүгнэлт

Энэ мэтээр Бум-Эрдэнэ Ц.Түмэнбаяр, Б.Баярсайхан, Д.Энхболд нарын уран бүтээлүүдэд цаг аачлан амьдарч байгаа монголын эгэл хүмүүсийн тухай өгүүлдэг бол монголын дийлэнх зох иочдын уран бүтээлд монголд хөдөрмөр эрхэлж буй БНХАУ, Хойд солонгос, Пилиппин, Виет нам болон Африкийн цагаач ажилчдын тухай өгүүлдэг. Эдгээр уран бүтээлийг ерөнхийд нь а жиглавал нүүдлийн ба суурин соёл иргэншлийн ялгаа тодорхой тусдаг. Үүний зэрэгцээ дээр х бүтээлүүдийн харьцуулалтаас монголын диаспор уран зохиолын дүрслэлийн хэд хэдэн ни йтлэг шинжийг тодруулж болохоор байна.

Нэгдүгээрт, цаг хугацааны мэдрэмж нь диаспорын субъектийн амьдралд онцгой утга үүсгэд эг. Эх нутгаас холдсон хүн өнгөрсөн үеэ дурсах, одоо цагийн амьдралаа эргэцүүлэх, ирээдү йгээ төсөөлөх гэсэн гурван цаг хугацааны огтлолцолд оршино. Өнгөрсөн нь эх нутаг, гэр бүл, хүүхэд нас, удам угсааны дурсамжаар илэрч, одоо цаг нь харь орчинд ажиллаж амьдрах бо дит нөхцөлөөр тодорхойлогдож, ирээдүй нь буцах эсэх, үлдэх эсэх, өөрийн болон үр хүүхди йнхээ харьяаллыг хэрхэн тодорхойлох асуудалтай холбогдоно. Иймээс диаспорын дүрийн ц аг хугацаа шугаман бус, харин “энд” ба “тэнд”, “өнгөрсөн” ба “одоо”-г зэрэгцүүлэн тээсэн д отоод цаг хугацаа болж хувирдаг.

Хоёрдугаарт, орон зайн мэдрэмж нь диаспорын уран зохиолын гол тулгуурын нэг юм. Монго лын диаспорын тухай өгүүлсэн бүтээлүүдэд гадаад орон нь зүгээр нэг үйл явдал өрнөх газа р биш, харин хүний өөрийн мөн чанар, соёлын ялгаа, харьяаллыг мэдрүүлэх орчин болдог. М онгол хүн гадаад оронд очсоноор зөвхөн газарзүйн хувьд эх нутгаасаа холдох бус, өөрийн д ассан хэл, ахуй, хоол хүнс, гэр бүлийн харилцаа, нийгмийн орчноосоо мөн тодорхой хэмжээ гээр тасардаг. Гэвч энэ тасралт нь эх нутагтай холбоотой сэтгэлзүйн холбоог үгүй болгоогүй бололтой.

Гуравдугаарт, диаспорын уран зохиолд хүн чанар ба ашиг хонжооны асуудал чухал байр суу рь эзэлдэг. Гадаад оронд ажиллаж, амьдрах шалтгаан нь эдийн засгийн хэрэгцээтэй холбоо той байх нь түгээмэл боловч мөнгө олох зорилго нь хүний гэр бүл, хайр, ёс суртахуун, нэр төр, хүн чанартай зөрчилдөх тохиолдол гардаг. Энэ зөрчил нь цагаач хүний амьдралыг зөвхөн эдийн засгийн шилжилт хөдөлгөөн бус, харин ёс суртахууны сонголтын орон зай болгон хув иргадаг. Ийм байдлаар диаспорын уран зохиол нь “гадаадад хэрхэн амьдарч байна вэ?” гэс эн асуултаас гадна “гадаадад амьдрах явцдаа хүн өөрийн хүн чанарыг хэрхэн хадгалж байн а вэ?” гэсэн асуудлыг дэвшүүлж байгаа нь харагдлаа.

Нөгөө талаар диаспорын уран зохиол нь “өөрийн” ба “харь”-н хоорондын хил хязгаарыг да хин авч үзэхэд хүргэж байна. Гадаад оронд амьдарч буй монгол хүн шинэ соёлын зарим хэв маягийг хүлээн авч, хэл яриа, амьдралын дадал, үзэл хандлагаа өөрчилж болох боловч энэ нь түүнийг бүрэн утгаар нь шинэ соёлын хүн болгох албагүй. Үүний зэрэгцээ эх орондоо буц аж ирсэн ч өмнөх хэвээрээ үлдэхгүй. Иймээс диаспорын субъект нь хоёр соёлын дунд тогтс

он, нэг л утгатай дүр биш, харин өөр өөр соёлын нөлөөгөөр байнга өөрчлөгдөж байдаг завс рын, шилжилтийн шинжтэй субъект болж дүрслэгдэх юм. Энэ үзэгдэл нь зөвхөн гадаадад а мьдарч буй монголчуудын тухай бүтээлд бус, Монгол Улсад амьдарч, хөдөлмөрлөж буй гад аадын цагаачдын тухай зохиол бүтээлд ч тодорхой хэмжээгээр ажиглагдана. Өөрөөр хэлбэ л диаспорын уран зохиолын судалгааг “монгол хүн гадаадад” гэсэн нэг чиглэлээр хязгаарла х бус, Монгол Улсаас гадагш чиглэсэн болон Монгол Улс руу чиглэсэн шилжилт хөдөлгөөни й хоёр талын дүрслэлийг хамруулан авч үзэх боломжтой. Ингэснээр монголын уран зохиол дахь “өөрийн” ба “харь”-н харилцаа нэг талын бус, харилцан үйлчлэлийн шинжтэй болохыг тодруулах боломж бүрдэнэ. Ийнхүү монголын шинэ үеийн диаспор уран зохиол нь даяаршл ын эрин үеийн монгол хүний амьдралын өөрчлөлтийг тусгасан төдийгүй монгол хүний өөри йн мөн чанар, эх нутаг, гэр бүл, хэл соёл, хүн чанарын тухай ойлголтыг дахин эргэцүүлэх ура н сайхны орон зай болж байна. Түүний гол онцлог нь гадаадад амьдарч буй хүний ахуй амьд ралыг тоочин дүрслэхэд бус, харин шилжилт хөдөлгөөнөөс үүдэн хүний дотоод ертөнцөд би й болсон өөрчлөлт, харьяаллын зөрчил, соёлын уулзвар, гэр бүлийн зай, эх нутгийн тухай ду рсамжийг уран сайхны түвшинд задлан харуулж байгаад оршино. Тиймээс цаашид монголы н диаспор уран зохиолыг судлахдаа зөвхөн цагаач зохиолч, цагаач дүрийг тоочихоос илүүтэ йгээр орон зай, цаг хугацаа, дурсамж, хэл, гэр бүл, соёлын шилжилт, харьяалал, хүн чанар з эрэг хоорондоо уялдаа бүхий асуудлуудын тогтолцоонд авч үзэх шаардлагатай. Энэ нь монг олын орчин үеийн уран зохиолын шинэ сэдэв, шинэ дүр, шинэ зөрчлийг тодорхойлохоос гад на даяаршил, хөдөлмөрийн шилжилт хөдөлгөөн, олон соёлын харилцаа эрчимжиж буй нөхц өлд монгол хүний “би” хэрхэн өөрчлөгдөж байгааг ойлгох нэгэн чухал судалгааны чиглэл бо лж болох юм.

Ном зүй

Бум-Эрдэнэ Т., “Өнөөх”, Өгүүллэгийн түүвэр, УБ, 2011.

Галбаатар Д., “Уран зохиол, онол, түүх, шүүмжлэл” УБ, 2012.

Энхбаяр С, “Утга зохиолын ерөнхий онол, туурвил зүй”, УБ, 2025.

Safran, W., Diasporas in modern societies: Myths of homeland and return. Diaspora: A Journal of Transnational Studies, 1(1), 1991, pp.83–99.

Brubaker, R., The “diaspora” diaspora. Ethnic and Racial Studies, 28(1), 2005), pp.1–19.

Park, H., Toward a definition of diaspora literature. In C. Parikh & D. Y. Kim (Eds.), The Cambridge companion to Asian American literature, Cambridge University Press, 2015, pp.155–166.

Naimou, A. (Ed.), Diaspora and literary studies. Cambridge University Press, 2023.

Islam, M. (n.d.). Diaspora, home and new English literatures. In ‘New’ literatures in English. INFLIBNET.

Гончигийн Батсуурь

Монгол Улсын Боловсролын Их Сургуулийн Нийгэм, хүмүүнлэгийн ухааны сургуулийн Утга зохиолын тэнхимийн багш, доктор. 『Мета утга』, 『Ц.Дамдинсүрэн уламжлал, шинэчлэл』, 『Психоанализын шинжлэл ба монголын орчин үеийн яруу найраг』 (хамтын бүтээл) зэрэг бүтээлийн зохиогч.

Хэлэлцүүлэг 5

⌜Diaspora ба Монголын уран зохиол⌟ илтгэлд өгөх шүүмж, санал

Дэмбэрэлсүрэнгийн Цэвээндорж Шинжлэх Ухааны Академи

Даяаршлын энэ эринд урлаг, утга зохиол туурвин бүтээх орон зай чөлөөтэй болж зохиолын санаа сэдэл, үйл явдалтай холбогдол бүхий газар очин, зохиолын дэвсгэр орчныг бүрдүүлэх боломж улам бүр нэмэгдэж байна. Нөгөө талаар өсөж төрсөн нутгаасаа өөр газар, улс орон д шүлэг зохиол туурвих нь утга зохиолын онолын “diaspora” ойлголттой дүйх бөгөөд монгол чуудын хувьд “Зам явахын уран зохиол”, “Захиа бичгийн уран зохиол”, “Аян замын тэмдэглэ л” зэрэг төрөл зүйлийн баялаг уламжлалтай. Энэхүү илтгэл нь гадаад оронд ажиллах, суурь ших монголчуудын нүүдэл үргэлжилсээр буй өнөө үед Монголын орчин үеийн уран зохиол д ахь цагаачлалын сэдвийг түүхэн уламжлал, туурвил зүйн үүднээс авч үзэхийг зорьсон нь ши нэлэг, цаг үеэ олсон чухал судалгаа болжээ. Монголын уран зохиол судлалд эх нутгийн туха й дурсамж, соёлын өөрчлөлт, хэлний зөрөө, гэр бүлийн харилцаа, харьяаллын мэдрэмж зэр эг асуудлыг цагаачлалын уран зохиол хэмээх нэгдсэн ойлголтын хүрээнд авч үзэх оролдлог о хийсэн нь ач холбогдолтой юм.

Илтгэлийн онцлог нь энэ төрлийн уран зохиолыг зөвхөн гадаадад амьдарч буй зохиолчдын бүтээлээр хязгаарлалгүй, зохиолын агуулга, дүрийн сэтгэл зүй, соёлын шилжилт, эх нутагта й харилцах харилцаа зэргээр тодорхойлохыг зорьсоныг сайшааж байна. Ялангуяа зохиолч Т.Бум-Эрдэнийн “Цэцэг тасрав”, “Хоолны ширээ” өгүүллэгийг харьцуулан шинжилж хувь хү ний эмгэнэлт тавилан, гэр бүлийн хүрээнд илрэх соёлын зөрчил, үе хоорондын ялгааг тодру улсан нь судалгааны үндсэн санааг тодотгож чаджээ.

Гэхдээ онолын ойлголтыг дам мэдээллээр бус гадаад хэлний мэдлэг, эх сурвалжаас авч аш

иглах, эх зохиолуудыг бүрэн хамруулж дүгнэлт судалгаа хийх зайлшгүй шаардлага бий. Үүн ийг манай шинэ залуу судлаачид анхаарах нь бүтээмэл оюун ухаанаар зохиолыг тайлбарлуу лж, мөн тийм аргаар ном зүй үйлдүүлснээр оюутны түвшингээс ялгарахгүй байгаагаар тайл барлаж болно. Ерөөс утга зохиол судална гэдэг их уншиж, гүн сэтгэж, өөрийн оюун санаага ар туурвиж гэмээнэ бусдаас ялгарах бие даасан судалгаа, шинжилгээ бүтээдгийг утга зохи ол судлалын өнөө цагийн арга зүйд чухалчлах цаг нэгэнт болжээ. Өөрөөр хэлэхэд онолын о рчин үеийн ойлголтуудыг гадаад эх сурвалжаас авч дэлхийн утга зохиолын сүүлийн үеийн х андлагатай нийцүүлэн дүгнэх цаг үеийн шаардлага дэвшигдэж буй. Нөгөө талаар гарчиг гэл тгүй бичвэрт ч гадаад үг хольж бичихээс татгалзах (diaspora), эх зохиол болон гадаадын оно лын бүтээлээс хуудас заан эш татаж эрдэм шинжилгээний эшлэл зүүлт үйлдэх, өөрийн оюун ухаанаар чиглүүлэх, дэлхийн шинжлэх ухааны хэл (англи г.м) -ээр хураангуйгаа бичиж дада х цаг үеийн үүтгэл судлаач бидэнд тулгарч буйг анхаарах нь зүйтэй юм.

Аль ч улсын ямар ч уран бүтээлчийн харь газар оронд бичсэн зохиол туурвил эх нутаг, элг эн саднаа санан дурсахаас гадна сэтгэлгээний шинэ туршилт, амьдралын гүн ухааныг тан их боломж олгодгоороо зохиолын чанарт сайнаар нөлөөлдгийг орхигдуулж боломгүй. Учи р нь энэхүү ойлголт Грек хэлний “тархалт”, “сарнил”, “бутрал” гэсэн үгнээс гаралтай бөгөөд “DIASPORA ба Монголын уран зохиол” гэсэн ухагдахуун нь хэд хэдэн янзаар ойлгогдох боло мжтой. Үүнд:

-Монгол зохиолчдын гадаад оронд туурвисан бүтээл,

-Гадаадад амьдарч буй монголчуудын амьдралыг дүрсэлсэн зохиол,

-Гадаадад төрж өссөн монгол гаралтай хүмүүсийн тухай уран зохиол,

-Монголд амьдарч буй гадаадын цагаач, шилжин суурьшигчдын талаарх бүтээл зэрэг болно. Илтгэл судалгаанд дээрх хүрээг ерөнхийд нь хамруулсан ч бүгдийг адилтгах аргагүй ойлгол тууд тул нэгтгэх зарчим, ялгах шалгуурыг бүрэн тодорхойлоогүй байна.

Мөн “Монголчуудын цагаачлалын уран зохиол” гэсэн нэр томьёог онцлон төлөөлөх зохиолч болон бүтээлд тулгуурлаж энэ төрлийн зохиолыг тодруулах зорилго дэвшүүлсэн ч судалгаа ны ямар арга ашигласан нь тодорхойгүй байна. Хоёр өгүүллэгийг задлан шинжилснээр туха йн бүтээлүүдийн онцлогийг тодруулж болох ч үндэсний уран зохиолын нийтлэг шинжийг тог тооход илүү өргөн хүрээний харьцуулсан судалгаа шаардлагатай. Иймд (Т.Бум-Эрдэнийн өг үүллэгүүдийн жишээн дээр) хэмээн илтгэлийн нэрийг нарийсгах байсан нь гарчиг болон зор илго нь Монголын орчин үеийн цагаачлалын уран зохиолын онцлогийг тодорхойлох өргөн х үрээг хамарч буй ч үндсэн шинжилгээ нь Т.Бум-Эрдэнийн хоёр өгүүллэгт төвлөрсөнтэй хол богдоно.

Илтгэлийн эхэнд Оросын цагаачдын уран зохиолын түүхийг товч өгүүлж И.Бунин, А.Солжен ицын, И.Бродский, Б.Пастернак зэрэг зохиолчдын жишээг дурдсан нь цагаачлалын уран зох иолын асуудлыг олон улсын хүрээнд авч үзэх оролдлого юм. Гэхдээ эдгээр жишээ нь илтгэл ийн судалгааны үндсэн асуудалтай хэрхэн холбогдож байгааг нарийн тайлбарлаагүй байна.

Оросын уран зохиолын түүхэн ангилал, Монголын зохиолчдын гадаадад амьдарсан туршла га, орчин үеийн цагаачлалын тухай өгүүллэгүүд нь түүхэн болон соёлын өөр нөхцөлд үүссэн зүйлс юм. Иймээс тэдгээрийг гадаад оронд амьдарсан, эсвэл бүтээлээ туурвисан гэдэг шин жээр нь ижил түвшинд авч үзэх боломжгүй.

Нөгөө талаар энэ сэдвээр хийгдсэн судалгаа бий эсэх, ямар талаараа шинэ илтгэл болж буй г тодотгож өгөх буюу сэдвийн судалгаа, эрэл хайгуулыг цаашид анхаарах нь зүйтэй болов у у? Илтгэлд зохиолчид, бүтээл, түүхэн үйл явдал, уран зохиолын нэр томьёоны талаар багагү й мэдээлсэн ч ашигласан ном зүй, эшлэл, зүүлт, цахим эх сурвалжийн жагсаалтад багтаагүй байна. Энэ нь илтгэлийн эрдэм шинжилгээний эх сурвалжийг бүдэгрүүлж буй бөгөөд судалг аанд хэрэглэсэн онолын ойлголт, Оросын уран зохиолын түүхийн тухай мэдээлэл, зохиолоо с авсан эшлэл зэргийг эх сурвалжаар баталгаажуулахыг зөвлөе.

Энэхүү илтгэлд Монголын орчин үеийн уран зохиол дахь орон зайн бичвэрийн туршлага, нут аг орны дурсамж, соёлын ялгаа, гэр бүлийн ойлголцол, харьяаллын зөрчлийг судлах оролдл ого хийсэн бөгөөд сэдэв, судалгааны чиглэлийн хувьд ач холбогдолтой байна. Т.Бум-Эрдэни йн “Цэцэг тасрав”, “Хоолны ширээ” өгүүллэгт хийсэн шинжилгээ нь цагаачлалын асуудлыг х увь хүний болон гэр бүлийн түвшинд авч үзэх боломжийг харуулж цаашид өргөжүүлэн хөгж үүлэх үндэслэл бүрдүүлжээ.

Гэвч судалгааны онолын суурь, нэр томьёоны тодорхойлолт, арга зүйн тайлбар, зохиол сонг олтын үндэслэл, эх сурвалжийн бүрдүүлэлтийг сайжруулан дүгнэлт хэт урт тул товч, тодорх ой болгон үндэслэл, нотолгоог гүнзгийрүүлэх шаардлагатай байна.

Дэмбэрэлсүрэнгийн Цэвээндорж

Монгол Улсын Шинжлэх ухааны академийн Хэл зохиолын хүрээлэнгийн Утга зохиол судлалын салбар ын эрхлэгч, эрдэм шинжилгээний тэргүүлэх ажилтан. 『Монголын уран зохиол дахь Чингис хааны дүри йн судалгаа』, 『Монголын утга зохиолын дүрийн онол』, 『Харьцуулсан болон орчуулгын шинжлэл』 зэрэг бүтээлийн зохиогч.

Илтгэл 6

Даяаршлын эрин дэх солонгосын уран зохиолын хара анд буй диаспора*

Ко Мён Чөл Кван Үн их сургууль

Диаспорагийн төлөөлөгч өөрөө байцаан асуух нь: «Гадаад хүн гэж ер нь хэнийг хэлээд байгаа юм бэ?»[1)]

Даяаршсан амьдрал өдөр тутмын хэвшил болон түгэж байгаа ч улсын хил даван нүүдэллэн шилжих амьдралаас үүдэх улс төр, эдийн засаг, түүх, соёлын асуудлууд ноцтой хэвээр байна. Тэр тусмаа солонгосын нийгэмд цусны цэвэр угсааг эрхэмлэх үзэл, хэт барууны үндсэрхэг үзэлд суурилсан иргэний харьяалалд тулгуурласан үндэсний үзэл болон төр төвт үзэл нь гад аадын диаспораг гадуурхан ялгаварлах явдлыг улам даамжруулж буй нь даяаршлын эрин дэх улс төр, ёс зүйн асуудлыг эргэцүүлэхэд хүргэнэ. Тухайлбал, гадаадаас ирсэн цагаач ажилчдын шүлэгтээ хэлсэн үгийг тунгаан уншъя.

Нэг л тэнгэр, газрын дор амьдарч байна / Нэг л улаан цус урсаж байна. / Ижилхэн аж ил хийж байна / Ижилхэн хөлсөө урсгаж байна / Гадаад хүн яагаад ажилчин биш гэж? / Хэлийг нь мэдэхгүй болохоор / Соёлыг нь мэдэхгүй болохоор / Арьсны өнгө өөр бол охоор / Гадаад хүн яагаад ажилчин биш гэж? / Ялгаварлахыг нь дуугүй тэвчих ёстой / Тушаасныг нь дагах ёстой / Өгснийг нь идэх ёстой / Очих ч газаргүй, үгээ хэлэх ч газаргүй / Буруугүй байсан ч хараалгах ёстой / Хэрэггүй болмогцоо хаягдах ёстой / Гадаад хүн гэж ер нь хэнийг хэлээд байгаа юм бэ? / Боол биш юм бол ажилчин уу?

1) Дамба Суба. «Гадаад хүн гэж хэн бэ?». Улирал тутмын “Зохиолчид” (작가들), 2006 оны өвлийн дугаар.

— *Дамба Суба, «Гадаад хүн гэж хэн бэ?», «Зохиолчид» (작가들), 2006 оны өвлийн дуга ар. Бүтнээр нь.*

Дэлхий урьдын адил эргэсээр / Хүн бүхэн өөр өөрийн байрандаа үргэлж завгүй / Сар, нар, одод урьдын адил гэрэлтсээр / Харин миний сэтгэл харанхуй / Би яагаад ийм бол чихов оо / Сэтгэл минь өвдөнө / Нэг л өдөр хатсан цэцэг шиг сэтгэл минь ч хатчихав / Та намайг мэддэг хэрнээ мэдэхийг хүсээгүй / Би тэнэг хүн шиг тан руу дөхсөөр / Ганц хан үнэнийг чанга атгавал / Чи намайг тэнэг гээд хаячихна / Тэглээ ч би ирсэн, таны хайрын төлөө / Та намайг мэдэхгүй, тэнгэр байвч үүл алга / Би хаана ч алга / Салхи бай вч би хаана ч алга

— *Данбир Хасан Хаким, «Хэн ч намайг мэдэхгүй, намайг», «Зохиолчид» (작가들), 2011 оны зуны дугаар. Бүтнээр нь.*

Дээрх хоёр шүлгийг Солонгост шилжин ирсэн гадаад ажилчид солонгос хэлээр өөрсдөө бич жээ. Солонгосын нийгэмд цагаач ажилчны амьдралаар амьдарч буй хүмүүс өөрсдийн дуу хоолойг шүлгээр илэрхийлсэн нь анхаарал татна. Тэд солонгосчуудад хандан эргэлзэж тээнэгэлзэлгүй, нүүр бардам асууж байна. Солонгосын ажлын байранд хамтдаа хөдөлмөрлөж байхад үндэс угсаа, арьс өнгө, хүйс, шашнаар нь ялгаварлан гадуурхах хандлагаасаа салж болохгүй гэж үү? Тэднийг ч солонгос ажилчдын адил тэгш эрхтэй ажилчин гэж хүлээн зөвшөөрч болохгүй гэж үү? Тэд ажилчин хүний хувиар диаспорагийн амьдралаар амьдарч байгаа болоос Солонгост боол болох гэж дасаж ижилдсэн нутгаа орхиогүй. Тиймээс тэд солонгосын нийгмээс байцаан асууна. «Гадаад хүн гэж ер нь хэнийг хэлээд байгаа юм бэ?» Аргаа барж, гашуудан шаналсан энэ сэтгэл нь харь нутагт диаспорагийн амьдралаар амьдрахаас өөр аргагүй болсон өөрсдийн шархалсан дотоод ертөнцийг олж харахад хүргэдэг. Яг одоо, энд мөнхийн бусдын байр сууринд амьдарч буй тэдний «хатсан цэцэг шиг сэтгэл ч хатчихсан» боловч өчүүхэн төдий найдвараасаа хэзээ ч хагацдаггүй. Солонгосын нийгэмд «та намайг мэддэг атлаа таньж мэдэхийг хүсээгүй» гэх гомдол, «би хаана ч алга» гэх мэдрэмжээс үүдсэн ит гэл алдралын шаналлыг амархан эдгээж чадахгүй ч, тэр нийгмийн зүгээс ирэх «таны хайр»-аас бүрмөсөн татгалзаж чадахгүй. Учир нь тэд солонгосын нийгэм дэх диаспорагийн хувиар ямар ч байсан даяаршлын эрин үеийн бүрэн эрхт гишүүн болон амьдрах ёстой билээ.

Ийнхүү Солонгосын нийгэмд гадаадын диаспорад тулгарч буй асуудлууд нь үгүйсгэх аргагүй бодит байдал юм. Тэгвэл солонгосын уран зохиол гадаадын диаспорагийн тухай уран сайхны дүрээр дамжуулан хэрхэн эргэцүүлж байна вэ? Солонгосын уран зохиолын өөрийн гэсэн үзэл өнцгөөс харсан гадаадын диаспорагийн амьдралыг хэрхэн дүрслэн үзүүлж байна вэ?

2. Дэлхий дахины капиталист тогтолцоо ба Умардаас дүрвэгсд ийн диаспора

XXI зууны солонгосын уран зохиолд анхаарах нэг асуудал нь үндэстний асуудлыг урагш тэм үүлсэн шинэ төсөөллөөр сэтгэх явдал юм. Дэлхий дахины капиталист тогтолцооны нөхцөлд үндэстнийг ганц улсын хүрээнд ойлгодог уран зохиолын хэт явцуу танин мэдэхүй, түүнд тул гуурласан эсэргүүцлийн төсөөллөөр энэ асуудалд оновчтой хариу өгөх боломжгүй. Энэ утга араа Хван Сог Ёны «Баридэги» роман (Чанби, 2007), Жөн До Саны «Зэрлэг сарнайн цэцэг» ц уврал хүүрнэл зохиолын (Чанби, 2008) ололт анхаарал татна.

Энэ хоёр бүтээл хоёулаа Умардаас дүрвэгсдийн диаспораг өгүүлдэг. Гэхдээ хүүрнэлийнхээ г ол хүчийг хуваагдлын асуудлыг Солонгосын хойгийн Өмнөд, Умардын үзэл суртлын зөрчил, сөргөлдөөнөөр хязгаарлах бус, илүү өргөн хүрээнд харахад чиглүүлжээ. Өмнөх «хуваагдлын тухай хүүрнэл»-д дассан уншигчдад эдгээр зохиол шинэ санагдана. Хамгийн шинэлэг нь Ум ардаас дүрвэгсдийн асуудлыг (БНСУ, БНАСАУ хэмээх) үндэсний улсын буюу тусгаар улсын т өсөөлөлд хашигдсан үндэстний асуудал гэж бус, дэлхий дахины капиталист тогтолцоотой н ягт уялдсан бодит амьдрал дахь үндэстний асуудал гэж үзсэнд оршино. Энэ нь Умардаас дү рвэгсдийн диаспораг ойлгох, цаашлаад хуваагдлын тогтолцоог даван энх тайвны тогтолцоо нд хүрэхийг эрмэлзсэн уран зохиолын танин мэдэхүй, үйл ажиллагааны үнэ цэнтэй ололт юм. Бидний өнөөг хүртэл мэддэг Умардаас дүрвэгсдийн тухай ойлголт нь тэд Умардын улс төр, эдийн засгийн дарамтыг тэсэж чадаагүйдээ БНСУ-ын либерал ардчиллыг сайн дураараа со нгосон гэсэн, коммунизмыг эсэргүүцэх үзлээр дангаар тайлбарладаг «үзэл суртлын шалтгаа нт дүрвэлт»-д хэт баригдсан талтай. Харин Хван Сог Ён, Жөн До Саны зохиолд ийм тайлбара ас өөр шүүмжлэлт эргэцүүлэл бий. Олон улсын хамтын нийгэмлэг Умардыг эдийн засгийн х увьд тусгаарласнаар ядуурал нь хурдацтай гүнзгийрч, ийм олон улсын нөхцөлд Умардын эр х дархтай бүлэглэл ард түмнийхээ амьдралыг бүрэн анхаарч чадахгүй байгааг өгүүлдэг. Тэд ний Умардын тухай хүүрнэл нь коммунизмыг эсэргүүцэх байр сууринаас Умардын нийгмийг гадуурхан харах хандлагыг давж, олон улсын нөхцөл байдлын дунд хүч дорой талд орших У мардын ард түмнийг хүн төрөлхтнийг энэрэх сэтгэлээр харах үндэстний асуудлын шинэ ой лголтыг харуулна. Ялангуяа Хван Сог Ёны дүрсэлсэн Баридэги нь Хятадаар дамжин Их Брит анид шилжин суурьших явцдаа араб хүнтэй учирч, гэрлэн, аз жаргалтай амьдралыг мөрөөд дөг. Зохиолын үйл явдлыг ийн өрнүүлсэн нь Хван Сог Ён хуваагдлын тогтолцоог даван туула х асуудлыг зөвхөн нэг улсын хүрээнд авч үзэх үндэстний асуудал буюу үндэстнээ нэгтгэж, н эгдсэн улс байгуулах явдлаар хязгаарлаагүй бөгөөд үүнийг зөвхөн Өмнөд Солонгос эсвэл А НУ төвтэй Өрнөдийн хүчээр хэрэгжинэ гэж ч үзээгүй. Харин өнөөгийн дэлхийд улс төр, эдий н засгийн хувьд хамгийн ихээр ялгаварлан гадуурхагдаж буй умард солонгосчууд болон ара б үндэстний хооронд улс төр, ёс зүйн эв санааны нэгдэл бий болгох боломжийг эрэлхийлжэ э. Үүгээрээ тэрээр Өрнөд төвтэй ойрх үеийн нөлөөгөөр дахин зохион байгуулагдсан хуваагд

лын тогтолцоог тодорхой утгаар шүүмжлэн эргэцүүлсэн нь анхаарал татаж байна. Жөн До Сан ы дүрсэлсэн Чүншим ч Умардаас дүрвэгсдийн талаарх явцуу, коммунизмыг эсэргүүцсэн о йлголтыг засахад хүргэдэг. Дүрвэгсдийн туулдаг элдэв зовлонг энэрэн харснаар хуваагдлы н тогтолцоог задлахын тулд чухам юуг, хэрхэн тунгаах ёстой вэ гэсэн үндсийг нь хөндсөн ас уултыг тавьдаг. Бид Өмнөд, Умардын үндэстний асуудлыг Өмнөдийн тогтолцоо Умардынхаа с давж ялсан гэх бүдүүлэг, өнгөц ойлголтоор харж байгаа юм биш биз гэсэн зарчмын асуулт ыг Жөн До Сан дэвшүүлж байна.

Ийнхүү Умардаас дүрвэгсдийн диаспораг өгүүлсэн Хван Сог Ён, Жөн До Саны уран бүтээл XXI зууны солонгосын уран зохиолд үндэстний асуудлыг илүү өргөн, гүн эргэцүүлэх шинэ бо ломж нээсэн гэхэд хэтрүүлэг болохгүй. Хван Сог Ёны зохиолд Солонгосын хойгийн үндэстни й асуудал дэлхий дахины үйл явцтай холбогдож, Жөн До Саны зохиолд Өмнөд, Умардыг яар ан нэгтгэхээс татгалзан, ялгаатай оршихуй хамтран амьдрах ялгаатай байдлаа хадгалан эв з охицох (和而不同), «хоёр хэвээрээ нэгдэх» (統二/通二) төсөөллийг олж авдаг.

Умардаас дүрвэгсдийн диаспораг дүрсэлсэн хүүрнэл дунд сонирхол татах өөр бүтээлүүд ч б ий. И Ын Жүний «Улсын хувийн амьдрал» роман (Минүмса, 2009) нь «Бүгд Найрамдах Соло нгос Улс Бүгд Найрамдах Ардчилсан Солонгос Ард Улсыг өөртөө нэгтгэн шингээсний»[2] дар аах бодит байдлыг өгүүлсэн төсөөллийн түүхэн роман юм. Харин Квон Ригийн «Солгой гарт ноён Ли» роман (Мүнхагсүчоб, 2007) нь Умардаас дүрвэн БНСУ-д суурьшсан хүн компьюте рын тоглоомд гүн автаж, бодит амьдрал ба виртуал ертөнц хоорондоо хутгалдахыг харуулн а. Энд хамтад нь анхаарах зүйл бол өөртөө шингээн нэгтгэсний дараах «нэгдсэн БНСУ» боло н хуваагдлын тогтолцоотой хэвээр буй БНСУ-д өдөр тутмын амьдралаа залгуулж буй Умард ын иргэдийг зохиолчид хэрхэн ойлгож буй явдал юм. Хоёр зохиолд хоёуланд нь Умардын ир гэд дассан орчноосоо өөр БНСУ-д амьдралаа төвхнүүлэх гэж чармайдаг. И Ын Жүн, Квон Ри нар Солонгосын дайныг биеэр туулаагүй залуу үеийнхэн бөгөөд «Зургаадугаар сарын 15-ны үе»-ээс хойш ахисан Өмнөд, Умардын харилцааны соёлын үр шимийг хүртсэн хүмүүс юм. Ха мгийн гол нь Хүйтэн дайны үеийн улс төр, нийгмийн үзэл суртлаас ангижирч, түүнээс салж ч адаагүй Хүйтэн дайны хабитустай шийдэмгий салах ёс хийсэн үеийнхэн тул Умардын иргэд ийг ойлгох нэлээд сонирхолтой хандлага харуулдаг.

И Ын Жүн, Квон Ри нар БНСУ-ын дангаар тогтоох улс төр, нийгмийн ноёрхлоор төгсөх хуваа гдлын тогтолцооны ганхалт ямар бодит байдал үүсгэсэн, цаашид үүсгэж болохыг хурцаар х аруулна. Умардын иргэд «хоёрдугаар зэргийн иргэн» болж доройтож байгаа, цаашид ч тийм болох магадлал өндөр байгааг тэд шууд асуудал болгон тавьжээ.

«Ам хэлээрээ хүний эрх, хүний эрх гэдэг хэрнээ бодит тусламж үзүүлдэггүй засгийн газар л асуудалтай. Консерватив чууд, Америк хоёр Умардаас гарсан хүмүүсийг дүрвэгч болгон хуви ргаж, хүний эрхээр нь улс төрийн наймаа хийнэ. Харин дэвшилтэт талынхан Умардын тогтол цоо нуран уначих вий гэвд хүний эрхийн асуудлыг бүр харахгүй өнгөрөөнө биз дээ? Намынх

2) И Ын Жүн. “Улсын хувийн амьдрал”. Минүмса, 2009, 11-р тал.

аа явцуу ашиг сонирхлыг хөөж байгаад Ким Жон Илийн пуужингийн туршилтад араасаа цох иулчихна. Би Ким Жон Илийн дарангуйлал, удирдагчийг үнэмлэхүйд өргөмжлөх үзлийг дург үйцээд өөрийн хөлөөр гарч ирсэн хүн. Гэхдээ нийгэм яаж эргэж байгааг харахаар бодол ми нь зөв байсан уу гэж эргэлзэх юм. Тэгэж байх завтай бол бидэнд шударгаар хөдөлмөрлөх а жил олж өгвөл дээр дээ.»

«Сүүлийн үед зохион байгуулалттай дүрвэлтийг зогсооно гээд суурьших тэтгэмжийг хүртэ л хувааж өгдөг болсон гэнэ. Тэгвэл ганц дэлгүүр ч нээж чадах уу? Цөм л дүрвэгсдийн тоог ц өөлөх далд санаа.»

«Хельсинкийн бүлэг дахиад нэг хэрэг бүтээх нь үү? Хүний эрхээр дарамталж, Зөвлөлт, Зүүн Европыг нураах гэж.»

«Тийм ээ. Энэ бүхэн Америкийн империалист новшнуудаас болсон. Умардаас гарсан бүх хүн ийг хүлээж авбал Хятад хилээ чангална. Эцэст нь Умардаас хүн гарах аргагүй болно. Эдийн засгийг нь бүсэлж хаагаад "Хүнд бэрх аян"-ыг туулуулав. Одоо хүний эрхээр нь довтлон шах аж, Солонгосын хойгийг Ирак болгох санаатай байгаа юм. Америкт очвол байр, ажил, иргэн шил өгч, бүр дэвшин дээшилж болно гэдэг. Гэхдээ би Америк руу хэзээ ч явахгүй, хм!»

(«Солгой гарт ноён Ли», 111–112-р тал.)

Хамгийн аймшигтай бодит байдал нь БНСУ-ын консервативчууд, АНУ төдийгүй БНСУ-ын дэв шилтэт талынхан ч Умардаас дүрвэгсдийг өөр өөрийн ашиг сонирхолд нийцүүлэн улс төрд а шиглахаас цаашгүй, харин тэд БНСУ-д «хоёрдугаар зэргийн иргэн» болж буй асуудлын ноц тойг хэн ч зохих ёсоор ойлгохгүй байгаа явдал хэмээн зохиолчийн шүүмжилсэн нь үндэслэл тэй. Иймээс Квон Ри дүрвэгчийн нүдээр БНСУ-ыг «манан дунд амьдарсаар манандаа дасаж, юу ч харахыг хүсэхээ больсон улс»[3] гэж харуулдаг. Тэр манант улсад дүрвэгчид «хоёрдугаа р зэргийн иргэн» болон амьдрах ёстой гэсэн Сүйрлийн зөнтэй бодит байдлыг тун тайван, сэ тгэл хөдлөлд авталгүйгээр нээн харуулдаг.

И Ын Жүн, Квон Ригийн бүтээлээс «арай ч тийм юм болохгүй байлгүй» гэх хоосон болгоомжлол үнэндээ хоосон биш байж болохыг хүүрнэлээр дамжуулан тунгааж болно. Үүнийг урьдчилан сэ ргийлэх вакцин хийлгэсэнтэй зүйрлэж ч болох юм. Хуваагдлын тогтолцоо ганхах явцад бодитоо р нүүр тулах Умардын иргэдтэй шинэ харилцаа тогтооход ухаан, хэрсүү бодол шаардлагатай.

3. Гадаадын иргэдийн шилжилт хөдөлгөөн ба диаспора

Капиталист дэлхийн тогтолцооны хүчтэй нөлөөн дор анхаарал татаж буй нийгмийн тулгамд сан асуудлын нэг нь гадаадын иргэдийн цагаач хөдөлмөр юм. Солонгосын хөдөлмөрийн зах зээлд орж ирсэн гадаад ажилчид солонгос ажилчдаас хавьгүй дор орчин, нөхцөлд ажиллах ыг тэвчиж байна.

---

3) Квон Ри. "Солгой гарт ноён Ли". Мүнхагсүчоб, 2007, 148-р тал.

(1) Яруу найраг дахь диаспора

Тэр эмэгтэйг харахаар учиргүй уцаар хүрнэ / Түүний эцгийн эцэг / Японд булаалгасан Чосөнъ нутгаа голж / Амьдарлаа ч цааш амьдрах аргагүй эх орноо голж / Хар мөрөн р үү явсан атал / Тэр эмэгтэй өвгийнхөө орхисон / Газар ус нь танилгүй эх нутгийн нэг м ухарт ирээд / Цагаан гуяа ил гарган, цээж биеэ найгуулж / «Нэрийг чинь ч мэдэхгүй, о вгийг чинь ч мэдэхгүй / Анх учирсан эрийн тэвэрт тас тэврүүлээд...» // Хөгцний үнэр х анхалсан архины газар / Орхиод ирсэн том жижиг үр хүүхэд, гэрийнхнийхээ / Зүг тэнг эрийн хаяа ширтсэн нүдээр дуулна, новш / Яагаад ингэтлээ уур оволзоод байна аа / Гу йвж дайвсаар гарч, шараа тайлах гэж гоймон идтэл, новш / Шөл нь яагаад ийм халуун юм бэ / Цахилгааны шон түшиж шээтэл, новш / Ямар ч буруугүй өмдний салтаа л яага ад нороод байна аа

— Ким Сүү Ёл, «Яньбяний эмэгтэй», «Салхины мэхийн ёслол», Эжи, 2006. Бүтнээр нь.

Ёжү хошууны Канам сумын улсын зам дагуух, Ёжүгийн будаатай хоолны нэгэн газарт / Шаргал дүрэмт хувцастай залуу эмэгтэй оройтсон өдрийн хоол уу, эртэдсэн оройн х оол уу гэмээр хоолоо яаран идэж сууна (хэсэг хасав) Түр тээнэгэлзсэнээ хойгийн хам гийн хойд захын боомт хот Хамхынаас ирсэн гэлээ (хэсэг хасав) Өмнөдөд хамгийн хэ цүү нь, эцэг эх, ахан дүүсээ санахаас ч хэцүү нь аялга яриагаа өөрчлөх, Умардаас ирс нээ нуух гэнэ / Өлсөхийн эрхээр уйлан уйлсаар өвлийн тас хөлдсөн хүйтэн голыг ганц аараа гаталж, холын зам тойрон тойрсоор ирсэн чинь одоо өмнөх зам нь харагдахгүй байна гэнэ / (хэсэг хасав) / Тэсэхийн аргагүй хөнгөн сониуч зан, амны минь зоргоор у рсах үгс өөрөөс минь ичээхээс өөр аргагүй

— Квак Хё Хван, «Умардаас дүрвэсэн гольфын туслах И Со Хи», «Газрын зурагт байхгү й гэр», Мүнхаггважисөнса, 2010. Хэсгээс.

Яньбянаас ирсэн хятад дахь солонгос үндэстэн эмэгтэй архины газарт үйлчилж, Хамхынаас ирсэн умард солонгос эмэгтэй гольфын талбайд туслахаар ажиллан Солонгост амьдарч ба йна. Энэ хоёр эмэгтэй хоёулаа гадаадын цагаач ажилчны бодит амьдралыг хуваалцана. Тэд энд хандах өгүүлэгчдийн хандлага нэлээд ялгаатай мэт боловч хоёулангийнх нь дотоод ертө нцийг нэвтэлж буй яруу найргийн ухамсар бол цагаач ажилчдад ханддаг өөрийн байр суури а шүүмжлэн эргэцүүлэх явдал юм. Солонгос үндэстэн эмэгтэйн нийтийн дууг сонсоод өгүүл эгчийн дотор оволзох «уур» нь тэр эмэгтэйн амьдралын замналтай холбоотой уур хилэн, гу ниг, санагалзал, харуусал холилдсон сэтгэл юм. Түүний гунигт дуунаас колонийн үеэс өнөөг хүртэл диаспорагийн амьдралаар амьдрахаас аргагүй байсны зовлон мэдрэгдэнэ. Тэр зовл онгоосоо салж чадаагүй эмэгтэй Солонгост диаспорагийн бас нэгэн амьдралаар амьдарч б

айна. Түүний амьдралын түүхийг дагалдах тэр зовлонг өгүүлэгч арилгаж өгч чадахгүй. Хари н оволзох уурынхаа хүчээр тэдний ийм замналд өчүүхэн ч болов хувь нэмэр оруулсан бид б үхнийг өдөр тутмын амьдралдаа хатуу шүүмжлэн эргэцүүлдэг. Мөн өөрөөсөө ичиж, өөрийг өө зэмлэнэ. Солонгосчуудаас өөр аялгатай умард солонгос хүмүүсийн талаарх «тэсэхийн ар гагүй хөнгөн сониуч зан» нь солонгосын нийгэмд хамаг хүчээрээ амьдрах гэж хичээж буй хү мүүст бодит ялгаварлал болж, суурьшихыг нь улам хүндрүүлдэг гэдгийн ноцтойг өгүүлэгч у хаарна. Солонгосын нийгмийн гишүүдэд байдаг л зүйл мэт санагдах хандлага нь тус улсад ш илжин ирсэн гаднын хүмүүсийн хувьд өөрсдийг нь тэр нийгмээс ялган зааглаж, улмаар гаду урхал, ялгаварлан хандах явдлыг нийгмийн тогтолцоонд бэхжүүлж буй үзэл ойлголт болж б айгаа нь ноцтой асуудал юм.

Энэ асуудлын үүднээс Ха Жон О яруу найрагчийн тасралтгүй үргэлжилсэн яруу найргийн ту урвилыг анхаарахгүй өнгөрч болохгүй. Тэр «Хилгүй үйлдвэр» (Самчан, 2007), «Ази гаралтай солонгосчууд» (Самчан, 2007), «Хилээр орж ирэгсэд» (Санжини, 2009), «Эзэнт гүрэн» (Мүнх агдоннэ, 2011), «Өмнөд, Умардын бэлгэдэлт үгийн толь» (Шилчонмүнхагса, 2011), «Чэжү, Йе мен» (b хэвлэлийн газар, 2019) зэрэг цуврал шүлгийн түүврээрээ Солонгост шилжин ирсэн г адаад ажилчдын амьдрал, бодит байдлыг яруу найргаар тууштай эрэлхийлсэн. Үүнд амьд үлдэхийн эрхээр БНАСАУ-ыг орхисон Умардын элэг нэгтнүүд ч багтана.

Үнэндээ солонгосын нийгэм дэх гадаад ажилчдад өнгөрсөн цагт солонгос ажилчдын амссан шарх, зовлон давтагдаж байна гэхэд хэтрүүлэг болохгүй. Ардчилалд хүрэх явцад хөдөлмөрий н нөхцөл сайжирсан гэдэг ч ёроолд тунасан тунадас мэт үлдсэн олон асуудал байсаар байна. Иймээс гадаад ажилчдыг тойрсон хөдөлмөрийн элдэв асуудал солонгосын өөрийн асуудлууд тай уялдаж, шийдэхэд амаргүй болжээ. Түүнчлэн солонгосын нийгмийн дотор үйлчилж буй ул с төр, эдийн засгийн колоничлох дотоод логикийг орхигдуулж болохгүй. Солонгосоос улс төр, эдийн засгийн хувьд дор гэж үзсэн Азийн хөрш орнуудад хандах өрөөсгөл ойлголт нь дэд имп ериализмын (準帝國主義, sub-imperialism) хэлбэрээр илрэх нь бий. Үүний цаана Солонгос Азийн үндэсний улсуудын дунд ардчиллыг нутагшуулсан гэх бахархал, тэр явцад үсрэнгүй өссөн үнд эсний эдийн засаг нь хөгжиж буй орны байр сууриас хөгжингүй орны зэрэгт хүрсэн учраас Аз ийн соёл иргэншлийг манлайлна гэсэн далд ухамсар оршдог. Гэвч неолиберал бодлогоор хөд өлмөрийн зах зээлийг уян хатан болгохын хэрээр Азийн хямд ажиллах хүч Солонгост орж ирж, үүнээс үүдсэн олон асуудалд солонгосын нийгэм зохих ёсоор хариу өгч чадаагүй.

Ийм шүүмжлэлт байр сууринаас Ха Жон О цусны цэвэр угсааны үзэл, төр төвт үзэл буюу ир гэний харьяалалд тулгуурласан үндэсний үзэлд автаж буй солонгосын нийгмийн ичгүүрт та лыг нууж хаалгүй илчилж, гэрчилж, шүүмжилдэг. Нэг улсын хүрээнд хязгаарласан үзлийн ха ралган байдлаас гарахгүй бол орчин үеийн үндэсний улсын овоорсон асуудлыг давж чадахг үй. Гадаадын цагаач ажилчид шиг хүч дорой хүмүүс бүгд хамтдаа аз жаргалаа хуваалцан ам ьдрах нь л олон соёлт эрин үеийн жинхэнэ амьдрал мөн гэсэн яруу найргийн үнэнийг Ха Жо н О шүлгэлдэг байна.

Удахгүй хүүхэд төрнө / Эхнэр нь томорсон гэдсээ тэврэхэд / Нөхөр нь хараад инээмс эглэнэ / Анхны хүүхэд ч холимог угсаатай төрнө гэж / Хоёр дахь хүүхэд ч холимог угс аатай төрнө гэж / Эхнэр нь бодсонгүй / Тэд тариалангийн газрын эзэд болно гэж / Тэд удмын залгамжлагчид болно гэж / Эр нөхөр нь боджээ

— Ха Жон О, «Косиан(Korean Asian) тосгон», «Ази гаралтай солонгосчууд», Самчан, 2007. Хэсгээс.

Яг одоо / Солонгост амаржсан солонгос эх / Төрсөн ээжийнхээ чанасан далайн байца атай шөлийг ууж байна / Яг одоо / Солонгост амаржсан Вьетнам эх / Солонгост амар жсан Филиппин эх / Солонгост амаржсан Тай эх / Солонгост амаржсан Камбож эх / Х адам ээжийнхээ чанасан далайн байцаатай шөлийг ууж байна / Яг одоо / Нялх үрс иж илхэн дуугаар уйлж байна

— Ха Жон О, «Дэлхий даяарх нярайлсан эхийн асаргаа», «Эзэнт гүрэн», Мүнхагдоннэ, 2011.

Тийм ээ. Солонгосын нийгэм олон соёлт болохын шинж тэмдгийн үеийг давж, олон соёлт өд өр тутмын амьдралаар амьдарч байна. Дэлхийн өнцөг булан бүрээс ирсэн хүмүүс солонгос ын нийгмийн хүч дорой гадаадын диаспора болон амьсгаа даран амьдрах бус, бие биеийнхэ э олон соёлын үнэт зүйлийг хүндэтгэж, хамтдаа аз жаргалтай амьдрах учиртай. Тиймээс сол онгосын яруу найраг дэлхийн иргэдийн сайхан амьдралын орон зай болон шинэчлэгдэх өрг өн зорилтыг биелүүлэхийн тулд гоо зүйн ёс зүйгээ боловсронгуй болгох бүтээлч, жаргалтай шаналлыг үүрч байна.

(2) Хүүрнэл зохиол дахь диаспора

1) Гадаадын иргэдийн цагаач хөдөлмөр: «Би энэ дэлхийг үрчилж авахаар шийдсэн.»[4)]

XXI зууны солонгосын уран зохиолд гадаадын цагаач ажилчин танил бус дүр байхаа больжээ. 1980-аад оны сүүлээс солонгосын нийгэмд орж ирж эхэлсэн Азийн цагаач ажилчид «Үйлдвэ рлэлийн дадлагажигчийн тогтолцоо» (1991–1993), «Хөдөлмөр эрхлэх зөвшөөрлийн тогтолцо о» (2004–2006)-ны үеийг туулан, солонгосын нийгмийг бүрдүүлэгч бүрэн эрхт субъект болж ээ. Үүнтэй хамт олон соёлт нийгмийг бодитоор авч үзэх нийгмийн зорилт урган гарсан юм.[5)] К им Жэ Ёны «Заан» өгүүллэг («Заан», Шилчонмүнхагса, 2005), Пак Бом Шиний «Намастэ» ром ан (Хангёрэшинмүнса, 2005), И Мён Наны «Эцэг нэгт ах дүүс минь» роман (Шилчонмүнхагса,

4) Сон Хон Гю. "Ислам махны дэлгүүр". Мүнхаггважисөнса, 2010, 236-р тал.

5) Энэ талаар Пак Гён Тэ. "Цөөнх ба солонгосын нийгэм". Хүманитас, 2008, 72–75-р талыг үзнэ үү.

2005), Кон Сон Огийн «Хэсүүчлэгч гэр бүл» цуврал хүүрнэл зохиол (Шилчонмүнхагса, 2005), Сон Хон Гюгийн «Ислам махны дэлгүүр» роман (Мүнхаггважисөнса, 2010) зэрэг нь энэ асуу длыг шууд авч үзсэн анхдагч бүтээлүүдэд бүрэн нийцэх билээ.

Тэгвэл гадаадын цагаач ажилчид солонгосын нийгэмд ямар нөхцөлд амьдарч байгааг Ким Жэ Ёны «Заан» өгүүллэгийн нэг хэсгээс харъя.

«Заан» өгүүллэгт солонгос ажилчин Пил Ён, гадаад ажилчдын хоорондох ярианаас тодорхой харагдаж байгаачлан, гадаад ажилчид ялгавартай хандлагад өртдөг нь зөвхөн «гадаад хүн» г эдгээс шалтгаалахгүй. Үүний цаана 1960-аад оны хөгжлийг зорьсон дарангуйллын үеэс хойш эдийн засгийн өсөлтийг бүхнээс дээгүүр тавих харалган домогт баригдан, «ажилчин»-ы хүни й эрхийг зөрчиж ирсэн солонгосын нийгмийн ужиг асуудал давхар оршдогийг зохиол заажээ. Ажилчдын ийм асуудлыг 1970–1980-аад оны үндэстэн, ард олны уран зохиолын чиглэлийн б үтээлүүдээс олонтоо харж болох ч 1990-ээд оноос солонгосын хүүрнэл зохиолд энэ уламжла л бараг тасрахад хүрсэн. Гэвч хөдөлмөрийн орчин дахь бүтцийн хор уршиг, байдал хэлбэрий н хор уршиг шинэ хэлбэрээр оршсоор, тэр зөрчил, шударга бус байдал солонгос ажилчдад т усаж байсан шигээ гадаадын цагаач ажилчдад бүхлээрээ шилжин очиж буйг Ким Жэ Ён анха арч авч үзсэн байна. Үүний зэрэгцээ Солонгосын хөдөлмөрийн зах зээлд гадаад ажилчдыг я лгаварласан, дээд доод гэсэн шаталсан харилцаа үүсэж байгааг тод харуулна. Пил Ёны хэлсн ээр гадаад ажилчид солонгос ажилчдын хийхийг хүсдэггүй «3D салбар»-т ажилладаг тул со лонгос ажилчидтай нэг зиндааны ажилчин анги биш мэтээр далд ойлгогдож байна. Өөрөөр х элбэл, нэг ангид харьяалагддаг атлаа үндэс угсаа, арьс өнгөөр ялгаварласны улмаас тэд «ан гиас ч доогуур анги» буюу «хамгийн доод давхарга» (underclass) болж доройтож байна.[6)]

Гадаадын цагаач ажилчдыг өгүүлсэн солонгосын уран зохиолд анхаарахуйц уран сэтгэмж б ий. Ингэж гадаадын диаспорагийн амьдралд тулгарсан асуудлыг Өрнөд төвтэй орчин үеийн капиталист дэг журмын хүрээнд шийдэх үү, эсвэл орчин үеийг даван гарах тухай урьдаас яа ран өгсөн үзэл санаанд тулгуурлан шийдэх үү гэдгийг авч үзээгүй. Харин тэд өөрсдөдөө тун танил арга зам (байгалийн далд нууцлаг чанар, домгийн төсөөлөл)-д түшиглэн, харь оронд ажиллаж амьдрахын хүнд бэрхийг хэрхэн даван туулж буйг уран сэтгэмжээр дүрслэн харуу лжээ. Мэдээж, солонгосын уран зохиолд болгоомжлох зүйл бий. Энэ нь байгалийн далд нуу цлаг чанар, домгийн төсөөллөөр гадаадын цагаач ажилчдын бодит байдлыг судлан дүрслэх дээ Өрнөдийн ориентализмыг урвуулан, Ази руу хандсан Солонгосын өөр нэгэн ориенталис т харцаар Азийг харь болгон авч үзвэл өрнөд төвт орчин үеийг дотроо улам гүн шингээж мэ днэ. Гол нь ийм империалист үзэл хандлагыг шүүмжлэлтэйгээр ойлгохын зэрэгцээ байгалий н далд нууцлаг чанар, домгийн төсөөлөлд буй боломжийг ашиглан, Өрнөд төвтэй, цорын га нц загвар мэтээр ойлгогдсон орчин үеийг бүтээлчээр даван гарах «орчин үеийн өөр хувилб ар»-ыг эрэлхийлэхээс татгалзаж болохгүй юм. Тухайлбал, Пак Бом Шиний «Намастэ»-д дав

---

6) Кевин Грэй. «Солонгосын цагаач ажилчид "ангиас доогуур" анги болох нь». Жо Гэ Вон орчуулсан. "Ази судлал" (아세아연구), № 116. Корё их сургуулийн Азийн асуудал судлах хүрээлэн, 2004.

тан дүрслэгдэх Балбын нууцлаг байгаль, хиндү соёлыг төлөөлөх олон бурхан, тэдэнтэй холб огдох домгийн баялаг төсөөллийг Солонгосын капитализмын дунд шидэгдсэн цагаач ажилч ин хатуу амьдралаас хялбархан зугтах гэсэн хүүрнэл гэж тайлбарлахад учир дутагдалтай. Э дгээр нь орчин үеийн эрх зүйн тогтолцоонд хүний эрхийг баталгаажуулах гэсэн оролдлого, өөрөөр хэлбэл «иргэн» хэмээх орчин үеийн хэм хэмжээний дотор л зөвшөөрөгдөж, гадна нь зөвшөөрөгддөггүй хүний хэт явцуу байр суурийг үгүйсгэн, түүнийг шүүмжлэн эргэцүүлэх бо ломж өгдөг. Тиймээс орчин үеийн хэм хэмжээний гадна шахагдсан хүн ба байгалийн амин х олбоо, мөн амьдралын уг үндсийн тухай эргэцүүллийг шинээр нээн олсон нь солонгосын ур ан зохиол гадаадын цагаач ажилчидтай учирснаар дахин эргэцүүлж олж авсан уран зохиол ын үнэт баялаг мөн билээ.

Энэ утгаараа солонгосын уран зохиол гадаадын цагаач ажилчидтай учирсан нь бусдыг тани н судлах шинэ боломж нээсэн гэхэд хэтрүүлэг болохгүй. Сон Хон Гюгийн «Ислам махны дэл гүүр» роман солонгос хүн, гадаадын цагаач ажилчны харилцаагаар зогсохгүй, цагаач ажилч дын хоорондын харилцааг ч хамруулан, Солонгосын олон ургальч нийгмийн байдлыг өргөн өөр өгүүлдэг. Өөрөөр хэлбэл, солонгосын уран зохиол Азийн диаспорагийн хүмүүстэй ямар харилцаа тогтоох ёстой, тэр харилцаан дунд бид хэрхэн амьдрах учиртайг хүүрнэлийн үнэн ээр эргэцүүлэхэд хүргэнэ.

Зохиолын турк дүр Хасан, түүний үрчилж авсан солонгос өнчин хүү «би» хоёрын яриаг гада адын диаспораг дүрслэх солонгосын уран зохиолын ололт гэж онцолмоор байна. Шархтай х үмүүсийн чин сэтгэлийн ярианаас орчин үеийн капиталист дэг журмыг давсан, бусдын хоор онд үүсэх шинэ ёс зүйн мэдрэмж бодитой хэрэгжих шинжийг олж харсан нь солонгосын ура н зохиолын томоохон амжилт юм.

Би дуусгасан газрын зургаа Хасан ахын дэрний дэргэд тавиад, мөргөлийн цагаараа сэрэхийг нь хүлээж байлаа. Мөргөл хийхээр боссон Хасан ах миний хийсэн зургийг чимээгүйхэн ширтэв.

— Чи хүн хүнийг холбодог үл үзэгдэх утсыг олчихсон юм шиг байна.
— Тэрийг надад заасан хүн чинь та шүү дээ, ах аа. Өөрийнхөө царайг хар даа. Та ямар ч сол онгос хүнээс илүү солонгос, ямар ч турк хүнээс илүү турк харагдаж байна.
— Солонгос уу, турк үү гэдгийг ялгахын аргагүй гэсэн үг биз дээ.
— Тийм ээ. Ялгахын аргагүй болно гэдэг. Хүн бүр тийм болж чаддаггүй шүү дээ.
— Чиний зурагт бол хэн ч тийм болж чадах юм шиг байна.
— Тийм болохоор л зураг байгаа юм. Бодит амьдралд боломжгүй мөрөөдөл шиг зүйл.
— Би чамайг өөрийн мэдэх бодит амьдралыг буулгасан гэж бодлоо.
— Мэддэг байлаа гээд бодитоор байдаг гэсэн үг биш шүү дээ. Хайр, нөхөрлөл, энх тайван, э рх чөлөө... Тэр үгсийг мэддэг ч бодитоор нь харж байгаагүйтэй адил.
— Би чамд түүнийг заагаагүй. Гэхдээ чамайг ийм зүйлийг мэддэг болно гэж гадарлаж байсан. («Ислам махны дэлгүүр», 220-р тал.)

Хасаны харсан «миний» дуусгасан зураг нь дэлхийн олон орны хүмүүсийн нүүр царайгаар б үтсэн дэлхийн газрын зураг юм. Хасан тэр зургаас хүмүүс орчин үеийн улс төрийн зааг болс он хилээр хатуу тусгаарлагдахын оронд нэгэн дэлхийд аясаараа нийцэн орших, орчин үеэс цаадах ертөнцийг олж харжээ. “Би”-гийн хэлснээр ийм бодит байдал одоохондоо байхгүй ч “Хасан”, “би” хоёр тийм ертөнцийг мөрөөдөхөө зогсоохгүй байна. Дээрх яриа гадаадын цага ач ажилчдыг өгүүлсэн солонгосын уран зохиол улс төрийн төсөөллийн хүрч болох зах хязга арыг харуулсан гэхэд болно. Солонгосын уран зохиол гадаадын цагаач ажилчидтай учрахда а бусадтай шинэ харилцаа тогтоох тухай сэтгэлгээний хүрээг тэлсэн хүүрнэлийн үнэнээр да мжуулан Өрнөд төвт орчин үеийг даван гарах боломжийг олжээ.

2) Хувьсамтгай дутуу оршихуй: «Харь хүн гэдэг нь өөрчлөгдсөнгүй.»[7)]

Гадаадын диаспораг өгүүлсэн зохиолуудаас Чон Үн Ёны «Баяртай, цирк минь» роман (Мүнха гдоннэ, 2005), Со Сон Наны «Сыон» роман (Санжини, 2016), Ким Ён Сүгийн «Бүгдэд буянтай шинэ он» өгүүллэг («Дэлхийн хязгаар дахь найз бүсгүй», Мүнхагдоннэ, 2009) нь өмнө үзсэн цагаач хөдөлмөр, ажилчдыг дүрсэлсэн хүүрнэлээс өөр талыг харуулдаг. Эдгээр бүтээл гада адын диаспорагийн хохирол, зовлон төвтэй хүүрнэлийг голлохын оронд солонгос хүмүүстэй тогтоосон харилцаанд нь хүний амьдралын уг үндсийн асуудлыг хамтад нь эргэцүүлдгээрээ онцлог. Шүүмжлэлийн хувьд арай эртэдсэн дүгнэлт байж болох ч эдгээр нь солонгосын ний гэм дэх гадаадын диаспорагийн амьдралыг гадуурхан ялгаварлах үйлдэл нь хэлбэр байдлы н хор уршиг, бүтцийн хор уршгийг дүрслэх төдийд сэтгэл ханадаггүй. Солонгосын нийгэмд т одорхой хэмжээнд суурьшсан диаспорагийн улс төр, нийгмийн амьдрал тэр нийгэмтэй уулз ах явцад хүний амьдралыг илүү язгуураас нь сэтгэх гэсэн солонгосын уран зохиолын ололтт ой холбоотой юм.

Ким Ён Сүгийн «Бүгдэд буянтай шинэ он»-д энэтхэг цагаач ажилчин гардаг. Тэр Солонгост г адаадын цагаач ажилчны хэв шинжит амьдралаар амьдрах бөгөөд солонгос хэлнийхээ эмэ гтэй багшийн гэрт олон жил хөндөлгүй орхисон төгөлдөр хуурыг хөглөхөөр очно. Багшийгаа эзгүйд урьд нь уулзаж байгаагүй нөхрөөс нь төгөлдөр хууртай холбоотой түүхийг сонссоор, тэд аажмаар дотносдог. Мэдээж, энэтхэг ажилчны солонгос хэл тааруу тул нөхөртэй нь бүр эн ойлголцож чадахгүй. Гэвч хэлний саад нь чин сэтгэлээ хуваалцахад шийдвэрлэх саад бо лдоггүй. Тэд дассан хэвийн аргаар чөлөөтэй ярилцаж чадахгүй ч нөхөр нь энэ дутуу яриана ас тун чухал үнэнийг олж мэднэ. Цагаач ажилчин солонгос хэл сурах явцдаа багш Хэжиний хээ буюу нөгөө хүний эхнэрийн дотоод ертөнц туйлын ганцаардмал, эзгүй хөндий болохыг м эдэрсэн бөгөөд үүнийг алдаатай, түгдэрсэн солонгос хэлээр нөхөрт нь ярьдаг. Эхнэрийнхээ тэр дотоод байдлыг анзаарч чадаагүй нөхөр цагаач ажилчны гярхай олж харсан хүн болохы н хувийн ганцаардлыг нь ойлгон мэдэрч, хэзээнээс ч юм өөрөөс нь хөндийрч эхэлсэн эхнэр

---

7) Со Сон Нан. “Сыон”. Санжини, 2016, 18-р тал. Цаашид энэ бүтээлийн үндсэн эхээс эшлэхдээ тусгай зүүлт хийхгүй, үндсэ н бичвэрт хаалт дотор хуудасны дугаарыг тэмдэглэнэ.

ийнхээ амьдралыг эргэцүүлнэ.

Тус тусын оршихуйн ийм ганцаардал Чон Үн Ёны «Баяртай, цирк минь» романы гол дүрүүдэ д ч нийтлэг. Бага насны сэтгэлийн гэмтлээс үүдэн сэтгэцийн бэрхшээлтэй болсон ах нь Хята дын Яньбяний солонгос үндэстэн Хэхва хэмээх эмэгтэйтэй гэрлэж, аз жаргалтай гэр бүлийг хүснэ. Гэвч тэдний жаргал удаан үргэлжлэхгүй. Эхнэр нь орхиод явчих вий гэсэн айдас, хий бодлоосоо болж ах нь түүнд сэтгэлийн дарамт учруулж, хорьж цагдсантай адил шархлуулд аг. Нөхрөөсөө бүрэн авч чадаагүй жаргал, нөхрийнхөө дүүд татагдах сэтгэл, нутгаа орхисон диаспорагийн амьдралын гүнд орших харь хүний оршихуйн ганцаардал зэрэг нь холилдсоо р эцэст нь тэр нөхөр, гэр хоёроо орхин явна. Ах дүү хоёр түүнийг хайж Хятадын Яньбянь хүр тэл очсон ч олж чадалгүй, буцах усан онгоцон дээрээс ах нь далай руу үсэрдэг. Энэ зохиоло ос харагдаж байгаачлан, хятадын солонгос үндэстэн эмэгтэйн диаспорагийн амьдрал солон гос хүмүүсийн амьдралд гүн шингэнэ. Үүний эхлэл нь гэрлэлтийн шалтгаант цагаач эмэгтэй н амьдралаас үүдэлтэй. Тэр эмэгтэйн диаспорагийн амьдралын самуун Яньбянь нутгийн ут га агуулгад шингэсэн эртний Бохай улсаас эхтэй мэт. Зүүн Азийн эх газрын зах хязгаарт нэгэ н цагт «Далайн дорнодын цэцэглэн мандсан улс» хэмээн алдаршсан ч сүр жавхаа нь түүхэн д замхарч, мөр нь хэний ч анхаардаггүй уйтай балгасны үлдэгдэл болон хоцорчээ. Ийн доро йтон буй Яньбяний бодит байдал Хэхва шиг хятадын солонгос үндэстэн эмэгтэйг боломж л г арвал харь хүний элдэв бэрхшээлийг тэвчээд ч болов Солонгост диаспорагийн амьдралаар амьдрахыг хүсэхэд хүргэдэг. Энэ хүсэл нь түүнтэй холбогдсон ах дүү хоёрын амьдралын ша рхнаас ургасан оршихуйн ганцаардалтай давхцаж, солонгосын нийгмийн гүнд шингэсэн өөр өөсөө хөндийрөх асуудлыг улам нарийн эргэцүүлэхэд хүргэнэ.

Үүнтэй холбоотойгоор Со Сон Наны «Сыон» бол онцгойлон анхаарах бүтээл юм. Өнгөц хара хад Солонгосын уулын Каилли тосгонд гэрлэж ирсэн вьетнам эмэгтэй Сыон, тэндэх цагаан байшинд амьдардаг солонгос эхнэр нөхөр буюу Жан, И Рён нарын хоорондох гэр бүлээс гад уурх харилцааг өгүүлсэн мэт. Гэвч зохиолч үнэндээ Сыон, эхнэр И Рён хоёрын харилцаанд т өвлөрдөг. Гэрлэж цагаачилсан Сыон-ы гадуурхагдал, сэтгэлийн шарх И Рёны амьдралтай д авхцаж, харилцаа нь улам гүнзгий болно. Өөрөөр хэлбэл, И Рён «гол гатлан харь оронд бэр болж ирсэн гадаад эмэгтэйгээс ялгаагүй байлаа» (250-р тал). Сыоныг Каиллигийн хүмүүс а жиглан хянаж, хамт олныхоо гишүүнээр хүлээн зөвшөөрөхийн оронд нийгмийн болон орши хуйн тодорхой зай барьдагтай адил цагаан байшингийн И Рён ч тосгонд Сыонтэй ижил байд алд оршино. И Рёны нөхөр Жантайгаа таарамжгүй болсон харилцаа, хадмынхантайгаа үүсгэ сэн зөрчил нь илрэх хэлбэрээрээ өөр боловч Сыоны нөхөр, хадам эхтэйгээ зөрчилдөхтэй тө стэй. Тиймээс ч юм уу, Сыон, И Рён хоёр бие биеэ энэрэн харж, хориотой заагийг даван хай рлалцана. Сыоны хувьд И Рён нь Каилли дэх өөрийнх нь амьдрал туссан өөр нэгэн «би» бай ж мэднэ. Солонгост амжилтад хүрэх их мөрөөдөлтэй ирсэн вьетнам эмэгтэй Сыон тосгонд мөрөөдөл нь бөхөж буйг хүлээн зөвшөөрөхөөс аргагүй болдог. Үүнтэй адил нэгэн цагт нэр х үндтэй зохиолч явсан И Рён дахин гайхагдан гялалзахыг хүсэвч Каиллид шинэ бүтээл нь бич

игдэхгүй, амьдралын шарх нь үргэлжилсээр. Иймээс И Рён бол Сыоны Каиллид нүүр тулсан өөрийнх нь дүр юм. Нөгөө талаас И Рёнд Сыон нь «харь оронд бэр болж ирээд ганцаардлыг тэвчин амьдрах гэнэн эмэгтэй шиг харагдсангүй. И Рён «ид зуны нарны гэрэл шиг хурц, хүч тэйгээр харцанд нь тусах, сэтгэл татам, өдөөнгүй эмэгтэйн гоо үзэсгэлэнгээс нүүр буруулж, татгалзаж чадахгүй» (250-р тал). Сыон нь ийнхүү И Рёны эрэлхийлэхийг хүсдэг «гоо зүйн төгс зайлшгүй чанарыг бий болгож чадах оновчтой хэлэнд итгэх итгэл»-ийг (26-р тал) түүнээс ундруулан авч болох гоо зүйн объект юм. Үүнийг нягтлан бодвол И Рёны хүсэл нь явцуу утга араа Со Сон Нан хэмээх нэг зохиолч, өргөн утгаараа 2000-аад оны солонгос зохиолчдын өмнө тулгарсан диаспораг хүүрнэлээр дүрслэх асуудлыг хөндөнө. Тэгэхээр «Сыон»-оос солон госын нийгэмд шинээр анхаарах гадаадын диаспорагийн асуудал нь харь нутагт хохирол, зовлон амсахыг нь дүрслэх төдийд хязгаарлагдахгүй. Солонгосын нийгмийн өнцөг булан бүрд амьдарч буй диаспораг олон давхаргатай, гүнзгий дүрслэх асуудалтай холбогдоно.

Товчхондоо, «Сыон», «Баяртай, цирк минь», «Бүгдэд буянтай шинэ он» зохиолд оролдсоны адил, солонгосын хүүрнэл зохиол Солонгосын нийгэм дэх гадаадын диаспорагийн «тухай» хүүрнэлээр эрэл хайгуул хийхийн зэрэгцээ диаспорагийн амьдралаар жам ёсоороо «амьдрах» хүүрнэлээр судлах эрэл хайгуулыг ч эрчимтэй өрнүүлж байна. Энэ нь бүх төрлийн диаспора төдийгүй үүнтэй холбоогүй гэж үзэхэд амархан тухайн улсын нийт иргэдийг ч хамруулж, хүний «хувьсамтгай дутуу оршихуй»-д агуулагдах «харь хүн гэдэг нь өөрчлөгдсөнгүй» гэсэн санааны талаар уг үндсийг нь хөндсөн асуулт тавьж байна.

4. Дэлхийн шинэ уран зохиол болох диаспорагийн уран сайхны дүрслэл

Диаспорагийн амьдрал, бодит байдлыг авч үзэх нь дэлхийн уран зохиолын гол чиглэлүүдийн нэг юм. Учир нь диаспора дэлхий дахины капиталист тогтолцоотой маш нягт холбоотой бөгөөд зөвхөн нэг улсын хүрээнд сэтгэх үзэлд тулгуурласан үндэсний уран зохиолын уламжлалт өнцгөөс диаспорагийн «тухай» төдийгүй диаспорагийн хувиар «амьдарч буй» амьдралыг бүхэлд нь, олон талаас нь гүнзгий дүрслэх боломжгүй юм. Гэхдээ энэ нь үндэсний уран зохиолын асуудлыг олж харах, дэвшүүлэх хандлагыг бүхэлд нь үгүйсгэе гэсэн үг огт биш. Даяар шлын эринд улс орны хилээс эхлээд биет болон биет бус бүхий л зааг суларч, улс хооронды н төрөл бүрийн холбоо, улс төр, эдийн засгийн нэгдэл бий болж, өмнөх байгууллага, нэгдлүүд ганхаж, задрах үйл явцыг бид туулж байна. Гэсэн хэдий ч төр улс улс төрийн байгууллын хувьд улам бэхжиж буй олон улсын нийгэмлэгийн бодит нөхцөлд үндэсний уран зохиолын хөндөн тавих асуудлууд өөрийн гэсэн үнэ цэнтэй. Үүний зэрэгцээ огт орхигдуулж болохгүй зүйл бол дэлхийн уран зохиолын өнөөгийн байдалд сэтгэл ханан тогтсон үндэсний уран зохиолоос салж, дэлхийн шинэ уран зохиолд идэвхтэй нөлөөлж, оролцож, түүнийг бүтээлцдэг үнд

эсний уран зохиол болон шинэчлэгдэх шаардлага юм. Тиймээс зохиогч миний бие боломж г арах бүрд онцолдогчлон, Европ, Америк төвтэй үзлийг өөртөө шингээсэн дэлхийн уран зохи олын шаталсан бүтцийг бүрдүүлдэг үндэсний уран зохиолын хувьд дэлхий даяарх диаспора гийн агуулж буй «орчин үеийн өөр хувилбар»-т чиглэсэн уран зохиолын үйл ажиллагааг хэр эгжүүлэх боломж алс хол хэвээр байна. Учир нь Европ, Америк төвтэй үзэлд баригдсан үндэ сний уран зохиол диаспораг дүрслэхдээ дэлхийн тогтолцоонд бүрэн дасан зохицож чадаагү й, хоцорч үлдэгсэд, ялагдагсад, ялагдал болон дорд байдлын мэдрэмжид автсан хүмүүс гэх мэтээр нэгтгэн үздэг хүч дорой хүмүүсийн бодит байдалд анхаарлаа хандуулдаг. Гэвч ийм д үрслэл нь эцсийн дүндээ эцэсгүй муу давталт бүхий капиталист дэлхийн тогтолцоог бүрдүү лэхэд чиглэсэн уран сайхны дүрслэлийн ёс зүй болон улс төрийг дахин үйлдвэрлэхэд үйлчл эхээс төдийлөн ялгаагүй юм.

Тиймээс бидний ул суурьтай анхаарах ёстой зүйл бол ийм дэлхийн уран зохиол болон үндэ сний уран зохиолд ан цав гаргаад зогсохгүй, тэдгээрийг даван гарахын тулд соёл иргэншли йн шинэ хувилбар болох амьдралын боломжийг өөрсдөө биеэр туулж буй диаспораг хэрхэ н дүрслэх талаар нухацтай эрэл хайгуул хийх явдал юм. Өнөөг хүртэл энэ асуудлыг солонго с зохиолчдын үзэл өнцгөөс, солонгос хэлээр авч үзэж ирсэн бөгөөд цаашид ч улам өргөн, гү нзгий авч үзэх шаардлагатай. Харин цаашдаа Солонгосын нийгэм дэх гадаадын диаспораг т эдний өөрсдийн үзэл өнцгөөс, өөрсдийнх нь хэлээр дүрслэн үзүүлбэл соёл иргэншлийн шин э хувилбар болох амьдралын боломжид чиглэсэн уран зохиолын үйл ажиллагаа улам амьта й болно. Иймээс солонгосын уран зохиолд (мөн түүний зааг хүрээнд) гадаадын диаспорагий н өөрсдийн амьдралын асуудлыг ойлгож, хөндөн тавьж буй байдлыг хэрхэн дүрслэх вэ гэдэ г нь нэн чухал асуудал юм. Энэ нь мөн даяаршлын эрин дэх солонгосын уран зохиол дэлхий н шинэ уран зохиолыг бүтээлцэх боломжтой холбоотой, уран зохиолын хүрээнд хэлэлцэх го л асуудлын нэг юм. (Төгсөв.)

* Энэ өгүүллийг зохиогч уг асуудлаар өмнө хийсэн ажлуудаасаа энэхүү Солонгос–Монголын форумы н онцлогт нийцүүлэн хэсэгчлэн авч, заримыг засаж, дахин зохион байгуулан бэлтгэв. Холбогдох бүт ээлүүд: «2000-аад оны солонгос хүүрнэл зохиолд илэрсэн хуваагдлын тогтолцооны асуудлын ухамс ар», «Солонгосын уран зохиолын “модерн чанарын олон хэлбэр”: Азийн бусдыг шинээр нээх нь», “Га нхаж буй газрын хүүрнэл” (Богоса, 2016); «Гадаадын иргэдийн шилжилт хөдөлгөөнийг харах өнцгий г давсан яруу найргийн гоо зүйн ёс зүй», “Реализм бол найдвар” (Пүрынсаасан, 2015); «XXI зууны со лонгосын уран зохиол ба реализм: Эсэргүүцэл, өөрчлөн хувиргах төсөөллөөр», “Ясан цэцэг дэлгэрн э” (Кэпоийбүкс, 2009).

Ко Мён Чөл

Кван Үн их сургуулийн Солонгос хэл, уран зохиолын тэнхимийн профессор. 『Дэлхийн уран зохиолын цаана』, 『Уран зохиолын татах хүч』, 『Ясан цэцэг дэлгэрнэ』 зэрэг бүтээл туурвисан.

Хэлэлцүүлэг 6

「Даяаршлын эрин дэх солонгосын уран зохиолын хараанд буй диаспора」илтгэлийн хэлэлцүүлэг

Пак Ким Санъ Сөүлийн Шинжлэх ухаан, технологийн их сургууль

Өнөөдрийн энэ хүндэтгэлийн арга хэмжээнд илтгэлийн эхийг урьдчилан уншиж, асуулт бэлт гэх боломж олдсоныг нэр төрийн хэрэг гэж үзэж байна. Багш Та Өрнөдийн уран зохиол төвт эй дэлхийн уран зохиолын дэг журам, үзэл баримтлалыг шүүмжлэлтэйгээр эргэцүүлэн авч үзэж, уг эргэцүүллээ Өрнөдийн бус уран зохиолын шүүмжээр дамжуулан бодит ажил болгож ирсэн билээ. Энэ удаагийн «Даяаршлын эрин дэх солонгосын уран зохиолын хараанд буй ди аспора» илтгэлийг ч мөн уран зохиолын хүрээнд үзэл санаагаа бодит үйл хэрэг болгох ийм и дэвхтэй үйл ажиллагааны үр дүн хэмээн уншиж ойлголоо.

Илтгэл нийт дөрвөн бүлгээс бүрдэнэ. Бүлэг тус бүр нь «1. Диаспорагийн гишүүн өөрөө нэхэн асуух нь: “Гадаад хүн гэж ер нь хэнийг хэлээд байгаа юм бэ?”», «2. Дэлхий дахины капитали ст тогтолцоо ба Умард Солонгосоос дүрвэгсдийн диаспора», «3. Гадаадын иргэдийн шилжи лт хөдөлгөөн ба диаспора», «4. Дэлхийн шинэ уран зохиолын хувьд диаспораг дүрслэх нь» г эсэн гарчигтай. Миний ойлгосноор, энэ илтгэл нь Солонгост хэвлэгдсэн уран зохиолын бүтэ элүүдээс диаспорагийн утга учрыг эрэлхийлж, цаашдын дэлхийн уран зохиолын чиг хандла га нь диаспораг шинэ арга замаар дүрслэхэд оршино хэмээн үзсэн бичвэр юм.

Би орчин үеийн үндэсний улсын тогтолцоо баттай тогтсоноос хойших диаспораг хоёр ангил ан үзэж болно гэж бодож байна. Нэг нь улсын дотор бий болдог дотоод диаспора, нөгөө нь у лсын хил дамнасан дэлхий дахины диаспора юм. Илтгэл эдгээрээс дэлхий дахины диаспор

а, тэр дундаа Солонгост (Өмнөд Солонгост) гадаадын иргэн болж амьдарч буй диаспорагий н хүмүүст анхаарлаа хандуулжээ. Тэдэнд тулгарч буй хөдөлмөрийн бодит нөхцөл болон хоё рдугаар зэргийн иргэн хэмээн хавчигдаж буй улс төр, нийгмийн бодит байдлыг авч үзэхийн зэрэгцээ «аль хэдийн» тус улсын иргэн хэмээн хүлээн зөвшөөрөгдсөн солонгосчуудын сэтгэ л мэдрэмж, үзэл ойлголтыг шинжилсэн байна. Мөн солонгосчуудын үзэл өнцгөөс дүрслэгдс эн диаспорагийн онцлогийг нэгтгэн дүгнэсний дараа, уг дүрслэлийг диаспорагийн хүмүүсий н өөрсдийн үзэл өнцөг, өөрсдийн хэлээр бичсэн уран зохиолын бүтээлээр нөхөн баяжуулах шаардлагатай гэж үзжээ.

Таны илтгэлийн хэлэлцүүлэгчийн хувиар би дараах зүйлсийг бодлоо.

Илтгэл өөр хувилбар эрэлхийлэхэд голлон анхаарсан мэт санагдаж байна. Багш Та Хван Со г Ёны «Баридэги», Жөн До Саны «Зэрлэг сарнайн цэцэг» зохиолын шинэлэг талыг «үндэсний улсын хүрээнд хязгаарлагдан ойлгогддог үндэстний асуудал бус, дэлхий дахины капиталист тогтолцоотой нягт уялдсан бодит амьдрал дахь үндэстний асуудал хэмээн авч үзэж буйд ор шино» гэж онцолжээ. Энэ хэсэгт Та солонгосын үндэстний уран зохиолын цаашид баримтла х эерэг чиглэлийг олж харсан байна гэж би ойлголоо.

И Ын Жүний «Улсын хувийн амьдрал», Квон Ригийн «Солгой гарт ноён Ли», Ким Жэ Ёны «Заа н», Пак Бом Шиний «Намастэ», И Мён Наны «Эцэг нэгт ах дүүс минь», Кон Сон Огийн «Хэсүү члэгч гэр бүл», Сон Хон Гюгийн «Ислам махны дэлгүүр», Со Сон Наны «Сыон», Чон Үн Ёны « Баяртай, цирк минь», Ким Ён Сүгийн «Бүгдэд буянтай шинэ он», Ким Сү Ёлын «Яньбяний эмэ гтэй», Квак Хё Хваны «Умардаас дүрвэсэн гольфын туслах И Со Хи», Ха Жон Огийн «Косиан тосгон», «Дэлхий даяарх нярайлсан эхийн асаргаа» зэрэг бүтээлийг шинжилсэн хэсгээс дэл хийн иргэний ухамсартай субъектыг хүсэмжилсэн сэтгэл илэрч байна гэж ойлголоо.

Солонгос дахь диаспорагийн өвөрмөц байдал хуваагдлын нөхцөлтэй нягт холбоотой. «Умард аас дүрвэх»-ийг диаспора хэмээн утгажуулахдаа үндэстний ойлголтыг тэргүүнд тавибал дот оод диаспора, улсын ойлголтыг тэргүүнд тавибал дэлхий дахины диаспорагийн нэг салбар б олдог нь Өмнөд Солонгосын бодит байдал юм. Илтгэлд давтан онцолсон «гадаад хүн» хэмээ х ойлголт ч улсын болон үндэстний заагаас хамаарсан нэрлэн дуудах арга гэж бодож байна.

Би «Миний хуланц эмээ Польшид төрсөн. Элэнц эмээ Украинд төрсөн. Харин эмээ минь Сол онгост төрсөн. Ээж Америкт төрсөн. Би хаана төрсөн юм бол? Ээж хэлж өгдөггүй» гэсэн до гол мөрөөр эхэлдэг «Итгэл, найдвар, бас бар» романаа хэвлүүлсэн бөгөөд та уг зохиолын та йлбар өгүүллийг бичиж өгч байсан. Та энэ бүтээлийг диаспорагийн түүх хэмээн уншиж, дөр вөн үеийн эмэгтэйчүүдийн биеэр туулсан үйл явдлаар дамжуулан хүчирхийллийн үүсэл, түү

хийг дэлхийн түүхийн хам сэдэвт хүүрнэн өгүүлсэн гэж үнэлсэнтэй би гүнээ санал нийлсэн. Диаспора болон дэлхийн уран зохиол хэмээх ойлголтын талаар багш тантай уран зохиолын хүрээнд нийтлэг ойлголттой гэж хэлж болно гэж бодож байна.

Диаспора нь дэлхийн уран зохиолтой холбогдохдоо маш чухал мэт санагддаг. Дэлхийн уран зохиолыг өргөн утгаар нь дэлхийн иргэний ухамсартай субъект дэлхийн иргэдэд зориулан т уурвисан бүтээл гэж тодорхойлбол, зохиолын дүрийн бодит амьдрал улс, үндэстэн, хэлний заагт хашигдсан байлаа ч бүтээлд илэрхийлэгдэх ухамсар бодит заагийн цаана өрнөдөг гэж би бодно. Диаспора бол заагийн утга хамгийн хурцаар илэрдэг оршихуй юм.

Домгийн хүч, байгалийн далд нууцлаг чанарт түшиглэсэн төсөөллийг уран зохиолд ашиглах даа юуг зорих ёстойг тайлбарласан хэсгийг би удаан тунгаалаа. Тэр өгүүлбэрүүдийг шууд э ш татъя.

> *Гадаадын цагаач ажилчдыг өгүүлсэн солонгосын уран зохиолд анхаарахуйц уран сэт гэмж бий. Ингэж гадаадын диаспорагийн амьдралд тулгарсан асуудлыг Өрнөд төвтэ й орчин үеийн капиталист дэг журмын хүрээнд шийдэх үү, эсвэл орчин үеийг даван га рах тухай урьдаас яаран өгсөн үзэл санаанд тулгуурлан шийдэх үү гэдгийг авч үзээгү й. Харин тэд өөрсдөдөө тун танил арга зам (байгалийн далд нууцлаг чанар, домгийн т өсөөлөл)-д түшиглэн, харь оронд ажиллаж амьдрахын хүнд бэрхийг хэрхэн даван туу лж буйг уран сэтгэмжээр дүрслэн харуулжээ. Мэдээж, солонгосын уран зохиолд болг оомжлох зүйл бий. Энэ нь байгалийн далд нууцлаг чанар, домгийн төсөөллөөр гадаад ын цагаач ажилчдын бодит байдлыг судлан дүрслэхдээ Өрнөдийн ориентализмыг ур вуулан, Ази руу хандсан Солонгосын өөр нэгэн ориенталист харцаар Азийг харь болг он авч үзвэл өрнөд төвт орчин үеийг дотроо улам гүн шингээж мэднэ. Гол нь ийм имп ериалист үзэл хандлагыг шүүмжлэлтэйгээр ойлгохын зэрэгцээ байгалийн далд нууцл аг чанар, домгийн төсөөлөлд буй боломжийг ашиглан, Өрнөд төвтэй, цорын ганц загв ар мэтээр ойлгогдсон орчин үеийг бүтээлчээр даван гарах «орчин үеийн өөр хувилба р»-ыг эрэлхийлэхээс татгалзаж болохгүй юм.*

Эдгээр өгүүлбэрийг уншаад байгалийн далд нууцлаг чанар, домгийн төсөөлөл, орчин үеийн капиталист дэг журам нь дэлхий дахинд хэдийнээ удаан хугацаанд нийтлэг байсаар ирсэн г эж би ойлголоо. Тэдгээрийг уран зохиолд ашиглахдаа юуг зорих, юунаас сэрэмжлэх ёстойг та тодорхой ялгаж өгсөн байна гэж уншлаа. Тиймээс энэ хэсгийг дэлхийн уран зохиол, диас порагийн үүднээс жаахан дэлгэрүүлж, бичвэртээ бүрэн буулгаж амжаагүй бодол байвал ха мт хуваалцвал ямар вэ? Энэ нь үндэстний уран зохиол ба дэлхийн уран зохиол, үндэсний ур ан зохиол ба дэлхийн уран зохиолын харилцааг баттай ойлгох боломж, жинхэнэ дэлхийн ур

ан зохиолын эхлэл болж чадна гэж бодож байна.

Төгсгөлд нь би өөрийгөө диаспорагийн субъектын оронд тавьж, таны саналыг дахин нэг ун шъя. Баярлалаа.

Тиймээс бидний ул суурьтай анхаарах ёстой зүйл бол ийм дэлхийн уран зохиол болон үндэсний уран зохиолд ан цав гаргаад зогсохгүй, тэдгээрийг даван гарахын тулд соё л иргэншлийн шинэ хувилбар болох амьдралын боломжийг өөрсдөө биеэр туулж буй диаспораг хэрхэн дүрслэх талаар нухацтай эрэл хайгуул хийх явдал юм. Өнөөг хүртэ л энэ асуудлыг солонгос зохиолчдын үзэл өнцгөөс, солонгос хэлээр авч үзэж ирсэн б өгөөд цаашид ч улам өргөн, гүнзгий авч үзэх шаардлагатай. Харин цаашдаа Солонгос ын нийгэм дэх гадаадын диаспораг тэдний өөрсдийн үзэл өнцгөөс, өөрсдийнх нь хэлэ эр дүрслэн үзүүлбэл соёл иргэншлийн шинэ хувилбар болох амьдралын боломжид чи глэсэн уран зохиолын үйл ажиллагаа улам амьтай болно. Иймээс солонгосын уран зо хиолд (мөн түүний зааг хүрээнд) гадаадын диаспорагийн өөрсдийн амьдралын асууд лыг ойлгож, хөндөн тавьж буй байдлыг хэрхэн дүрслэх вэ гэдэг нь нэн чухал асуудал юм. Энэ нь мөн даяаршлын эрин дэх солонгосын уран зохиол дэлхийн шинэ уран зохи олыг бүтээлцэх боломжтой холбоотой, уран зохиолын хүрээнд хэлэлцэх гол асуудлы н нэг юм.

Пак Кым Санъ

Зохиолч, Сөүлийн Шинжлэх ухаан, технологийн их сургуулийн Уран зохиолын бүтээлч бичлэгийн тэн химийн профессор. 『Итгэл, найдвар, бас бар』, 『Хиймэл оюун ухааны бичсэн зохиол』, 『Эрчүүд гайхна, эсвэл айна』 зэрэг бүтээл туурвисан.

겨레말큰사전·몽골국립대학 국제학술포럼

갈라진 언어, 이어지는 숨결